

**Crna Gora
VLADA CRNE GORE**

**NACIONALNA PROCJENA RIZIKA OD
PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA
TERORIZMA
SA AKCIONIM PLANOM**

UVOD

Kao rezultat rada u okviru Međuinstitucionalnog tima formiranog na nacionalnom nivou, u koji je bilo uključeno 84 predstavnika iz 25 institucija, uz podršku Savjeta Evrope, izrađena je druga Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: NPR). Međuinstitucionalnim timom sastavljenim od osam radnih grupa (uključujući i grupu za procjenu rizika od finansiranja terorizma), koordinirala je Finansijsko obavještajna jedinica Crne Gore.

Međunarodni standardi kroz revidiranu preporuku broj 1 FATF-a (Financial Action Task Force-Radna grupa za finansijske mjere protiv pranja novca i finansiranja terorizma u daljem tekstu: FATF) definišu obavezu izrade NPR. Revidirane FATF preporuke su usvojene u februaru 2012. godine i od tada je uspostavljena obaveza za države da izvrše procjenu rizika koja predstavlja postupak prikupljanja podataka širokog dijapazona, analize, identifikovanja prijetnji i ranjivosti i ocjene rizika koji postoji za djelove sistema kao i za sistem u cjelini. Države su na ovaj način pozvane da prepoznaju, procjene i da razumiju rizike od pranja novca i finansiranja terorizma. Vršenje sopstvene procjene podrazumijeva definisanje metodologije i načina izrade koji uključuju i određivanje organa koji koordinira kao i svih ostalih koji učestvuju u projektu kao djelovi sistema borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Revidirane preporuke FATF-a su prenijete u Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma gdje je obaveza izrade Nacionalne procjene rizika takođe propisana.

NPR je rađena po metodologiji Svjetske banke, na osnovu podataka prikupljenih za period 2014-2019. godine i predstavlja sveobuhvatan proces prikupljanja i analize relevantnih podataka sa ciljem da se procijeni stepen izloženosti pojedinačnih sektora i sistema u cjelini, pranju novca i finansiranju terorizma, u cilju planskog efikasnog angažovanja raspoloživih finansijskih, tehničkih i ljudskih resursa u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Dakle, Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma predstavlja sistematičan proces prikupljanja i analize relevantnih podataka sa ciljem da se procijeni stepen izloženosti države rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma. Njena svrha je detaljno sagledavanje trenutnog stanja kako bi se unaprijedio sistem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u zemlji, u smislu efikasnog angažovanja i koordinacije raspoloživih finansijskih, tehničkih i ljudskih resursa u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma i raspodjele - preusmjeravanja raspoloživih resursa sa onih oblasti gdje se utvrdi niži rizik na oblasti utvrđenog većeg rizika.

Dokument se sastoji iz procjene rizika na nacionalnom nivou, procjene rizika svih sektora, analize svih relevantnih segmenata u oblasti sprječavanja pranja novca, procjene prijetnji i ranjivosti čiji je pregled dat detaljno kroz prikaze pojedinačnih kategorija - modula (ukupno 7 + 1 modul za procjenu rizika od finansiranja terorizma) i Akcionog plana kojim se predlažu mjere koje je potrebno preduzeti kako bi se uticalo na prevazilaženje ili smanjenje utvrđene ranjivosti a koje bi u krajnjem smanjile stepen rizika.

Nakon izvršene analize prikupljenih relevantnih podataka ova Nacionalna procjena rizika dala je generalnu ocjenu - srednji stepen rizika od pranja novca i nizak stepen rizika od finansiranja terorizma.

Kao što je navedeno, do opšte ocjene rizika se došlo na osnovu ocjena prijetnji i ranjivosti, kako pojedinačnih segmenata sistema, tako i sistema u cjelini.

Kada se radi o prijetnjama, analiza je prepoznala krivična djela sa visokim stepenom rizika: trgovina narkoticima koja se ostvaruje na međunarodnom nivou, utaja poreza i doprinosa i zelenaštvo. U odnosu na prethodnu nacionalnu procjenu rizika, još jedno krivično djelo¹ je prepoznato kao djelo sa visokim stepenom rizika.

U odnosu na procjene stepena ranjivosti cjelokupnog sistema, može se zaključiti da su u najvećem dijelu utvrđene iste ranjive oblasti kao u prethodnoj NPR, te da je neophodno u kontinuitetu raditi na normativnim organizacionim i tehničkim poboljšanjima, unaprjeđenju saradnje između državnih organa, kao i saradnje državnih organa sa obveznicima, edukaciji ljudskih resursa i unaprjeđenju statistike i sistema izvještavanja.

Kako nijedan segment društva nije imun na ubacivanje prljavog novca (novca koji potiče od kriminalnih djelatnosti) bilo je važno napraviti analizu uticaja (ranjivosti) po oblastima - sektorima. Kao najvažniji sektori koji su procijenjeni i u kojima je utvrđen značajan stepen ranjivosti, a samim tim i rizika se izdvajaju banke, zatim sektor nekretnina (izgradnja i prodaja) i priređivača igara na sreću. Na navedeno upućuju i izrađene tipologije pranja novca.

Prema podacima koji su dobijeni od različitih nadležnih organa, a uzimajući u obzir praktična iskustva, prepoznata je ranjivost bankarskog sektora, kao jednog od najvažnijih sektora. Naime, bankarski sektor se i dalje širi osnivanjem novih banaka, sa sve većim brojem proizvoda, a naročito elektronskih proizvoda i drugih elektronskih usluga, koji osiguravaju veću anonimnost, što u značajnoj mjeri ostavlja mogućnost njegove zloupotrebe u svrhe pranja novca. Praktičnim primjerima, procesuiranim predmetima i studijama slučaja nedvosmisleno je ukazano da se najveći dio novca za koji je utvrđen osnov sumnje da predstavlja pranje novca, ubacivao i ubacuje kroz bankarski sistem. Iz tog razloga nadzor nad bankarskim sektorom koji prevashodno vrši Centralna banka Crne Gore je nezaobilazan i ključan.

Pored banaka, kao značajan sektor u smislu rizika, koji se izdvojio na osnovu analiza je i sektor nekretnina, uključujući i građevinarstvo. To je sektor koji je definitivno doživio intezivan razvoj u poslednjoj deceniji, te kao sektor u brzom razvoju koji je generisao jako veliku količinu sredstava, predstavlja pogodno tle za „pranje novca“ i kao takav mora biti bolje kontrolisan.

Osim navedenih izdvaja se i sektor igara na sreću, a naročito kazina. U ovom sektoru se dominantno vrše gotovinske transakcije, a zadnjih godina je sve više zastupljeno priređivanje igara na sreću putem interneta, što dodatno usložnjava postupak kontrole i identifikovanja tokova novca, i otvara nove mogućnosti za korištenje ovog sektora u svrhe pranja novca.

Pored navedenih izdvojenih sektora, kroz procjenu rizika od finansiranja terorizma dat je detaljan pregled prepoznatih slabosti, sa procjenom prijetnji i ranjivosti i prikazom mogućih zloupotreba u svrhe finansiranja terorizma. Analiza sadašnjeg stanja pokazuje da Crna Gora u prethodnom periodu nije bila suočena sa finansiranjem terorizma. Međutim, zaključak je da treba biti spreman i na izazove u tom dijelu s obzirom da je to globalni problem koji se lako prelijeva na sve države i da nijedna nije imuna na potencijalne slučajeve terorizma i finansiranja terorizma. U dokumentu je predstavljen sistem sprječavanja finansiranja terorizma, zakonodavni okvir, institucije i njihove nadležnosti, kao i analiza ranjivosti koje su generalne kao i prijetnji koje su utvrđene međunarodnom praksom.

Na kraju dokumenta je predstavljen akcioni plan koji prati dokument, sa predlogom mjera i radnji za nadležne organe iz sistema sprječavanja i suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma.

---

¹ Utaja poreza i doprinosa

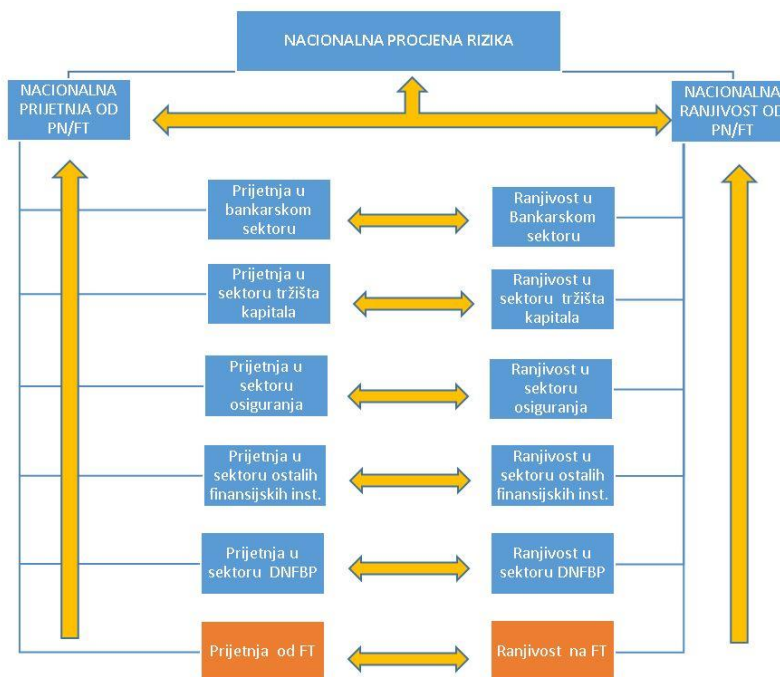
Navedene mjere imaju za cilj smanjenje ili eliminaciju slabosti koje su utvrđene u analizama ranjivosti sistema, kao i edukaciju službenika koji učestvuju u sistemu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

I PROCJENA RIZIKA

SVEOBUHVAATNA PROCJENA PRIJETNJI I RANJIVOSTI SISTEMA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA - RIZIK

Nacionalna procjena rizika predstavlja rezultat niza aktivnosti usmjerenih na prikupljanje i analizu podataka koji ukazuju na postojanje prijetnji i ranjivosti od pranja novca, kako pojedinih segmenata, tako i sistema u cjelini, te definisanje ukupnog nivoa rizika na nacionalnom nivou.

Utvrđivanjem ranjivosti prepoznaju se slabosti sistema koje se mogu iskoristiti u slučaju prijetnje od pranja novca i finansiranja terorizma, a na koje utiču brojni elementi u zemlji, koji kumulativno dovode do mogućnosti zloupotreba, odnosno vršenja krivičnih djela. Istovremeno se utvrđuje postojanje i nivo prijetnji (lice ili grupa lica, stvar, odnosno aktivnost koji imaju potencijal da nanese štetu državi, društvu, ekonomiji) koje bi mogle biti ostvarene ili koje su već utvrđene kroz postojanje tipologija ili metodologija vršenja krivičnih djela, i na kraju analiza posljedica koje nastaju u slučaju ostvarenja prijetnji. Posljedice predstavljaju štetu koju bi pranje novca ili finansiranje terorizma mogli nanijeti društvu i državi i odnosi se na uticaj kriminalnih ili terorističkih aktivnosti koje bi dovele do nekog događaja i koje bi uticale na finansijske sisteme i institucije, kao i na cijelo društvo.

Rizik nosi mogućnost štetnih posljedica čijim nastupanjem slabi sistem u zemlji, prije svega ekonomski, finansijski i bezbjednosni. Spoznaja rizika, zatim uzroka pojave i utvrđivanje

posljedica koje nastaju u slučaju ostvarenja prijetnji, vrlo je bitan uslov za uspješnu borbu koja se postiže odgovarajućim akcionim planovima i strategijama. Na kraju, Nacionalna procjena rizika pruža privatnom sektoru informacije koje im mogu biti korisne u dijelu izvršenja njihovih obaveza i u procjeni rizika koju su dužni i sami sprovesti.

Nacionalna procjena rizika u Crnoj Gori je rađena po metodologiji Svjetske banke, čiji je osnovni cilj da se korišćenjem razvijenih modula prevaziđu problemi koji postoje u vršenju samoprocjene, od načina i ideje izrade, do određivanja svih oblasti kao i podataka koji su neophodni za izradu procjene.

Na osnovu izvršenih analiza može se zaključiti da je opšti nivo prijetnji u Crnoj Gori srednji, kao i da je opšta procjena nivoa ranjivosti srednja. Dakle, konačna ocjena rizika od pranja novca u Crnoj Gori bi bila: srednji nivo – M.

II ANALIZA RIZIKA

Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma je od samog početka određena obaveza izrade analize rizika za sve obveznike, koja predstavlja osnovu za dalji rad. Zakonom je propisana lista obveznika koji su dužni da primjenjuju odredbe Zakona. Imajući u vidu široku lepezu zakonski definisanih obveznika koji imaju obavezu prijave gotovinskih transakcija u iznosima od 15.000 eura i više, prijave svih sumnjivih transakcija (bez obzira na iznos ili način realizacije) ili klijenata, kao i obavezu sprovođenja mjera praćenja poslovnog odnosa klijenata, uključujući i praćenje izvora sredstava kojima klijent posluje, a naročito kontrolu fizičkih i pravnih lica koja trguju robom, prilikom izvršenja povremenih gotovinskih transakcija u visini od 10.000 eura i više (bez obzira da li je transakcija izvršena u jednoj ili više međusobno povezanih transakcija), može se zaključiti da FOJ na dnevnom nivou zaprima i obrađuje veliki set podataka. Ako se na to doda mogućnost traženja od obveznika dopunskog seta podataka, jasno je da je postupak analize finansijsko obavještajnih podataka složen proces koji zahtjeva specifična znanja iz oblasti finansijske forenzike, dobra tehnološka rješenja i analitičke alate.

Finansijsko obavještajna jedinica je samo dio sistema za borbu protiv pranja novca koji je, kao policijski organ, sa značajnim resursima, mogućnostima i ovlašćenjima. FOJ je početna karika u sistemu borbe protiv pranja novca zajedno sa obveznicima koji, u većini slučajeva, dostavljaju inicijalnu – finansijsko-obavještajnu informaciju u vidu izvještaja o sumnjivoj ili gotovinskoj transakciji. Dalje aktivnosti u fazi izviđaja, u slučajevima kada se utvrdi osnov sumnje u pranje novca, u koordinaciji Specijalnog državnog tužilaštva, vrše drugi segmenti Uprave policije zajedno sa finansijsko-obavještajnom jedinicom. Krivično gonjenje u predmetima za krivično djelo pranje novca (član 268 Krivičnog zakonika Crne Gore) je u nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva.

Na kraju cijelog sistema se nalazi sud od čije stručnosti, profesionalnosti i znanja zavisi veliki dio uspjeha i rezultata u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Osim navedenih institucija koji se bave borbom protiv pranja novca i finansiranja terorizma, od izuzetnog značaja, naročito u dijelu prevencije putem stalne kontrole, su nadzorni organi, definisani Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Nivo nacionalne procjene rizika izračunat je na osnovu sektorskih nivoa procjena rizika je prikazan na sledećoj tabeli²:

---

² H – visok rizik; MH – srednje visok rizik; M – srednji rizik; ML – srednje nizak rizik; L – nizak rizik

P R I J E T N j e	H					Trgovina narkoticima koja se ostvaruje na međunarodnom nivou Zelenaštvo Utaja poreza i doprinosa
	MH				Označena pravna i fizička lica van finansijskog sektora	
	M		Koruptivna krivična djela Teška ubistva povezana sa organizovanim kriminalom Trgovina narkoticima na nacionalnom nivou	Bankarski sektor Tržište kapitala		
	ML		Ostale finansijske institucije			
	L	Imovinska krivična djela Sektor osiguranja				
		L	ML	M	MH	H
RANJIVOSTI						

Pregled procjene rizika u odnosu na prepoznate prijetnje sa karakteristikama i preporukama dat je u sledećoj tabeli:

Prijetnje	Stepen rizika	Karakteristike utvrđenog rizika	Preporuke
-----------	---------------	---------------------------------	-----------

Utaja poreza i doprinosa	VISOK	<p>Značajna novčana sredstva u opticaju</p> <p>Povezanost sa drugim krivičnim djelima, prije svega sa krivičnim djelima iz oblasti privrednog kriminaliteta</p> <p>Korišćenje gotovine izvan legalnog i kontrolisanog sistema</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove, dominantno posredstvom bankarskog sektora</p> <p>Velika imovinska korist koja se ostvaruje</p> <p>Korišćenje pravnih lica i fiktivnih poslova među njima</p> <p>Korišćenje off-shore firmi</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje (na nacionalnom i međunarodnom nivou) i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Trgovina narkoticima koja se ostvaruje na međunarodnom nivou	VISOK	<p>Aktivnost organizovanih kriminalnih grupa na nacionalnom i međunarodnom nivou</p> <p>Visina imovinske koristi</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove</p> <p>Korišćenje korupcije</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje (na nacionalnom i međunarodnom nivou) i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Zelenaštvo	VISOK	<p>Značajna novčana sredstva u opticaju</p> <p>Povezanost s drugim krivičnim djelima</p> <p>Korišćenje gotovine izvan legalnog i kontrolisanog sistema</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje (na nacionalnom i međunarodnom nivou) i razmjene podataka;</p>

			Mali broj osuđujućih presuda	<p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Koruptivna djela	krivična	SREDNJI	<p>Povezanost s drugim krivičnim djelima, prije svega sa krivičnim djelima iz oblasti privrednog kriminaliteta</p> <p>Korišćenje gotovine izvan legalnog i kontrolisanog sistema</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove, dominantno posredstvom bankarskog sektora</p> <p>Značajna imovinska korist koja se ostvaruje</p> <p>Korišćenje pravnih lica i fiktivnih poslova među njima</p> <p>Korišćenje off-shore firmi</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Teška povezana sa organizovanim kriminalom	ubistva sa	SREDNJI	<p>Aktivnost organizovanih kriminalnih grupa na nacionalnom i međunarodnom nivou</p> <p>Visina imovinske koristi koja se ostvaruje je značajna</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje (na nacionalnom i međunarodnom nivou) i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja</p>

			osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.
Trgovina narkoticima na nacionalnom nivou	SREDNJI	<p>Aktivnost pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa na nacionalnom nivou</p> <p>Promet većih količina narkotika</p> <p>Visina imovinske koristi koja se ostvaruje je značajna</p> <p>Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove, prije svega u pokretnu i nepokretnu imovinu, kao i u legalne privredne djelatnosti</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Imovinska krivična djela	NIZAK	<p>Aktivnost pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa na nacionalnom nivou</p> <p>Pojedinačna krivična djela donose manju imovinsku korist</p> <p>Korišćenje imovinske koristi za svakodnevni život ili za kupovinu pokretne imovine niže vrijednosti</p> <p>Prodaja predmeta krivičnog djela za gotovi novac ili kompenzacija za narkotike</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje i razmjene podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
Illegalne migracije i krijumčarenje ljudi	NIZAK	<p>Aktivnost pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa na nacionalnom i međunarodnom nivou</p> <p>Niska vrijednost imovinske koristi koja se ostvaruje za pojedinačna krivična djela</p>	<p>Planski pristup borbi protiv ovih krivičnih djela;</p> <p>Jačanje kapaciteta Policije (tehnički, kadrovski i stručni);</p> <p>Jačanje saradnje (na nacionalnom i međunarodnom nivou) i razmjene podataka;</p>

		Ulaganje nezakonito stečene imovine u legalne tokove, prije svega u pokretnu i nepokretnu imovinu	<p>Efikasnija upotreba kriminalističko-obavještajnih podataka;</p> <p>Efikasnija upotreba finansijsko-obavještajnih podataka;</p> <p>Povećanje broja krivičnih prijava;</p> <p>Vođenje finansijskih istraga za ova krivična djela i utvrđivanje postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo pranje novca.</p>
--	--	---	--

Pregled procjene rizika u odnosu na prepoznate ranjivosti po kategorijama obveznika u finansijskom sektoru, sa karakteristikama i preporukama, dat je u sledećoj tabeli:

Procjena rizika po sektorima	Stepen rizika	Karakteristike utvrđenog rizika	Preporuke
Bankarski sektor	SREDNJI	<p>Široka ponuda proizvoda i usluga - mogućnost zloupotreba</p> <p>Visok obim prometa</p> <p>Najveći broj klijenata</p> <p>Korišćenje sofisticiranih informacionih tehnologija podložnih zloupotrebi</p>	<p>Osigurati veću raspoloživost nezavisnih i pouzdanih izvora informisanja na nivou države, uključujući i informacije o stvarnom vlasništvu;</p> <p>Jačanje pristupa zasnovanog na riziku;</p> <p>Jačanje funkcionisanja sistema internih kontrola i interne revizije;</p> <p>Sprovoditi intezivniju edukaciju zaposlenih u bankama;</p> <p>Obezbijediti kontinuirani rad ka poboljšanju efektivnosti supervizorskih procedura i praksi.</p>
Tržište kapitala	SREDNJI	<p>Nedovoljno zaokruženo zakonodavstvo koje uređuje ovu oblast</p> <p>Pogodni proizvodi i lako dostupni i prenosivi</p> <p>Velika mogućnost zloupotrebe</p> <p>Otežano identifikovanje stvarnih vlasnika, off shore investitori</p>	<p>Unaprijediti nivo znanja zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;</p> <p>Poboljšati efektivnu internu funkciju usklađenosti (organizaciju) sa propisima vezanim za oblast sprječavanja pranja novca u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;</p>

			Nedovoljan broj kontrola primjene zakona	<p>Poboljšati sisteme za vođenje evidencije, nadzor i izvještavanje o sumnjivim transakcijama;</p> <p>Preduzeti mjere u cilju bolje provjere i očuvanja integriteta zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;</p> <p>Preduzeti mjere u cilju poboljšanja dostupnosti i pristupa informacijama o stvarnom vlasništvu;</p> <p>Preduzeti mjere u cilju poboljšanja dostupnosti nezavisnih izvora informacija.</p>
	Sektor osiguranja	NIZAK	Malo tržište, mali obim proizvoda	<p>Povećanje broja kontrola kod obveznika;</p> <p>Unaprjeđenje sistema obuka;</p> <p>Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.</p>
	Ostale finansijske institucije	SREDNJE NIZAK		
1	Regulisane finansijske institucije	n/a	n/a	n/a
2	Investiciono razvojni fond	NIZAK	<p>Značajna sredstva dostupnost otkupa potraživanja (kao tipologija)</p> <p>Kvalitetna regulacija</p>	Kvalitetne analize rizika i provjera clijenata.
3	Mikrokreditne finansijske institucije	SREDNJE NIZAK	<p>Veličina tržišta</p> <p>Veliki broj clijenata</p> <p>Upotreba gotovine</p>	<p>Povećani broj kontrola i kazni za neusklađenost;</p> <p>Više obuka.</p>
4	Platne institucije	SREDNJE NIZAK	Malo tržište, mali obim proizvoda	<p>Povećanje broja kontrola kod obveznika;</p> <p>Unaprjeđenje sistema obuka;</p> <p>Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.</p>
5	Factoring društva	SREDNJE NIZAK	Otkup potraživanja od banaka	Povećanje broja kontrola obveznika;

			Poslovanje se odvija preko bankarskog sistema	Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
6	Pružaoци usluga lizinga	SREDNJI	Mogućnost ulaganja nezakonito stečenog novca Nedovoljno utvrđeno porijeklo novca koji se uplaćuje Slabiji nadzor zbog manjih iznosa transakcija	Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
7	Pružaoци usluga slanja i primanja doznaka	SREDNJE NIZAK	Slabiji nadzor zbog manjih iznosa transakcija Upotreba gotovine Međunarodni transferi Ne utvrđuje se porijeklo novca	Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
8	Neregulisane finansijske institucije	n/a	n/a	n/a

Pregled procjene rizika u odnosu na prepoznate ranjivosti po kategorijama obveznika u nefinansijskom sektoru, sa karakteristikama i preporukama, dat je u sledećoj tabeli:

Kategorije obveznika		Stepen rizika	Karakteristike utvrđenog rizika	Preporuke
Označena pravna i fizička lica van finansijskog sektora		Srednje visok		
1	Prirediivači igara na sreću	SREDNJE VISOK	Veličina sektora Broj klijenata visokog rizika (nerezidenata) Upotreba gotovine	Unaprjeđenje zakonskog okvira u dijelu nadzora; Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
2	Lica koja obavljaju djelatnost i poslove investiranja, prometa i posredovanja u prometu nekretnina	VISOK	Veličina sektora Upotreba gotovine	Unaprjeđenje zakonskog okvira u dijelu nadzora;

			U velikom broju primljenih izvještaja o sumnjivim transakcijama (STR) zastupljen element trgovine nekretninama	Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
3	Lica koja se bave upravljanjem imovinom za treća lica	SREDNJI	Veličina sektora Obim prometa	Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
4	Lica koja obavljaju djelatnost i poslove prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem	SREDNJI	Veličina sektora Obim prometa	Definisati konkretne obveznike koje treba da obuhvati nadzor po ZSPNFT.
5	Advokati	VISOK	Pozitivni propisi koji se odnose na obavljanje advokatske djelatnosti, kao ni unutrašnja organizacija Advokatske komore, ne predviđaju inspektore za nadzor primjene ZSPNFT; Mogućnost zloupotrebe njihovog sistema prepoznavanja sumnjivih transakcija i samog poslovanja njihovih klijenata.	Unaprjeđenje zakonskog okvira u dijelu nadzora; Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
6	Notari	SREDNJI	Veličina sektora Neadekvatna kontrola	Unaprjeđenje zakonskog okvira u dijelu nadzora; Povećanje broja kontrola kod obveznika; Unaprjeđenje sistema obuka; Unaprjeđenje nivoa analize transakcija i prijavljivanja sumnjivih transakcija.
7	Računovođe i revizori	SREDNJI	Obim prometa	Kontinuirane obuke

			Plaćanja preko računa	
8	Trgovci motornim vozilima	SREDNJI	Mali broj usluga koje se plaćaju gotovinom Neznatan broj klijenata visokog rizika	Kontinuirane obuke
9	Lica koja se bave pružanjem marketinških i konsultantskih aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem	SREDNJE VISOK	Veličina sektora Upotreba gotovine Obim prometa	Definisati samo hotele i ostali smještaj kao obveznike; Pojačan nadzor od strane drugih nadležnih organa.

III ZAKLJUČCI O SLABOSTIMA I PREPORUKE

1. Neadekvatan normativni okvir u pojedinim oblastima

Potrebno je unaprijediti zakonski okvir u pojedinim identifikovanim oblastima kako bi se stvorio optimalan ambijent za primjenu standarda efikasne borbe protiv pranja novca.

2. Nedovoljni rezultati u borbi protiv pranja novca

Neophodno je preduzeti dodatne napore u identifikovanju krivičnih djela koji generišu protivpravnu imovinsku korist, identifikovanju imovine koja predstavlja prihod stečen od kriminalne djelatnosti, i sprovođenje odgovarajućih istražnih mjera i radnji kako bi se povećao broj identifikovanih i procesuiranih krivičnih djela pranja novca i u konačnom povećao broj pravosnažnih presuda i visina oduzete imovinske koristi bilo po krivičnim djelima pranja novca, bilo sprovođenjem finansijskih istraga.

3. Neadekvatni tehnički kapaciteti

Potrebno je obezbijediti unaprjeđenje postojećih tehničkih kapaciteta i informacionih sistema, uključujući i uvezivanje raspoloživih baza podataka kako bi se stvorili preduslovi za optimalnu upotrebu i analizu raspoloživih baza podataka korišćenjem savremenih analitičkih alata.

4. Neadekvatno znanje i obučenost

Potrebno je obezbijediti kontinuirane obuke i usavršavanje kadrova koji su direktno uključeni u sistem borbe protiv pranja novca, od ovlašćenih lica kod obveznika, preko nadzornih organa, istražnih i organa gonjenja, do sudija kao poslednje karike u lancu. S obzirom da je u pitanju krivično djelo pranja novca koje se razvija koristeći moderne i nove tehnologije i proizvode neophodna je kontinuirana obuka i edukacija svih učesnika u sistemu. Takođe, potrebno je posebnu pažnju usmjeriti na podizanje svijesti, kako onih organa koji su direktno uključeni u sprovođenje prevencije i suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma tako i opšte javnosti o značaju ovog pitanja, i preduzeti mjere u cilju obezbjeđivanja tehničkih, finansijskih i drugih neophodnih sredstava za realizaciju ciljeva u ovoj oblasti.

5. Nedovoljna saradnja i povezanost između državnih organa

Bliska i intezivna saradnja institucija koje su uključene u borbu protiv pranja novca je neophodan uslov za uspjeh. Ulogu koordinatora u tom postupku, prema tužilačkoj istrazi, nosi tužilac, pa je

bitno da isti posjeduje veliki nivo znanja u ovoj oblasti kako bi mogao na što efikasniji način upravljati postupanjem ostalih, tj. dovesti do većeg broja presuda.

6. Loša statistika i upotreba raspoloživih podataka

Na utvrđeno loše organizovanje u djelu vođenja statistike koja se vodi na različite načine u vezi sa istim pitanjima kod različitih institucija, potrebno je reagovati uvođenjem elektronskih baza podataka, zatim zajedničkih formi statistike koje bi povezivale institucije u koje bi svaka institucija unosila svoj dio. Potrebno je ići i na povezivanje i umrežavanje sistema u najvećoj mogućoj mjeri.

PRIJETNJE

Prijetnja³ predstavlja lice ili grupu lica, stvari ili aktivnosti koje potencijalno mogu da izazovu štetu državi, društvu, ekonomiji. U kontekstu pranja novca ovo uključuje kriminalce, terorističke grupe i njihove pomagače, njihova sredstva, kao i prošle, sadašnje i buduće aktivnosti u postupku pranja novca. Prijetnja je opisana kao jedan od faktora koji utiče na rizik i služi kao polazna tačka u razumijevanju rizika od pranja novca i može se posmatrati kao vrijednost nelegalno stečene imovine koja bi se potencijalno mogla ubaciti u legalne tokove države da nema mehanizama za sprječavanje pranja novca. S tim u vezi, razumijevanje okolnosti i sredine u kojoj se vrše predikatna krivična djela odnosno kriminalna djelatnost, a posebno krivična djela koja proizvode imovinsku korist, je važno kako bi se sprovela adekvatna procjena rizika od pranja novca.

Na intenzitet prijetnji od krivičnog djela pranje novca utiču interni i eksterni faktori. Tu se prije svega misli na pojavne oblike kriminaliteta (kriminalne djelatnosti) koji se odigravaju u međunarodnim okvirima, a imaju uticaj na Crnu Goru i u nacionalnim okvirima (registrovana krivična djela u Crnoj Gori), a i jedni i drugi neposredno ili posredno utiču na pojavu pranja novca u Crnoj Gori, kao načina legalizacije imovine stečene kriminalnom djelatnošću.

Na osnovu procjene prijetnji od teškog i organizovanog kriminala iz 2017. godine (u daljem tekstu: SOCTA)⁴, utvrđeno je da glavne prijetnje dolaze od sljedećih kriminalnih djelatnosti:

- a. Utaja poreza i doprinosa (privredni kriminalitet)**
- b. Krijumčarenje i distribucija narkotika**
- c. Koruptivna krivična djela**
- d. Zelenaštvo**
- e. Teška krivična djela protiv života i tijela**
- f. Krijumčarenje akciznih roba**
- g. Ilegalne migracije i trgovina ljudima**

Sve pobrojane kriminalne djelatnosti generišu imovinsku korist koja se ubacuje u legalne tokove kroz krivično djelo pranje novca.

---

³ Definicija po standardima Radne grupe za finansijske mjere u borbi protiv pranja novca (Financial Action Task Force-FATF)

⁴ SOCTA 2017, Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori (javna verzija)

Na globalnom nivou registrovano je postojanje organizovanih kriminalnih grupa koje su usko specijalizovane za pružanje usluga investiranja novca koji je stečen kriminalnim aktivnostima u legalne tokove. Ove kriminalne aktivnosti predstavljaju posebnu prijetnju u odnosu na bankarsko poslovanje, tržište nekretnina, tržište kapitala, tržište luksuznih roba, igre na sreću, osiguranje, investicionu izgradnju, uvozno–izvozne poslove, turizam i ugostiteljstvo.

Pranje novca, kao specifična kriminalna djelatnost, povezano je sa gotovo svim drugim kriminalnim djelatnostima čija je karakteristika generisanje imovinske koristi. Kao takva, ova kriminalna djelatnost omogućava investiranje kriminalnog profita u legalne tokove.

Način na koji se odvija ova kriminalna djelatnost varira u zavisnosti od nivoa stručnosti članova OKG, učestalosti i obima. Uvođenje novca stečenog kriminalnim djelatnostima u legalne novčane tokove najčešće se vrši preko finansijskog ili poslovnog sektora, kao i kupovinom luksuznih pokretnih i nepokretnih dobara. Sa aspekta sprovođenja ove kriminalne djelatnosti kao posebno ugrožene oblasti, odnosno oblasti za koje je karakterističan visoko izražen stepen rizika prepoznate su oblasti: bankarsko poslovanje, tržište nekretnina, tržište kapitala, tržište luksuznih roba, igre na sreću, osiguranje, investiciona izgradnja, uvozno–izvozni poslovi, turizam i ugostiteljstvo. Upravo su i neke od navedenih oblasti prepoznate kao oblasti u kojima OKG sa područja Crne Gore investiraju novčana sredstva koja su prihodovana kriminalnim aktivnostima sprovedenim u inostranstvu.

Krivična djela čijim se izvršenjem stiče protivpravna imovinska korist

Što se tiče efekata mjera koje državni organi preduzimaju na umanjenju uticaja faktora prijetnji od krivičnog djela pranje novca, oni se mogu najbolje sagledati kroz rezultate sprovedenih krivičnih postupaka za krivična djela koja generišu protivpravnu imovinsku korist.

U cilju jasnijeg sagledavanja svih prijetnji, neophodno je pokazati stanje kriminaliteta za određena krivična djela, tj. broj prijavljenih i procesuiranih lica za određena predikatna krivična djela. Zato su statistički podaci objedinjeni u dvije grupe i to podaci za:

- krivična djela iz nadležnosti osnovnih i viših državnih tužilaštava i
- krivična djela iz nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva.

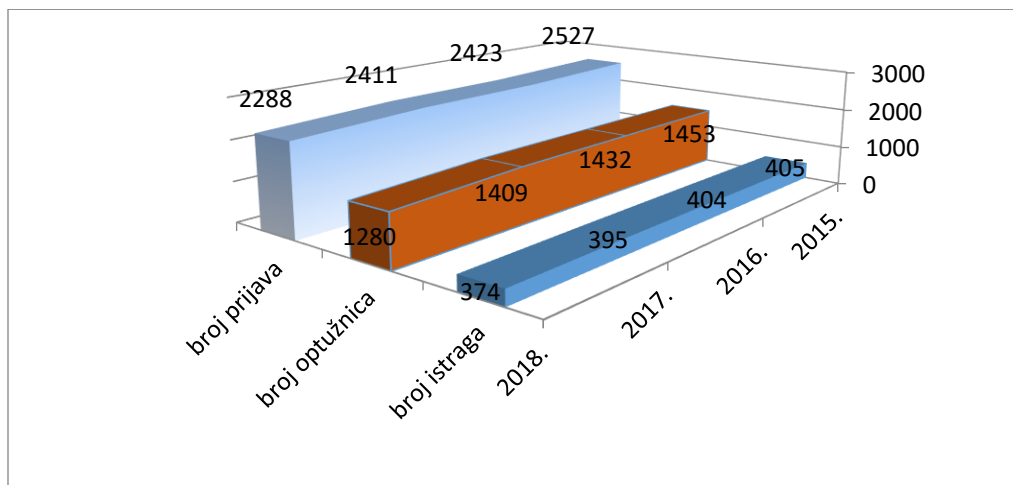
1. Statistički podaci pojedinih predikatnih krivičnih djela iz nadležnosti viših i osnovnih sudova

U tabeli su predstavljeni statistički podaci o broju prijava, istraga i optužnica za određena predikatna krivična djela (određena krivična djela iz nadležnosti osnovnih i viših sudova) za period 2015-2018. godina:

Broj krivičnih djela koja generišu imovinsku korist za period 2015-2018⁵	Broj prijava	Broj istraga	Broj optužnica
UKUPNO	9649	1578	5574

⁵ Pojašnjenje tabele:

- broj prijava – predstavlja broj lica protiv kojih je podnijeta krivična prijava za određeno krivično djelo;
- broj istraga – predstavlja broj lica protiv kojih je naredeno sprovođenje istrage za određeno krivično djelo;
- broj optužnica - broj lica protiv kojih je podignuta optužnica ili podnijet optužni predlog za određeno krivično djelo.

Cifre predstavljene u tabeli i grafikonu označavaju broj lica protiv kojih je krivična prijava podnijeta, odnosno donijeta naredba o sprovođenju istrage, odnosno podignuta optužnica, neposredna optužnica ili podnijet optužni predlog. Neophodno je istaći da prema Zakoniku o krivičnom postupku nije uvijek neophodno donošenje naredbe o sprovođenju istrage prije podizanja optužnice jer se, ukoliko postoji dovoljno dokaza i ukoliko je osumnjičeni saslušan, može podići i neposredna optužnica. Osim toga, za djela za koja je zapriječena kazna zatvora do 5 godina ne donosi se naredba o sprovođenju istrage, shodno Zakoniku o krivičnom postupku, već se preduzimaju određene dokazne radnje čiji rezultat ukazuje na postojanje osnovane sumnje za pokretanje postupka pred sudom, podnošenjem optužnog predloga. Stoga, podaci koji su prikazani u koloni broj istraga, predstavljaju samo onaj broj lica u odnosu na koje je donijeta naredba o sprovođenju istrage, shodno Zakoniku o krivičnom postupku.

Shodno navedenim podacima, evidentno je da je registrovan i procesuiran (prikupljeni dokazi) značajan broj lica koja su počinila veliki broj krivičnih djela koja generišu protivpravnu imovinsku korist.

Krivična djela visokog, srednjeg i niskog stepena prijetnji za pranje novca

U cilju izrade potrebne analize, sa aspekta pranja novca, sva krivična djela podijeljena su na krivična djela visokog, srednjeg i niskog stepena prijetnji za pranje novca. Analiza je zasnovana kako na statističkim podacima, tako i na analizi pojedinačnih predmeta, pojedinim zapažanjima tužilaca, kao i procjeni Uprave policije o opasnosti od teškog i organizovanog kriminala⁶. Prema tome, pregled krivičnih djela u odnosu na stepen prijetnji za pranje novca može se prikazati na sledeći način:

⁶ SOCTA 2017, Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori (javna verzija)

Uticaj krivičnih djela na rizik od pranja novca

Sva navedena krivična djela, bilo da su iz kategorije visokog, srednjeg ili niskog rizika za pranje novca, vrše se da bi se stečeni nelegalni prihod iskoristio, tj. ubacio u legalne tokove, prikrivajući njegovo stvarno porijeklo.

Oduzimanje imovinske koristi

Kao značajan pokazatelj efikasnosti sistema u borbi protiv pranja novca i generalno oduzimanje imovine stečene vršenjem krivičnih djela, odnosno kriminalnom djelatnošću koja generiše protivpravnu imovinsku korist, svakako su i pokazatelji identifikovanja i oduzimanja imovinske koristi.

Zakonodavstvo u Crnoj Gori u potpunosti reguliše mogućnost da se imovinska korist stečena krivičnim djelima ili kriminalnom djelatnošću može oduzeti. Oduzimanje imovinske koristi u Crnoj Gori je regulisano Krivičnim zakonikom Crne Gore, Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonom o oduzimanju imovine stečene kriminalnom djelatnošću.

U Krivičnom zakoniku Crne Gore propisano je da niko ne može zadržati protivpravnu imovinsku korist stečenu krivičnim djelom. Stoga, je njeno oduzimanje u krivičnom postupku obavezno. Imajući u vidu da u nekim situacijama nije moguće identifikovati i oduzeti protivpravnu imovinsku korist, Krivični zakonik Crne Gore propisuje da ako oduzimanje nije moguće učinilac će se obavezati da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. Takođe, imovinska korist će se oduzeti i od lica na koje je prenijeta bez naknade ili od lica koje je znalo da je imovinska korist pribavljena krivičnim djelom ili je to moglo i bilo dužno da zna. Imovinska korist oduzeće se i ukoliko je pribavljena za drugoga.

Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću stupio je na snagu krajem 2015. godine. Ovim Zakonom je propisana mogućnost pokretanja finansijskih istraga u kojima se prikupljaju dokazi o imovini i prihodima osumnjičenog, odnosno okrivljenog, njegovog pravnog

sljedbenika, a za koju imovinu se ne može dokazati zakonito porijeklo. U ranijem periodu je bilo moguće pokrenuti finansijske istrage, ali samo za ograničeni broj krivičnih djela. Ovim zakonom su otklonjeni i ti nedostaci.

Osim toga, u prethodnoj Nacionalnoj procjeni rizika uočen je nedostatak da nismo imali propisanu mogućnost oduzimanja imovine bez krivične presude (non conviction based confiscation). Ovaj nedostatak je otklonjen donošenjem Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, jer je propisao i tu mogućnost.

Međutim, do sada prikupljeni podaci ukazuju na njegovu nedovoljnu primjenu.

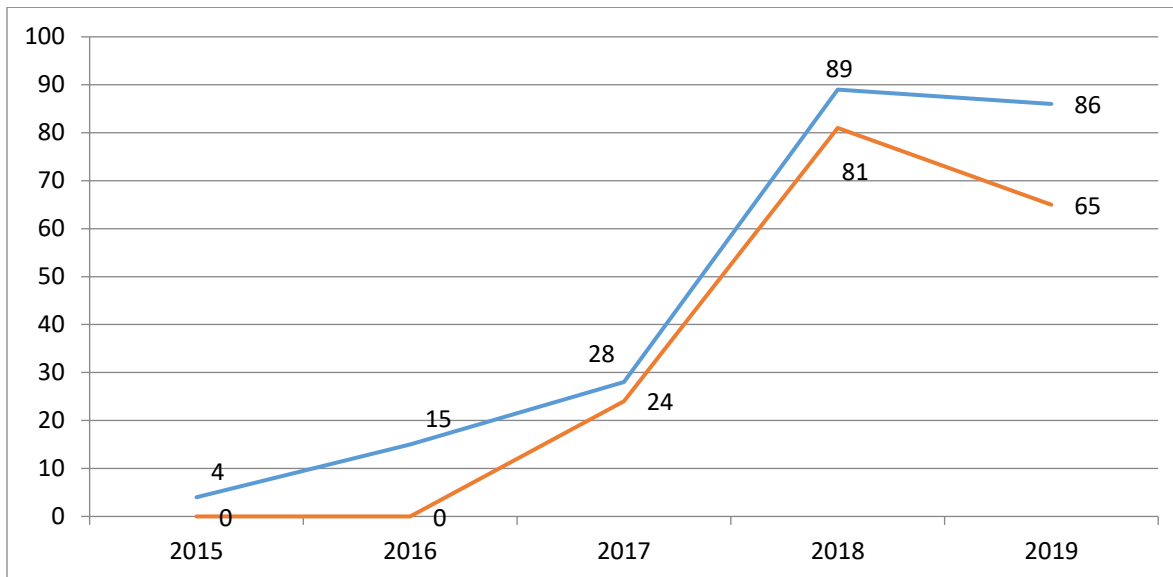
Primjenjujući novi Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, uočene su određene prepreke koje sprječavaju pokretanje finansijskih istraga u cilju efikasnog oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, kao i potrebe za usklađivanjem sa standardima FATF-a, pa je ocijenjeno da je neophodno da se izmjenom zakona otklone određene nedoumice.

Imajući u vidu navedeno, u julu 2019. godine usvojene su izmjene Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, i ovim izmjenama su otklonjeni navedeni nedostaci. Analiza pokrenutih finansijskih istraga ukazuje da je do sada finansijske istrage pokretalo u najvećoj mjeri Specijalno državno tužilaštvo, dok je broj ovih istraga u drugim tužilaštvima veoma ograničen. Razlozi za ovakve rezultate mogu se tražiti u postojećim zakonskim rješenjima koja zbog uslova neophodnih da se ispune za pokretanje finansijskih istraga nisu bila adekvatna. Izmjenama Zakona iz 2019. godine su stvorena nova zakonska rješenja koja će umnogome olakšati pokretanje finansijskih istraga.

Na osnovu prikupljenih statističkih podataka iz tužilaštava i suda može se zaključiti da je u periodu 2015-2019. godine povećan broj predmeta istraga pranja novca i finansijskih istraga, kao i imovine koja je privremeno i trajno oduzeta.

Kada se govori o istragama pranja novca, evidentan je značajan porast prijavljenih lica (fizičkih i pravnih) za krivično djelo pranja novca, kao i broj istraga pokrenutih od nadležnog tužilaštva u tim predmetima: značajan porast posebno je evidentan u periodu 2018-2019.godina, u odnosu na period 2015 - 2017.godina:

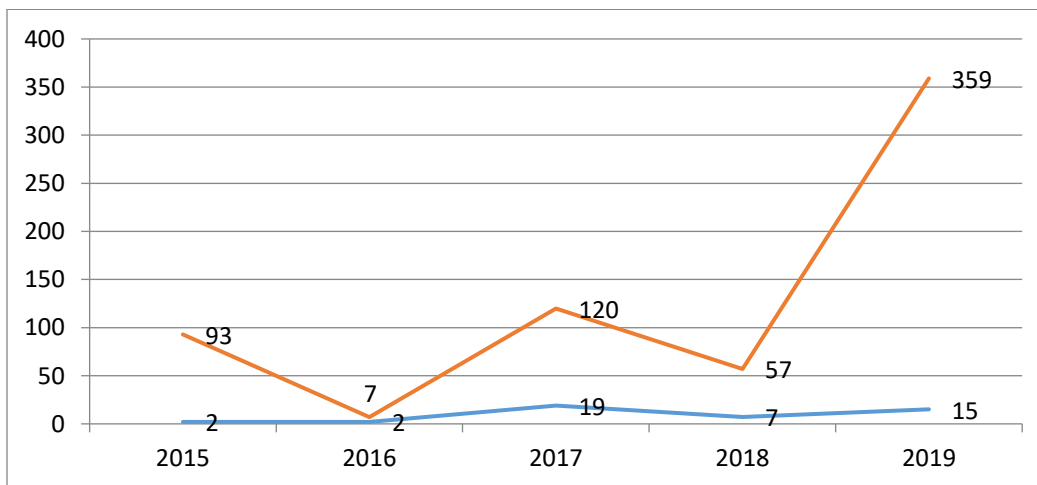
Pranje novca	2015	2016	2017	2018	2019
broj istraga pranja novca	0	0	24	81	65
Broj prijavljenih lica u predmetima pranja novca	4	15	28	89	86

Međutim, svakako je uočljivo da postoji značajan prostor za povećanje broja predmeta za krivično djelo pranje novca, imajući u vidu procesuirana krivična djela koja generišu protivpravnu imovinsku korist, a koja predstavlja potencijalnu prijetnju da se kroz pranje novca ubaci u legalne tokove.

Kada se govori o finansijskim istragama, evidentan je značajan porast lica prema kojima su sprovedene finansijske istrage, a naročito u 2019. godini.

Finansijske istrage	2015	2016	2017	2018	2019
pokrenute finansijske istrage	2	2	19	7	15
broj lica u finansijskim istragama	93	7	120	57	359

Takođe je vrlo značajan podatak o blokadama novčanih sredstava na računima lica kod poslovnih banaka, koji je u 2019. godini po nalogu tužilaštva iznosio 3,7 miliona eura, dok je po rješenju suda, na zahtjev inostranog pravosudnog organa bio oko 100.000 eura.

TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA

Postupak pranja novca podrazumijeva da se sredstva koja potiču iz kriminalnih aktivnosti ubacuju u legalni sistem, plasiranjem na način koji im omogućava najbrže i najlakše prikrivanje porijekla sredstava, njihovo raslojavanje i na kraju konačnu integraciju. U vezi sa tim je uočeno da je najviše korišćen bankarski sistem, koji omogućava plasiranje većih iznosa sredstava, pri čemu se koriste brojni poslovi (često fiktivni) kao opravdanje porijekla sredstava. Često se za potrebe pranja novca koriste legalni aranžmani, u vidu „fasadnih“ kompanija koji se zaista bave legalnim aktivnostima, a čije poslovanje se koristi za ubacivanje „priljavog novca“. U Crnoj Gori je iako u manjoj mjeri u odnosu na prethodni period, i dalje značajno zastupljena upotreba gotovine što doprinosi prethodno navedenom, pa su uočena česta deponovanja gotovine u velikim iznosima bez potpuno potkrijepljenog porijekla sredstava.

Novi trendovi i nove tipologije pranja novca i finansiranja terorizma zahtjevaju konstantno unapređenje nacionalnih sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i djelotvornu i efikasnu nacionalnu, regionalnu i međunarodnu saradnju i razmjenu podataka u ovoj oblasti.

Sa aspekta borbe protiv pranja novca formirane tipologije su rezultat primjene određenih indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i klijenata, odnosno njihovu provjeru i potvrdu u praksi. Otežavajuća okolnost za sistem borbe protiv pranja novca je to što je pranje novca proces koji se neprekidno razvija, gdje se konstantno usavršavaju nove tehnike i modaliteti pranja novca, čime ovaj proces postaje još kompleksniji, a samim tim i komplikovaniji za otkrivanje, a naročito težak za dokazivanje postojanja ovog krivičnog djela.

Poznato je da su na bazi dosadašnjeg iskustva i iskustava drugih zemalja sljedeće djelatnosti procijenjene kao oblasti sa izraženim stepenom rizika sa aspekta pranja novca:

- *bankarski sektor,*
- *tržište nekretnina,*
- *tržište kapitala,*
- *tržište luksuznih roba,*
- *igre na sreću,*
- *osiguranje,*
- *investiciona izgradnja,*
- *uvozno-izvozni poslovi,*
- *građevinarstvo.*

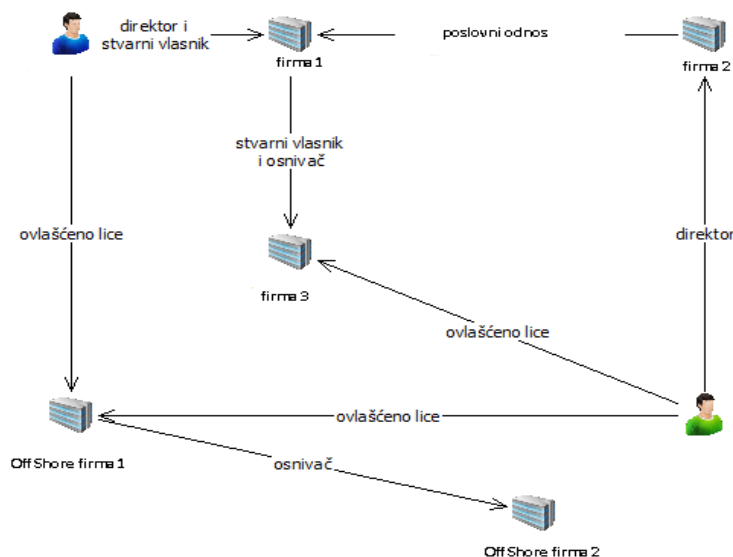
Kada se govori o tipologijama u bankarskom sektoru izdvajaju se transakcije sa ofšor (offshore) kompanijama i destinacijama, kao i zemlje poznate po izraženoj zaštiti bankarske tajne (poreski rajevi).

Takođe konkretan problem sa kojim se suočavaju poslovne banke je rastući trend klijenata koji posjeduju elektronsko bankarstvo i u kojem određeni klijenti nemaju limit za prenos novca, koji se može realizovati i van radnog vremena banke. U konkretnim slučajevima određene banke ne posjeduju softverska rešenja kojim mogu vršiti kontrolu novčanih tokova nakon radnog vremena, već bi o predmetnoj transakciji bili obaviješteni prvog sljedećeg radnog dana.

- **Tipologija br. 1**

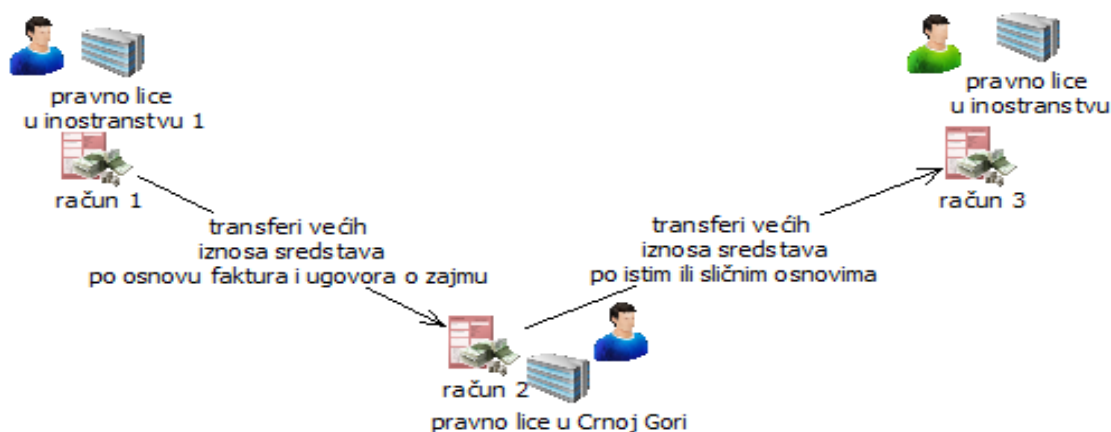
Djelatnost lica koja su navedena šematskim prikazom jeste finansijsko posredovanje u trgovini binarnim opcijama. Kako su u pitanju napredne tehnologije i korišćenje internet prostora za trgovinu opcijama, navodi na sumnju da se na taj način namjerava sakriti porijeklo i tok novca.

Naime, sredstva uglavnom stižu sa računa povezane firme sa neke od ofšor (offshore) destinacija, a transferišu se dalje na račune povezanih lica (u zemlje tzv. poreske rajeve). U pitanju su veće količine novca koje se kratko zadržavaju na računima navedenih lica, a porijeklo tog novca je teško dokazivo.

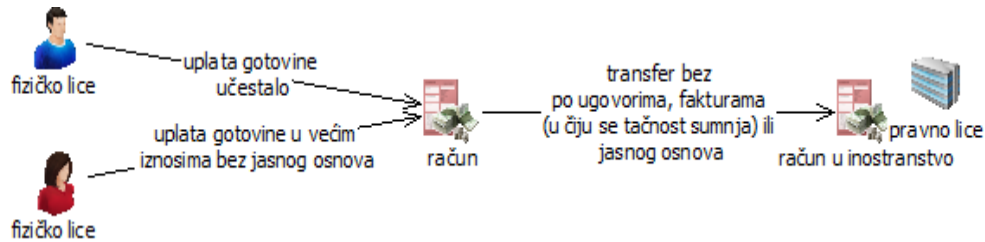
- **Tipologija br. 2**

Učestali transferi sredstava u ukupno značajnim iznosima od strane pravnih/fizičkih lica iz inostranstva na račune otvorene u Crnoj Gori (sopstveni računi ili računi povezanih pravnih/fizičkih lica). Sredstva se transferišu po različitim osnovama, kao što su fakture čiju tačnost obveznici ne mogu provjeriti u potpunosti ili po osnovu ugovora o zajmu. Navedena sredstva se dalje transferišu na račune pravnih/fizičkih lica koji su otvoreni u inostranstvu, po istim ili sličnim osnovama u odnosu na dolazne transfere.

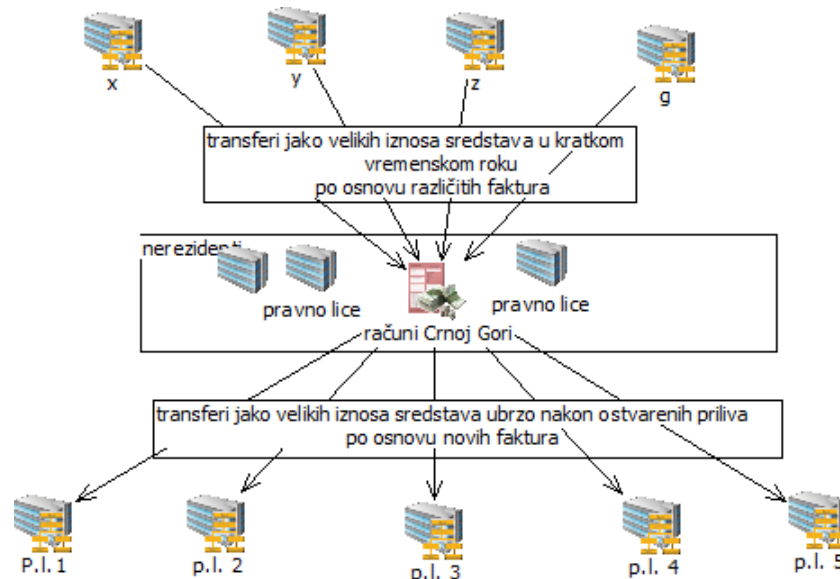
- **Tipologija br. 3**

Uplate gotovine od strane više (povezanih) lica u iznosima koji su često ispod Zakonom o SPNFT propisanog iznosa od 15.000.00 eura ili malo većim iznosima bez jasnog osnova, koja sredstva se ubrzo nakon uplata transferišu na račune otvorene u inostranstvu pravnih ili fizičkih lica po osnovu ugovora o kupoprodaji ili zajmu ili fakturama u čiju istinitost se sumnja.

- **Tipologija br. 4**

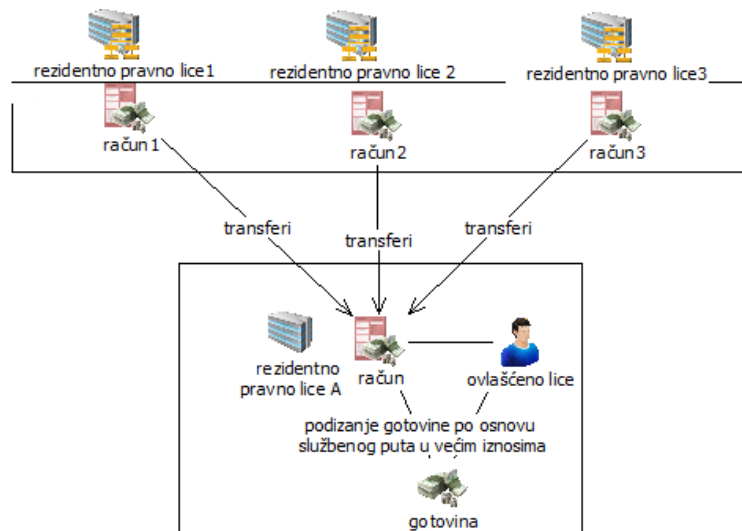
Brojna nerezidentna pravna lica ostvaruju jako velike promete po računima u relativno kratkom roku, pri čemu prilive ostvaruju od brojnih pravnih lica iz različitih zemalja, po osnovu određenih faktura. Pristigla sredstva se odmah dalje transferišu na račune drugih pravnih lica koji su otvoreni u inostranstvu po osnovu drugih faktura. Uočeni su učestali transferi na velike i zaokružene iznose, kao i to da su transakcije priliva sredstava praćene brzim povlačenjem sredstava, tj. sredstva samo prolaze kroz račun, i transferišu se dalje na račune drugih brojnih pravnih lica koja imaju otvorene račune u većem broju zemalja.

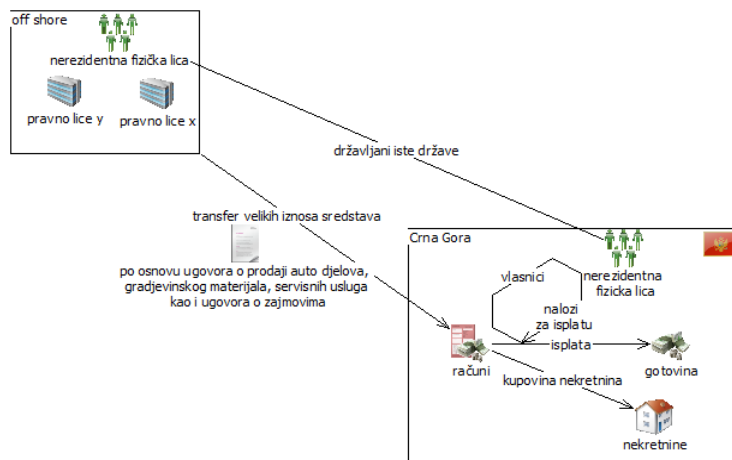
- **Tipologija br. 5**

Rezidentno pravno lice ostvaruje značajne prilive od više pravnih lica sa teritorije Crne Gore, po osnovu navodnih poslova pružanja usluga. Na ovaj način, po osnovu fiktivnih poslovnih odnosa, pravna lica koja vrše uplate, umanjuju svoju dobit i fiktivno povećavaju poslovne rashode, čime umanjuju osnovicu za oporezivanje, a obavezu plaćanja poreza na dodatu vrijednost prenose na firmu kojoj uplaćuju novac. Ovlašćeno fizičko lice navedenog pravnog lica koje prima uplate veći dio transferisanih sredstava gotovinski podiže po indikativnom osnovu „službeni put“ ili „materijalni troškovi“, nakon čega ulazi u postupak likvidacije firme bez prethodnog plaćanja obaveza prema državi po osnovu PDV-a i poreza na dobit.

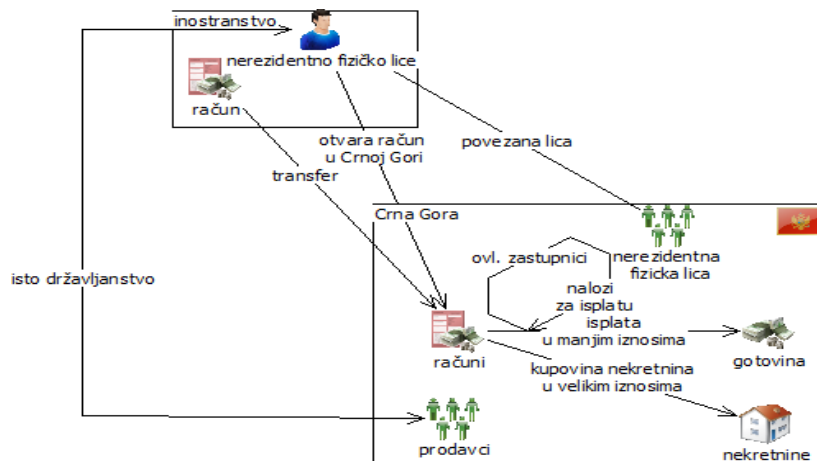
- **Tipologija br. 6**

Pravna lica iz inostranstva (registrovana u zemljama tzv. poreskim rajevima) transferišu sredstva na račune nerezidentnih fizičkih lica u Crnoj Gori po različitim osnovima (po ugovorima o prodaji auto dijelova, građevinskog materijala, servisnih usluga, kao i ugovora o zajmovima). Nalogoprimci doznačenih sredstava su iskazali namjeru da im banka novčana sredstva isplati u gotovini. Značajan iznos novčanih sredstava sa računa tih kompanija je transferisan na račune više fizičkih lica u Crnoj Gori za kupovinu nepokretnosti i davanje zajmova u milionskim iznosima. Na osnovu usmenih dogovora zajmodavca (stvarnog vlasnika kompanije) i zajmoprimca, povraćaji zajmova su precizirani kao vraćanje kroz nepokretnosti koje je zajmoprimac izgradio na crnogorskom primorju. Lica koja su stvarni vlasnici ofšor (offshore) kompanija su kao i nalogoprimci državljani iste zemlje.

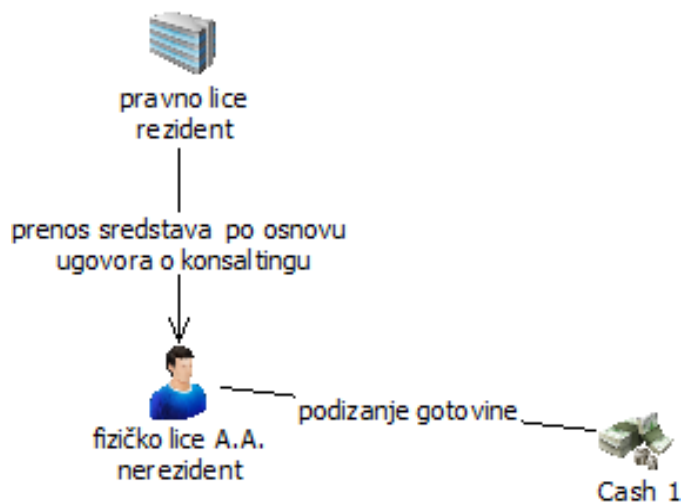
- **Tipologija br. 7**

Nerezidentno fizičko lice iz svoje domicilne zemlje, kontinuirano više puta mjesečno, transferiše sredstva ka svom sopstvenom računu, kod jedne banke u Crnoj Gori. Kumulativan iznos doznačenih sredstava je više miliona eura. Nedugo po prijemu istih, ovlašćeni zastupnici sa računa vrše podizanje gotovine u manjim iznosima, bez jasnog opravdanja. Nerezidentno fizičko lice (nalogodavac) vrši kupovinu nepokretnosti u Crnoj Gori u velikom iznosu, od više prodavaca koji su državljani iste zemlje odakle dolazi i kupac. Porijeklo transferisanih sredstava u Crnoj Gori nije poznato.

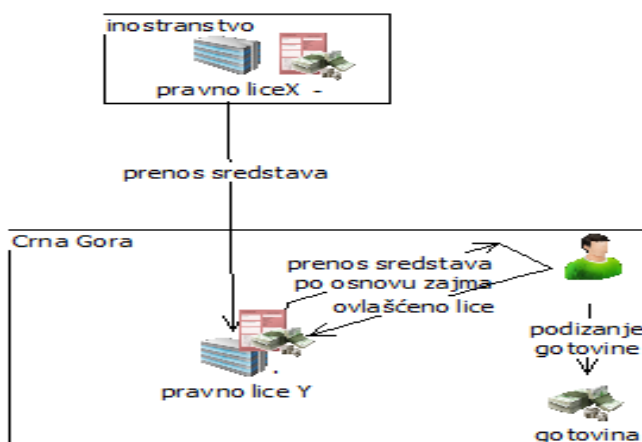
- **Tipologija br. 8**

Strano fizičko lice ostvaruje priliv od inostranog pravnog lica, po osnovu „Ugovora o konsaltingu“ i daje instrukcije banci za podizanje gotovine.

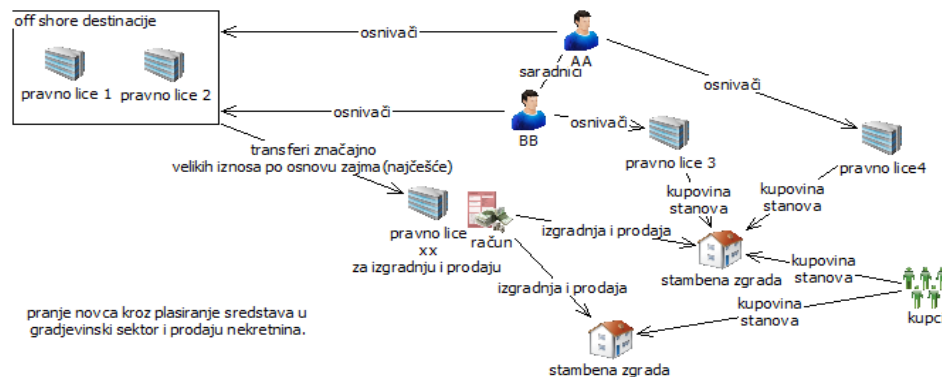
- **Tipologija br.9**

Rezidentno pravno lice ostvaruje prilive od inostranog pravnog lica. U većini slučajeva ova sredstva se transferišu na račune fizičkih lica po osnovu „ugovora o zajmu“, od kojih su neki direktno povezani sa rezidentnim pravnim licem (osnivači, ovlašćena lica) primljena sredstva fizička lica podižu gotovinski.

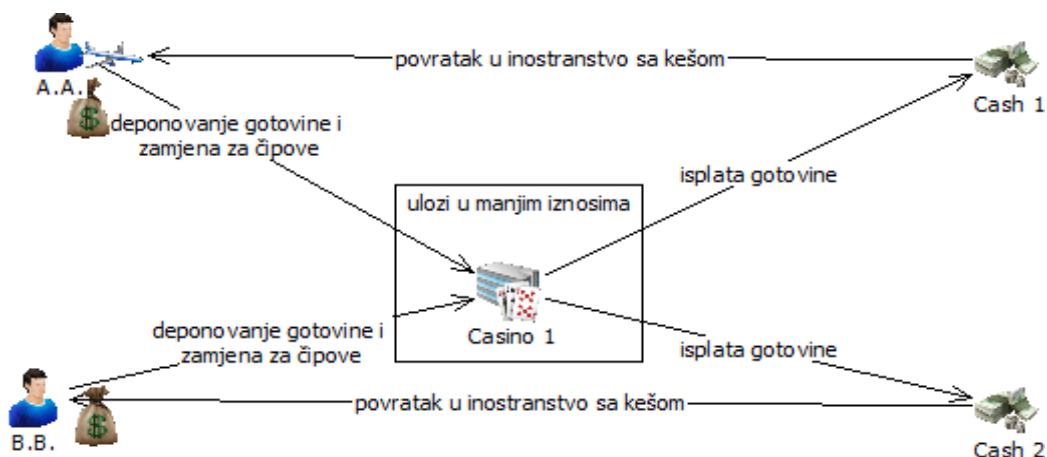
- **Tipologija br.10**

Prenos novca od pravnog lica registrovanog na off shore destinacijama, na račun pravnog lica osnovanog u Crnoj Gori od strane nerezidentnog pravnog lica sa ofšor (off shore) destinacije. Prenos sredstava se vrši po osnovu zajma, kreditiranje, ili uplate osnivačkog uloga. Navedeno pravno lice zaključuje ugovor o kupovini nekretnine velike vrijednosti sa drugim pravnim licem koje je osnovano od strane povezanog pravnog lica sa ofšor destinacije, (veza je fizičko lice koje je stvarni vlasnik u oba pravna lica sa ofšor destinacije). Ugovorom je određena cijena višestruko veća od realne.

• Tipologija br.11

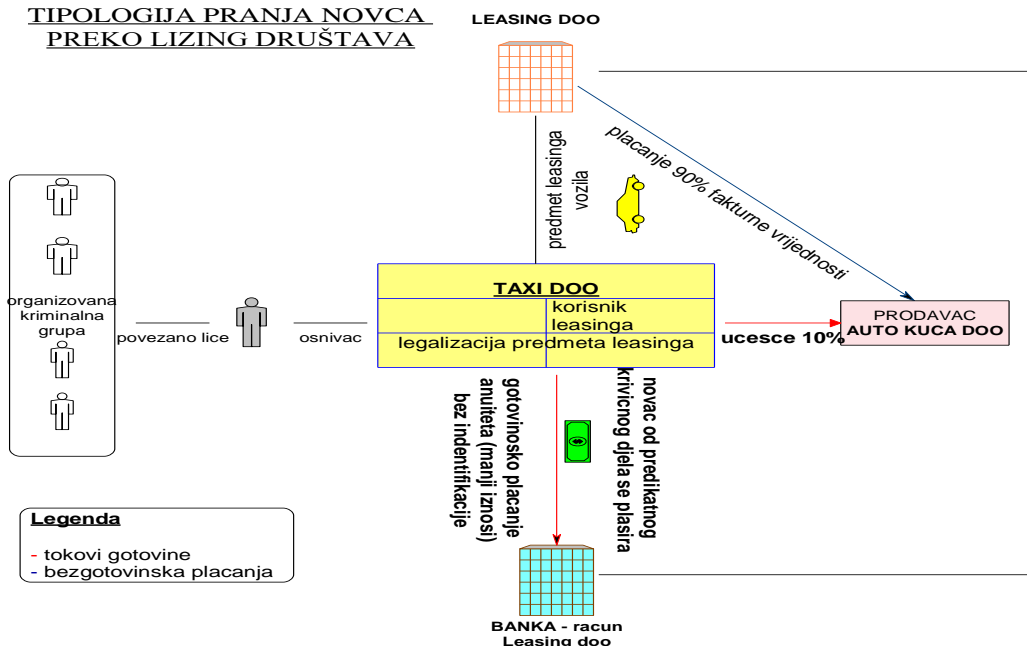
Fizička lica, najčešće nerezidenti, dolaze u Crnu Goru radi kockanja, pri čemu sa sobom donesu gotovinu ili istu podignu sa računa otvorenog kod kazina (ukoliko taj kazino nudi te vrste usluga) nakon izvršenog transfera sa računa otvorenih u inostranstvu. Nakon zamjene gotovine za čipove, navedena lica odigraju na manje uloge određene igre u kazinu i nakon toga (uz manje gubitke ili dobitke) izvrše unovčavanje čipova, pri čemu im isplatni listići kazina služe kao porijeklo sredstava koje će staviti u legalan finansijski sistem.

• Tipologija br.12

Tipologija pranja novca preko lizing kuća u Crnoj Gori ogleda se u plasiranju novčanih sredstava u manjim iznosima kojima se vrši plaćanje mjesečnih anuiteta. U ukupnom iznosu, ova plaćanja u dužem periodu dostižu značajan novčani iznos na godišnjem nivou. Međutim, mjesečna plaćanja ne izazivaju veliku pažnju, jer se lakše mogu prikazati da potiču iz legalnih prihoda, pa i kupljena imovina koja je obično veće vrijednosti, daje privid legalnosti.

TIPOLOGIJA PRANJA NOVCA PREKO LIZING DRUŠTAVA

Finansijsko obavještajna jedinica je u toku svog rada u prethodnom periodu uočila i neke od sledećih potencijalnih tipologija pranja novca, koje su predmet analiza:

1. Fizičko lice učestalo uplaćuje gotovinu na svoj lični bankarski račun u većim iznosima, a kao dokaz o „porijeklu novca“ donosi veliki broj dobitnih tiketa iz sportske kladionice koji glase na donosioca, a ne na ime/prezime. Navodne izjave o porijeklu novca (iz kladionice) ovjerava kod notara. Provjerama nije bilo moguće utvrditi ko je stvarni dobitnik – predmetno fizičko lice ili neko sa kim je povezan iz navedene sportske kladionice. Takođe, navedeni sportski tiketi su štampani, tj. uplaćeni istog dana. Deponovana sredstava se koriste za kupovinu nepokretnosti.

2. Na račun u poslovnoj banci, stižu usitnjeni i učestali prilivi nerezidentnom fizičkom licu i to sa PayPal računa. Prilivi su realizovani putem e-bankinga i ne može se vidjeti porijeklo sredstava na PayPal računima, odnosno PayPal je veza između međunarodnog i domicilnog računa. Klijent daje izjavu da se u svojoj matičnoj zemlji bavio prodajom softvera i da sredstva potiču od uštede zarada, da su transferi učestali i usitnjeni jer PayPal naplaćuje više provizije za iznose transfera iznad 1.000 eura. Provjerama se potvrđuju učestali sitni prenosi sa svojih računa na račune platnih kartica, odakle se puni PayPal račun.

Takođe, finansijsko obavještajna jedinica je uočila i neke od sledećih tehnika koje upućuju na sumnju u krivično djelo pranje novca:

1. gotovinske pozajmice koje mogu biti i učestale i u manjim iznosima, pravnom licu od strane uglavnom osnivača pravnog lica, koji se dalje koriste za redovno poslovanje pravnog lica;
2. transferi novca prema inostranstvu po osnovu većeg broja faktura koje, uglavnom, glase na iznose malo ispod zakonom obaveznog izveštavanja FOJ-u;

3. od strane klijenta se poslovnoj banci nastoji dostaviti što urednija poslovna dokumentacija koja prati realizaciju transakcije (ugovori, fakture, nalozi i slično), kako klijent ne bi pobudio sumnju kod banke, u sumnjive aktivnosti;
4. trgovanje putem bankarskih platformi - internetom, gdje kod trgovine raznih roba učestvuju veliki broj neidentifikovanih lica koji uplaćuju novac putem interneta, a gdje se taj isti novac raslojava i uglavnom dalje transferiše prema više inostranih kompanija, za koje se ne može utvrditi poslovna veza sa pošiljaocem novca;
5. izvlačenje novca putem fizičkih lica koji imaju osnovane firme u Crnoj Gori, gdje druga pravna lica (za koje se smatra da su organizatori ovakvog protivpravnog poslovanja) uplaćuju sredstva firmi koje je osnivač često nerezidentno fizičko lice, i to putem fiktivnih pravnih poslova. Dalje, vlasnik firme kojoj je uplaćen novac, cjelokupan novac podiže gotovinski u manjim iznosima, po osnovu materijalnih troškova, putnih troškova.
6. klijent vrši učestale uplate na bankomatu da bi izbjegao obavezu pravdanja porijekla novca na šalteru banke. Kada akumulirana sredstva želi transferisati dalje za kupovinu nekretnine porijeklo sredstava pravda fakturama kojima je za svoje usluge u drugoj državi dobio gotovinu. Prenos gotovine nije evidentiran preko državne granice.

Međutim, pored pravnih lica kod kojih se pojavljuju nerezidenta fizička lica, trend je i da su sada uključeni više i rezidentna fizička lica koja preko svojih firmi izvlače novac u korist drugih lica.

ZAKLJUČAK

Proces izrade NPR ukazao je da su predikatna krivična djela (kriminalna djelatnost) koja predstavljaju visok stepen prijetnji za pranje novca: trgovina narkoticima koja se ostvaruje na međunarodnom nivou, utaja poreza i doprinosa i zenelaštvo.

Što se tiče krivičnih djela koja se odnose na trgovinu narkoticima, Crna Gora je prepoznala da se najveći broj tih djela vrši od strane naših državljana u inostranstvu i za te aktivnosti dobijaju značajne iznose novca, za koji postoji prijetnja da se u cjelini ili djelimično ubacuje u legalne tokove na teritoriji Crne Gore.

U odnosu na ostala predikatna djela visokog stepena prijetnji, najveći broj tih djela je vezan za utaje poreza i doprinosa i izvršen je na teritoriji Crne Gore. Osnivanje fiktivnih privrednih društava, te izdavanje lažnih faktura i podizanja gotovog novca koji se kasnije ponovo investira „upumpavanjem“ u legalne tokove, je model poslovanja određenog broja privrednih društava koja na taj način utiču da poreske obaveze drugih pravnih lica budu manje, po osnovu čega se „izvlači“ novac u gotovini i dalje plasira u legalne tokove, prikrivajući njegovo nezakonito porijeklo.

Nelegalne aktivnosti vezane za zelenaštvo odvijaju se na teritoriji Crne Gore i manifestuju se, između ostalog, i kroz velike količine novca koje fizička lica daju drugim fizičkim i pravnim licima na pozajmicu uz ugovaranje nesrazmjerne imovinske koristi. Problem kod ovih krivičnih djela je pitanje mogućnosti dokazivanja, što kao posljedicu ima mali broj prijavljenih i krivično gonjenih lica. Međutim, operativni podaci i analize policije pokazuju da se značajna količina nelegalnog novca stiže na ovaj način, nakon čega se ubacuje u legalne tokove kroz pranje novca.

Predikatna krivična djela koja predstavljaju srednji stepen prijetnji za pranje novca su neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, kada je to djelo izvršeno na teritoriji Crne

Gore. Ova krivična djela su veoma zastupljena u Crnoj Gori, a to pokazuje podatak o količini oduzete droge u periodu 2015-2019. godina.

Takođe, i krivična djela sa elementima korupcije predstavljaju srednji stepen prijetnji za pranje novca, jer je od 2015. godine, kada je formirano Specijalno državno tužilaštvo, došlo do povećanja prijave, istraga, optuženja i pravosnažnih presuda za ova krivična djela, koja su prema zvaničnim podacima proizvela visoku protivpravnu imovinsku korstav

Predikatna krivična djela koja predstavljaju nizak stepen prijetnji za pranje novca su imovinska krivična djela (krađa, teška krađa, razbojništva, itd.). Naime, gledajući statističke podatke za ova krivična djela, jasno je da je broj izvršilaca ovih krivičnih djela veliki, ali analizom pojedinačnih predmeta utvrđuje se da su predmet izvršenja tih krivičnih djela stvari, predmeti i novac koji se kasnije koristi za zadovoljavanje ličnih potreba.

U pogledu ilegalnih migracija analiza je pokazala da Crna Gora nije bila pogođena velikim migrantskim krizama, te da je bio vrlo mali broj organizovanih krijumčara migranata. Ono što se pokazalo kao pojava je da je određeni broj ljudi, stranih državljana pokušavao da pređe granicu koristeći falsifikovana dokumenta, za koja se kroz postupak utvrdilo da su nabavljena u tim zemljama, i da je novac za organizaciju takvih migracija dat van Crne Gore. Svi nelegalni prelasci bili su pojedinačni slučajevi, bez dokaza da se koriste bilo kakve strukture (privredne) i ljudi prilikom izvršenja djela.

U odnosu na efikasnost sistema u pogledu procesuiranja za krivično djelo pranje novca, evidentan je mali broj istraga, optužnica i presuda za krivično djelo pranje novca. Od ukupnog broja procesuiranih lica zbog izvršenja predikatnih i krivičnog djela pranje novca najveći dio bili su pripadnici OKG, pa je jasno da organizovani kriminal predstavlja najveću prijetnju za pranje novca.

Imajući u vidu izvršene analize, pokazalo se da sektori koji su najizloženiji prijetnji od pranja novca su sektor nekretnina i bankarski sektor. Naime, prljavi novac se većinom „pere“ kroz kupovinu nekretnina. Osim toga, analiza procesuiranih predmeta pokazala je da je u svim slučajevima za pranje novca korišćen bankarski sektor.

Na osnovu analiziranih podataka iz procesuiranih predmeta zbog krivičnog djela pranje novca, jasno proizilazi da je, prema obliku organizovanja, najviše „prljavog novca“ prošlo preko društava sa ograničenom odgovornošću. Razlog za to je jednostavnost osnivanja ovih privrednih društava, mali početni kapital neophodan za uspostavljanje društva, nepostojanje registra stvarnih vlasnika. Analiza procesuiranih predmeta, ukazuje da su najugroženija mala privredna društva i da je prijetnja od pranja novca po njih daleko veća nego kod drugih oblika organizovanja.

Na osnovu navedenog, opšta ocjena utvrđenog nivoa prijetnji je SREDNJI										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ☒	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

RANJIVOST SISTEMA OD PRANJA NOVCA NA NACIONALNOM NIVOU

Crna Gora je započela sa uspostavljanjem sistema sprječavanja pranja novca u 2004. godine donošenjem prvog Zakona o sprječavanju pranja novca. Tokom godina uloženi su veliki naponi kako bi se zakonodavni okvir u ovoj oblasti kontinuirano nadograđivao i usklađivao sa međunarodnim standardima, prvenstveno kriminalizacijom pranja novca u Krivičnom zakoniku i izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, i relevantnih podzakonskih akata. Ocjena pojedinih oblasti izvršena je na osnovu trenutnog stanja i mišljenja profesionalaca uključenih u sistem sprječavanja pranja novca, kao i izvještaja MONEYVAL-a, Evropske komisije i izvještaja i analiza datih od nadležnih državnih organa Crne Gore. Zaključak je da u Crnoj Gori generalno postoji veoma dobar normativni okvir kao i administrativni kapaciteti za njegovo sprovođenje.

Procjena nivoa nacionalne ranjivosti od pranja novca je SREDNJA.

1.1. Kvalitet politike i strategije za sprječavanje pranja novca

Kada se govori o kvalitetu politike i strategije borbe protiv pranja novca, Crna Gora ima sveobuhvatan strateški okvir. Država djelotvorno i kontinuirano sprovodi Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Posvećenost države ovom problemu odražava i činjenica da je nadzor nad sprovođenjem mjera definisanih Strategijom povjeren Birou za operativnu koordinaciju aktivnosti organa obavještajno bezbjednosnog sektora i relevantnim operativnim timovima.

Međutim, veoma korisno bi bilo da se periodično vrši analiza ostvarenih rezultata u smislu prezentovanja napretka koji je ostvaren. Ovakve analize bi omogućile da se utvrdi u kojim oblastima je dodatni napredak neophodan i u skladu sa tim bi se mogle vršiti izmjene zadatih mjera u Akcionom planu odnosno njegovo revidiranje. Crna Gora treba sistematično da nadgleda i procjenjuje učinak starih strategija prije nego usvoji nove, u skladu sa novim pravilima o izradi, pisanju, nadgledanju i evaluaciji strateških planskih dokumenata, koja se primjenjuju od avgusta 2018. godine. Nove strategije takođe treba da teže usklađivanju sa pravnom tekovinom EU i usvajanju preporuka iz relevantnih ekspertskih izvještaja država članica. Takođe, period važenja nekih relevantnih strategija, kao što je Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranje terorizma, istekao je tokom 2018. godine i produžen do 2019. godine, i još uvijek nisu usvojena nova strateška dokumenta.

Na osnovu svega navedenog, kvalitet politike i strategije za sprječavanje pranja novca može se ocijeniti kao srednji.

Prepoznajući pranje novca i finansiranje terorizma kao jednu od značajnih globalnih bezbjednosnih pijetnji 21. vijeka, Crna Gora je stvorila odgovarajući strateški okvir za plansko djelovanje u ovoj oblasti. Crna Gora je 2010. godine izradila prvu Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma koja je obuhvatila period 2010-2014. godine. Drugi strateški dokument koji na cjelovit način prikazuje nacionalnu politiku Crne Gore u prevenciji i suzbijanju terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma koji se odnosi na period

2015-2018. godine, izrađen je u maju 2015. godine, zajedno sa Strategijom nacionalne bezbjednosti, Strategijom odbrane, Strategijom za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, Strategijom za malo i lako naoružanje, stvoren je cjeloviti strateški okvir koji sistemski pristupa ovoj problematici.

Navedene strategije su zasnovane na analizi stanja i projekciji razvoja međunarodnih bezbjednosnih integracija, karakteristikama savremenih izazova i prijetnji u oblastima terorizma, sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, što predstavlja preduslov za određivanje strateških ciljeva, kao i za planiranje budućih aktivnosti neophodnih za ostvarivanje vizije Strategije. Analiza stanja vršena je na osnovu: izvještaja i preporuka relevantnih institucija; analiza statističkih podataka iz izvještaja: o sumnjivim gotovinskim transakcijama, o krivičnim djelima, o stanju kriminaliteta i njegovim pojavnim oblicima, o predikatnim krivičnim djelima i dr. Takođe, Strategija slijedi i one ciljeve i vrijednosti koji su definisani u Globalnoj protivterorističkoj strategiji Ujedinjenih nacija i Protivterorističkoj strategiji Evropske unije (EU), kao i druge osnovne protiv terorističke dokumente Ujedinjenih nacija (UN), Evropske unije (EU), Organizacije Sjevernoatlantskog saveza (NATO), Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) i Savjeta Evrope (SE).

Kao konkretizaciju strateških ciljeva, Crna Gora je uradila akcioni plan za implementaciju Strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Sprovođenje Strategije i Akcionog plana realizuje Nacionalna komisija za sprovođenje Strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma.

Na regionalnom nivou, Crna Gora je u oktobru 2018. godine potpisala zajednički akcioni plan o borbi protiv terorizma na Zapadnom Balkanu, koji definiše specifične korake za pojačanu saradnju u borbi protiv terorizma, uključujući pranje novca i finansiranje terorizma, i sprječavanje radikalizacije u naredne dvije godine. Crna Gora sada treba da radi na bilateralnom praćenju prioritarnih aktivnosti.

Kada se govori o problematici pranja novca, kao jedan izuzetno značajan dokument koji daje sveobuhvatnu procjenu prijetnji u ovoj oblasti je svakako SOCTA 2017, dokument, izrađen po Europol-ovoj metodologiji, koji na adekvatan način definiše ranjivost sistema i nivo prijetnji od teškog i organizovanog kriminala. Dokument je izradio Nacionalni međuresorski tim u kome su bili predstavnici Uprave policije, Agencije za nacionalnu bezbjednost, Uprave carina, Vrhovnog državnog tužilaštva, Specijalnog državnog tužilaštva, Poreske uprave i Finansijsko-obavještajne jedinice.

Ovim dokumentom, kao jedna od ključnih prijetnji po bezbjednost Crne Gore prepoznata je prijetnja od pranja novca. Naime, na globalnom nivou registrovano je postojanje organizovanih kriminalnih grupa koje su usko specijalizovane za pružanje usluga investiranja novca koji je stečen kriminalnim aktivnostima u legalne tokove.

U Crnoj Gori kao posebno "ranjive" oblasti, odnosno oblasti za koje je karakterističan visoka izloženost riziku su: bankarsko poslovanje, tržište nekretnina, tržište kapitala, tržište luksuznih roba, igre na sreću, osiguranje, investiciona izgradnja, uvozno–izvozni poslovi, turizam i ugostiteljstvo. U okviru finansijskog sektora najranjiviji je bankarski sistem zbog velikog broja transakcija, velikog broja gotovinskih uplata i isplata, kao i same složenosti realizacije međunarodnih transakcija, dok u okviru poslovnog sektora taj epitet nosi tržište nekretnina zbog mogućnosti kupovine zemljišta i izgrađenih objekata za gotov novac.

Na osnovu ovog dokumenta, policija je izradila i izrađuje godišnje planove čiji je fokus usmjeravanje svojih kapaciteta na sprječavanje ključnih bezbjednosnih prijetnji (među kojima je i pranje novca) i suzbijanje ovih krivičnih djela korištenjem represivnog djelovanja sistema.

U cilju ispunjavanja relevantnih međunarodnih standarda u oblasti SPN/FT – preporukama FATF Crna Gora je pristupila izradi NPR. Naime, na inicijativu bivše Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma u martu 2014. godine pokrenut je projekat izrade NPR u skladu sa metodologijom Svjetske banke i uz tehničku podršku misije OEBS-a u Crnoj Gori. Kako bi se sproveo ovaj sveobuhvatni projekat formiran je međuinstitucionalni tim u koji su bili uključeni 53 predstavnika iz 25 institucija. Radno tijelo je imalo glavnog koordinatora, sekretara i sedam radnih grupa sa podgrupom za procjenu rizika od finansiranja terorizma koje su svoje izvještaje izrađivali na osnovu modula koje je dostavila Svjetska banka.

Finalni dokument NPR i Akcioni plan sa mjerama za smanjenje stepena utvrđenog rizika, Vlada Crne Gore je usvojila 17.12.2015. godine. Akcionim planom je predviđeno da je Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma zadužena za koordinaciju, praćenje i objedinjavanje izvještaja o aktivnostima organa državne uprave, državnih organa i drugih nadležnih institucija uključenih u implementaciju pomenutog projekta i sprovođenje mjera na planu realizacije obaveza iz Akcionog plana.

U februaru 2018. godine, Vlada Crne Gore je usvojila Izvještaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne procjene rizika za period 2016 - 2017. godina. Navedeni Akcioni plan sadrži ukupno 35 tematskih grupa ciljeva i pridruženih mjera neophodnih za njihovo ispunjenje.

Pored nadležnih državnih organa, kao nosioci aktivnosti u realizaciji mjera iz Akcionog plana bili su uključeni Advokatska i Notarska komora koji nisu realizovali pomenute mjere iz djelokruga svojih nadležnosti.

Na osnovu navedenog, procjena stanja kvaliteta politike i strategija za sprječavanje pranja novca je SREDNJA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.2. Efektivnost definicije krivičnog djela pranja novca

Kontinuiranim unaprjeđenjem krivičnog zakonodavstva, kriminalizacija Pranja novca u pravnom sistemu Crne Gore prati savremene trendove kojim se teži stvaranju što kvalitetnijih zakonskih pretpostavki za najefikasniji odgovor na izvršenje ovog krivičnog djela, u skladu sa razvojem međunarodnog prava i potrebe za jačanjem mehanizama sprječavanja i sankcionisanja kriminaliteta uopšte. Krivično djelo pranja novca propisano je u članu 268 Krivičnog zakonika Crne Gore:

Pranje novca je vezano za suzbijanje kriminaliteta u cjelini. Naime, riječe je o tome da se novac i druga imovinska korist stečena kriminalnom djelatnošću stavlja u legalne tokove i tako stvara privid legalnosti. Kako pranje novca predstavlja globalni problem, a posebno zbog činjenice da se izuzetno mali procenat imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću koja je ubačena u legalne tokove identifikuje, to je trend da se kriminalizuju sve radnje koje dovode do legalizovanja "prljavog novca i imovine" i da se ujedno službama za sprovođenje zakona pruže odgovarajući zakonski preduslovi za efikasno identifikovanje i procesuiranje ovih krivičnih djela.

Shodno Krivičnom zakoniku Crne Gore, radnja pranja novca se može ostvariti na tri načina:

- konverzija ili prenos imovine,
- sticanje, držanje ili korišćenje imovine,
- prikriivanje ili lažno prikazivanje činjenica o imovini.

Za sve navedeno, neophodno je da je riječ o imovini koja potiče iz kriminalne djelatnosti, nevažno o kojem se konkretno krivičnom djelu radi. To može biti bilo koje krivično djelo čijim se izvršenjem došlo do imovine koja je predmet krivičnog djela pranja novca (tzv. predikatno krivično djelo), ali ono ne mora prethodno biti pojedinačno utvrđeno.

Imovinskom korišću pribavljenom krivičnim djelom smatra se imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, neposredno ili posredno, koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprječavanja umanjenja imovine, do kojeg je došlo izvršenjem krivičnog djela, imovina za koju je zamijenjena ili sa kojom je sjedinjena ili u koju je pretvorena imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, kao i svaka druga korist koja je dobijena od imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom ili imovine za koju je zamijenjena ili u koju je pretvorena imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, bez obzira da li se nalazi na teritoriji Crne Gore ili van nje, kao i sve isprave kojima se dokazuje neko imovinsko pravo.

U skladu sa preporukama koje su u okviru IV kruga evaluacije sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori od strane MONEYVAL-a (2015. godine) date, između ostalog, u pogledu inkriminacije krivičnog djela pranja novca, izvršene su izmjene i dopune Krivičnog zakonika Crne Gore iz 2017. godine⁷, na način da je izvršeno usklađivanje sa, između ostalog, FATF Preporukom i za sprječavanje pranja novca, i FATF specijalnom preporukom II u vezi sa finansiranjem terorizma. Tako je, u skladu sa preporukom II MONEYVAL-a, članom 8 Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore⁸ izmijenjena definicija imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom:

Nadalje, u cilju usaglašavanja sa preporukama iz Izvještaja nakon IV kruga evaluacije MONEYVAL-a, članom 24 istog Zakona, izmijenjeno je i dopunjeno krivično djelo pranje novca na način da je izvršena dopuna radnje krivičnog djela u cilju kažnjavanja pomagača izvršiocu krivičnog djela radi izbjegavanja njegove odgovornosti za učinjeno krivično djelo. Takođe, data je i definicija imovine za potrebe primjene člana 268 Krivičnog zakonika Crne Gore. U smislu navedenog člana imovina podrazumijeva imovinska prava bilo koje vrste, nezavisno od toga da li se odnose na dobra materijalne ili nematerijalne prirode, pokretne ili nepokretne stvari, hartije od vrijednosti i druge isprave kojima se dokazuju imovinska prava.

Krivične sankcije propisane za krivično djelo pranja novca su proporcionalne i odvraćajuće a to se može utvrditi poređenjem raspona krivičnih sankcija propisanih za ovo krivično djelo i za druga krivična djela. Ovaj raspon sankcija je: od šest mjeseci do pet godina zatvora za pranje novca i

---

⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore („Sl. list CG“, br. 44/2017)
⁸ „Sl. list CG“, br. 44/2017

samostalno pranje novca; od tri do dvanaest godina za pranje novca od strane više lica udruženih radi vršenja krivičnog djela; od jedne do deset godina zatvora ako iznos novca ili vrijednost imovine prelaze četrdeset hiljada eura; zatvorska kazna u trajanju do tri godine ko učini krivično djelo pranja novca, a mogao je i bio dužan da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod pribavljen kriminalnom djelatnošću; (odredbe člana 268-Pranje novca iz Krivičnog zakonika Crne Gore, "Službeni list CG" , broj: 49/18).

Crna Gora je 2007. godine uvela u svoj zakonodavni okvir krivičnu odgovornost pravnih lica, i samim tim uspostavljene su pravne mogućnosti da pravna lica mogu biti odgovorna za krivično djelo pranja novca.

Međutim, analizom praktične primjene krivičnog djela pranja novca kao samostalnog krivičnog djela, postoje određeni nedostaci, čiji uzroci mogu da budu u neadekvatnoj primjeni postojećih zakonskih rješenja. Ovaj problem je prepoznat i u Izvještaju eksperata Evropske komisije u procesu pridruživanja Crne Gore EU, gdje je naglašeno da: *"postoji nerazumijevanje ili, barem, prestrogo tumačenje koncepta pranja novca, tačnije o vezi sa predikatnim krivičnim djelom u crnogorskom pravosuđu"*.

Shodno tome, neophodno je dati prioritet daljim obukama za predstavnike policije, tužilaštva i sudstva u oblasti identifikovanja i gonjenja lica za pranje novca kao samostalnog krivičnog djela.

Na osnovu navedenog, procjena stanja Efektivnost definicije krivičnog djela pranja novca je VRLO VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ☐	0.9 ☐	0.8 ☒	0.7 ☐	0.6 ☐	0.5 ☐	0.4 ☐	0.3 ☐	0.2 ☐	0.1 ☐	0.0 ☐

1.3. Sveobuhvatnost zakona o oduzimanju imovine

Zakonodavni okvir koji reguliše privremeno i trajno oduzimanje imovine stečene kriminalnom djelatnošću je prilično dobro postavljen u Crnoj Gori. To potvrđuje i MONEYVAL analiza Šestog izvještaja o usklađenosti sistema SPNFT (29.06.2018. godine) gdje je navedeno da uzimajući sve u obzir, nedostaci utvrđeni u odnosu na FATF preporuku 3 - Oduzimanje imovine i preventivne mjere su većinom otklonjeni.

Od 2015. godine kontinuirano se radi na unapređenju zakonodavnog okvira u oblasti oduzimanje imovine. U tom smislu izvršene su izmjene i dopune Krivičnog zakonika Crne Gore koji propisuje osnov, uslove i način oduzimanja imovinske koristi. Dok je Zakonik o krivičnom postupku izmijenjen u dijelu procesnih radnji kod oduzimanja imovinske koristi. Zakonom o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću koji je donijet 05. oktobra 2015. godine (Službeni list CG br. 58/15, 47/19), regulisani su uslovi za oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, postupak oduzimanja i druga pitanja od značaja za oduzimanje te imovinske koristi, kao i upravljanje oduzetom imovinskom koristi stečenom kriminalnom djelatnošću i oduzetom imovinskom koristi pribavljenom krivičnim djelom, predmetima krivičnog djela i predmetima privremeno oduzetim u krivičnom i prekršajnom postupku i imovinom datom na ime jemstva. Takođe, u ovom zakonu jedno poglavlje reguliše finansijske istrage kao i međunarodnu saradnju.

ZAKON O SPRJEČAVANJU PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA predviđa privremene mjere blokade novčanih transakcija do 72 sata. Naime, članom 61 „*Finansijsko-obavještajna jedinica može pisanom naredbom zahtijevati od obveznika da obustavi transakciju najduže 72 časa, ako procjeni da postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca i sa njime povezanim predikatnim krivičnim djelima ili finansiranju terorizma, o čemu, bez odlaganja, obavještava nadležne organe radi preduzimanja mjera iz njihove nadležnosti*“.

Finansijsko-obavještajna jedinica može izvršiti praćenje finansijskog poslovanja klijenta u kontinuitetu, član 63, kojim je propisano da „Finansijsko-obavještajna jedinica može od obveznika, u pisanom obliku, zahtijevati da kontinuirano prati finansijsko poslovanje klijenta, u vezi kojeg postoje razlozi za osnov sumnje da se radi o pranju novca i sa njime povezanim predikatnim krivičnim djelima ili finansiranju terorizma ili drugog lica za koje se može zaključiti da je sarađivalo, odnosno učestvovalo u transakcijama ili poslovima za koje postoji osnov sumnje za pranje novca i sa njime povezanim predikatnim krivičnim djelima i finansiranje terorizma i odrediti rok u kojem je dužan da ga obavještava i dostavlja tražene podatke.“ Uz ovlašćenja koja su propisana članom 55a koja se odnose na „prijem, prikupljanje, čuvanje, analiziranje i dostavljanje podataka, obavještenja, informacija i dokumentacije i dostavljanju rezultata strateških i operativnih analiza o sumnjivim transakcijama nadležnim organima i stranim finansijsko-obavještajnim službama u cilju sprječavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorizma“, finansijsko-obavještajna jedinica ima značajnu ulogu u sprovođenju finansijskih istraga i privremenom oduzimanju imovine stečene kriminalnom djelatnošću.

Propisani su i uslovi i način oduzimanja imovinske koristi gdje se navodi da od učinioca krivičnog djela može se oduzeti imovinska korist za koju postoji osnovana sumnja da je stečena kriminalnom djelatnošću, a učinilac ne učini vjerovatnim da je njeno porijeklo zakonito (prošireno oduzimanje) i ako je pravosnažno osuđen za krivično djelo propisano Krivičnim zakonikom Crne Gore.⁹

Imovinska korist oduzeće se i od pravnog prethodnika, pravnog sljedbenika i članova porodice učinioca kao i od trećih lica. Ako je kriminalnom djelatnošću imovinska korist stečena za drugo lice, ta imovinska korist će se oduzeti. Međutim, ako oduzimanje nije moguće, oduzeće se druga imovina koja odgovara vrijednosti imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Ono što je evidentno je da je i pored povećanja broja finansijskih istraga iz godine u godinu, i iznosa privremeno i trajno oduzete imovine koja potiče iz kriminalne djelatnosti, vrijednost oduzete imovine i dalje niska u odnosu na imovinsku korist koja je identifikovana procesuiranim krivičnim djelima. Aktivno praćenje imovine uz upotrebu modernih i proaktivnih tehnika, kao što je nadzor

---

⁹ 1) otmica iz člana 164;

2) krivična djela protiv polne slobode iz čl. 206, 208, 209, 210, 211, 211a i 211b;

3) krivična djela protiv imovine iz čl. 240, 241, 242, 243, 244, 244a, 249, 250, 251 i 252;

4) krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja iz čl. 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 268, 270, 272, 273, 274, 276, 276a, 276b, 281 i 281a;

5) neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300;

6) krivična djela protiv životne sredine i uređenja prostora iz čl. 303, 305 i 307;

7) krivična djela protiv bezbjednosti računarskih podataka iz čl. 350, 352, 353 i 354;

8) krivična djela protiv javnog reda i mira iz čl. 401, 401a, 402, 404 i 405;

9) krivična djela protiv pravnog saobraćaja iz čl. 412, 413 i 414;

10) krivična djela protiv službene dužnosti iz čl. 416, 419, 420, 422, 422a, 423 i 424;

11) krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom iz čl. 444, 445, 446, 447, 447a, 447b, 447c, 447d, 449, 449a i 449b

bankovnih računa, ali i druge “klasične” metode ključni su element uspješnog procesa identifikovanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima i kriminalnom djelatnošću.

Shodno navedenom, neophodna je analiza efikasnosti primjene postojećih zakonskih rješenja koja definišu postupke oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima i postupke proširenog oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, sa predlogom mjera radi otklanjanja eventualnih praktičnih prepreka u pravovremenom započinjanju i sveobuhvatnom vođenju postupka utvrđivanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom i vođenju finansijskih istraga u svim slučajevima identifikovanja imovinske koristi koja je u nesrazmjeru sa legalnim prihodima.

Na osnovu navedenog, procjena stanja sveobuhvatnosti zakona o oduzimanju imovine je VRLO VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.4. Kvalitet prikupljanja i obrade informacija Finansijske obavještajne službe

Nekadašnja Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma je od 2003. godine bila organizovana kao finansijska obavještajna služba administrativnog tipa u okviru Ministarstva finansija. U decembru 2018. godine Vlada Crne Gore je 31.12.2018. godine usvojila Uredbu o organizaciji i načinu rada državne uprave i u skladu sa svojim nadležnostima finansijsko obavještajna jedinica – FOJ (bivša USPNFT) je postala organizaciona jedinica Uprave policije i funkcioniše kao Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Ovom organizacionom promjenom, očekuje se da se trend rasta broja finansijsko-obavještajnih izvještaja prema tužilaštvu poveća, kada se uspostave optimalni modeli za funkcionisanje SSPNFT-a (koji se ogledaju prije svega u uspostavljanju IT preduslova, nabavci analitičkih alata, obuci postojećih službenika i regrutaciji nedostajućeg ekspertskeg kadra), što u krajnjem treba da rezultira većim brojem krivičnih postupaka i osuđujućih presuda za krivično djelo pranje novca, te trajnim oduzimanjem imovine. Za mjerljivost ovih rezultata svakako je potreban određeni vremenski period zbog složenosti istraga pranja novca i vremenskih okvira koji podrazumijevaju prosječno trajanje izviđaja i krivičnih postupaka, tako da će se pravi kvantitativni i kvalitativni rezultati moći očekivati tek 2021. godine.

Uzimajući u obzir identifikovane rezultate i kapacitete FOJ-a, kao i prepoznate nedostatke, kvalitet prikupljanja i obrade informacija finansijsko-obavještajne jedinice može se ocijeniti kao srednje visok.

Tako je izmjenama zakona uvedena posebna glava „Poslovi, ovlašćenja i način rada finansijsko-obavještajne jedinice“ koja kroz:

- Nezavisnost i samostalnost u vršenju poslova i primjeni ovlašćenja;
- Način izbora rukovodioca Finansijsko-obavještajne jedinice;
- Zasnivanje radnog odnosa i uslovi za zapošljavanje službenika FOJ-a;

- Raspolaganje budžetom finansijsko-obavještajne jedinice;
- Ovlašćenja finansijsko-obavještajne jedinice;

precizno definiše operativnu nezavisnost FOJ-a, što uz definisanje predmeta Zakona, koji jasno označava da se radi o Lex Specialis zakonu u odnosu na Zakon o unutrašnjim poslovima i jasno definiše da ovlašćenja iz ovog Zakona mogu da primjenjuju samo službenici FOJ-a.

Na kvalitet, prikupljanje i obrade podataka u finansijsko – obavještajnoj jedinici značajno je pozitivno uticala promjena modela FOJ-a i uključivanja finansijsko obavještajne jedinice u organizacionu strukturu Upravu policije. Naime, FOJ je kao Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, osim ovlašćenja definisanih Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, sada dobio i policijska ovlašćenja, prije svega u pravcu primjene ovlašćenja iz ZKP-a koji definišu mogućnost da u izviđaju, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, može preduzeti potrebne mjere da se otkriju i obezbijede tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.

Nadalje, izmjenama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, koje su se bazirale na preporukama MONEYVAL-a nakon IV kruga evaluacije sistema SPN/FT Crne Gore dopunjene su i precizirane definicije finansiranja terorizma, terorističkog akta, teroriste i terorističke organizacije; kao i definicija finansijske institucije; virtuelne valute; distributivni kanal, anonimni elektronski novac, gotovina, informacija o djelatnosti klijenta, trust ili privredno društvo pružalac usluga. Takođe su dopunjene odredbe Zakona koje se odnose na primjenu CDD mjera (mjere utvrđivanja i provjera identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta), definisano je uspostavljanje registra stvarnih vlasnika i uvedena je obaveza da Poreska uprava vodi registar stvarnih vlasnika, uvedena je obaveza primjene CDD mjera u odnosu na klijenta iz visokorizičnih trećih država, proširene su obaveze advokatima i notarima.

Pored navedenih izmjena izmijenjen je i član 41 (Obaveza izvještavanja) na način što propisuje obavezu za obveznika da, bez odlaganja, FOJ-u dostavi podatke propisane ovim Zakonom (čl. 79). Pored toga uvedena je obaveza za obveznike da, bez odlaganja FOJ-u dostavi podatke iz člana 79 ovog zakona u vezi sa sredstvima za koja zna ili sumnja da predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kriminalnom djelatnošću ili su povezana sa finansiranjem terorizma.

Na ovaj način je značajno unaprijeđen opseg informacija i podataka koje FOJ dobija od obveznika, a koji u krajnjem pružaju znatno bolju osnovu za kvalitetnij finansijsko-obavještajni rad i kvalitetnije finansijsko-obavještajne izvještaje kao proizvod tog rada.

Kao ključni segment kvalitetnog prikupljanja i obrade finansijsko-obavještajnih informacija, svakako je organizaciono ustrojstvo FOJ-a i način na koji se informacije prikupljaju, skladište i obrađuju.

Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (FOJ) organizaciono je postavljen kao jedan od 8 sektora Uprave policije, na čijem je čelu rukovodilac FOJ-a, koji je ujedno i pomoćnik direktora Uprave policije. Prema tome, evidentno je da je FOJ visoko postavljen u hijerarhiji Uprave policije i u istoj ravni sa ostalim sektorima (Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala, Sektor kriminalističke policije, isl...). Ova činjenica je vrlo značajna pri potrebi korištenja ostalih resursa Uprave policije za preduzimanje radnji i pribavljanje informacija po zahtjevu FOJ-a, što samim tim garantuje obavezu postupanja drugih organizacionih jedinica po svim zahtjevima FOJ-a.

Analizom statistike broja sumnjivih transakcija dostavljenih FOJ-u, broja otvorenih predmeta u FOJ-u, i broja dostavljenih finansijsko-obavještajnih izvještaja tužilaštvu, evidentan je veliki nesklad između broja ulaznih podataka i broja rezultata (broj optužnica) na osnovu podataka FOJ-a, što se vidi iz sledeće tabele:

Godina	Broj otvorenih predmeta (PN/FT)		Vrsta prijavljivanja (sumnjiva transakcija/gotovinska transakcija)		Proslijeđeno nadležnim organima		Istraga / krivično gonjenje – podaci od tužilaštva				
	Otvoreno od strane FOS ¹⁰		STRs ¹¹ (ML/TF)	CTRs ¹² (ML/TF)	Broj predmeta proslijeđeni organima za sprovođenje zakona	% proslijeđenih obavještenja u odnosu na slučajeve koje je otvorila FOS	Broj predmeta formiranih na osnovu obavještenja/informacija dobijenih od FOS	Broj predmeta u odnosu na koje su sprovedene predistražne radnje i za koje je utvrđeno da ne postoji osnov sumnje u kd pranje novca	Broj predmeta u kojima su predistražne radnje u toku	Broj istraga	Broj optužnica
2015	295		202	44	35 ¹³	17,03 % (od 295 predmeta otvorena od strane FOJ)	25	3	21	1- istraga se odnosi na krivično djelo utaja poreza (član 265 KZ)	-
2016	216		231	16	74 ¹⁴	34,25% (od 216 predmeta otvorena od strane FOJ)	26	4	21	-	-
2017	316		263	12	116 ¹⁵	36,07% (od 316 predmeta otvorena od strane FOJ)	41	2	36		-
2018	374		261	22	107 ¹⁶	28,6% (od 374 predmeta otvorena od strane FOJ)	30	6	23	1	-
2019	400		264	24	143 ¹⁷	35,75% (od 400 predmeta)	9	9	9		

¹⁰ Boldirane cifre označavaju predmete/slučajeve otvorene od strane FOJ na osnovu prijavljenih sumnjivih transakcija-STR ili gotovinskih transakcija - CTRs dok cifre u zagradi označavaju predmete otvorene od strane FOJ na osnovu zahtjeva nadležnih državnih organa (npr. Zahtjevi tužilaštva/ policije da se izvrši analiza određenog bankarskog računa koji je tokom istrage identifikovan ili u vezi sa kojim postoje razlozi za sumnju da je počinjeno krivično djelo PN/FT ili neko drugo krivično djelo) i stranih FOJ. Predmeti otvoreni po inicijativi stranih FOJ nisu uključeni u statistiku predmeta proslijeđenih nadležnim državnim organima.

¹¹ Ove cifre označavaju predmete otvorene na inicijativu FOJ na osnovu STR dostavljenih od obveznika i nadležnih državnih organa (npr. Uprava carina)

¹² Ove cifre označavaju predmete otvorene na inicijativu FOJ na osnovu izvještaja o gotovinskim transakcijama- CTR.

¹³ 21- VDT-u, 6 – Upravi policije, 2 - ANB, 10 - Poreskoj upravi

¹⁴ 31- Vrhovnom državnom tužilaštvu, 7 Upravi policije, 27 ANB, 9 Poreskoj upravi

¹⁵ 63- Vrhovnom državnom tužilaštvu, 14 Upravi policije, 23 ANB, 15 Poreskoj upravi, 1 Upravi za inspeksijske poslove

¹⁶ 46- Vrhovnom državnom tužilaštvu, 35 Upravi policije, 12 ANB, 8 Poreskoj upravi, 1 Upravi za inspeksijske poslove

¹⁷ 11- Vrhovnom državnom tužilaštvu, 124 drugim organizacionim jedinicama Upravi policije, 5 ANB, 1 Poreskoj upravi, 1 Upravi carina, 1 Upravi za inspeksijske poslove

Iz navedene tabele evidentan je nedovoljan broj procesuiranih predmeta, odnosno broja započetih krivičnih postupaka, odnosno okončanja sudskih postupaka, osuđujućim presudama za krivična djela pranja novca/finansiranja terorizma, na osnovu inicijativa FOJ-a. Krivična djela pranja novca i finansiranja terorizma su u nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva. Međutim, Specijalno državno tužilaštvo osim navedenih krivičnih djela (pranja novca) u svojoj nadležnosti ima i krivična djela (član 3 Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu):

1) *organizovanog kriminala, bez obzira na visinu propisane kazne;*

2) *visoke korupcije:*

a) *ako je javni funkcioner izvršio sljedeća krivična djela:*

- *zloupotreba službenog položaja,*
- *prevara u službi,*
- *protivzakoniti uticaj,*
- *navođenje na protivzakoniti uticaj,*
- *primanje mita,*
- *davanje mita.*

b) *ako je pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četrdeset hiljada eura izvršenjem sljedećih krivičnih djela:*

- *zloupotreba položaja u privrednom poslovanju,*
- *zloupotreba ovlašćenja u privredi;*

3) *pranja novca;*

4) *terorizma;*

5) *ratnih zločina;*

6) *povrede izbornih prava propisanih u Glavi šesnaest Krivičnog zakonika Crne Gore.*

Broj specijalnih državnih tužilaca nije dovoljan da bi se na adekvatan način mogli obraditi ovako velik obim krivičnih djela, koji podrazumijeva kvalitetno zastupanje optužnica i gonjenja optuženih pred nadležnim sudovima.

Zato je neophodno da finansijsko-obavještajna jedinica, u saradnji sa drugim organizacionim jedinicama koji se bave istragama krivičnih djela pranja novca (Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije) daju svoj maksimum, kako bi se analitički izvještaj u potpunosti zaokružio i dao jasniju sliku osnova sumnje da je počinjeno krivično djelo. Ovakav izvještaj u krajnjem olakšava dalje postupanje nadležnog tužilaštva, jer smanjuje broj dodatnih istražnih radnji (prije svega u dijelu prikupljanja potrebnih dokaza) koje tužilaštvo treba da preduzme, što smanjuje vrijeme postupanja tužilaštva, razumijevanje složenosti predmeta i jednostavnije preduzimanje daljih koraka u pogledu sprovođenja istrage ili podnošenja optužnih predloga.

Zato je Vlada CG, prepoznajući potrebu da FOJ treba značajno da poboljša kvalitet svog finansijsko obavještajnog rada, i da se konkretnije uključi u fazu izviđaja kroz neposrednu saradnju i kontinuiranu podršku organizacionim jedinicama Uprave policije koje se bave istragama krivičnih djela pranja novca, a što bi u krajnjem dalo kvalitetnije "gotove proizvode" tužilaštvu, izmjenom Uredbe o organizaciji državne uprave, koja je stupila na snagu 31.12.2018.godine, donijela odluku da se promijeni model FOJ-a, i da on iz administrativnog pređe u policijski model.

Cilj koji se ovim novim organizacionim pozicioniranjem FOJ-a želio postići je podizanje kvaliteta finansijsko-obavještajnih poslova, efikasnijim i sveobuhvatnijim korištenjem ovlašćenja definisanih Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, i efikasnom

kombinacijom ovih ovlašćenjima, sa resursima policije (prije svega direktnog pristupa i korištenja policijskih baza podataka i policijskih resursa), što u krajnjem treba da dovede do povećanja kvaliteta finansijsko-obavještajnih izvještaja koji se upućuju ka Državnom tužilaštvu, a to je direktno proporcionalno smanjenju dodatnih mjera i radnji koje tuzilastvo nakon toga treba da preduzme da bi u predmetima iniciranim od strane FOJ-a došlo do osnovane sumnje da je počinjeno krivično djelo pranja novca, predikatnih krivičnih djela, ili finansiranja terorizma.

Prelazak FOJ-a iz administrativnog u policijski organ i organizaciono ustrojstvo u okviru Uprave policije već je dao svoje rezultate i opravdao odluku Vlade CG u tom pravcu. Naime, SSPNFT kao FOJ je u periodu od kada operativno funkcioniše kao dio policije (**od jula mjeseca 2019.** godine kada su se stvorili svi preduslovi za nesmetan rad novog modela FOJ-a), efikasnijim korištenjem dodijeljenih resursa i zakonom predviđenih ovlašćenja, ukupno otvorio 334 novih predmeta. Navedeni predmeti su otvoreni na osnovu: prijavljenih sumnjivih transakcija, na inicijativu drugih državnih organa, na osnovu analize Sektora, kao i na osnovu zahtjeva dobijenih od stranih finansijsko obavještajnih službi.

Najveći broj predmeta otvoren je na osnovu prijema izvještaja o sumnjivim transakcijama od strane obveznika - 219, zatim na osnovu zahtjeva dobijenih od drugih državnih organa - 68, na osnovu zahtjeva ili informacija dobijenih od stranih finansijsko obavještajnih službi - 24 nova predmeta dok na osnovu obrade gotovinskih transakcija - 23 novih predmeta.

Takođe, evidentan je značajan rast otvorenih predmeta na osnovu podataka od banaka – za 6 mjeseci 188 predmeta, dok je u čitavoj 2018. godini otvoreno 202 predmeta, što znači da je na mjesečnom nivou došlo do porasta broja prijavljenih sumnjivih transakcija od 86% (u 2018. godini mjesečno je zaprimano u prosjeku 17 sumnjivih transakcija dok je u 2019. godini mjesečno zaprimano u prosjeku 32 sumnjive transakcije).

Po prvi put se tokom 2019. godine javljaju notari kao zakonski obveznici koji prijavljuju sumnjive transakcije, tako da u periodu jul-novembar imamo 13 prijava sumnjivih transakcija od strane notara, dok tokom 2018. godine nije bilo prijava sumnjivih transakcija, što je ogroman napredak u saradnji sa ovom kategorijom obveznika.

Prijem i obrada gotovinskih transakcija:

U period jul-decembar 2019. godine SSPNFT-u je ukupno dostavljena 20.192 gotovinske transakcije - izvještaja od obveznika (banaka), od čega su 19 transakcija prepoznate kao sumnjive i po njima započet rad, što je pokazatelj efikasnog analitičkog rada službenika SSPNFT, koji su iz gotovinskih transakcija (gdje obveznici banke nisu prepoznali sumnjivo poslovanje), identifikovali 19 sumnjivih poslovanja i transakcija, i po njima započeli predmete.

Prijem i obrada sumnjivih transakcija:

U periodu jul - decembar 2019. godine, od obveznika je primljeno obavještenje o 219 sumnjivih transakcija. U poređenju sa 2018. godinom, kada je za čitavu godinu primljeno 231 obavještenje o sumnjivim transakcijama, evidentno je da je tokom 2019. godine, na mjesečnom nivou došlo do povećanja broja primljenih sumnjivih transakcija od 90% (tokom 2018. godine prosječno je na mjesečnom nivou zaprimano 19 sumnjivih transakcija od obveznika, dok je tokom 2019. godine na mjesečnom nivou prosječno zaprimano 37 sumnjivih transakcija).

Ovaj podatak govori u pravcu opravdanosti reorganizacije nekadašnje Uprave i uvođenje policijskog modela FOJ-a u okviru Uprave policije, čime je reafirmisana obaveza obveznika u

pogledu izvještavanja po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, te doslednije primjene indikatora sumnjivih transakcija, kao i ponovo uspostavljeno povjerenje i partnerski odnos između SSPNFT i obveznika, što je direktno rezultiralo porastom broja sumnjivih transakcija.

Na osnovu dobijenih izvještaja o sumnjivim transakcijama, te izvještaja o gotovinskim transakcijama, kao i informacijama drugih državnih organa, a naročito proaktivnim radom SSPNFT-a, ostvarena je ključna uloga i svrha postojanja SSPNFT-a, a to je blokada i obustavljanje transakcija za koje postoje indicije da predstavljaju pranje novca.

Privremeno obustavljene transakcije – blokade i kontinuirano praćenje u periodu jul - decembar 2019. godine:

Naredbe o privremenom obustavljanju transakcija	Jul – Decembar 2019
BROJ IZDATIH NALOGA BANKAMA	6 naloga (Blokada)
VRIJEDNOST BLOKIRANIH RAČUNA U EUR-ima	6.838.810 eura

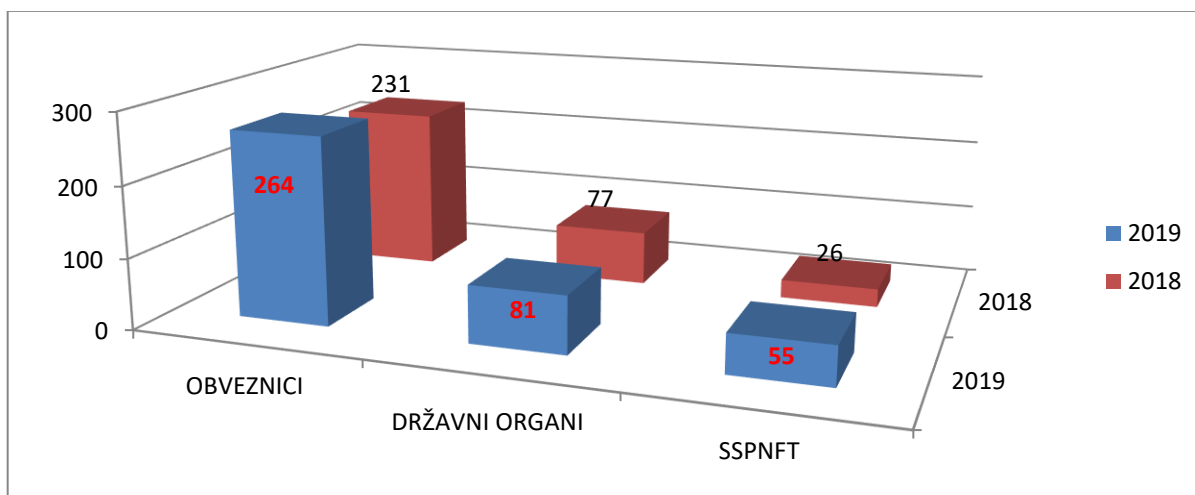
Naredbe o kontinuiranom praćenju računa	Jul – Decembar 2019
BROJ IZDATIH NALOGA BANKAMA	23 naloga (Kontinuiranih praćenja)
VRIJEDNOST BLOKIRANIH TRANSAKCIJA U EUR-ima	19.732.378 eura

Navedena 23 kontinuirana praćenja prometa novca preko računa, vezana su za otvorene predmete u finansijsko obavještajnoj jedinica, na osnovu sumnjivih transakcija i na osnovu operativnog rada Sektora. Takođe, navedenih 6 naloga – blokada vezane su za konkretne predmete – aktivnosti koje se od strane Sektora rade u saradnji sa nadležnim tužilaštvom.

Iz navedenog izvještaja se vidi da je za 6 mjeseci (jul - decembar) dato 29 naloga (6 blokada i 23 kontinuirana praćenja) dok je u 2018. godini dato ukupno 22 naloga, što znači da je došlo do povećanja broja aktivnosti Sektora u pogledu primjene ovlašćenja u odnosu na bankovne račune pravnih i fizičkih lica odnosu na 2018. godinu za 32%. Nadalje, bitno je naglasiti da je u odnosu na 2018.godinu, kada su sva blokirana sredstva u iznosu od oko 8.000.000 eura nakon isteka 72 sata otpuštena klijentima (zbog nepostojanja dokaza koji bi ukazivali na osnove sumnje da je počinjeno pranje novca), 6 blokada izvršenih od strane SSPNFT u periodu jul-decembar 2019.godine su u cjelokupnom iznosu od 6.838.810 eura potvrđene od strane tužilaštva i donijeta privremena mjera zabrane raspolaganja tim novčanim sredstvima u trajanju do 6 mjeseci ili okončanja postupka. Ovi podaci govore u prilog činjenici da je kvalitet finansijsko-obavještajnih izvještaja koji su pratili blokade novčanih sredstava u trajanju od 72 sata bio na visokom nivou i davao dovoljno materijala nadležnom tužilaštvu da odmah utvrdi postojanost osnova sumnje da blokirani novac potiče od pranja novca ili nekog drugog predikatnog krivičnog djela i da odmah preduzme dalje mjere shodno svojim ovlašćenjima, i da se nisu nepotrebno blokirala novčana sredstva za koja nisu postojali elementi (osnove sumnje) za dalje postupanje tužilaštva. Takođe, u periodu jul – decembar 2019.godine dat je nalog za kontinuirano praćenje 29 računa fizičkih i pravnih lica. Promet novca na računima koji se prate iznosio je oko 19.732.378 eura. U periodu kontinuiranog praćenja računa vrše se paralelne finansijsko obavještajne analize i provjere u cilju provjera indicija o eventualnom postojanju krivičnog djela pranja novca i finansiranja terorizma.

Upoređivanjem ostvarenih statističkih rezultata FOJ-a u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu, takođe je, primjetan napredak i pored činjenice da je u prvoj polovini 2019. godine, zbog postupka reorganizacije FOJ funkcionisao sa ograničenim mogućnostima:

OBVEZNICI/ DRŽAVNI ORGANI/ FINANSIJSKO OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE/SSPNFT	2019. god. OTVORENI PREDMETI	2018. god. OTVORENI PREDMETI
OBVEZNICI -UKUPNO	264	231
Banke	228	202
Tržište kapitala (CDA, Berza)	2	1
Pružaoци finansijskih uluga (Montenegrotransfers, Capital transfers, Pošta)	19	28
Profesionalne djelatnosti: advokati, notari i dr...	12	0
Ostali obveznici	3	
DRŽAVNI ORGANI - UKUPNO	81	77
Državno tužilaštvo	3	18
Druge organizacione jedinice u Upravi policije	55	39
Agencija za nacionalnu bezbjednost	4	10
Poreska uprava	1	0
Uprava carina	10	9
Uprava za inspeksijske poslove	2	1
Drugi državni organi(CBCG, Komisija za tržište kapitala..)	6	0
SSPNFT - UKUPNO	55	26
Odsjek za analitiku i sumnjive transakcije – inicijativa SSPNFT	24	26
Inostrane finansijsko obavještajne službe -ukupno	31	40
UKUPNO	400	374

Na osnovu navedenog, procjena stanja kvaliteta prikupljanja i obrade informacija Finansijske obavještajne službe je SREDNJE VISOKA										
Izvrсна	Bliзу izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ☒	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.5. Kapaciteti i resursi za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

Ono što je prepoznato u izvještajima eksperata Evropske komisije je da su u većini slučajeva, finansijske istrage (u cilju identifikovanja imovine) sprovedene prekasno, a u vrlo malo slučajeva ove finansijske istrage su vođene paralelno sa krivičnim istragama. U fazi izviđaja nije bilo dovoljno paralelnih finansijskih i krivičnih istraga koje bi dokazale elemente krivičnih djela - novčane koristi – imovine stečene vršenjem krivičnih djela ili kriminalnom djelatnošću. To ograničava mogućnosti za blagovremeno otkrivanje i oduzimanje nezakonite imovinske koristi. Finansijske istrage bi trebale da se sprovode i prije pokretanja krivičnog postupka kako bi se prikupili dokazi o izvršenju tih krivičnih djela. Zbog ovakvog pristupa u odnosu na finansijske istrage, vrijednost otkrivene imovine stečene kriminalnom djelatnošću je vrlo nizak.

U dijelu identifikovanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i vođenja finansijskih istraga, svakako da značajnu ulogu treba da ima FOJ u obezbjeđenju odgovarajućih podataka. Prelazak sa administrativnog na policijski model FOJ-a doprinosi boljem kvalitetu finansijsko obavještajnih izvještaja koji se dostavljaju nadležnom tužilaštvu, što daje bolje preduslove za pokretanje kako krivičnih tako i finansijskih istraga

Državno tužilaštvo je zajedno sa policijom najznačajniji akter u oblasti krivičnog postupka i procesuiranja krivičnih djela finansijskog kriminala, kao i sprovođenja finansijskih istraga. U ove svrhe, od ključnog je značaja i saradnja sa ostalim organima (Poreskom upravom, Upravom carina, i drugim nadležnim organima).

Stupanjem na snagu Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu 2015. godine ("Službeni list Crne Gore", br. 10/2015 i 53/2016) formirano je Specijalno državno tužilaštvo za teritoriju Crne Gore u Državnom tužilaštvu kao jedinstvenom i samostalnom organu. Ovo tužilaštvo preduzima sve radnje iz svoje nadležnosti pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici

Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu u članu 26 propisuje da policijske poslove u vezi sa gore navedenim krivičnim djelima vrše policijski službenici koji rade u posebnoj organizacionoj jedinici organa uprave nadležnog za poslove policije za rad sa Specijalnim državnim tužilaštvom.

Državni tužilac izdavanjem naloga ili neposrednim rukovođenjem finansijskom istragom usmjerava radnje policije, vojne policije, organa uprave nadležnih za poslove poreza, carina i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i drugih organa u vršenju poslova za koje su nadležni, u cilju otkrivanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, odnosno dokazivanja da je imovinska korist stečena kriminalnom djelatnošću.

Za potrebe finansijske istrage državni tužilac može, po službenoj dužnosti ili na prijedlog policije, vojne policije, organa uprave nadležnih za poslove poreza, carina i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i nadležnih drugih organa, obrazovati finansijski istražni tim. Finansijski istražni tim, pored državnog tužioca, mogu činiti i državni službenici zaposleni u navedenim organima. Finansijski istražni tim je dužan da sačini pisani izvještaj i da ga zajedno sa prikupljenim podacima i dokazima dostavi državnom tužiocu, u roku koji odredi državni tužilac.

Kao jedan od važnih segmenata identifikovanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću putem međunarodne policijske saradnje, je uspostavljanje Kancelarije za oduzimanje imovine (ARO) i učešće u neformalnoj mreži za oduzimanje imovine (CARIN). Naime, tokom 2019. godine u okviru Sektora kriminalističke policije, Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-Europol-SIENE, uspostavljena je ARO (Kancelarija za povraćaj imovine stečene kriminalnom djelatnošću) kao nacionalna kontakt tačka. Uspostavljanje kontakt tačke za ARO unutar Uprave policije pokazalo se kao dobra odluka. Rad ARO kontakt tačke u okviru grupe koja djeluje 24/7 upućuje na efikasnost djelovanja i mogućnost pružanja hitnih odgovora po zahtjevima, shodno Švedskoj inicijativi. U tom pravcu, a u cilju efikasnijeg postupanja, u finalnoj fazi je procedura keriranja korisničkih naloga za službenike nadležnog Odsjeka za pristup bazama podataka Centralne banke i Uprave za nekretnine. Takođe, započeta je procedura pristupa bazama podataka Uprave carina i Poreske uprave.

Od uspostavljanja ARO u okviru Uprave policije Crne Gore do kraja 2019. godine, od strane inostranih nadležnih organa putem INTERPOL i SIENA kanala, kao i CARIN neformalne mreže, pristiglo je 37 zahtjeva za provjeru 137 fizičkih i 23 pravna lica, što je u poređenju sa 2018. godinom povećanje za 270%. Od strane domaćih nadležnih organa putem INTERPOL i SIENA kanala proslijeđeno je 103 zahtjeva za provjeru 217 fizičkih i 80 pravnih lica, što je u poređenju sa 2018. godinom povećanje 103 puta.

Shodno urađenoj analizi, može se ocijeniti da u Crnoj Gori postoje kvalitetni institucionalni mehanizmi za adekvatno suprotstavljanje problematici finansijskog kriminala i vođenja finansijskih istraga radi oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Takođe postoji odgovarajuća organizaciona struktura u okviru Uprave policije i Državnog tužilaštva, sa odgovarajućim kadrovskim potencijalima za adekvatno vođenje istraga finansijskog kriminala i finansijskih istraga i identifikovanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Zakonski preduslovi za efikasan rad policije i tužilaštva u ovoj oblasti postoje.

Na osnovu navedenog, procjena stanja kapaciteta i resursa za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine su SREDNJE VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.6 Integritet i nezavisnost organa za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

Kada se govori o organima koji se bave istragama finansijskog kriminala, uključujući i oduzimanje imovine, ključni organi su svakako: Policija, Državno tužilaštvo i Sud. Nezavisnost ovih organa i njihova ovlaštenja, definisani su zakonima koji regulišu ovu oblast, prije svega: Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o državnom tužilaštvu, Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu, Zakon o sudovima, Zakon o sprječavanju korupcije, Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, Zakon o unutrašnjim poslovima.

Prema tome, postoji dobar zakonski okvir za nezavisnost organa uključenih u vršenje poslova iz ove oblasti, kao i efikasan sistem planova integriteta. Međutim, sa druge strane postoji i dalje nedovoljno visok nivo sprovedenih finansijskih istraga i oduzete imovinske koristi od kriminalne djelatnosti.

Od 1. januara 2016. godine, stupanjem na snagu Zakona o sprječavanju korupcije, praćenje donošenja i sprovođenja planova integriteta vrši Agencija za sprječavanje korupcije. Shodno Zakonu o sprječavanju korupcije, organi vlasti bili su u obavezi da donesu plan integriteta do 31. marta 2016. godine i dostave ga Agenciji.

Plan integriteta je interni antikorupcijski dokument u kome je sadržan skup mjera pravne i praktične prirode kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak i razvoj različitih oblika koruptivnog i neetičnog ponašanja u okviru organa vlasti kao cjeline, pojedinih organizacionih jedinica i pojedinačnih radnih mjesta, a koji nastaje kao rezultat samoprocjene izloženosti organa vlasti rizicima za nastanak i razvoj korupcije, nezakonitog lobiranja i sukoba interesa, kao i izloženosti etički i profesionalno neprihvatljivim postupcima.

Planom integriteta Uprave za imovinu u odnosu na Sektor za upravljanje privremeno oduzetom imovinom je predviđena srednja vjerovatnoća pojave korupcije ili drugih oblika narušavanja integriteta sa »umjerenom« posljedicom (rizik srednjeg intenziteta).

Zakonom o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (2015 i 2019) uređuju se uslovi za oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, postupak oduzimanja i druga pitanja od značaja za oduzimanje te imovinske koristi, kao i upravljanje oduzetom imovinskom koristi stečenom kriminalnom djelatnošću i oduzetom imovinskom koristi pribavljenom krivičnim djelom, predmetima krivičnog djela i predmetima privremeno oduzetim u krivičnom i prekršajnom postupku i imovinom datom na ime jemstva.

Ovim Zakonom, u članu 4, definisano je da postupak oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću može se voditi prije, tokom i nakon okončanja krivičnog postupka.

Poslove upravljanja oduzetom imovinskom koristi, predmetima krivičnog djela i predmetima privremeno oduzetim u krivičnom i prekršajnom postupku i imovinom datom na ime jemstva vrši organ uprave nadležan za upravljanje državnom imovinom (Uprava za imovinu preko Sektora za upravljanje privremeno oduzetom imovinom).

Na osnovu navedenog, procjena stanja integriteta i nezavisnosti organa za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine) je SREDNJE VISOKA

Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ☒	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

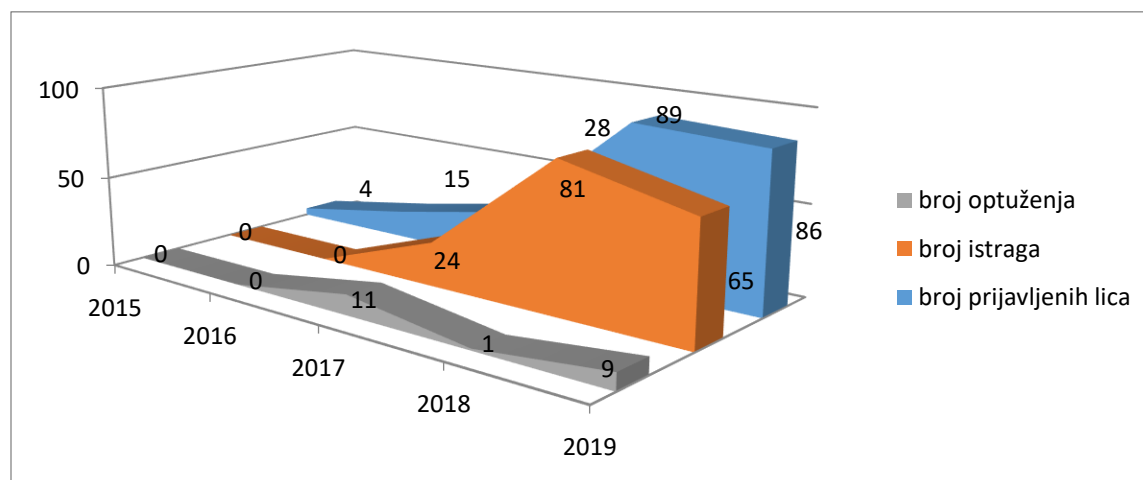
1.7. Kapaciteti i resursi za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

U Crnoj Gori postoje potrebni zakonodavni, organizacioni i kadrovski resursi za procesuiranje finansijskog kriminala, uključujući i oduzimanje imovine. Međutim i pored toga svakako je potrebno dodatno ojačati resurse i kapacitete istražitelja za finansijski kriminalitet.

Na osnovu člana 152 stav 2 Zakona o Državnom tužilaštvu (Službeni list CG, br.11/15, 42/15, 80/17 i 10/18), Glavni specijalni tužilac uz saglasnost Vlade Crne Gore 23.03.2017. godine, donio je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Specijalnog državnog tužilaštva. Prema članu 5 ovog Pravilnika poslove iz djelokruga Specijalnog državnog tužilaštva vrše Glavni specijalni tužilac i deset specijalnih tužilaca kao i 37 izvršilaca raspoređenih na službenička i namještenička radna mjesta. Broj specijalnih tužilaca povećan je Odlukom o broju državnih tužilaca ("Službeni list CG", br. 21/2015 i 13/2018) kojom je utvrđeno da u Specijalnom državnom tužilaštvu, pored Glavnog specijalnog tužioca, tužilačku funkciju treba da obavlja 12 specijalnih tužilaca

Nadzor nad radom državnih tužilaštava vršen je kroz mehanizme internog nadzora, saglasno Zakonom o Državnom tužilaštvu i Planom nadzora. Tužilački savjet u postupku redovnog ocjenjivanja na godišnjem nivou utvrđuje ocjene rada za državne tužioce i rukovodioce državnih tužilaštava.

Analizom poslova Specijalnog državnog tužilaštva, evidentno je povećanje poslova iz godine u godinu, što se najlakše može pratiti kroz trend rasta broja krivičnih prijava, prijavljenih lica, istraga i optuženja:

U toku 2019. godine nastavljen je rad na realizaciji mjera iz Akcionog plana IKT Strategije 2016-2020. godine koje se odnose, kako na unapređenje Informacionog sistema Državnog tužilaštva, tako i na unapređenje pojedinih poslovnih procesa, informacione bezbjednosti i transparentnosti Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta.

Na osnovu navedenog, procjena stanja kapaciteta i resursa za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine) je SREDNJA

Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.8. Integritet i nezavisnost organa za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

Zakonom o državnom tužilaštvu ("Službenilist CG", br.11/15,42/15,80/17i10/18), u članu 2, definisano je da Državno tužilaštvo vrši poslove gonjenja učinilaca krivičnih djela za koja se goni po službenoj dužnosti i prekršaja, kao i druge poslove propisane zakonom. Takođe, Državno tužilaštvo svoju funkciju vrši na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih međunarodnih ugovora. Pored toga, ovim zakonom je propisano da se poslovi Državnog tužilaštva ne smiju se vršiti ni pod čijim uticajem i niko ne smije da utiče na Državno tužilaštvo u vršenju njegovih poslova. U cilju unaprjeđenja rada tužilaštva u februaru 2015. godine usvojen je zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu (Sl.list CG br. 10/2015 i 53/2016) kojim se uređuju se organizacija i nadležnost Specijalnog državnog tužilaštva, uslovi i postupak izbora glavnog specijalnog tužioca i specijalnih tužilaca i odnos sa drugim državnim organima i organima državne uprave, kao i druga pitanja od značaja za rad Specijalnog državnog tužilaštva.

Sva državna tužilaštva, Tužilački savjet i Sekretarijat Tužilačkog savjeta donijeli su Plan integriteta koji sadrži mjere kojima se sprječavaju i otklanjaju mogućnosti za nastanak korupcije i obezbjeđuje povjerenje građana u njihov rad.

Posebna pažnja posvećena je kontinuiranoj saradnji Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu. Državni tužioci su članovi Upravnog odbora i Programskog savjeta Centra.

Transparentnost rada Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva izložena je u odjeljku o javnosti rada i slobodnom pristupu informacijama.

Kvalitet, efikasnost i ekonomičnost tužilačke istrage vrednuje se kroz trajanje prethodnog krivičnog postupka u nadležnosti Državnog tužilaštva, stepen potvrđenih optužnica na osnovu rezultata istrage i rezultat glavnog pretresa prema vrsti presude.

Na web stranici Državnog tužilaštva, pored Etičkog kodeksa državnih tužilaca, izvještaja o radu i smjernica za primjenu etičkog kodeksa, nalaze se kontakt informacije o Komisiji za Etički kodeks državnih tužilaca, kako bi se građani mogli obratiti Komisiji u slučaju povrede Etičkog kodeksa od strane državnih tužilaca. Takođe, u cilju ostvarenja lakšeg i bržeg kontakta,, otvorena je mail adresa Komisije za Etički kodeks državnih tužilaca.

Na osnovu navedenog, procjena stanja integriteta i nezavisnosti organa za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine) je SREDNJA

Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ▣	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.9. Kapaciteti i resursi za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine)

Zakonom o sudovima ("Sl. list CG", br. 11/2015) uređeno je osnivanje, organizacija i nadležnost sudova, organizacija rada sudova i pravosudne uprave, kao i druga pitanja od značaja za uredno i blagovremeno funkcionisanje sudova.

Zakonom o sudovima u članu 16 stav 2 je propisano da Viši sud u Podgorici, nezavisno od pravila o mjesnoj nadležnosti, sudi u krivičnom postupku (između ostalog) i za krivično djelo pranje novca, a stav 3 istog člana je određeno, da se za suđenje za krivična djela određena stavom 2 tog člana (a time i za krivično djelo pranje novca) u Višem sudu u Podgorici osniva specijalno odjeljenje. Do donošenja navedenog zakona, za navedena krivična djela bio je nadležan, pored Višeg suda u Podgorici i Viši sud u Bijelom Polju. Osnovom navedenog zakonskog određenja u Višem sudu u Podgorici je formirano specijalno odjeljenje, koje je pored ostalih djela iz člana 16 stav 2, nadležno i da postupa u predmetima za krivična djela pranje novca.

Navedena zakonska odredba rezultirala je efikasnijim vođenjem krivičnih postupaka za najteža krivična djela, pa s tim u vezi i za krivična djela pranje novca, te omogućila specijalizaciju postupajućih sudija.

U cilju boljih rezultata rada, sudije koje postupaju u predmetima pranja novca prolaze kroz adekvatne obuke, koje u Crnoj Gori organizuje Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, kao samostalna organizacija sa svojstvom pravnog lica. U vezi sa tim, to je i u ispitnom periodu od 2015. do 2018. godine, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovao 15 seminara - radionica (odnosno 29 dana obuke), na temu pranja novca, finansijskih istraga, procedura oduzimanja imovine i međunarodnih finansijskih istraga. Navedenim obukama je prisustvalo ukupno 52 sudija i 25 sudskih savjetnika.

Pored navedenog, pitanje kapaciteta i resursa suda za predmetna krivična djela odnosi se i na pitanje finansija. Shodno tome, to je i Zakonom o zaradama zaposlenih u javnom sektoru u članu 18 propisano da zaposleni koji radi na specifičnim poslovima u predmetima organizovanog kriminala, korupcije, pranja novca, terorizma i ratnih zločina ostvaruje pravo na specijalni dodatak.

U konačnom, a u vezi sa pitanjem kapaciteta i resursa sudstva za krivično djelo pranje novca iz člana 268 Krivičnog zakonika Crne Gore, ukazujemo da su u periodu od 2015. do 2018.godine, pred Višim sudovima Crne Gore, (do stupanja na snagu Zakona o sudovima iz 2015.godine i Viši sud u Bijelom Polju je bio nadležan za navedeno krivično djelo) bila u radu 4 predmeta, protiv 18 lica. U tri predmeta okrivljeni su oslobođeni optužbe, dok je jedan predmet i dalje u radu. U periodu od 01.01.2019. do 31.12.2019. godine vođena su 4 krivična postupka zbog krivičnog djela pranje novca iz člana 268 Krivičnog zakonika Crne Gore, protiv 16 lica. Krivični postupak je pravosnažno okončan u 2 krivična predmeta, protiv 2 fizička i jednog pravnog lica, donošenjem osuđujućih presuda na osnovu sporazumâ o priznanju krivice.

Na osnovu navedenog proizilazi da postoji adekvatna strukturalna organizacija suda za predmete u vezi sa krivičnim djelom - pranje novca, pa se kapaciteti i resursi za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine) mogu ocijeniti kao vrlo visoki.

Na osnovu navedenog, procjena stanja kapaciteta i resursa za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine) je VRLO VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ☒	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.10. Integritet i nezavisnost sudija (uključujući i oduzimanje imovine)

Unapređenjem zakonodavnog okvira i uspostavljanjem mehanizama zaštite nezavisnosti i samostalnosti, kao i kontrole rada sudija njihov integritet je doveden na izuzetno visok nivo. Integritet i nezavisnost postupajućih sudija temelji se prevashodno na Ustavu Crne Gore, kao najvišem pravnom aktu. Naime, odredbom člana 118 Ustava Crne Gore propisano je, da je sud samostalan i nezavisan, da sud sudi na osnovu Ustava, zakona i potvrđenih i objavljenih međunarodnih ugovora, te da je zabranjeno osnivanje prijekih i vanrednih sudova. Upravo iz navedenih Ustavnih odredbi proizilaze dva osnovna i univerzalna načela sudstva, i to njegova samostalnost i njegova nezavisnost, kao ključni elementi vladavine prava. Upravo ta dva načela, predstavljaju osnove postulate na kojima počiva integritet i nezavisnost sudija u pravosudnom sistemu Crne Gore.

Dok načelo samostalnosti sudova na indirektan način utiče na integritet i nezavisnost sudija, načelo nezavisnosti predstavlja temelj tog integriteta i nezavisnosti. Naime, načelo nezavisnosti sudstva se podjednako odnosi kako na sud tako i na postupajućeg sudiju od nedozvoljenog i nezakonitog uticaja organa vlasti, drugih subjekata i lica.

Slijedom izloženog, to su predviđeni i razni alati - mehanizmi koji imaju za cilj zaštitu integriteta i nezavisnosti sudija. Prevashodno, nezavisnost sudija se obezbjeđuje javnošću suđenja, stalnošću sudijske funkcije, funkcionalnim imunitetom koji uživa sudija, kao i načinom izbora sudija.

U vezi sa navedenim, bitno je ukazati da nezavisnost i samostalnost sudova, te postupajućih sudija, obezbjeđuje Sudski savjet, koji bira i razrješava sudije, predsjednike sudova, kao i predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore, utvrđuje prestanak sudijske funkcije, predlaže Vladi iznos sredstava za rad sudova i odlučuje o drugim pitanjima od značaja za rad sudova. Na ovaj način onemogućava se uticaj drugih organa vlasti na sudstvo u Crnoj Gori, a samim tim i na postupajuće sudije.

U vezi pitanja integriteta, bitno je naglasiti da u periodu od 2016.godine (od kada sudovi donose plan integriteta) do 2018.godine nije bilo prijava za koruptivne i nezakonite radnje sudija i ostalih zaposlenih.

Integritet sudija indirektno je zaštićen i kroz transparentnost rada, budući da se sve odluke sudova objavljuju na web stranici "www.sudovi.me", u skladu sa članom 12 Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Kao jedna od mjera koje imaju za cilj zaštitu integriteta sudija, koja je ujedno i sastavni dio Plana integriteta, jeste određivanje lica zaduženog za evidenciju poklona, te vršenje redovne kontrole evidencije o primljenim poklonima.

Integritet sudija i njihova nezavisnost obezbjeđena je i kroz Pravosudni informacijski sistem, putem kojeg se postupajućem sudiji metodom "slučajne dodjele predmeta", predmet dodjeljuje u rad.

Integritet sudija i njihova nezavisnost obezbjeđena je i preko Komisije za Etički kodeks sudija. Naime, članom 11 Zakona o sudovima propisano je da Komisija za Etički kodeks sudija, ima predsjednika i dva člana, da se predsjednik bira iz reda članova Sudskog savjeta koji nijesu iz reda sudija, da jednog člana bira proširena sjednica Vrhovnog suda iz reda sudija, a da je drugi član predsjednik Udruženja sudija Crne Gore. Osnovom navedene komisije data je mogućnost svakoj stranci da se obrati toj komisiji radi davanja mišljenja da li je određeno ponašanje sudija u skladu sa Etičkim kodeksom sudija. Navedena zakonska mogućnost svakako ima i za cilj i zaštitu integriteta sudstva.

Na osnovu navedenog, procjena stanja integriteta i nezavisnosti sudija (uključujući i oduzimanje imovine) je BLIZU IZVRSNE										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ☐	0.9 ☒	0.8 ☐	0.7 ☐	0.6 ☐	0.5 ☐	0.4 ☐	0.3 ☐	0.2 ☐	0.1 ☐	0.0 ☐

1.11 Kvalitet mehanizama za kontrolu granica

Važeci propisi i međunarodni standardi određuju da sistem sprječavanja pranja novca i finansiranje terorizma nije u nadležnosti samo jedne institucije odnosno državnog organa već je to sistem u kojem su zakonski definisane uloge svakog učesnika kao i njihova međusobna interakcija i saradnja. Carinski organ je samo jedna karika u lancu u sistemu suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma, koja tek u interaktivnoj saradnji s drugim nadležnim organima i finansijsko- obavještajnom jedinicom može u potpunosti dati svoj puni doprinos u cilju sprječavanja korišćenja finansijskog sistema Crne Gore za pranje novca i finansiranje terorizma.

Nadležnost i postupanje carinskog organa u kontroli fizičkog unošenja sredstava plaćanja u Crnu Goru i iznošenja sredstava plaćanja iz Crne Gore regulisano je:

1. Zakonom o carinskoj službi („Sl list CG“, br 3/16);
2. Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. List CG“, 44/18,73/19), i na osnovu njega donijetim Pravilnikom o uslovima i načinu dostavljanja podataka o gotovinskim transakcijama u iznosu od najmanje 15.000 eura i sumnjivim transakcijama i Pravilnikom o indikatorima za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija;
3. Zakonom o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvom, te na osnovu njega donijetim Pravilnikom o bližoj evidenciji o izvršenim kontrolama fizičkog unošenja i iznošenja sredstava plaćanja preko državne granice i Odlukom o visini gotovog novca koji se može unositi i iznositi iz Crne Gore bez prijavljivanja;

U cilju priprema za pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji i Šengenskom prostoru, Vlada Crne Gore je usvojila Strategiju integrisanog upravljanja granicom (IUG) integrisanog upravljanja granicom 2014-2018. godina i Okvirni akcioni plan za sprovođenje Strategije IUG usklađeni sa Konceptom IUG EU.

Strategija integrisanog upravljanja granicom Crne Gore prati koncept IUG EU i zasnovana je na četvoroslojnom modelu kontrole (četiri filtera kontrole).

Koncept integrisanog upravljanja granicom je opšte prihvaćeni model za upravljanje granicom EU, kao značajan element očuvanja unutrašnje bezbjednosti zemalja članica, posebno na sprječavanju i otkrivanju nezakonitih migracija i drugih oblika prekograničnog kriminala i predstavlja skup operativnih mjera kojima zemlje članice obezbjeđuju efikasniji sistem upravljanja granicom.

Koncept integrisanog upravljanja granicom sastoji se od sljedećih segmenata:

- Granične kontrole (provjera i nadzor), kako je definisano u Šengenskom kodeksu o granicama, uključujući relevantnu analizu rizika i kriminalističku operativnu analitiku;
- Otkrivanje i istraga prekograničnog kriminala u koordinaciji sa svim nadležnim organima za sprovođenje zakona;
- Četvoroslojni model kontrole pristupa;
  - Mjere u trećim zemljama;
  - Saradnja sa susjednim zemljama;
  - Granična kontrola;
  - Kontrolne mjere unutar područja slobodnog kretanja, uključujući i povratak;
- Međuresorska saradnja u upravljanju granicom (policija, carina, inspekcijske službe) i međunarodna saradnja;
- Koordinacija aktivnosti zemalja članica i institucija i drugih tijela EU.

Nadzor državne granice je ključni element granične kontrole i veoma značajan segment djelokruga rada Granične policije. Imajući u vidu konfiguraciju terena (*planinski vijenci, rijeke, putevi koji sijeku granicu*), putne pravce nezakonitih migranata i prekograničnog kriminala na zelenoj i plavoj granici, u kontinuitetu se sprovodi pojačani nadzor najugroženijih pravaca pogodnih za nezakoniti prelazak državne granice u cilju razvijanja tehničkih rješenja za permanentni nadzor buduće spoljne granice.

Zakonom o graničnoj kontroli stvorene su pravne pretpostavke za uspostavljanje efikasnog i cjelovitog sistema zaštite i kontrole državne granice u skladu sa standardima EU i Šengenskim kodeksom, koji će obezbijediti adekvatnu kontrolu kretanja i boravka stranih državljana, brz protok ljudi i roba na granicama Crne Gore, uz sprječavanje svih oblika prekograničnog kriminala i terorizma.

Nadzor državne granice vrše stacionarne ili mobilne jedinice koje svoje dužnosti obavljaju patroliranjem ili lociranjem na mjestima koja jesu ili koja se smatraju osjetljivima.

Pored zakonskih propisa iz domena rada granične policije, primarni dokument kojim se definišu metode rada i funkcionisanje nadzora državne granice u Crnoj Gori je Strategija nadzora državne granice, a njen glavni cilj je da obezbijedi efikasan rad granične policije i ostalih službi koje imaju nadležnost na državnoj granici u cilju očuvanja nacionalne bezbjednosti i bezbjednosti Evropske

unije, naročito u pogledu suzbijanja nezakonitih migracija i prekograničnog kriminala. Na osnovu svega navedenog, rezultata procjene stanja, kao i rezultata koji su ostvareni u prethodnom periodu, može se zaključiti da na određenim rejonima postoje realni rizici koji se prevashodno odnose na krijumčarenje opojnih droga, krijumčarenje akciznih roba, krijumčarenje robe široke namjene (trgovačke robe), rjeđe na krijumčarenje ljudi i krijumčarenje oružja, što u krajnjem implicira i na moguće krijumčarenje gotovog novca, čiji pojavni oblici do sada nijesu evidentirani u nadzoru državne granice.

Na osnovu navedenog, procjena stanja kvaliteta mehanizama za kontrolu granica je VRLO VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ☒	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.12 Sveobuhvatnost carinskog sistema po pitanju novca i sličnih instrumenata

Uprava carina u kontinuitetu sprovodi aktivnosti usmjerene na unapređenje Sistema sprječavanja novca i finansiranja terorizma. S tim u vezi, Uprava carina je shodno preporukama FATF-a, izvršila usklađivanje, izmjene carinskih propisa u smislu jačanja ovlašćenja carinskih službenika. Shodno navedenom donijet je novi Zakon o carinskoj službi 15.01.2016 godine, kojim su propisana nova ovlašćenja carinskih službenika.

Nadležnost i postupanje carinskog organa u kontroli fizičkog unošenja sredstava plaćanja u Crnu Goru i iznošenja sredstava plaćanja iz Crne Gore regulisano je: Zakonom o carinskoj službi; Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i na osnovu njega donijetim Pravilnikom o uslovima i načinu dostavljanja podataka o gotovinskim transakcijama u iznosu od najmanje 15.000 eura i sumnjivim transakcijama i Pravilnikom o indikatorima za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija; Zakonom o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvima na osnovu njega donijetim Pravilnikom o bližoj evidenciji o izvršenim kontrolama fizičkog unošenja i iznošenja sredstava plaćanja preko državne granice i Odlukom o visini gotovog novca koji se može unositi i iznositi iz Crne Gore bez prijavljivanja.

Neprijavlivanje gotovine u iznosu od 10.000 eura ili više, odnosno u protivvrijednosti tog iznosa u drugim valutama ili drugim sreostvima plaćanja kažnjivo je u skladu sa Zakonom o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvom. Za ovaj prekršaj (član 15 ovog zakona) zapriječena je novčana kazna u iznosu od 2.500 eura do 16 500 eura za pravno lice, za odgovorno lice u pravnom licu i fizičko lice u iznosu od 550 eura do 2.000 eura, a za preduzetnika u iznosu od 300 eura do 6 000 eura. Pod neprijavlivanjem gotovine smatra se i davanje nepotpunih i netačnih podataka u prijavi, pa će carinski službenik postupiti u skladu sa Upustom u slučaju neprijavlivanja.

Kada je u pitanju projekat elektronskog vođenja prenosa novca, 2018.godine instalirana je aplikacija za prenos novca. Takođe, Uprava carina Crne Gore uvela je elektronski sistem za upravljanje rizikom 2007 godine. Sistem analize rizika je u potpunosti integrisan u organizacionu strukturu, carinske procedure i u Carinski informacioni sistem. 2013 godine uveden je novi sistem koji je preuzet od Uprave carina Slovenije i koji omogućava analizu rizika svih polja carinske deklaracije, u svim carinskim postupcima, uključujući izvoz i tranzit

Nadalje, postoji integrisana baza podataka RUR (Registar upravljanja rizikom) u koju se unose podaci o svim fazama rada analize rizika (prijem informacije, evidencija, analiza, kreiranje profila rizika, statusi, evaluacija, pretraga). Sve organizacione jedinice Uprave carina imaju pristup bazi

RUR i mogu direktno unositi predloge za profile rizika iz svoje nadležnosti (npr profili za carinsku vrijednost, profili za tarifu, profili za zabrane i ograničenja itd), a nakon toga mogu kroz izvještaje pratiti i vršiti evaluaciju efikasnosti profila rizika u cilju ažuriranja. Baza RUR ima mogućnost izrade izvještaja i sprovođenja pretrage po unaprijed zadatim parametrima (prema podacima o licima, vozilima i robi);

U Uputstvu za lokalnu analizu rizika Uprave carina Crne Gore iz mjeseca septembra 2015. godine, integrisani su indikatori za pranje novca Svjetske cariske organizacije, u putničkom i robnom prometu.

Uprava carina je razvila četiri nove funkcionalnosti u SEED aplikaciji među kojima se jedna odnosi na evidentiranje prenosa sredstava plaćanja preko granica. Projekat za razvoj novih funkcionalnosti kroz SEED sistem, koji omogućava sistematsku i automatsku elektronsku razmjenu podataka sa susjednim carinskim administracijama, otpočeo je u julu 2016. godine, a završen julu 2018. godine.

Nova funkcionalnost elektronskog evidentiranja prenosa sredstava plaćanja preko granica, puštena je u produkciju u oktobru 2018. godine. Od oktobra 2018. godine, sve nadležne organizacione jedinice su počele elektronsko evidentiranje odnosno unos podatke o prenosu sredstava plaćanja preko granice u novi modul kroz SEED aplikaciju shodno korisničkim uputstvu. Takođe, kroz navedeni modul se evidentiraju i podaci o privremenom zaplijenjenom novcu.

Na osnovu navedenog, procjena stanja sveobuhvatnosti carinskog sistema po pitanju novca i sličnih instrumenata je VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ☒	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.13 Efektivnost carinskih kontrolnih mehanizama po pitanju novca i sličnih instrumenata

Uprava carina primjenjuje sve mehanizme za efikasnu i efektivnu primjenu kontrolnih mehanizama po pitanju pranja novca.

U odnosu na sankcije koje se primjenjuju za kršenje obaveze prijavljivanja gotovine ono je kažnjivo je u skladu sa Zakonom o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvom. Za ovaj prekršaj (član 15 ovog zakona) zapriječena je novčana kazna u iznosu od 2.500 eura do 16.500 eura za pravno lice, za odgovorno lice u pravnom licu i fizičko lice u iznosu od 550 eura do 2.000 eura, a za preduzetnika u iznosu od 300 eura do 6.000 eura.

Uprava carina je izvršni organ, odnosno nije nadležna za donošenje propisa u oblasti primjene kaznenih odredbi u predmetnoj pravnoj stvari.

U određenom broju slučajeva koje je inicirala Uprava carina privremeno oduzeti novac je nakon okončanja prekršajnog postupka vraćen vlasniku nakon izvršenih provjera, odnosno dostavljanja saglasnosti organa uprave nadležnog za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma.

Ono što nedostaje je postojanje odgovarajuće analize koja na osnovu niza parametara pokazuje tamnu brojku i stepen korišćenja graničnih prelaza za ilegalni (neprijavljeni) prenos novca, roba i dragocjenosti u svrhe pranje novca. Ova analiza treba da bude kao dio analize rizika ili kao dio strateške analize ugroženosti od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA). U svakom slučaju, ta analiza treba da bude reper da li su statistički podaci o prijavljenoj i oduzetoj (neprijavljenoj) imovini na graničnim prelazima redukovali i u kojoj mjeri spriječili vršenje krivičnih djela pranja novca na ovaj način. Ova analiza mora da se bazira na regionalnim i globalnim analizama, sa posebnim osvrtom na uporedne analize carinskih službi država sa kojima se Crna Gora graniči.

Na osnovu navedenog, procjena stanja efektivnosti carinskih kontrolnih mehanizama po pitanju novca i sličnih instrumenata je VRLO VISOKA

Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ☒	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.14. Efektivnost domaće saradnje

Saradnja nadležnih državnih organa uključenih u sistem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma regulisana je relevantnim zakonskim okvirom, kao sporazumima o saradnji kojima se ista dodatno unapređuje.

U Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma definisan je način razmjene odnosno prikupljanja podataka od drugih nadležnih organa, prosljeđivanje podataka o sumnjivim transakcijama i drugim krivičnim djelima, kao i obaveza drugih organa za slanjem povratne informacije. Takođe su definisane obaveze nadležnih državnih organa u dijelu dostavljanja podataka ukoliko tokom realizacije aktivnosti iz djelokruga svojih nadležnosti utvrde sumnju u pranje novca ili finansiranje terorizma.

Pored toga Zakonik o krivičnom postupku u članu 271 (3) definiše obavezu državnih organa da na zahtjev tužioca prikupe tražene podatke. Odredbama Zakonika o krivičnom postupku definisan je način vođenja krivičnog postupka, a u istom su saržane i odredbe koje uređuju odnos tužilaštva i suda sa drugim državnim organima .

Zakonom o Specijalnom tužilaštvu definisana je mogućnost da Glavni specijalni tužilac može za postupanje u naročito složenom predmetu obrazovati specijalni istražni tim koji, pored specijalnog tužioca, mogu činiti i policijski službenici iz policijskog odjeljenja, istražitelji i državni službenici iz drugog nadležnog organa(član 30).

Pitanje saradnje sudova i drugih državnih organa regulisano je i Zakonom o sudovima i Sudskim poslovníkom.

Međuinstitucionalna saradnja se kontinuirano odvija i kroz učešće nadležnih državnih organa u sprovođenju mjera i aktivnosti iz Strategije Vlade Crne Gore za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Nadzor nad sprovođenjem Strategije odnosno mjera iz

relevantnih dvogodišnjih akcionih planova vrši Biro za operativnu koordinaciju aktivnosti organa obavještajno bezbjednosnog sektora.

Takođe, u cilju unapređenja efikasnost rada organa za sprovođenje zakona i suzbijanje organizovanog kriminala kroz unapređenje njihove među institucionalne saradnje, a u skladu sa preporukama iz akcionih planova za pregovaračka poglavlja 23 i 24, od jula 2017. godine, Ministarstvo pravde, Vrhovnog suda, Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprava policije, Finansijsko-obavještajna jedinica, Poreska uprava, Uprava carina i Vrhovno državno tužilaštvo primjenjuju Sporazum za unapređenje saradnje u oblasti suzbijanja kriminala (stupio na snagu 16.10.2017. godine). Sporazum se odnosi na uspostavljanje sigurne elektronske komunikacione mreže za uzajamni pristup bazama podataka i razmjenu informacija između organa za sprovođenje zakona uključujući i Vrhovno državno tužilaštvo, u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti. Prema odredbama navedenog sporazuma institucije su imenovala kontakt osobe zadužene za razmjenu podataka

Na osnovu navedenog, procjena stanja efektivnosti domaće saradnje je VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.15 Efektivnost međunarodne saradnje

Crna Gora ima uspostavljen sveobuhvatan zakonodavni okvir koji se odnosi na saradnju na međunarodnom nivou u vezi sa krivičnim djelima povezanim sa organizovanim kriminalom, pranjem novca i sa njim povezanim predikatnim krivičnim djelima, istragama i procesuiranjem krivičnih djela finansijskog kriminala i oduzimanjem imovine stečene kriminalnom djelatnošću. Nadležni državni organi uključeni u sistem SPN/FT u Crnoj Gori djelotvorno ostvaruju međunarodnu saradnju sa stranim partnerskim službama u cilju unapređenja kanala komunikacije i razmjene podataka neophodnih za procesuiranje krivičnog djela pranje novca i sa njime povezanih predikatnih krivičnih djela.

U odnosu na krivično djelo pranje novca, razmjena finansijsko obavještajnih podataka sa stranim finansijsko obavještajnim službama odvija se u skladu sa odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Ovim zakonom su definisani načini razmjene podataka, samoinicijativno dostavljanje podataka stranoj FOS, uslovi za razmjenu zahtjeva za privremenom obustavom sumnjive transakcije.

Takođe, nadzorni organi definisani u Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma imaju ovlaštenja da, u skladu sa zakonodavstvom koje definiše njihov djelokrug nadležnosti, razmjenjuju podatke sa stranim partnerskim organizacijama i institucijama.

Centralna banka Crne Gore, kroz odredbe Zakona o Centralnoj banci Crne Gore, može uspostaviti međunarodnu saradnju sa drugim centralnim bankama, međunarodnim finansijskim institucijama i organizacijama čija su područja djelovanja vezana za ostvarivanje ciljeva i izvršavanje funkcija Centralne banke. Pored toga, Zakon o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima u članu 144 definiše razmjenu informacija između Centralne banke i nadležnih državnih organa stranih država. Odredbama

Zakona o tržištu kapitala definisana je saradnja Komisije za tržište kapitala sa državama članicama Evropske unije, uslovi za postupanje sa razmijenjenim podacima, zaključivanje sporazuma o saradnji sa nadležnim organima trećih država kao i saradnja i razmjena informacija sa ESMA- Evropski nadzorni organ za hartije od vrijednosti i tržište kapitala (čl. 41-45).

Veoma bitna saradnja koja je između ostalog usmjerena na borbu protiv pranja novca i finansiranje terorizma je međunarodna policijska saradnja. Međunarodna policijska saradnja obavlja se posredstvom INTERPOL-a (Interpol-ovim sigurnim kanalom komunikacije I-24/7), Europol-a (Europol-ovom SIENA-om), SELEC-a (Selec-ovim sigurnim kanalom komunikacije, mreže domaćih i inostranih oficira za vezu i policijskih atašea, kao i posredstvom drugih međunarodnih organizacija i inicijativa formiranih na osnovu bilateralnih i multilateralnih sporazuma.

Na planu pravosudne saradnje, Crna Gora je potpisnica većeg broja multilateralnih konvencija u oblasti pružanja međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima¹⁸, kao i niza bilateralnih sporazuma sa zemljama regiona¹⁹, sa kojima ima najfrekventniju pravosudnu saradnju ili očekuje povećan nivo saradnje. Pored toga potpisani su bilateralni sporazumi sa Srbijom, Hrvatskom, Makedonijom i Bosnom i Hercegovinom, koji obezbeđuju mogućnost ekstradicije svojih građana. Zajedničko ovim sporazumima je da se sopstveni građani mogu izručiti samo za krivična dela organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca, radi vođenja krivičnog postupka za krivična djela kažnjiva zatvorom od četiri godine ili više ili za izvršenje kazne zatvora od najmanje dvije godine za gore navedena krivična djela.

U Ministarstvu pravde Crne Gore, kao centralnom organu za pružanje međunarodne pravne pomoći, od 1. januara 2015. godine u upotrebi je sistem elektronske evidencije predmeta međunarodne pravne pomoći - Document management system LURIS. Ovaj sistem omogućava elektronsko evidentiranje i praćenje predmeta međunarodne pravne pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, neposrednu kontrolu obrađenih predmeta i kontrolu zadržavanja predmeta kod obrađivača od trenutka dodjele do finalnog dokumenta od strane odgovornog lica, sa verifikacijom izlaznih dokumenata. Takođe, LURIS omogućava statističko izvještavanje po vrsti pravne pomoći, krivičnom djelu, državi molilji, nadležnom organu za postupanje, kao i po ostalim parametrima koji su potrebni kako bi se što preciznije pratio proces i postupak pružanja pravne pomoći i efikasnosti u postupanju službenika u Ministarstvu pravde. Sistem LURIS ima posebnu upotrebnu vrijednost u izvještavanju u okviru ispunjavanja međunarodnih obaveza Crne Gore, jer obrađuje i automatski ažurira unos svakog dokumenta, omogućavajući na taj način vjerodostojne statističke podatke iz oblasti međunarodne pravne pomoći, koji su u svakom trenutku spremni da budu predmet informacije u međunarodnoj komunikaciji.

Od 2016. godine u LURIS je uvedena i posebna vrsta izvještaja koja se odnosi isključivo na pranje novca, a za potrebe redovnog izvještavanja komitetu MONEYVAL, a moguće je i pribaviti statističke podatke u odnosu na zamrzavanje i oduzimanje imovine.

Tokom 2015. godine u Crnoj Gori određene su kontakt tačke za saradnju sa Evropskom pravosudnom mrežom u krivičnim stvarima (EJN), dok je u junu 2017. godine stupio na snagu.

---

¹⁸ Konvencija Savjeta Evrope o pranju, traženju, zaplenu i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (CETS 198)- Varšavska konvencija, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i dopunskih protokola – Palermo konvencija, Konvencija o pranju, traženju, zapljenu i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom (sačinjena u Strazburu), Evropska konvencija o pružanju međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima (1959, CETS. No.30) sa dodatnim protokolom (ETS.No.99) i drugi dodatni protokol (CETS 182), Evropske konvencije o ekstradiciji (ETS.No.24) sa dva dodatna protokola (ETS.No.86 i ETS.No. 98), Evropska konvencija o transferu osuđenih lica (ETS.No.112) sa dodatnim protokolom(ETS.No.167), kao i Konvencije Savjeta Evrope o pranju, traženju, zapljenu i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (CETS. No.198), Evropska konvencija o suzbijanju terorizma (CETS No.090), Protokol o izmjenama i dopunama Evropske konvencije o suzbijanju terorizma (CETS No. 190), Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma (CETS No. 196).

¹⁹ Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Italija, Makedonija

Sporazum o saradnji između Crne Gore i Evropske jedinice za pravosudnu saradnju EROJUST. Sporazum je potpisan 3. maja 2016. godine u Briselu. Njime se definiše obim saradnje, određuju nadležna tijela za njegovo sprovođenje, mehanizmi i instituti za međusobnu saradnju kao što su postavljanje državnog tužioca, odnosno magistrata za vezu sa EUROJUST-om, osobe za kontakt, modaliteti razmjene informacija sa posebnim osvrtom na pitanje privatnosti i zaštite ličnih podataka i bezbjednosti podataka, kao i odnosa tog tijela sa nadležnim organima drugih država.

Ostvarivanjem saradnje sa EJM-om i EUROJUST-om dodatno su unaprijeđeni kapaciteti za hitno postupanje u predmetima međunarodne pravne pomoći, kao i direktna saradnja sa predstavnicima centralnih organa i pravosudnih organa drugih država dok je ratifikacijom Dodatnog protokola uz Konvenciju savjeta Evrope o prevenciji terorizma proširen multilateralni osnov za saradnju u ovoj oblasti.

Međunarodna pravna pomoć u krivičnim stvarima obuhvata: izručenje okrivljenih i osuđenih lica, transfer osuđenih lica, ustupanje i preuzimanje krivičnog gonjenja, izvršenje stranih sudskih odluka u krivičnim stvarima, dostavljanje akata, pisanih materijala i drugih predmeta u vezi sa krivičnim postupkom u državi koja je molilac, kao i izvršenje pojedinih procesnih radnji, kao što su: saslušanje okrivljenog, svjedoka i vještaka, uviđaj, pretresanje prostorija i lica, privremeno oduzimanje predmeta, razmjena iz kaznene evidencije.

Vrhovno državno tužilaštvo postalo je član Međunarodne asocijacije tužilaca (IAP), koja je jedino svjetsko udruženje tužilaca posvećeno uspostavljanju i poboljšanju profesionalnog rada i etike tužilaca širom svijeta; promovisanju vladavine prava; nepristrasnosti tužilaca; poštovanje ljudskih prava i poboljšanju međunarodne saradnje u borbi protiv kriminala. U okviru asocijacije, Državno tužilaštvo ima kontakt osobe za: pravna pitanja, međunarodnu pravnu pomoć, sajber kriminal, trgovinu ljudima, zločine protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, kao i za terorizam. Predstavnik Državnog tužilaštva je član radne grupe za izradu mišljenja Konsultativnog vijeća evropskih tužilaca (CCPE). Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore ima predstavnika u Evropskoj pravosudnoj mreži (EJM). U decembru 2018. godine Vrhovno državno tužilaštvo postalo je dio Unije generalnih tužilaštava Mediterana.

Što se tiče međunarodne carinske saradnje Crna Gora je članica Svjetske carinske organizacije i Svjetske trgovinske organizacije i ugovorna strana brojnih međunarodnih konvencija, među kojima su: Carinska konvencija o međunarodnom prevozu robe na osnovu Karneta TIR; Konvencija o harmonizaciji graničnih kontrola robe; Konvencija o harmonizovanom sistemu naziva i šifarskih oznaka robe; Konvencija o pojednostavljenju i usklađivanju carinskih postupaka - revidirana Kjoto Konvencija i Konvencija o privremenom uvozu.

Pored toga, u oblasti međunarodne carinske saradnje Crna Gora je potpisnik 30 bilateralnih sporazuma o uzajamnoj pomoći i saradnji u carinskim pitanjima sa drugim državama od čega 12 sporazuma sa članicama EU. Imajući u vidu značaj međunarodne saradnje između carinskih službi u kontroli trgovinskih tokova i u borbi protiv carinskih zloupotreba i nezakonitih aktivnosti, Vlada Crne Gore je potpisala sporazume o uzajamnoj administrativnoj pomoći i saradnji u carinskim pitanjima sa: Hrvatskom, Albanijom, Iranom, Slovenijom, Moldavijom, Ukrajinom, Kosovom, Srbijom, Makedonijom, Turskom i Azerbejdžanom.

Međunarodna carinska saradnja s državama članicama Evropske unije ostvaruje se i u skladu s Protokolom 6 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Crne Gore, s druge strane (Protokol o uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima). Saradnja se ostvaruje i u okviru Sporazuma o izmjeni i pristupanju

Centralno evropskom sporazumu o slobodnoj trgovini – CEFTA 2006, u skladu s Aneksom 5 o međusobnoj administrativnoj saradnji u carinskim pitanjima.

Uprava carina intezivno saraduje i razmjenjuje infomacije sa partnerskim službama kao i međunarodnim organizacijama i institucijama (OLAF, INTERPOL, Europol, SELEC itd.). Informacije se redovno ažuriraju i sprovode se pretrage baza podataka: WCO CEN, Regional exchange (SELEC, SEED sistem), Balkan-info, Container-comm (WCO CEN), Archeo itd.

Od decembra 2017.godine, u Upravi carina je uspostavljena komunikaciona veza sa AFIS sistemom (OLAF Anti Fraud Information System).

Na osnovu navedenog, procjena stanja efektivnosti međunarodne saradnje je BLIZU IZVRSNE										
Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0	0.9	0.8	0.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1	0.0

1.16. Dostupnost nezavisne revizije

Imajući u vidu da su kriterijumi koji se odnose na obaveznost revizije usklađeni sa direktivama Evropske unije koje se odnose na reviziju finansijskih izvještaja, da su revizorski izvještaji javno dostupni na internet stranici Poreske uprave (član 32 Zakona o reviziji), da se revizija vrši primjenom Međunarodnih standarda revizije i Kodeksa etike za profesionalne računovođe, kao i da postoji nadzor nad radom društava za reviziju, odnosno ovlašćenih revizora, na osnovu kriterijuma za procjenu i prikupljenih informacija i podataka, odgovarajuća vrijednost za ovu varijablu je vrlo visoka.

Zakon o računovodstvu definiše obveznike primjene (mikro, mala, srednja i velika pravna lica, kao i male, srednje i velike grupe matičnih i povezanih pravnih lica), poslovne knjige, popis imovine i obaveza, čuvanje poslovnih knjiga, finansijske izvještaje (finansijske iskaze, Izvještaje menadžmenta, nefinansijske izvještaje, izjavu o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja, Izvještaj o plaćanju naknada državi odnosno jedinici lokalne samouprave i druge isprave), klasifikaciju obveznika primjene zakona (privredna društva, NVO i dio stranog društva), standarde finansijskog izvještavanja i obaveznost primjene standarda finansijskog izvještavanja za sve obveznike Zakona, odgovornost za sastavljanje i objavljivanje finansijskih izvještaja i Izvještaja menadžmenta, i poslove procjene vrijednosti imovine pravnog lica i preduzetnika.

Zakonodavstvo u ovom dijelu usklađeno je sa relevantnim direktivama EU. Revizija se vrši po Međunarodnim standardima revizije (MSR), koji su proglašeni od Odbora za međunarodne standarde revizije i usluga uvjeravanja (IAASB), kao tijela Međunarodne federacije računovođa (IFAC).

U Crnoj Gori postoji nadzor nad radom ovlašćenih revizora, odnosno društava za reviziju koje sprovodi Ministarstvo finansija sačinjava izvještaj o obavljenim kontrolama koji objavljuje na svojoj internet stranici.

U skladu sa Zakonom o reviziji (član 8, član 9) i Međunarodnim standardima revizije, ovlašćeni revizor, odnosno društvo za reviziju moraju biti nezavisni od subjekta koji je predmet revizije, a ovlašćeni revizor dužan je da u vršenju poslova revizije postupa u skladu sa Kodeksom etike za profesionalne računovođe (član 7).

Takođe, propisi zahtijevaju da postoje adekvatne procedure interne kontrole u radu nezavisnih revizora, odnosno društava za reviziju, koje garantuju dosljedan kvalitet revizije i usaglašenost sa zahtjevima za nezavisnost revizije (Zakon o reviziji, Međunarodni standardi revizije i posebno Međunarodni standard kontrole kvaliteta 1).

Društva za reviziju i ovlašćeni revizori dužni su da najkasnije svake sedme godine od početka obavljanja revizije finansijskih izveštaja kod istog pravnog lica izvrše zamjenu ovlašćenog revizora potpisnika izveštaja o reviziji, odnosno glavnog partnera za reviziju, ako posebnim zakonom nije drukčije uređeno (član 29 Zakona o reviziji).

Na osnovu navedenog, procjena stanja sa aspekta dostupnosti nezavisne revizije je VRLO VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 	0.9 	0.8 	0.7 	0.6 	0.5 	0.4 	0.3 	0.2 	0.1 	0.0

1.17. Nivo finansijskog integriteta

Iako Crna Gora ima sveobuhvatan zakonski okvir i uspostavljene mehanizme kontrole izvršavanja poreskih obaveza i načina poslovanja privrednih subjekata primjećen je nivo rasta prijava nadležnih državnih organa protiv pravnih lica i odgovornih lica u pravnim licima. U skladu sa tim zaključuje se da bi kontrola poslovanja i nivo integriteta kod pravnih lica trebalo unaprijediti pa je shodno tomeza ovu varijablu data srednja ocjena.

Poreski sistem Crne Gore obuhvata: porez na dobit, porez na dohodak, porez na dodatu vrijednost, posebni porezi – akcize (za naftu i naftne derivate, duvanske prerađevine, alkohol, bezalkoholna pica, pivo, kafu, automobile i ostala motorna vozila, brodove i avione, luksuzne proizvode), porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti i na premije kasko osiguranja putničkih vozila porez na promet nekretnin, a porez na igre na sreću i naknade za organizovanje igara na sreću opštinski/gradski porez kao prihodi lokalne i oblasne samouprave.

Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica definisano je da je obveznik poreza na dohodak fizičkih lica dužan da, po isteku fiskalne godine, nadležnom poreskom organu podnese godišnju poresku prijavu za obračunavanje i plaćanje poreza na dohodak fizičkih lica. Otklanjanje dvostrukog oporezivanja rezidentnom poreskom obvezniku koji ostvari dohodak izvan Crne Gore i koji plaća porez na dohodak drugoj državi odobrava se poreski kredit u visini poreza na dohodak plaćenog u toj državi.

Obaveza plaćanja poreza na dobit pravnih lica uvedena je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica i podzakonskim aktima za sprovođenje tog zakona. Poreski obveznik – Obveznik poreza na dobit je rezidentno, odnosno nerezidentno pravno lice koje obavlja djelatnost radi sticanja dobiti

kao i komanditno društvo. Predmet oporezivanja rezidentnog pravnog lica je dobit koju to lice ostvari u Crnoj Gori ili izvan Crne Gore. Predmet oporezivanja nerezidentnog pravnog lica je dobit koju to lice ostvari u Crnoj Gori.

Sistem PDV-a je uređen Zakonom o porezu na dodatu vrijednost. Poreski obveznik je dužan da se registruje za plaćanje PDV. Registar obveznika PDV vodi poreski organ, a upis u registar poreski organ vrši na osnovu prijave za registraciju.

Akcizni sistem je ureden Zakonom o akcizama. Akcizna obaveza nastaje u momentu kada su akcizni proizvodi proizvedeni u Crnoj Gori i kada su akcizni proizvodi uvezeni u Crnu Goru. Obveznik plaćanja akcize je proizvođač, odnosno uvoznik akciznih proizvoda.

Oporezivanje nepokretnosti uređeno je Zakonom o porezu na nepokretnost. Ovim zakonom uvodi se porez na nepokretnosti: zemljište, zgrade, stambene i poslovne jedinice zgrada i druge građevinske objekte, koji se nalaze na teritoriji Crne Gore, a koje nijesu ovim Zakonom izuzete od oporezivanja.

Zakonom o porezu na premije osiguranja uvodi se obaveza obračunavanja i plaćanja poreza na premije obaveznog osiguranja od autoodgovornosti i poreza na premije kasko osiguranja motornih vozila na području Crne Gore.

U cilju unaprjeđenja realizacije naplate poreskih obaveza Vlada Crne Gore je donijela Uredbu o uslovima i kriterijumima objavljivanja liste poreskih dužnika, tzv. Crnu listu poreskih obveznika. U skladu sa navedenom Uredbom, liste se objavljuju na internet stranici Poreske uprave.

Privredna komora Crne Gore zastupa i ostvaruje zajedničke interese svojih članova odnosno odnosno cjelokupne crnogorske privrede. Shodno tome pristupilo se donošenju Zakona o Privrednoj komori Crne Gore (Službeni list Crne Gore", br. 001/18 od 04.01.2018) kojim se uređuje status, ciljevi, poslovi i organizacija Privredne komore Crne Gore, kao i saradnja sa državnim organima i institucijama i druga pitanja od značaja za rad ovog tijela.

Zakon o privrednoj komori propisuje da se pri Privrednoj komori obrazuje se Sud časti koji odlučuje u postupku protiv članova Privredne komore zbog povrede pravila dobrog poslovnog ponašanja.

Privredna komora svojim aktom uređuje organizaciju, sastav, postupak, način rada, mjere koje izriče Sud časti i druga pitanja od značaja za rad Suda časti.

U decembru 2018. godine, Skupština Privredne komore CG donijela novi Pravilnik o Sudu časti pri Privrednoj komori Crne Gore, a kojim se unapređuje rad ovog tijela.

Naime, Sud časti utvrđuje odgovornost i izriče mjere zbog povrede poslovnog morala i dobrih poslovnih običaja, u skladu sa Zakonom o privrednoj komori Crne Gore i drugim propisima. Sud časti je nadležan da utvrđuje i povrede dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala koje učini dio stranog privrednog društva.

Zbog povrede dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala, mogu se izreći sljedeće mjere: opomena, javna opomena sa objavljivanjem na Upravnom odboru Komore i javna opomena sa objavljivanjem u listu „Glasnik” i na internet stranici Komore. U izvještajnom periodu nije bilo postupaka pred Sudom časti.

Na osnovu navedenog, procjena stanja nivoa finansijskog integriteta je SREDNJA

Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ☒	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.18. Efektivnost sprovođenja poreskih zakona

Poreski sistem Crne Gore, zasnovan je na principu samooporezivanja, koji podrazumijeva dobrovoljno obračunavanje i plaćanje poreza, kao i podnošenje poreskih prijava od strane poreskih obveznika, u rokovima i na način propisan poreskim zakonima.

Zakonom o poreskoj administraciji uređuju se prava i obaveze poreskog organa i poreskih obveznika u postupku registracije poreskih obveznika i utvrđivanja, naplate i kontrole poreza i drugih dažbina.

Poreska uprava u postupku inspekcijuskog nadzora vrši kontrolu tačnosti podnijetih poreskih prijava, odnosno utvrđivanje neprijavljenih poreskih obaveza, kroz podnijete prijave, od strane poreskih obveznika. Takođe, u postupku inspekcijuskog nadzora vrši se kontrola obračuna i uplate poreskih obaveza po svim poreskim oblicima (porez na dobit pravnih lica, porez na dohodak fizičkih lica i doprinosi za obavezno socijalno osiguranje, porez na dodatu vrijednost i dr.).

Zakonom o poreskoj administraciji, Zakonom o porezu na dobit pravnih lica, Zakonom o porezu na dodatu vrijednost, Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica, Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Zakon o prometu nepokretnosti, Zakon o porezu na promet upotrebljavanih motornih vozila, plovni objekata i letilica, i drugim poreskim propisima predviđene su sankcije za nepoštovanje propisanih obaveza od strane poreskih obveznika.

U cilju postizanja što veće obuhvatnosti i kvaliteta u sprovođenju postupaka inspekcijuskog nadzora, stalan i prioritetan zadatak poreske inspekcije je da se kroz povećan broj kontrola i provjera, kod poreskih obveznika razvije poslovna disciplina i izgradi pravilan odnos prema poreskim obavezama. Odabir obveznika za kontrolu vrši se sa ciljem da se kontrolama „pokriju“ poreski obveznici visokog stepena rizika. Značajnu ulogu u izboru obveznika prije svega ima baza podataka o poreskom obvezniku formirana u Poreskoj upravi, zatim informacije dobijene od drugih državnih organa kao i informacije dobijene putem razmjene podataka sa stranim državnim administracijama, kao i informacije dobijene od građana.

Generalnim planom inspekcijuskih kontrola definišu se ciljevi koji će se ostvariti kroz inspekcijuski nadzor, tj. obuhvat poreskih obveznika inspekcijuskim nadzorom. Generalni plan je zasnovan na postojećoj organizaciji Poreske uprave, te se istim želi obezbijediti nepristrasnost u selekciji poreskih obveznika za kontrolu što bi doprinijelo da se poreski teret rasporedi na što veći broj poreskih obveznika i u skladu sa ekonomskim mogućnostima svakog obveznika.

Inspekcijuska kontrola i postupak provjere i utvrđivanja činjenica bitnih za oporezivanje poreskih obveznika i drugih lica, za poslovnu godinu, osnovne su aktivnosti inspekcijuskog nadzora. Kontrole se vrše sinhronizovano, te su istim obuhvaćeni obveznici koji imaju značajan obim međusobnih transakcija i djelatnosti za koje je procijenjeno da se nalaze u zoni rizičnog poslovanja.

Zbog nepoštovanja obaveza propisanih poreskim zakonima (neidentifikacija prometa preko poreske registar kase, netačno iskazivanje poreskih obaveza kroz podnijete poreske prijave, odnosno neiskazivanje poreskih obaveza i sl.), poreski inspektori su u postupku inspeksijskog nadzora poreskim obveznicima izricali administrativne mjere (podnosili su nadležnim sudovima zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka, odnosno izricali novčane kazne izdavanjem prekršajnih naloga).

Godina	broj izdatih prekršajnih naloga	broj podnijetih zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	izrečeno novčanih kazni u iznosu	Naplaćeno novčanih kazni u iznosu
2015.	344	1.868	2.144.067 eur	401.365 eur
2016.	691	1.275	1.585.107 eur	465.718 eur
2017.	745	1029	1.974.092,00 eur	-
2018.	823	2.817	1.088.153,00 eur	454.435,00 eur
2019.	875	1.870	1.257.633,00 eur	614.692,61 eur

Poreska uprava na portalu ovog organa objavljuje finansijske iskaze (bilans stanja i bilans uspjeha, obračun amortizacije, tokove gotovine, promjene na kapitalu) koje su poreski obveznici dužni da dostave uz godišnju prijavu poreza na dobit pravnih lica, odnosno poreza na dohodak fizičkih lica. Takođe, se objavljuju planovi rada kao i izvještaji o radu po godinama.

Uredba o uslovima i kriterijumima objavljivanja liste poreskih dužnika ("Sl. list Crne Gore", br. 56/12) propisuje obavezu poreskog organa da kvartalno objavljuje listu od 100 poreskih dužnika sa najvećim poreskim dugom prema evidenciji Poreske uprave, koji dospelje poreske obaveze nijesu izmirili u periodu dužem od 12 mjeseci u kontinuitetu. Lista sadrži podatke o dugu poreskih obveznika po osnovu poreza na dodatu vrijednost, porez na dobit, koncesija i poreza na promet nepokretnosti.

Poreski organ je dužan da kvartalno objavljuje i listu 50 poreskih dužnika koji ne izmiruju obaveze po osnovu poreza i doprinosa iz i na lična primanja u periodu dužem od šest mjeseci u kontinuitetu.

Liste se objavljuju u roku od 15 dana po isteku kvartala na internet stranici poreskog organa.

Nasuprot „Crnoj“, Ministarstvo finansija i Poreska uprava Crne Gore objavili su tzv. „Bijelu listu“ – spisak poreskih obveznika kod kojih je uočen najveći stepen fiskalne discipline.

Kriterijumi kojima je izvršena selekcija obveznika za Bijelu listu obuhvatali su urednost obračunavanja poreza i podnošenja poreskih prijava, redovnost izmiravanja poreskih obaveza, kao i da u postupcima inspeksijskog nadzora nijesu utvrđivane značajnije nepravilnosti, koje bi ukazivale na bilo kakav vid neregularnog poslovanja.

Poreska uprava dostavlja, u skladu sa odredbama čl. 16 Zakona o poreskoj administraciji, na zahtjev drugih državnih i sudskih organa sve podatke o poreskim obveznicima, uz naznaku „poreska tajna“. Podaci koji ne predstavljaju poresku tajnu, dostavljaju se na zahtjev i u skladu sa odredbama Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Sprječavanje korupcije, učvršćivanje zakonitosti, sprječavanje konflikta interesa, poštovanje međunarodnih standarda, jačanje etičkog ponašanja i očuvanje ugleda i povjerenja u rad Poreske uprave kroz postupak inspeksijskog nadzora je jedan od osnovnih ciljeva. U cilju sprječavanja korupcije donijet je Etički kodeks i usvojen Plan integriteta Poreske uprave.

Poreska uprava, u cilju edukacije i unapređenja znanja poreskih inspektora redovno vrši obuke istih na teme koje iziskuju obuku.

Poreska uprava je tokom 2017 i 2018. godine Ministarstvu finansija i Ministarstvu ekonomije uputila inicijative za izmjene niza zakonskih i podzakonskih akata²⁰ u cilju unapređenja poreskog sistema u Crnoj Gori.

Statistički podaci o broju slučajeva u kojima su izrečene sankcije za nepropisne poreske prijave, nepropisne finansijske izvještaje i kršenje kodeksa ponašanja itd. date su tabelarno:

Pregled netačnih i nepropisnih poreskih prijava po godinama

Izveštajni period	Broj kontrola potpunih	Broj kontrola djelimičnih	Ukupan broj kontrola	Ukupna korekcija
2015.	2.358	11.971	14.329	64.537.085 eur
2016.	2.291	15.267	17.558	89.704.882 eur
2017.	2.438	18.095	20.533	60.805.029 eur
2018.	2.600	20.557	23.157	48.849.821 eur
2019.	2.646	24.554	27.200	41.383.725,28 eur

Ukupne korekcije, koje su date po godinama, predstavljaju iznos koji su poreski inspektori u postupku inspekcijskog nadzora korigovali (izmijenili poreske prijave koje su prethodno bile podnijete od strane poreskog obveznika ili utvrdili iznose koje poreski obveznici nijesu prijavili kroz poreske prijave). Iznosi korekcija su iskazani u eurima. Napominjemo, potpuna kontrola obuhvata kontrolu pravilnosti obračunavanja, prijavljivanja i plaćanja poreza i drugih dažbina za period za koji nije nastupila zastara prava na utvrđivanje poreske obaveze, a djelimične kontrole obuhvataju kontrole po određenoj vrsti poreza i za određeni period, kao i provjere opšte poreske registracije, uplate pazara, evidentiranja prometa, prijave radnika isl.

Na osnovu navedenog, procjena stanja efektivnosti sprovođenja poreskih zakona je SREDNJE VISOKA

²⁰ -Predlog za izmjenu Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica,
 -Predlog za izmjenu Uredbe o poreskoj registar kasi,
 -Predlog za donošenje Pravilnika o načinu prodaje imovine poreskog obveznika sa obrazloženjem,
 - Predlog za izradu Pravilnika o načinu utvrđivanja početne vrijednosti zaplijenjene nepokretnosti poreskog obveznika,
 -Predlog za izmjenu Zakona o poreskoj administraciji
 -Predlog za izmjenu Zakona o porezu na dodatu vrijednost
 -Predlog za izmjenu Zakona o porezu na dobit pravnih lica
 -Predlog za izmjenu Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dodatu vrijednost
 -Inicijative za donošenje Pravilnika o poreskom knjigovodstvu
 -Inicijativa za donošenje Pravilnika o sprovođenju unutrašnjeg nadzora i unutrašnje kontrole
 -Inicijative za donošenje Pravilnika o transfernim cijenama
 -Predlog za izmjenu Zakona o privrednim društvima
 -Predlog za izmjenu Zakona o poreskoj administraciji
 -Inicijativa za izmjenu zakona o strancima
 -Inicijativa za izmjenu čl 73 a Pravilnika o primjeni Zakona o PDV
 -Predlozi za izmjenu Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru
 -Komentari i sugestije na Nacrt Zakona o privrednim društvima
 -Predlog izmjene člana 5 Zakona o spriječavanju nelegalnog poslovanja upućen Ministarstvu pravde radi praćenja transakcija na računima advokata i drugih lica koji nijesu obuhvaćeni zakonom.
 -Inicijativa za izmjenu Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica
 -Inicijativa za izmjenu Zakona o poreskoj administraciji
 - Inicijativa za donošenje Uredbe o odloženom plaćanju

Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ☒	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.19. Nivo formalizacije ekonomije

U skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore sprovode se aktivnosti na suzbijanju sive ekonomije, sa akcentom na suzbijanje neformalne ekonomije i jačanje fiskalne discipline i eliminisanja neloyalne konkurencije kao i podizanje svijesti o značaju legalnog poslovanja.

Mjere za suzbijanje sive ekonomije su u nadležnosti različitih državnih organa te je jedan od uslova za njihovo uspješno sprovođenje koordinirani postupak između nadležnih uprava. Procjenjuje se da u prethodnim godinama nije ostvaren potreban stepen koordinacije za efikasno suzbijanje nelegalnog obavljanja djelatnosti. Osnovni problem je u tome što nije uspostavljen adekvatan model za otklanjanje nepravilnosti, jer se u velikom broju slučajeva iste mogu otklanjati zajedničkim mjerama uprava. Rezultati iz prethodnih godina pokazuju da su preduzete mjere najčešće imale za cilj otkrivanje prekršaja i izricanje prekršajnih kazni, a što nije dovoljno za smanjivanje i eliminisanje sive ekonomije.

Shodno navedenom, neophodno je preduzeti korake ka izračunavanju nivoa formalizacije ekonomije, kao i nastavak aktivnosti na suzbijanju sive ekonomije, koja takođe predstavlja vid poreskih utaja i potencijalni rizik za pranje novca.

Na osnovu navedenog, procjena stanja nivoa formalizacije ekonomije je NISKA

Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ☒	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.20. Dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju

Ministarstvo unutrašnjih poslova ima jedinstvenu, centralizovanu, bazu podataka koja sadrži podatke o sljedećim izdatim dokumentima: putnim ispravama, ličnim kartama, vozačkim dozvolama, dozvolama za stalni boravak stranca, dozvolama za privremeni boravak stranca, ispravama za stranca koji je podnio zahtjev za međunarodnu zaštitu, ličnim ispravama za azilanta, ličnim ispravama za stranca pod supsidijarnom zaštitom, putnim ispravama za azilanta i putnim ispravama za stranca pod supsidijarnom zaštitom, putnim ispravama za lice bez državljanstva. Pomenuta baza je pogodna i dostupna za svrhe provjere identifikacionih dokumenata.

Podatke iz evidencije, osim otiska prstiju i potpisa, može koristiti Ministarstvo za izvršavanje poslova iz svog djelokruga rada i policija u izvršavanju zakonom utvrđenih poslova.

Državni organi, organi lokalne uprave i drugi organi i organizacije mogu koristiti podatke iz evidencije, osim biometrijskih podataka, za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti, ako su za korišćenje tih podataka ovlašćeni zakonom.

Navedeni organi su obavezni su da obezbijede zaštitu podataka koje koriste od slučajnog ili neovlašćenog pristupa, korišćenja, obrade i prosljeđivanja, u skladu sa zakonom.

Ministarstvo unutrašnjih poslova nudi putem web servisa mogućnost pristupa bazi građana svim državnim organima koji imaju zakonska ovlašćenja za pristup tim podacima. Na ovaj način se stvara efikasan osnov za sveobuhvatnu identifikaciju crnogorskih građana.

Kada se radi o inostranim građanima, Uprava policije posredstvom INTERPOL-a ima pristup jedinstvenoj globalnoj bazi podataka o kradenim/izgubljenim/nevažećim administrativnim i putnim dokumentima. Međutim, za pristup ovoj bazi od strane drugih organa potrebno je potpisivanje odgovarajućeg sporazuma sa Interpol-om, čime bi se omogućilo da se automatski, u svim slučajevima može trenutno izvršiti provjera da li je lični dokument stranca koji se sa njim legitimisao, validan, ili se nalazi u Interpol-ovoj bazi podataka.

Odredbe Zakona o privrednim društvima i Slobodan pristup informacijama se u potpunosti primjenju, uz zaštitu ličnih podataka (JMB; adrese fizičkih lica itd.) – podnosilac fizički dobija kopiju tražene dokumentacije; Online pretraga – dostupan posljednji izvod sa podacima o društvu i licima (sa zaštićenim ličnim podacima).

Na osnovu navedenog, procjena stanja dostupnosti pouzdane infrastrukture za identifikaciju je VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvrsne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ☐	0.9 ☐	0.8 ☐	0.7 ☒	0.6 ☐	0.5 ☐	0.4 ☐	0.3 ☐	0.2 ☐	0.1 ☐	0.0 ☐

1.21. Dostupnost nezavisnih izvora informacija

U Crnoj Gori sva privredna društva definisana Zakonom o privrednim društvima dužna su da se registruju u Centralni registar privrednih subjekata. Odredbama o registraciji uređuje se: postupak po kojem pravna i fizička lica koja obavljaju privrednu djelatnost registruju potrebne dokumente i podatke utvrđene ovim zakonom; postupak dostavljanja dokumentacije potrebne za registraciju; svrha i pravni značaj registracije; prava i obaveze CRPS-a prilikom registracije.

Pristup bazi podataka Centralnog registra ograničen u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti kojim je onemogućen pristup podacima o matični brojevima pravnih lica.

Shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma:

- Poreska uprava je dužna da vodi registar stvarnih vlasnika koji jednim dijelom mora biti javno dostupan
- Agencija za sprječavanje korupcije(u daljem tekstu: ASK) je dužna da vodi registar politički eksponiranih lica. ASK sada vodi registar javnih funkcionera koji se ne poklapa u potpunosti sa registrom politički eksponiranih lica

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama, ("Službeni list CG", broj 39/11) na osnovu kojeg su podaci upisani u Registar nevladinih organizacija javni, na internet stranici Ministarstva javne uprave²¹ javno su dostupni podaci o nevladinim organizacijama registrovanim na teritoriji Crne Gore.

Takođe, javno je dostupna baza podataka Uprave za imovinu koja je ustanovljena u skladu sa Zakonom o državnom premjeru i katastru nepokretnosti.

Uprava za nekretnine je, u skladu sa Zakonom dužna da omogući organima državne uprave, organima lokalne samouprave, pravnim licima koja obavljaju poslove od javnog interesa i notarima pristup geodetsko - katastarskom informacionom sistemu i preuzimanje podataka iz tog sistema, za potrebe obavljanja poslova iz njihove nadležnosti. U cilju što kvalitetnije implementacije zakona Uprava za nekretnine realizuje nadogradnju katastarskog informacionog sistema koji će omogućiti svim korisnicima, da na brz i efikasan način pregledaju podatke katastarskih evidencija.

Novi sistem obezbijedio je on-line pristup podacima iz katastarskih evidencija u realnom vremenu putem web pregledača, kroz web aplikaciju e-Katastar.

Na osnovu navedenog, procjena stanja dostupnosti nezavisnih izvora informacija je VISOKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ☒	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ■	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

1.22. Dostupnost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu

Registar stvarnih vlasnika još uvijek nije uspostavljen. Međutim mora se konstatovati da je napredak ostvaren donošenjem zakonodavnog okvira²², kao i aktivnosti koje se preduzimaju na obezbjeđenju tehničkih uslova za uspostavljanje registra. Naime, na osnovu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma usvojen je Pravilnik, a u toku su aktivnosti na uspostavljanju i povezivanju baza podataka, kako bi se u roku od godine dana od usvajanja Pravilnika uspostavio Registar.

Zakonom je jasno propisano da su obveznici obavezni prije uspostavljanja poslovnog odnosa i izvršenja transakcije, da utvrde stvarnog vlasnika za sve klijente, bez obzira na način njihovog organizovanja, što uključuje i komanditno i ortačko društvo .

Pored toga definisano je uspostavljanje registra stvarnih vlasnika kao elektronske baza podataka u kojoj se čuvaju tačni podaci o stvarnim vlasnicima radi obezbjeđivanja transparentnosti vlasničkih struktura i sprovođenja mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Uspostavljanjem registra stvarnih vlasnika omogućiće se obveznicima pristup relevantnim

²¹ <http://www.dokumenta.me/nvo/>

²² Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma

podacima za potrebe preduzimanja mjera utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, kao i nadzornim organima, sudovima, tužilaštvu i ostalim organima.

Na osnovu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, donijet je Pravilnik o načinu vođenja registra stvarnih vlasnika, prikupljanju, unosu i rokovima unosa i ažuriranju podataka koji se vode u registru i načinu pristupa tim podacima. Ovim pravilnikom uređuje se način vođenja registra stvarnih vlasnika, prikupljanje, unos i rokovi unosa i ažuriranja podataka koji se vode u Registru i način pristupa tim podacima.

Kako važeći zakon nije u potpunosti usklađen sa standardima Evropske unije u ovoj oblasti, u toku su aktivnosti usklađivanja Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma sa Petom Direktivom EU i preporukama FATF u pogledu odredbi vezanih za registar stvarnog vlasnika.

Na osnovu navedenog, procjena stanja dostupnosti i pristupa informacijama o stvarnom vlasništvu je NISKA										
Izvrсна	Blizu izvršne	Vrlo visoka	Visoka	Srednje visoka	Srednja	Srednje niska	Niska	Vrlo niska	Gotovo ne postoji	Ne postoji
1.0 ■	0.9 ■	0.8 ■	0.7 ■	0.6 ■	0.5 ■	0.4 ■	0.3 ☒	0.2 ■	0.1 ■	0.0 ■

RANJIVOST BANKARSKOG SEKTORA NA RIZIK OD PRANJA NOVCA

U Crnoj Gori bankarski sektor čine 15 banaka, koje posluju sa razgranatom poslovnom mrežom od 207 organizacionih jedinica i 443 bankomata i predstavljaju najveći dio finansijskog sistema. Pregled banaka u Crnoj Gori je sledeći:

1. CRNOGORSKA KOMERCIJALNA BANKA AD PODGORICA MEMBER OF OTP GROUP
2. HIPOTEKARNA BANKA AD PODGORICA
3. PODGORIČKA BANKA AD PODGORICA, MEMBER OF OTP GROUP
4. INVEST BANKA MONTENEGRO AD PODGORICA²³
5. PRVA BANKA CRNE GORE AD PODGORICA OSNOVANA 1901. GODINE
6. ERSTE BANK AD PODGORICA
7. ATLAS BANKA AD PODGORICA²⁴

²³ U stečaju

²⁴ Sedmog decembra 2018. godine uvedena je privremena uprava u Atlas banci i Invest banci Montenegro. Četvrtog januara 2019. godine uveden je stečaj u Invest banci Montenegro, dok je 05. aprila 2019. godine uveden stečaj u Atlas banci. Ove dvije nesistemske banke su od 2017. godine pod supervizorskim mjerama Centralne banke zbog nezadovoljavajućeg nivoa adekvatnosti kapitala. Tokom 2018. godine likvidna pozicija i adekvatnost kapitala Atlas banke je značajno pogoršana, kao rezultat dva događaja: prinudne naplate po osnovu garancije (shodno presudi Apelacionog suda) u iznosu od 15,2 miliona eura i blokada 63 miliona eura depozita jednog dijela deponenata, od strane Specijalnog državnog tužilaštva, zbog sumnji u pranje novca i utaju poreza i doprinosa. Na osnovu rezultata neposredne kontrole iz 2018. godine, koji su pokazali nezadovoljavajuće stanje u ovim bankama, krajem iste godine je uvedena privremena uprava, a početkom 2019. godine uveden stečaj. Centralna banka je uspjela u namjeri da se intervencije kod ovih banaka ne preliju na širi bankarski sektor, tj. može se utvrditi da su navedeni događaji bili bez uticaja na finansijski sektor, koji je u toku 2019. godine bio na istorijskom maksimumu kad su u pitanju svi relevantni statistički pokazatelji. Ipak, ovi događaji su ukazali na potrebu za snažnijom bankarskom supervizijom i dodatnim unapređenjima kontrole banaka u oblasti kreditnog rizika i sprječavanja pranja novca. U tom smislu, u Centralnoj banci je početkom 2019. godine uspostavljena Direkcija za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i zaštite korisnika

8. **NLB MONTENEGROBANKA AD PODGORICA**
9. **KOMERCIJALNA BANKA AD PODGORICA**
10. **ADDIKO BANK AD PODGORICA**
11. **UNIVERSAL CAPITAL BANKA AD PODGORICA**
12. **LOVČEN BANKA AD PODGORICA**
13. **NOVA BANKA AD PODGORICA**
14. **ZAPAD BANKA AD PODGORICA**
15. **ZIRAAT BANKA Montenegro AD Podgorica**

Osnovne parametre bankarskog sistema čine: ukupna aktiva banaka u iznosu 4.406,8 miliona eura, ukupni depoziti u iznosu 3.459 miliona eura, ukupan kapital banaka u iznosu 513 miliona eura, na agregatnoj osnovi 31.12.2018. godine.

Kapital banaka većim dijelom potiče iz stranih izvora. Učešće stranog kapitala u bankama iznosi 84%, na domaći kapital se odnosi 14%, dok je učešće državnog kapitala u ukupnom iznosu 2%. Od ukupnog broja banaka koje posluju u Crnoj Gori, četiri imaju matične banke u zemljama Evropske unije. Ukupan broj zaposlenih u bankarskom sektoru na kraju 2018. godine čine 2.497 lica. Posmatrano u odnosu na jednogodišnji uporedni period, broj zaposlenih ostvaruje rast za 37 lica.

Regulatorni okvir iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma vezano za bankarski sektor u Crnoj Gori obuhvata: Zakon o bankama, Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Zakon o platnom prometu, Zakon o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvom, Zakon o sprječavanju nelegalnog poslovanja i Zakon o privrednim društvima.

Na osnovu navedenih zakona nadležni organi su donijeli niz podzakonskih akata, pri čemu je važno istaći Smjernice za analizu rizika kod banaka radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma iz 2010. godine koje je donijela Centralna banka Crne Gore. Ovaj dokument je u aprilu 2019. godine zamijenjen inoviranim Smjernicama za izradu analize rizika i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika koje nadzire Centralna banka Crne Gore.

Centralna banka Crne Gore je tokom 2018. godine, u okviru svoje regulatorne nadležnosti u oblasti kontrole poslovanja banaka, usvojila niz propisa u cilju obezbjeđenja finansijske stabilnosti, kao i primjene Bazel III standarda.

Pored toga, Centralna banka je nastavila sa reformom regulatornog okvira, u okviru koje se vrši usklađivanje postojeće regulative sa novom pravnom tekovinom Evropske unije i međunarodnim standardima u oblasti finansijskih usluga.

U cilju usklađivanja sa regulatornim okvirom kojim se reguliše rad institucija koje se bave finansijskim lizingom, faktoringom, otkupom potraživanja, mikrokreditiranjem i kreditno-garantnim poslovima, Savjet Centralne banke je u junu 2018. godine usvojio i novu Odluku o kreditnom registru. Ova odluka je pripremljena i radi unapređenja Kreditnog registra kroz obezbjeđivanje dodatnih, pojedinačnih i zbirnih podataka iz Kreditnog registra koji će postati dostupni korisnicima.

---

finansijskih usluga. Cilj ove organizacione izmjene je jačanja kapaciteta supervizije, unapređenje procedura za off-site i on-site nadzor u bankama i alata zasnovanih na ocjeni rizika u dijelu sprječavanja pranja novca. Supervizija unutar Centralne banke je dodatno osnažena osnivanjem Komiteta za superviziju banaka, čiji je cilj da okupi svu ekspertizu supervizije i sagleda sve nadzorne odluke, uključujući pitanja vezana za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, i da jasno definiše odgovornosti.

Savjet Centralne banke je u decembru 2018. godine usvojio Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama, kojom se, u skladu sa relevantnim smjernicama Evropske bankarske agencije (EBA), unaprijeđuju važeća rješenja u dijelu koji se odnosi na vrednovanje kolaterala u postupku klasifikacije aktive i izdvajanja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke u bankama, tretman restrukturiranih kredita u klasifikaciji, kao i Odluku o izmjenama i dopunama odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom, koja takođe tretira klasifikaciju i status restrukturiranih kredita, a sve u cilju usklađivanja sa međunarodnim standardima bankarskog poslovanja.

Realizovano je i niz aktivnosti u vezi sa izradom zakona o kreditnim institucijama. U periodu april – novembar 2018. godine realizovano je šest ekspertskih misija za izradu regulative kojom će se regulatorni okvir uskladiti sa Direktivom 2013/36 EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i prudencijalnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicionim društvima, kao i Regulativom br. 575/2013 EU o prudencijalnim zahtjevima za kreditne institucije i investiciona društva, kroz koje se u EU implementiraju Bazelski standardi kapitala i likvidnosti (Bazel III).

U okviru aktivnosti na usaglašavanju sa EU propisima, u Crnoj Gori su u decembru 2019. godine usvojeni: Zakon o kreditnim institucijama, Zakon o sanaciji kreditnih institucija i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju i likvidaciji banaka. Njihovim usvajanjem, koje je sprovedeno u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2019–2020, izvršeno je usaglašavanje sa direktivama 2013/36 EU (tzv. CRD) i 2014/49 EU (tzv. BRRD) i unaprijeđen je postojeći okvir za nadzor nad poslovanjem kreditnih institucija i pravovremenu intervenciju u kreditnoj instituciji koja ima problem.

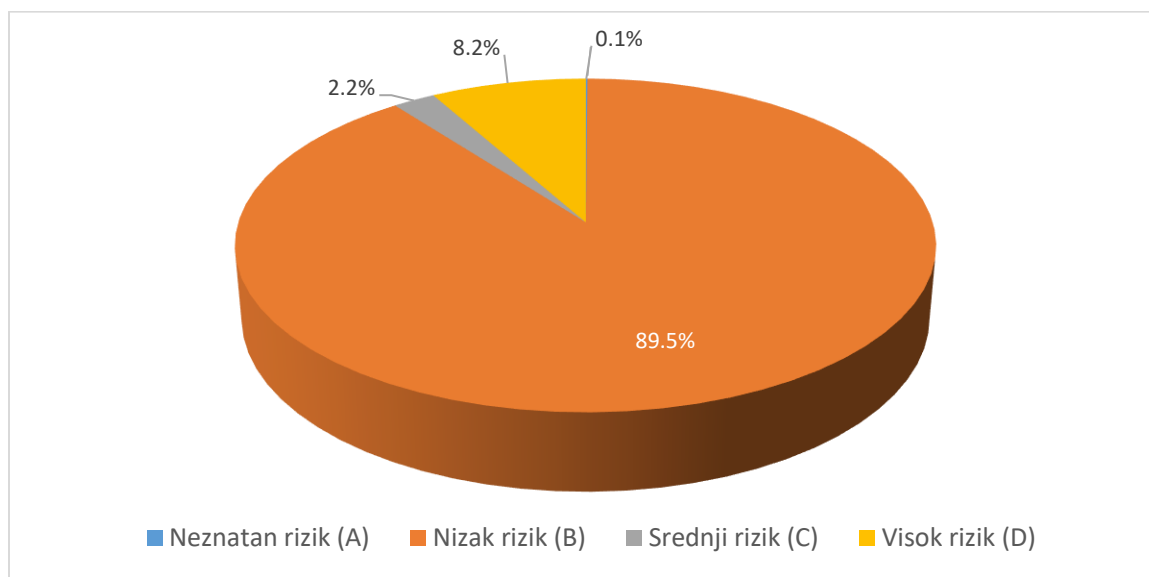
Banke su obveznici po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, sa širokom lepezom obaveza u procesu upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma koje u ključnom obuhvataju: identifikaciju rizika i procjenu rizika; uspostavljanje politika, kontrola i procedura i preduzimanje radnji za umanjeње rizika od pranja novca i finansiranja terorizma; utvrđivanje i provjeru identiteta klijenata, uključujući utvrđivanje stvarnog vlasnika, ovlašćenog lica i zastupnika klijenta; praćenje poslovnog odnosa i kontrolu transakcija klijenta; dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije nadležnom organu uprave; izradu analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i kontinuirano osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih, a sve u cilju smanjenja mogućnosti njihove zloupotrebe u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma.

Banke, kao najveći dio finansijskog sistema u Crnoj Gori, imaju značajnu ulogu u sistemu sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma sa uspostavljenim i jako razvijenim sistemom za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, što uključuje i razvijenu „compliance“ funkciju.

Razvijen sistem za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, pored ostalog, u bankama obuhvata posjedovanje alata za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija, pri čemu ističemo da od ukupno 15 banaka 10 banaka imaju najsavremenije alate za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija. Dodatno, dvije banke su u fazi zaključivanja ugovora o kupovini specijalizovanih programa za otkrivanje i prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija.

Sve banke su donijele interna akta na osnovu Smjernica za analizu rizika kod banaka radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma koje je utvrdila Centralna banka, kojima su definisani kriterijumi za klasifikaciju klijenata, poslovnih odnosa, transakcija, proizvoda i distributivnih kanala prema stepenu rizika.

Na osnovu propisanih kriterijuma sve banke su izvršile klasifikaciju klijenata prema stepenu rizika i definisale dinamiku njihovog praćenja. Banke su klasifikovale klijente²⁵ u četiri kategorije rizika: neznatan rizik (A), nizak rizik (B), srednji rizik (C) i visok rizik (D), što je prikazano na grafiku **Struktura klijenata prema stepenu rizika** (31.12.2018. godine):

U kategoriju visokog rizika banke klasifikuju klijente na koje se prema Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma primjenjuje produbljena provjera klijenata, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija; klijente kod kojih je utvrdila značajno odstupanje u poslovanju bez jasnog ekonomskog ili pravnog obrazloženja, kao i druge slučajeve po ocjeni banke.

U zavisnosti od rizičnog profila klijenta banke su dužne da prema klijentima primjenjuju jednu od sljedećih mjera provjere i praćenja: pojednostavljene mjere, standardne mjere, standardne mjere sa povećanim oprezom i produbljene mjere provjere, praćenja poslovnog odnosa i kontrole transakcija klijenta.

Analiza ranjivosti bankarskog sektora od pranja novca obuhvata ključne činioce prikazane kao ulazne varijable koje se razlažu na dva podtipa i to:

- varijable kontrolnih mehanizama za SPN i
- posebni kontrolni mehanizmi po proizvodima, kao i njihov međusobni odnos.

Uticaj pranja novca na nivo ranjivosti bankarskog sektora povezan je sa mnogim činiocima, neki od njih imaju neposredan, a drugi posredan uticaj na ranjivost. Značaj i uticaj pojedinog činioca često zavisi od postojanja ili nepostojanja drugih faktora.

Ukupna ocjena ranjivosti bankarskog sektora u Crnoj Gori na pranje novca je **0.46** (srednji rizik), pri čemu je za potrebe ove procjene ranjivost numerički izražena na skali od 0.00 do 1.00²⁶.

²⁵Izvor podataka: banke u CG

²⁶ Izvor: Modul Svjetske banke za izračunavanje ranjivosti u bankarskom sektoru

Bankarski sektor je ranjiv na protivpravne radnje pranja novca, prije svega zbog svoje veličine i zastupljenosti u okviru cjelokupnog finansijskog sektora, zbog velikog broja proizvoda i usluga koje pružaju klijentima, kao i velikog broja klijenata i transakcija koje banke izvršavaju za svoje klijente.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma propisuje obavezu bankama da izvijeste o svakoj gotovinskoj transakciji u iznosu od najmanje 15 hiljada eura, bez odlaganja, a najkasnije u roku od tri radna dana od dana izvršene transakcije. Statistika koja se odnosi na ukupan iznos prijavljenih gotovinskih transakcija izvršenih preko banaka (deponovanje i podizanje gotovine) u dolje prikazanim iznosima ukazuje na veliku količinu gotovine koja cirkuliše kroz bankarski sistem, a kroz koju se mogao ubacivati i novac koji potiče od kriminalnih aktivnosti.

Gotovinske transakcije prijavljivanje od strane banaka, iznosa 15.000 eura i više

Tabela 1²⁷

Godina	Broj transakcija	Iznos transakcija (u 000 eur)
2015.	33.733	1.039.186
2016.	32.192	1.029.820
2017.	31.405	999.958
2018.	31.443	1.084.796
Ukupno	128.773	4.153.762

Tokom ovog perioda, ukupan broj izvještaja o sumnjivim aktivnostima (transakcijama, poslovanju ili ponašanju klijenata) koje su banke dostavile Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, kao i broj predmeta koji su od strane ovog organa procesuirani organima za sprovođenje zakona je prikazan u Tabeli broj 2.

Sumnjive aktivnosti klijenata koje su prijavile banke

Tabela 2²⁸

	2015.	2016.	2017.	2018.
Broj izvještaja o sumnjivim aktivnostima	170	206	229	228
Broj procesuiranih predmeta od strane Uprave	15	10	32	33

Dakle, bankarski sistem u Crnoj Gori i dalje karakteriše značajan protok gotovog novca, kao i relativno nizak broj izvještaja o sumnjivim aktivnostima. Ovo upućuje na povećanu ranjivost ovog sektora na pranje novca, budući da se iz kriminalnih aktivnosti najčešće generiše gotov novac koji treba integrisati u legalne tokove.

Sa druge strane, bankarski sektor je u velikoj mjeri uređen sistem, koji je regulisan i kontrolisan, time je ranjivost značajno smanjena.

Banke su usvojile interna akta, uspostavile „compliance” funkcije za ovu oblast, definisale linije izvještavanja i vrše stalne obuke zaposlenih koji su zaduženi za obavljanje poslova sprječavanja pranja novca.

Menadžmet u bankama vrši provjeru funkcionisanja sistema interne kontrole i interne revizije u dijelu sprovođenja propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Dodatni faktori koji su pozitivno uticali na smanjenje ranjivosti bankarskog sektora su sljedeći:

- u Crnoj Gori je u upotrebi valuta euro, što uslovljava manji obim mjenjačkih poslova koje obavljaju samo banke, pri čemu se primjenjuju stroge procedure provjere i praćenja klijenata;
- u Crnoj Gori ne postoji zakonsko ograničenje plaćanja gotovim novcem, što omogućava i podstiče slobodan protok novca izvan bankarskih kanala.

²⁷ Izvor: Statistika Uprave policije - Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

²⁸ Izvor: Statistika Uprave policije - Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Banke moraju permanentno primjenjivati prudencione mjere i radnje kako bi minimizirale izloženost ranjivosti na pranje novca i finansiranje terorizma, s obzirom da pojedini klijenti mogu pokušati da prikriju pravi identitet i porijeklo sredstava i na taj način unijeti nelegalno stečen novac u legalne bankarske tokove.

Stoga, značajno je unaprijeđivati procedure u bankama, sprovoditi permanentne obuke zaposlenih u bankama u cilju njihovog osposobljavanja za prepoznavanje i otkrivanje i slučajeva povezanih sa sumnjom da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, kao i obaveznim sprovođenjem internih kontrola i revizija za ovu oblastav

I. OPŠTI KONTROLNI MEHANIZMI ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

Opšti kontrolni mehanizmi za sprječavanje pranja novca na osnovu kojih su utvrđene ocjene se sastoje od sljedećih elemenata:

1) Sveobuhvatnost pravnog okvira u oblasti sprječavanja pranja novca

Ovom varijablom se ocjenjuje da li Crna Gora ima sveobuhvatne zakone i podzakonska akta koji regulišu mjere i radnje sprječavanja pranja novca, kao nadzor nad sprovođenjem zakona u bankarskom sektoru.

Prilikom ocjenjivanja uzeta je u obzir adekvatnost zakona i podzakonskih akata iz oblasti bankarskog poslovanja i oblasti sprječavanja pranja novca i njihova usaglašenost sa relevantnim međunarodnim standardima - Preporukama FATF (40) i Bazelskim principima za efektivnu bankarsku superviziju.

Ocjena **0,80** pokazuje vrlo visok nivo usklađenosti regulative iz oblasti sprječavanja pranja novca sa međunarodnim standardima iz ove oblasti.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po sljedećim kriterijumima:

1.1. *Da li su u Crnoj Gori na snazi adekvatni zakoni i podzakonska regulativa, kao i da li su zakoni i regulativa u najvećoj mjeri usklađeni sa međunarodnim standardima iz oblasti sprječavanja pranja novca*

Ova ocjena je donijeta na osnovu nivoa usklađenosti regulative sa međunarodnim standardima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, sa posebnim osvrtom na sljedeće:

- Mjere utvrđivanja i provjere identiteta klijenta, praćenje poslovnog odnosa i kontrola transakcija klijenta koje su zasnovane na riziku, uključujući i verifikaciju stvarnog vlasništva klijenata koji su fizička lica/pravna lica/pravni aranžmani;
- Vođenje evidencije;
- Sprovođenje produbljene analize za klijente koji su politički eksponirana lica (PEL) i iz zemalja visokog rizika;
- Produbljena analiza klijenata u slučaju korespondentnog bankarstva, novih tehnologija i elektronskog prenosa novca;
- Oslanjanje na analizu klijenta izvršenu od strane trećih lica;
- Izvještavanje o sumnjivim transakcijama;
- Zabranu otkrivanja podataka i povjerljivost;
- Zabranu pružanja usluga koje omogućavaju prikrivanje identiteta klijenta;
- Zabranu poslovanja sa kvazi bankama;
- Interne kontrole stranih filijala i subsidijarnih lica;
- Regulativu i superviziju finansijskih institucija i
- Nadzorna ovlašćenja.

Pravni okvir koji su banke dužne da sprovode u oblasti sprječavanja pranja novca obuhvata sljedeće propise:

- Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
- Pravilnik o indikatorima za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija;
- Pravilnik o smjernicama za izradu analize i faktorima rizika radi sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- Pravilnik o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih;
- Pravilnik o uslovima i načinu dostavljanja podataka o gotovinskim transakcijama u iznosu od najmanje 15.000 eura i sumnjivim transakcijama i
- Pravilnik o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prati elektronski prenos novca.

1.2. Zakoni i regulativa su u najvećoj mjeri usklađeni sa Osnovnim Bazelskim principima za efektivnu bankarsku superviziju: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 13, 25, 26 i 29

Osnov za donošenje ove ocjene je nivo usklađenosti sa Osnovnim Bazelskim principima efektivne bankarske supervizije.

Novom regulativom je sprovedeno dodatno usaglašavanje sa međunarodnim preporukama i standardima, u smislu usaglašenosti sa standardima Bazela III, a ovo se naročito odnosi na banke.

Pored gorenavedenog, ocjena sveobuhvatnosti pravnog okvira se snažno oslanja i na konsultacije sa predstavnicima bankarskog sektora, koji su ovu varijablu generalno ocijenili visoko. Međutim, tokom kontrola banaka, u pojedinim slučajevima, utvrđene su određene nepravilnosti koje su nastale kao rezultat neadekvatnog tumačenja odredaba zakona, što je uzeto u obzir prilikom formiranja konačne ocjene.

2) Efektivnost nadzornih procedura i praksi

Ovom varijablom se vzirši procjena efektivnosti procedura i prakse nadzora u oblasti sprječavanja pranja novca u bankarskom sektoru.

Ocjena **0,60** pokazuje srednje-visok nivo kvaliteta nadzora nad radom banaka u pogledu sprječavanja pranja novca, što u značajnoj mjeri doprinosi smanjenju ranjivosti na pranje novca u bankarskom sektoru. Ipak, potreban je dodatan broj zaposlenih koji su obučeni za poslove nadzora u oblasti sprječavanja pranja novca, kao i razvoj dodatnih alata za sprovođenje neposrednih i posrednih kontrola banaka.

Pored navedenog, prilikom donošenja ocjene uzeti su u obzir i iskustvo i mišljenje nadzornog organa, što je bazirano na nalazima neposrednih kontrola upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma u bankama.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po sljedećim kriterijumima:

- 2.1. *Nadzorno tijelo je jasno utvrđeno u zakonima i propisima i ima odgovarajuća ovlašćenja za sprovođenje nadzora nad usklađenošću u oblasti sprječavanja pranja novca*
- 2.2. *Nadzorno tijelo kada sprovodi sveobuhvatne nadzorne aktivnosti (koje uključuju politike, procedure i priručnike za nadzor)*
- 2.3. *Nadzorno tijelo dobro razumije i cijeni rizike od pranja novca u okviru sektora*

- 2.4. *Ima dovoljno zaposlenih koji su obučeni za obavljanje poslova nadzora u oblasti sprječavanja pranja novca*
- 2.5. *Obezbjeduje zaposlenima neophodne vještine i usavršavanje radi sprovođenja nadzora u oblasti sprječavanja pranja novca*
- 2.6. *Nadzorno tijelo obezbjeđuje zaposlenima neophodne resurse u cilju sprovođenja nadzora u oblasti sprječavanja pranja novca (poput tehničkih kapaciteta, budžeta i alata)*
- 2.7. *Sprovodi sveobuhvatan i na riziku zasnovan nadzor i u planiranim kontrolama i u ciljnim vanrednim kontrolama*
- 2.8. *Nadzorno tijelo u oblasti sprječavanja pranja novca na sistematičan način evidentira nalaze kontrola koje koristi prilikom utvrđivanja politika*
- 2.9. *Tokom sprovođenja kontrola na licu mjesta u banci kontrolori moraju imati visok nivo integriteta i zastupati moralni stav koji ima značajan uticaj na menadžment i zaposlene u bankama u cilju vršenja pozitivnog uticaja na obrasce ponašanja*
Planom integriteta identifikovane su oblasti rada, radni procesi i radna mjesta podložna rizicima za nastanak i razvoj korupcije i drugih oblika postupanja koji mogu narušiti integritet Centralne banke. Takođe, Planom integriteta su, na osnovu procjene podložnosti na identifikovane rizike, definisane mjere za podizanje nivoa integriteta Centralne banke.
- 2.10. *Nadzorno tijelo može demonstrirati da se nadzorna ovlašćenja izvršavaju na efektivan i nepristrasan način*

1. Raspoloživost sprovođenja administrativnih sankcija

Ovom varijablom se vrši procjena da li postoji lepeza efektivnih, proporcionalnih i odvraćujućih sankcija koje se primjenjuju na fizička i pravna lica u slučajevima neusklađenosti sa zakonima i propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Ovom varijablom se takođe vrši procjena da li se preduzimaju mjere za izvršenje prekršajnih sankcija protiv banaka ili pojedinaca koji su članovi uprave ili zaposleni u banci u slučaju neusklađenosti sa propisima iz ove oblasti.

Ocjena **0,70** pokazuje da su kaznene mjere adekvatno propisane za prekršaje zbog kršenja propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po sljedećim kriterijumima:

- 1.1. *Uspostavljene su odgovarajuće administrativne sankcije za neusklađenost sa obavezama iz oblasti sprječavanja pranja novca.*
- 1.2. *Administrativne sankcije su dovoljne za vršenje pozitivnog uticaja na ponašanje uprave i zaposlenih u bankama (poput novčanih kazni, upravnih mjera, raskidanja ugovora o radu sa zaposlenim licima koja se kritički odnose na postupanja u banci i oduzimanje dozvole za rad banci)*
- 1.3. *Menadžmet i zaposleni u bankama su upoznati da bi zbog neusklađenosti sa obavezama iz oblasti sprječavanja pranja mogli biti predmet sankcija.*

2. Raspoloživost i sprovođenje krivičnih sankcija

Ovom varijablom se ocjenjuje da li u državi postoji lepeza efektivnih, proporcionalnih i odvraćajućih krivičnih sankcija koje se primjenju u slučaju neusklađenosti sa propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Ocjena **0,70** pokazuje da su kaznene mjere adekvatno propisane za krivična djela pranja novca. Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po sljedećim kriterijumima:

- 2.1. *Uspostavljene su odgovarajuće krivične sankcije za neusklađenost sa obavezama vezanim za sprječavanje pranja novca*
- 2.2. *Zaposleni u bankarskom sektoru smatraju da je režim krivičnih sankcija dovoljno strog da pozitivno utiče na individualne obrasce njihovog ponašanja*
- 2.3. *Postoji evidencija o osuđujućim presudama, pokrenutim postupcima i preduzetim radnjama koje vrše organi za sprovođenje zakona u pogledu nepridržavanja obavezama sprječavanja pranja novca*

3. Raspoloživost i efektivnost ulaznih kontrolnih mehanizama

Ovom varijablom se vrši procjena raspoloživosti i efektivnosti ulaznih kontrolnih mehanizama, uključujući licenciranje, registraciju i druge oblike odobrenja za poslovanje.

Ocjena **0,80** pokazuje da su ulazni kontrolni mehanizmi u bankarskom sektoru na vrlo visokom nivou.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

3.1. *Tijelo za licenciranje je jasno utvrđeno u zakonima i propisima*

Zakonom o Centralnoj banci Crne Gore je propisano da Centralna banka, pored ostalog, uređuje poslovanje kreditnih institucija, izdaje dozvole i odobrenja za rad kreditnih institucija i vrši kontrolu kreditnih institucija, u skladu sa zakonom. Pored toga, Zakonom o bankama je propisan postupak izdavanja dozvole za rad bankama.

U dijelu korporativnog upravljanja propisane su odredbe koje definišu organe banke i to: skupštinu akcionara, odbor direktora, ograničenja za izbor člana odbora direktora, odobrenje za izbor članova odbora direktora, obaveze odbora direktora, odgovornost odbora direktora, izvršne direktore, njihove obaveze i odgovornosti.

4. Integritet zaposlenih u banci

Ova varijabla ocjenjuje da li zaposleni u banci postupaju sa integritetom, odnosno da li su podobni za obavljanje poslova u banci.

Ocjena **0,70** pokazuje visok nivo integriteta zaposlenih u bankama.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

- 4.1. *Banke generalno smatraju svoje zaposlene nekoruptivnim licima i sigurnim u smislu njihove nepovezanosti sa kriminalcima*
- 4.2. *Postoji niska stopa slučajeva kršenja integriteta (npr. krađe, prevare) koja uključuje zaposlene u bankama.*

- 4.3. *Postoje odgovarajući mehanizmi za zaštitu zaposlenih u bankama od negativnih posljedica koje bi rezultirale iz prijavljivanja sumnjivih transakcija ili drugih postupaka usklađenih s obavezama po osnovu sprječavanja pranja novca*

5. Poznavanje sprječavanja pranja novca od strane zaposlenih

Ova varijabla ocjenjuje da li zaposleni u banci razumiju svoje obaveze vezane za preduzimanje mjera i radnji sprječavanja pranja novca.

Ocjena **0,70** pokazuje visok nivo znanja zaposlenih u bankama vezano za oblast sprječavanja pranja novca.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

- 5.1. *Zaposleni u banci posjeduju znanje ukoliko postoje odgovarajući programi obuke i materijali za SPN za zaposlene u banci*
- 5.2. *Zaposleni u banci posjeduju znanje ukoliko su programi obuke osmišljeni da obezbijede da svi zaposleni kojima je obuka potrebna zaista i budu obučeni*
- 5.3. *Zaposleni u bankama redovno dobijaju najažurnije informacije o šemama i tipologijama pranja novca*

6. Efektivnost funkcije usklađenosti (organizacija)

Ova varijabla ocjenjuje da li banke imaju uspostavljenu efektivnu i nezavisnu „compliance“ funkciju koja je sveobuhvatna i zasnovana na riziku za oblast sprječavanja pranja novca.

Ocjena **0,70** pokazuje visok nivo usklađenosti „compliance“ funkcije sa važećim propisima.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

- 6.1. *Bankarski sektor ima interne programe usklađenosti koji su srazmjerni sa nivoom rizika, uzimajući u obzir faktore poput obima i prirode proizvoda u ponudi, profile klijenta, obrazaca transakcija i prekogranične prirode transakcija*
- 6.2. *Sve banke imaju programe usklađenosti koji ispunjavaju međunarodne standarde*
- 6.3. *U bankama se obavljaju interne i/ili eksterne revizije za sprječavanje pranja novca*

7. Efektivnost praćenja i izvještavanja o sumnjivim aktivnostima

Ova varijabla ocjenjuje da li banke imaju odgovarajuće sisteme za evidentiranje, praćenje i izvještavanje o sumnjivim transakcijama, kao podršku svojim politikama i procedurama vezano za sprječavanje pranja novca.

Ocjena **0,70** pokazuje da u bankama postoji visok nivo poštovanja obaveza monitoringa, prikupljanja podataka i čuvanja zapisa.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

- 7.1. *Banke imaju informacione sisteme koji omogućavaju i olakšavaju monitoring transakcija klijenata u odnosu na njihove rizične profile*
- 7.2. *Zapisi o transakcijama su dostupni u formatu koji olakšava skrining i monitoring u oblasti sprječavanja pranja novca*
- 7.3. *Sistemi pomažu bankama i zaposlenima u bankama da identifikuju i prijave sumnjive i neuobičajene transakcije*

8. Nivo tržišnog pritiska koji utiče na ispunjavanje standarda iz oblasti sprječavanja pranja novca

Ovom varijablom se ocjenjuje da li (i do koje mjere) banke kao tržišni subjekti vrše pritisak na upravljačke strukture banaka da imaju efektivnu funkciju usklađenosti po pitanju sprječavanja pranja novca, kao i da li se pridržavaju standarda u pogledu sprječavanja pranja novca. Ona pokazuje da li postoje pritisci na banke koji potiču od komercijalnih partnera, kao što su korespondentne banke.

Ocjena **0,80** pokazuje vrlo visok nivo uticaja tržišta na ispunjavanje standarda iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen po pojedinim kriterijumima:

8.1. *Banke imaju prekogranične korespondentne odnose koje smatraju važnim i zbog kojih moraju da se pridržavaju međunarodnih standarda u pogledu SPN u cilju zadovoljavajućeg trajanja tih odnosa*

Banke koje posluju u Crnoj Gori obavljaju platni promet sa inostranstvom preko korespondentnih banaka, uglavnom iz zemalja članica Evropske unije. Banke iz zemalja EU zahtijevaju ispunjenost međunarodnih standarda iz oblasti korespondentnog bankarstva da bi uspostavile ili nastavile poslovni odnos sa bankom iz Crne Gore. **Rukovodstva banaka su osjetljiva na rizike od pranja novca koji mogu uticati na nacionalnu i međunarodnu reputaciju**

Rukovodstva banaka koje posluju u Crnoj Gori su visoko osjetljiva na međunarodne i domaće rizike od pranja novca, posebno iz razloga što više od 50% banaka u Crnoj Gori ima matične banke u državama EU, kao i činjenice da su u upravljačkim strukturama banaka eksperti iz matičnih banaka, koji imaju razvijenu svijest o značaju upravljanja rizikom od pranja novca.

9. Raspoloživost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu

Ovom varijablom se vrši procjena da li je kriminalcima lako prikriti stvarno vlasništvo u korporacijama, trustovima i sličnim strukturama koje su registrovane u državi ili imaju zavisna lica u drugim zemljama a kojima se upravlja iz države.

Ocjena **0,60** pokazuje srednje-visok nivo raspoloživosti informacijama o stvarnom vlasništvu.

Osnov za donošenje ocjene je obrazložen kroz sljedeći kriterijum:

9.1. *Transparentnost po pitanju stvarnog vlasništva i interesa u korporacijama, trustovima i sličnim subjektima postoji ako se lako može doći do sveobuhvatnih informacija o strukturi, upravi, kontroli i stvarnom vlasništvu u korporacijama, trustovima i sličnim subjektima i ako njima blagovremeno mogu pristupiti nadležni organi vlasti, kao i da su na raspolaganju institucijama koje su regulisane sa aspekta SPN u cilju olakšavanja sprovođenja utvrđivanja i provjere identiteta klijenata i praćenje poslovnih odnosa i kontrole transakcija klijenta.*

10. Raspoloživost pouzdane identifikacione infrastrukture

Ovom varijablom se ocjenjuje koliko su banke u mogućnosti da vrše identifikaciju i provjeru identiteta svojih klijenata uz pomoć dokumenata, podataka ili informacija iz pouzdanih i nezavisnih izvora. Smatra se da postojanje dobre infrastrukture za identifikaciju doprinosi sprječavanju korišćenja lažnih dokumenata i lažnih identiteta, koji u praksi otežavaju sprovođenje mjera provjere i praćenja klijenta.

Ocjena **0,70** pokazuje visok nivo raspoloživosti pouzdane identifikacione infrastrukture u bankarskom sektoru.

U Crnoj Gori postoji visoka pouzdanost u lične isprave fizičkih lica, zbog biometrijskih ličnih karata i pasoša na osnovu kojih se vrši utvrđivanje i provjera identiteta, dok u slučaju identifikacije pravnih lica ima mjesta poboljšanju u dijelu pribavljanja podataka o stvarnim vlasnicima pravnih lica saglasno propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma. S tim u vezi, a u cilju implementacije međunarodnih standarda iz oblasti sprječavanja pranja novca koji se odnose na obavezu identifikacije i provjere stvarnih vlasnika pravnih lica, trustova i pravnih aranžmana, potrebno je u Crnoj Gori obezbijediti da Centralni registar privrednih subjekata i drugi odgovarajući registri sadrže podatke i informacije o stvarnom vlasniku, koji bi bili blagovremeno dostupni bankama.

11. Dostupnost nezavisnih izvora informacija

Ovom varijablom se vrši procjena raspoloživosti nezavisnih i pouzdanih izvora informacija u cilju utvrđivanja i provjere identiteta klijenata i njihovog poslovanja. Mjere provjere i praćenja klijenata se lakše i kvalitetnije sprovode ako postoje dostupni izvori sveobuhvatnih, pouzdanih istorijskih podataka i drugih podataka o klijentima koji se mogu koristiti, kao što su podaci koje posjeduju kreditni biro, podaci o prethodnim bankaskim odnosima, mogućnost pristupanja prethodnim poslodavcima ili raspoloživost računa za komunalije.

Ocjena **0,50** podrazumijeva da su nezavisni izvori informacija dostupni, ali da postoji značajan prostor za njihovo unapređenje.

U Crnoj Gori su uglavnom dostupni podaci koji se odnose na pravna i fizička lica, putem npr. kreditnog biroa i centralnog registra računa koji se vodi kod Centralne banke. Međutim, kod pravnih lica koja su registrovana u Centralni registar privrednih subjekata (CRPS), problem može nastati prilikom registracije ovih lica, odnosno može doći do registracije bez prethodne identifikacije stvarnog vlasnika, na način kako zahtijevaju međunarodni standardi iz oblasti sprječavanja pranja novca.

Izvori informacija o licima u Crnoj Gori, koji su dostupni u ograničenom obimu, su sljedeći:

- Na internet stranici Centralne banke su dostupni podaci o nazivu pravnog lica i preduzetnika koji se nalaze u evidenciji Centralnog registra privrednih subjekata a čiji su računi u blokadi (matični broj, iznos blokade i dani blokade);
- Uspostavljen je registar kreditnih zaduženja u Centralnoj banci, u kojem se vodi evidencija kreditnih zaduženja pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica. Podaci iz ovog registra su dostupni bankama i drugim finansijskim institucijama, koji koriste ove informacije za ocjenu boniteta klijenta prilikom odobravanja kredita;
- U Centralnoj banci se vodi Centralni registar računa za pravna i fizička lica od početka 2018. godine. Dostupan je Vrhovnom državnom tužilaštvu u cilju izvršavanja njihovih obaveza definisanih zakonom, uključujući i sprječavanje pranja novca.

Drugi izvori sa istorijskim finansijskim podacima i informacijama o klijentima nijesu javno dostupni.

12. VARIJABLE (FAKTORI) INHERENTNE RANJIVOSTI OD PRANJA NOVCA

1. BANKARSKI PROIZVODI/USLUGE

- 1) Privatno bankarstvo
- 2) Računi fizičkih lica
- 3) Računi pravnih lica (uključujući i preduzetnike)
- 4) Depoziti fizičkih lica
- 5) Depoziti pravnih lica
- 6) Krediti fizičkih lica
- 7) Krediti pravnih lica (mala i srednja pravna lica)
- 8) Krediti pravnih lica (velika pravna lica)
- 9) Elektronski transferi
- 10) Fizički prenosiva sredstva plaćanja (osim gotovine)
- 11) Finansiranje trgovine
- 12) Korespondentni računi
- 13) Elektronsko bankarstvo
- 14) Mikro proizvodi
- 15) Usluge upravljanja sredstvima
- 16) Elektronski transferi male vrijednosti

2. ULAZNE VARIJABLE (FAKTORI) INHERENTNE RANJIVOSTI OD PRANJA NOVCA

Pored varijabli kontrolnih mehanizama za sprječavanje pranja novca koje su obrađene u prvom dijelu Izvještaja o procjeni ranjivosti bankarskog sektora od pranja novca i koje imaju uticaj na sve bankarske proizvode, u ovom dijelu izvještaja su analizirane ulazne varijable (faktori) inherentne ranjivosti, na osnovu čijih uticaja se ocjenjuje nivo ranjivosti pojedinih bankarskih proizvoda/usluga na pranje novca:

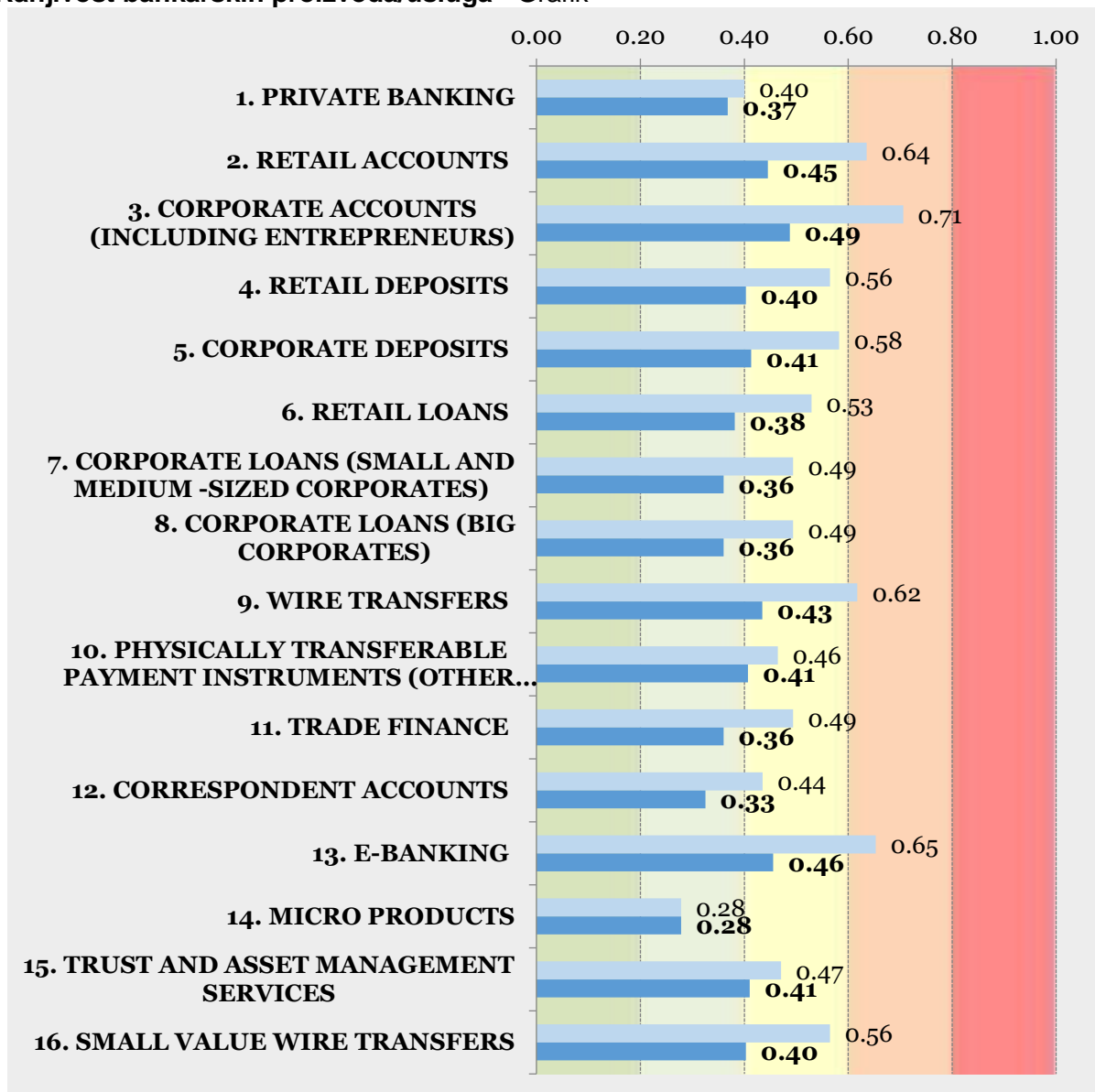
1. Ukupan obim/vrijednost proizvoda,
2. Prosječan iznos transakcije proizvoda,
3. Profil klijenta koji koristi određeni proizvod/uslugu,
4. Dostupnost opcije investiranja/deponovanja za proizvod,
5. Nivo gotovinskih aktivnosti povezanih sa proizvodom,
6. Učestalost međunarodnih transakcija povezanih sa proizvodom
7. Drugi faktori ranjivosti povezani sa proizvodom
  - 7a. Mogućnost anonimne upotrebe proizvoda
  - 7b. Indikatori u tipologiji pranja novca kod zloupotrebe proizvoda
  - 7c. Upotreba proizvoda kod utaje poreza ili drugih prevarnih šema
  - 7d. Poteškoće u praćenju evidencije
  - 7e. Indirektna upotreba proizvoda
  - 7f. Ostali faktori ranjivosti (npr. proizvod/usluga se plasira preko zastupnika)

13. ANALIZA I OCJENA BANKARSKIH PROIZVODA/USLUGA

Osnov za donošenje ocjena za bankarske proizvode/usluge zasnovan je na odgovorima banaka na Upitnik za potrebe izrade Nacionalne procjene rizika od pranja u Crnoj Gori, raspoloživim podacima i informacijama o proizvodu/usluzi koji se ocjenjuje (uključujući iskustva iz supervizije), informacije iz izvještaja o sumnjivim klijentima i transakcijama, kao i učešća pojedinog proizvoda u ukupnoj bilansnoj sumi na agregatnom nivou u Crnoj Gori.

Ranjivost prethodno definisanih bankarskih proizvoda/usluga na rizik od pranja novca je prikazana na sljedećem grafiku:

Ranjivost bankarskih proizvoda/usluga - Grafik²⁹

Za svaki od analiziranih proizvoda/usluga je prikazan inherentni rizik od pranja novca, i rizik nakon primjene mjera. Pored analize ranjivosti, kao okolnosti koja podržava ili olakšava pranje novca, u postupku procjene ukupnog rizika obuhvaćen je i koncept prijetnje i analize posljedica usljed ostvarenja prijetnji, što je dodatni faktor koji doprinosi ukupnom riziku od pranja novca. Termin „ranjivost” koji se koristi u procjeni rizika obuhvata i sve one okolnosti koje prijetnja može da iskoristi.

Prilikom utvrđivanja prosječne veličine transakcije kao reper korišćena je veličina neto prosječne zarade u zemlji, koja je u 2018. godini iznosila 513 eura³⁰ i za potrebe ove analize smatra se srednjom veličinom.

15.1 Privatno bankarstvo

²⁹ Izvor: Modul Svjetske banke za izračunavanje ranjivosti u bankarskom sektoru

³⁰ Izvor podataka: MONSTAT

Privatno bankarstvo u Crnoj Gori je zastupljeno kod osam banaka, a karakteriše ga srednje-nizak obim u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije za privatno bankarstvo je nešto ispod prosječne zarade u Crnoj Gori. Ovaj proizvod je raspoloživ ali ograničen u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Iskustvo supervizora Centralne banke je da je privatno bankarstvo proizvod koji koriste klijenti sa visokom neto imovinom, i to uglavnom rezidenti, te da je njegova zastupljenost na relativno niskom nivou, ali da je potrebno permanentno pratiti rast ovog proizvoda i analogno njegovom rastu korigovati ocjenu rizika.

Analizom determinisanih ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje privatno bankarstvo čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da ovaj proizvod karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**.

15.2 Računi fizičkih lica

Računi fizičkih lica su zastupljeni u svakoj banci u Crnoj Gori i karakteriše ih srednje-visok nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda je na nivou prosječne zarade u Crnoj Gori. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Sa aspekta borbe protiv pranja novca u bankarskom sektoru, u slučaju ovog proizvoda formirane su tipologije³¹ koje su rezultat primjene indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i klijenata

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje računaju fizičkih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednje-visok nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da računaju fizičkih lica karakteriše **srednji nivo rizika**.

15.3 Računi pravnih lica (uključujući preduzetnike)

Računi pravnih lica su zastupljeni u svakoj banci u Crnoj Gori i karakteriše ih srednje-visok nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije je nešto iznad prosječne zarade u Crnoj Gori. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Sa aspekta borbe protiv pranja novca u bankarskom sektoru, i u slučaju ovog proizvoda su formirane tipologije³² kao rezultat primjene indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija i klijenata, koje doprinose ocjeni ranjivosti ovog proizvoda.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje računaju pravnih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednje-visok nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da računaju pravnih lica karakteriše **srednji nivo rizika**.

15.4 Depoziti fizičkih lica

Depozitni poslovi su osnovni bankarski poslovi, stoga depoziti fizičkih lica imaju srednji obim u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Na kraju 2019. godine, struktura ukupnih depozita je takva da se na depozite fizičkih lica odnosi 1.773,9 mil. eura ili 51,04%.

³¹ Izvor: Izvještaji o radu Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

³² Izvor: Izvještaji o radu Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje depozite fizičkih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za depozite fizičkih lica je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

15.5 Depoziti pravnih lica

Depoziti pravnih lica su takođe osnovni proizvod u bankarskom sektoru, i bilježe srednje-visok nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Na kraju 2019. godine, struktura depozita u bankarskom sektoru je takva da se na depozite pravnih lica odnosi 1.701,8 mil. eura ili 48,96%. Prosječan iznos transakcije je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje depozite pravnih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za depozite pravnih lica je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

15.6 Krediti fizičkih lica

Ovaj proizvod karakteriše srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Na dan 31.12.2019. godine krediti fizičkim licima iznose 1.373,7 miliona eura, odnosno 44,87% kreditnog portfolija banaka. Prosječan iznos transakcije za kredite fizičkih lica je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje kredite fizičkih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da kredite fizičkih lica karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**.

15.7 Krediti malih i srednjih pravnih lica

Kreditni malih i srednjih pravnih lica bilježe srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje kredite malih i srednjih pravnih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da kredite malih i srednjih pravnih lica karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**.

15.8 Krediti velikih pravnih lica

Kreditni velikih pravnih lica bilježe srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje kredite velikih pravnih lica čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da kredite velikih pravnih lica karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**.

15.9 Elektronski transferi

Elektronske transfere karakteriše srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Prosječan iznos transakcije je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje elektronske transfere čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda prisutan **srednje-visok nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da elektronske transfere karakteriše **srednji nivo rizika**.

15.10 Fizički prenosiva sredstva plaćanja (osim gotovine)

Fizički prenosiva sredstva plaćanja su srednje zastupljena u odnosu na druge proizvode u bankarskom sistemu u zemlji. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ ali ograničen u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje fizički prenosiva sredstva plaćanja čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za ovaj proizvod je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

15.11 Finansiranje trgovine

Finasiranje trgovine bilježi srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge bankarske proizvode. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje finansiranje trgovine čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da je kod ovog proizvoda **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da finansiranje trgovine karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**.

15.12 Korespondentni računi

Korespondentne račune karakteriše srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Ovaj proizvod je raspoloživ ali ograničen u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Banke koje posluju u Crnoj Gori imaju zaključene korespondentske odnose sa prvoklasnim bankama iz zemalja Evropske unije ili iz zemalja koje po ocjeni relevantnih međunarodnih institucija poštuju standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca na nivou EU ili više. Ukoliko bi crnogorska banka odlučila da zaključi korespondentske odnose sa bankom iz druge države koja ima sjedište izvan EU, u tom slučaju bi bila dužna da primijeni produbljenu provjeru i praćenje poslovanja te banke, na način propisan Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Ipak, korespondentno bankarstvo je samo po sebi ranjivo na pranje novca, budući da podrazumijeva sprovođenje transakcija u ime klijenata druge banke, o kojima su informacije ograničene.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje korespondentne račune čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da korespondentne račune karakteriše **srednje-nizak** nivo rizika.

15.13 Elektronsko bankarstvo

Elektronsko bankarstvo karakteriše srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Prosječan iznos transakcije je na nivou prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje elektronsko bankarstvo čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednje-visok nivo rizika**. Nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole, procjenjuje se da elektronsko bankarstvo karakteriše **srednji nivo rizika**.

15.14 Mikro proizvodi

Mikro proizvodi imaju srednje-nizak nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je ispod nivoa prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ ali ograničen u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje mikro proizvode čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednje-nizak nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za mikro proizvode je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

15.15 Usluge trustova i upravljanja aktivom

Usluge trustova i upravljanja aktivom karakteriše nizak nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je ispod prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ ali ograničen u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje usluge trustova i upravljanja aktivom čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za ovaj proizvod je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

15.16 Elektronski transfer novca male vrijednosti (brzi transfer)

Elektronski transfer novca male vrijednosti ima srednji nivo zastupljenosti u odnosu na druge proizvode u bankarskom sektoru u Crnoj Gori. Prosječan iznos transakcije ovog proizvoda u bankarskom sistemu je ispod nivoa prosječne zarade u zemlji. Ovaj proizvod je raspoloživ u smislu dostupnosti investiranja/deponovanja.

Analizom ključnih ulaznih faktora inherentnog rizika, kao i drugih karakteristika koje elektronski transfer novca male vrijednosti čine ranjivim, uključujući i prijetnje od pranja novca, ocijenjeno je da ovaj proizvod karakteriše **srednji nivo rizika**. Utvrđeni nivo rizika za ovaj proizvod je isti nakon što se uzmu u obzir mjere kontrole.

ZAKLJUČAK

Konačna ocjena ranjivosti bankarskog sektora na rizik od pranja novca (srednji rizik) je pokazala da je u bankarskom sektoru u Crnoj Gori uspostavljen unaprijeđen sistem za sprječavanje pranja novca, ali i da postoji prostor za njegovo dalje unapređenje, naročito u dijelu efikasnosti.

Generalno posmatrano, u crnogorskim bankama se sprovodi identifikacija rizika od pranja novca, njegova procjena, praćenje i kontrola. Takođe, uspostavljene su adekvatne politike i procedure i preduzimaju se mjere za umanjeње rizika od pranja novca. Ipak, rezultati nadzora Centralne banke upućuju na potrebu daljeg jačanja pristupa zasnovanog na riziku i kontinuiranoj edukaciji zaposlenih u oblasti sprječavanja pranja novca. Pored toga, bankarski sektor se i dalje razvija, a banke konstantno povećavaju broj ponuđenih proizvoda, što u krajnjem daje veće mogućnosti njihove zloupotrebe u svrhu pranja novca. Nadalje, negativna iskustva i događaji u vezi sa dvije poslovne banke koji su rezultirali uvođenjem stečaja, su ukazali na potrebu za snažnijom bankarskom supervizijom i dodatnim unapređenjima kontrole banaka u oblasti kreditnog rizika i sprječavanja pranja novca. U tom smislu dalje kontinuirano jačanje supervizorskih kapaciteta u Centralnoj banci je imperativ radi smanjenja ranjivosti bankarskog sektora na rizike od pranja novca.

RANJIVOST TRŽIŠTA KAPITALA NA RIZIK OD PRANJA NOVCA

NPR za sektor tržišta kapitala rađena je na osnovu podataka Komisije za tržište kapitala, ankete obveznika nad kojima Komisija vrši nadzor shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i izvještaja relevantnih međunarodnih organizacija.

Shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma Komisija vrši nadzor nad sljedećim obveznicima:

- investiciona društva i filijale stranih investicionih društava čije je poslovanje uređeno zakonom kojim se uređuje tržište kapitala, a koja pružaju:
  - a) investicione usluge na tržištu kapitala u Crnoj Gori koje obuhvataju: prijem i prenos naloga koji se odnose na jedan ili više finansijskih instrumenata; izvršenje naloga za račun klijenta; trgovanje za svoj račun; upravljanje portfeljem; investiciono savjetovanje; usluge sprovođenja ponude, odnosno prodaje finansijskih instrumenata sa obavezom otkupa; usluge sprovođenja ponude, odnosno prodaje finansijskih instrumenata bez obaveze otkupa; upravljanje multilateralnom trgovačkom platformom (u daljem tekstu: MTP); i upravljanje organizovanom trgovačkom platformom (u daljem tekstu: OTP);
  - b) pomoćne usluge na tržištu kapitala u Crnoj Gori koje obuhvataju: čuvanje i administriranje finansijskih instrumenata za račun klijenata, uključujući kastodi usluge i sa tim povezane usluge, kao što je upravljanje novčanim sredstvima i kolateralima; odobravanje kredita i zajmova investitoru radi omogućavanja zaključenja transakcije sa jednim ili više finansijskih instrumenata, ako je u transakciju uključeno društvo koje daje zajam ili kredit; davanje opštih preporuka u vezi sa strukturom kapitala, poslovnom strategijom i srodnim pitanjima i uslugama koji su u vezi sa spajanjem i sticanjem udjela u društvima; usluge poslovanja stranom valutom u vezi sa pružanjem investicionih usluga; istraživanje i finansijska analiza ili opšte preporuke u vezi sa transakcijama finansijskim instrumentima; usluge u vezi sprovođenja ponude odnosno prodaje finansijskih instrumenata sa obavezom otkupa; investicione usluge i aktivnosti, kao i pomoćne usluge koje se

JAVNA VERZIJA

odnose na osnovnu imovinu sadržanu u finansijskom derivatu, ako su povezane sa investicionim i pomoćnim uslugama;

- društva za upravljanje investicionim fondovima, filijale stranih društava za upravljanje investicionim fondovima i društva iz država članica Evropske unije koja su ovlaštena za neposredno obavljanje poslova upravljanja investicionim fondovima na teritoriji Crne Gore;
- društva za upravljanje penzionim fondovima.

Rezultati ocjena indikatora ranjivosti tržišta kapitala dati su u sledećoj tabeli, a kreću se od najmanje ocjene 0,0 pa do najveće 1,0:

Broj.	Varijabla	Ocjena
1.	Kvalitet nadzora za sprječavanje pranja novca	0,73
2.	Posvećenost i vođstvo menadžmenta u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti	0,80
3.	Kvalitet internih politika i procedura u vezi sa sprječavanjem pranja novca	0,70
4.	Pridržavanje zakona od strane zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti	0,40
5.	Kvalitet okvira za dubinsku analizu klijenata	0,60
6.	Kvalitet rada u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti	0,40
7.	Kvalitet kontrolnih mehanizama za sprječavanje pranja novca	0,40
8.	Inherentna ranjivost : - investicionih društava - društava za upravljanje investicionim fondovima	0,46 0,42
9.	Ukupna ranjivost: - investicionih društava - društava za upravljanje investicionim fondovima	0,46 0,42

Za izračunavanje ocjene ranjivosti korišćene su sljedeće ulazne varijable:

VARIJABLE U VEZI SA KONTROLNIM MEHANIZMIMA ZA SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA

1.Sveobuhvatnost pravnog okvira za sprječavanje pranja novca

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,9) – Postoji veoma dobar pravni i regulatorni okvir za sprječavanje pranja novca i nadzor nad svim vrstama institucija koje posluju sa hartijama od vrijednosti, ali zbog postojanja manjih nedostataka ocjena nije izvrsna.

Komisija za tržište kapitala Crne Gore je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma određena kao organ zadužen za nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i podzakonskih akata donijetih na osnovu ovog zakona u odnosu na sljedeće obveznike: investiciona društva, društva za upravljanje investicionim fondovima i društva za upravljanje penzionim fondovima, kao i ostale institucije koje posluju na tržištu kapitala.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma detaljno propisuje mjere i radnje koje su obveznici dužni da preduzimaju radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, a koje su u velikoj mjeri usklađene sa međunarodnim standardima (preporukama FATF-a). S druge strane, Zakon o tržištu kapitala, Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima propisuju postupak licenciranja, kontrola i pravila poslovanja institucija koje posluju sa hartijama od vrijednosti.

Izveštaj MONEYVAL-a o četvrtoj rundi evaluacije sistema sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma Crne Gore sa pratećim izvještajima potvrđuje da je pravni i regulatorni okvir za sprječavanje pranja novca i nadzor nad svim vrstama institucija koje posluju sa hartijama od vrijednosti u velikoj mjeri usklađen sa međunarodnim standardima, iako postoje određeni manji nedostaci.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

MONEYVAL je u svojim izvještajima utvrdio postojanje manjih nedostataka u propisima koji uređuju poslovanje institucija na tržištu kapitala. Predmetni nedostaci se mogu otkloniti izmjenama i dopunama Zakona o tržištu kapitala, Zakona o investicionim fondovima i Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima.

2. Efektivnost nadzornih procedura i praksi

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,8) – Komisija za tržište kapitala kao organ koji nadzire institucije koje posluju sa hartijama od vrijednosti ima odgovarajuća ovlašćenja i nadležnosti za sprovođenje propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i primjenjuje pristup zasnovan na riziku kad su u pitanju neposredne i posredne kontrole obveznika, ali zbog nedovoljnog broja obučenog kadra i nedovoljnih tehničkih resursa ocjena za ovu varijablu nije izvrsna.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma jasno određuje Komisiju za tržište kapitala kao organ zadužen za nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i podzakonskih akata donijetih na osnovu ovog zakona u odnosu na institucije koje posluju na tržištu kapitala. Zakon o tržištu kapitala, Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima posebno propisuju nadležnosti i cjelokupan nadzorni okvir i procedure koje Komisiji za tržište kapitala stoje na raspolaganju u vršenju nadzora nad institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti, a koje Komisiji omogućavaju i efektivan nadzor u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Komisija svake godine usvaja godišnje planove kontrola institucija koje posluju sa hartijama od vrijednosti, a koji obuhvataju i nadzor nad sprovođenjem propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Osim navedenog, u vršenju kontrola, Komisija se služi priručnikom koji razrađuje procedure i način vršenja kontrola u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, a koji se fokusira na pristup zasnovan na riziku. Prvi priručnik za kontrolu iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma Komisija je usvojila u aprilu 2011. godine, dok je inovirani priručnik usvojen u septembru 2019. godine.

U periodu od 2015. do 2018. godine Komisija za tržište kapitala je izvršila 74 neposredne kontrole obveznika nad kojima vrši nadzor u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, pri čemu je izrekla 14 administrativnih mjera.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Od osam zaposlenih u čijem je opisu poslova vršenje kontrola iz oblasti SPN/FT nisu svi redovno pohađali SPN/FT obuke, pa nedovoljna obučenost zaposlenih i nepostojanje tehničkih resursa mogu uticati na sposobnost vršenja efektivnog nadzora od strane Komisije. U cilju unapređenja nadzora preporučuje se da se u Komisiji kao nadzornom organu oformi posebna organizaciona jedinica koja bi se bavila isključivo vršenjem nadzora iz oblasti SPN/FT ili da se unutar neke od postojećih organizacionih jedinica sistematizuju posebna radna mjesta u čijem bi opisu poslova bilo isključivo vršenje nadzora iz oblasti SPN/FT. Osim navedenog, potrebne su dodatne obuke i ulaganja u razvoj tehničkih resursa (softvera) u oblasti SPN/FT.

3. Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,6) – Postoje konkretne zakonske norme koje propisuju administrativne sankcije prema obveznicima i njihovom menadžmentu u slučaju nepridržavanja zakona i propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca. Komisija kao nadzorni organ u odnosu na institucije koje posluju sa hartijama od vrijednosti sprovodi administrativne mjere u slučaju nepridržavanja propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca, ali bi u zavisnosti od težine utvrđenih nepravilnosti trebalo razmotriti češće izricanje novčanih kazni kao vrste sankcija.

Komisija je u periodu od 2015. do 2018. godine izrekla 14 administrativnih mjera prema institucijama koje se nisu pridržavale propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca. Preduzete sankcije su pokazale odvraćajući karakter, jer su obveznici prema kojima su preduzete mjere blagovremeno otklonili uočene nedostatke i u većini slučajeva nisu ponavljali propuste.

U vršenju nadzora nad sprovođenjem Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Komisija u periodu 2015-2019. godine nije pokretala prekršajne postupke protiv obveznika nad kojima vrši nadzor, pa samim tim obveznicima nisu izricane novčane kazne za utvrđene nepravilnosti.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Norme Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma o administrativnim sankcijama bi trebalo izmijeniti/dopuniti na način da jasno upućuju na mogućnost oduzimanja dozvole za rad institucijama koje se ne pridržavaju propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Komisija kao nadzorni organ bi trebala da, u zavisnosti od težine utvrđene nepravilnosti, češće primjenjuje prekršajne sankcije prema obveznicima.

4. Dostupnost i sprovođenje krivičnih sankcija

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,9) – Postoje konkretne norme koje propisuju krivičnu odgovornost za krivično djelo pranje novca, a do sada nijedan obveznik nad kojim Komisija vrši nadzor niti ovlašćena lica kod obveznika nisu krivično odgovarala za krivično djelo pranje novca.

Pranje novca je propisano kao krivično djelo članom 268 Krivičnog zakonika, a iz člana 3 Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela proizlazi i da pravno lice može odgovarati za krivično djelo pranje novca.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Statistika za period 2015-2019. godine pokazuje da nijedan obveznik nad kojim Komisija vrši nadzor niti ovlašćena lica kod obveznika nisu krivično odgovarala za krivično djelo pranje novca. U tom smislu, potrebno je da Komisija kao nadzorni organ obveznika na tržištu kapitala, kao i drugi istražni i drugi nadležni državni organi nastave kvalitetno obavljanje kontrola kako bi se spriječili eventualni pokušaji pranja novca preko ovog sektora.

5. Dostupnost i efektivnost ulaznih kontrola

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,9) – Postoje konkretne norme koje propisuju postupak licenciranja i davanja drugih ovlašćenja institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti, ali bi organizacija i obučenosť zaposlenih u Komisiji koje se bavi pitanjima sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma mogla biti bolja.

Zakon o tržištu kapitala, Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima propisuju postupak licenciranja i davanja drugih ovlašćenja institucijama koje posluju

sa hartijama od vrijednosti, kao i ovlaštenja i nadležnosti Komisije za tržište kapitala u tom postupku. Kroz postupak licenciranja vrši se provjera izvora kapitala osnivača, provjera menadžmenta i njihovih kvalifikacija i podobnosti u smislu propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Navedeni zakoni sadrže norme koje uređuju postupak sticanja kvalifikovanog učešća u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti, kao i norme koje uređuju postupak davanja saglasnosti za imenovanje rukovodećih lica u ovim institucijama. Ovim normama su propisani jasni kriterijumi i uslovi koji sprječavaju da kriminalci (ili njihovi saradnici) dobiju licencu i/ili ostvare značajan interes po pitanju vlasničkog učešća i/ili upravljanja u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti.

U periodu od 2015. do 2018. godine Komisija je izdala 4 licence (dozvole za rad) i 9 saglasnosti za sticanje kvalifikovanog učešća. U dva slučaja nije izdato odobrenje za sticanje kvalifikovanog učešća zbog kršenja zakonskih procedura.

U periodu od 2015. do 2018. godine nije bilo slučajeva u kojima je Komisija oduzela ili privremeno oduzela licencu obvezniku zbog kršenja standarda SPN/FT.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Od osam zaposlenih u čijem je opisu poslova vršenje kontrola iz oblasti SPN/FT nisu svi redovno pohađali SPN/FT obuke, pa nedovoljna obučenost zaposlenih može uticati na ukupnu sposobnost vršenja efektivnog nadzora od strane Komisije. Potrebne su dodatne obuke svih zaposlenih u Komisiji koji se bave pitanjima sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

6. Integritet zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,5) – Postoje mehanizmi kontrole zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti uspostavljeni na osnovu zakona i internih akata obveznika, ali primjena istih nije izvrsna.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Zakon o tržištu kapitala, Zakon o investicionim fondovima i Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima, kao i interni akti obveznika propisuju kriterijume za procjenu zaposlenih i mehanizme provjerljivosti za zaposlene u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti nad kojima Komisija vrši nadzor, a koje je zaduženo za poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Statistika za period 2015-2019. godine pokazuje da institucije nad kojima Komisija vrši nadzor nisu izricale disciplinske mjere prema zaposlenima. Ipak, Komisija za tržište kapitala je kao nadzorni organ izrekla 10 opomena institucijama nad kojima vrši nadzor zbog neažurnosti u vezi sa dostavljanjem izvještaja iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i neadekvatne organizacione strukture i funkcionalne odvojenosti zaposlenih koji se bave sprječavanjem pranja novca i finansiranja terorizma od drugih zaposlenih u institucijama.

Po pitanju opšteg nivoa integriteta/operativnog ambijenta u državi, prema izvještaju organizacije Transparency International za 2018. godinu indeks percepcije korupcije u Crnoj Gori iznosi 45/100.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Slučajevi i mjere koje je Komisija preduzimala prema pojedinim institucijama pokazuju da se provjera zaposlenih u pojedinim slučajevima ne sprovodi adekvatno i da pojedina ovlaštena lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma u institucijama nisu snosila disciplinsku odgovornost zbog neažurnosti u obavljanju poslova.

7. Nivo znanja zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,4) – Postoji pravni i regulatorni okvir koji je adekvatan, ali se edukacija zaposlenih ne sprovodi u dovoljnoj mjeri.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma propisuje obavezu licima koja su ovlaštena za poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma da sačinjavaju programe obuka zaposlenih kao i da ih sprovedu i da se staraju o redovnom stručnom usavršavanju zaposlenih.

Nalazi Komisije za tržište kapitala pokazuju da obveznici uredno i redovno sačinjavaju programe stručnog usavršavanja zaposlenih, ali ih ne sprovedu u dovoljnoj mjeri.

Statistika o broju obuka pokazuje da su u periodu 2015 - 2018. godine obveznici nad kojima Komisija vrši nadzor organizovali 18 obuka, pri čemu je jedna institucija organizovala 12 od ukupnog broja obuka, dok pojedine institucije nisu uopšte organizovale obuke ili ih nisu dokumentovale.

Osim navedenog, Komisija za tržište kapitala kao nadzorni organ nije organizovala obuke za institucije koje posluju sa hartijama od vrijednosti u periodu 2015 - 2019. godine.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Potrebno je da institucije organizuju veći broj obuka zaposlenih, kao i da Komisija za tržište kapitala organizuje obuke iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma za obveznike nad kojima vrši nadzor. Takođe, učešće predstavnika Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma Uprave policije (FOJ) u organizaciji obuka bi bilo poželjno imajući u vidu njihovo poznavanje tipologija pranja novca.

8. Efektivnost funkcije usklađenosti (organizacija)

a) Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,4) – Sve institucije koje posluju sa hartijama od vrijednosti, a nad kojima Komisija za tržište kapitala vrši nadzor, su usvojile interne akte i uspostavile nezavisnu funkciju lica koje je ovlašteno za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca, koja pokriva i poslove praćenja interne usklađenosti tih institucija sa propisima o sprječavanju pranja novca, ali zbog nedostatka adekvatne statistike ocjena efektivnosti funkcije usklađenosti je srednje niska.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma propisuje obavezu imenovanja nezavisnog službenika za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, kao i obavezu sačinjavanja internih programa usklađenosti i revizije u zavisnosti od nivoa rizika, veličine obveznika i sličnih parametara.

Svi obveznici su usvojili interne programe usklađenosti i imenovali nezavisne službenike za poslove usklađivanja sa propisima o sprječavanju pranja novca. Takođe, svaki od obveznika je izvršio procjenu rizika od PN/FT, ali je kvalitet procjene kod pojedinih obveznika upitan.

Ipak, statistika pokazuje da nijedna institucija nije preduzimala disciplinske mjere protiv zaposlenih, a nedostaju i podaci o internim/eksternim revizijama koje se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Osim navedenog, nijedna institucija nije prijavila slučaj odbijanja poslovanja ili prekidanja poslovnih veza na osnovu preporuka zaposlenih nadležnih za usklađivanje.

b) Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Izostanak podataka o internim/eksternim revizijama koje se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, kao i disciplinskih mjera prema zaposlenima koji su odgovorni za propuste zbog kojih je Komisija izričala administrativne mjere (nalozi za otklanjanje nepravilnosti i opomene)

pojedininim institucijama, može da ukazuje da se funkcija usklađenosti sa propisima o sprječavanju pranja novca ne obavlja na najbolji način i da bi institucije trebalo da sankcionišu neodgovorne službenike i ulažu više resursa u stručno usavršavanje kadra.

9. Efektivnost nadzora i izvještavanja o sumnjivoj aktivnosti

• Dodijeljena vrijednost i kratko obrazloženje:

(0,4) – Institucije koje posluju sa hartijama od vrijednosti, nad kojima Komisija za tržište kapitala vrši nadzor, sprovode zakonske obaveze vođenja evidencija i čuvanja podataka, ali nemaju sofisticirane informacione sisteme koji bi ovlašćenim licima olakšali posao preduzimanja mjera za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma u poglavlju VIII sadrži odredbe o evidencijama, načinu zaštite i čuvanja podataka, kojih su obveznici dužni da se pridržavaju. Rezultati neposrednih i posrednih kontrola koje je u periodu 2015 – 2018. godine vršila Komisija pokazuju da se obveznici pridržavaju obaveza vođenja evidencija, zaštite i čuvanja podataka u skladu sa zakonom, kao i da zaposleni dobro razumiju okvir svojih izvještajnih obaveza koje se odnose na sumnjive transakcije i aktivnosti. Evidencija o transakcijama klijenata je elektronska i olakšava provjeru i nadzor u vezi sa sprječavanjem pranja novca i finansiranja terorizma.

Ipak, obveznici uglavnom u Excel formatu (manuelni unos podataka) vode evidencije o profilima (rizičnosti) klijenata, a ne posjeduju posebne informacione sisteme koji bi im omogućili automatizovanu efektivnu provjeru politički eksponiranih lica.

U periodu od 2015. do 2018. godine obveznici nad kojima Komisija vrši nadzor su prijavili 5 sumnjivih transakcija.

• Manjkavosti/problemi/prostor za poboljšanje:

Obveznici koji imaju veći obim posla i veći rizik od pranja novca i finansiranja terorizma bi trebali da ulože resurse u razvoj sofisticiranih informacionih sistema koji bi ovlašćenim licima pomogli u identifikaciji sumnjivih transakcija i preduzimanju mjera za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Dobijene su procjene sljedećih varijabli:³³

- Dostupnost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu (4.1.11.) – ocjena (0,5);
- Dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju (4.1.12.) – ocjena (0,7);
- Dostupnost nezavisnih izvora informacija (4.1.13.) – ocjena (0,6). b

---

³³ Nije vršena procjena varijable za - Nivo tržišnog pritiska u vezi sa ispunjenjem standarda za sprječavanje pranja novca (4.1.10.), jer je shodno uputstvu za korišćenje alata za nacionalnu procjenu rizika procjena ove varijable neobavezna.

U cilju otklanjanja navedenih nedostataka Komisija je inicirala izmjene i dopune Zakona o investicionim fondovima i Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima, koje su usvojene u februaru 2018. godine, a usvojene su i izmjene i dopune Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma u julu 2018. godine. Osim navedenog, u januaru 2018. godine je stupio na snagu i Zakon o tržištu kapitala koji je sa aspekta nadzora i nadležnosti Komisije doprinio otklanjanju određenih nedostataka utvrđenih u Izvještaju MONEYVAL-a o četvrtom krugu evaluacije.

Kao posledica ovih promjena regulative, u analizi Šestog izvještaja o usklađenosti od 29. juna 2018. godine, kao i analizama redovnih izvještaja o napretku koji su uslijedili, MONEYVAL je konstatovao da su u velikoj mjeri ispravljeni nedostaci u vezi sa FATF preporukom 23. S druge strane, u odnosu na preporuku 23 konstatovano je da i dalje postoje manji nedostaci u propisima za čije je sprovođenje nadležna Komisija (opseg krivičnih djela koja sprječavaju kriminalce da budu vlasnici ili menadžeri u društvima za upravljanje bi, po mišljenju eksperata MONEYVAL-a, trebao da bude širi i da obuhvata povezana lica).

Po mišljenju eksperata MONEYVAL-a, u odnosu na FATF preporuku 40 i Specijalnu preporuku V (stari brojevi preporuka), i dalje postoje određeni manji nedostaci u vezi sa propisima čije je sprovođenje u nadležnosti Komisije (norme iz Zakona o tržištu kapitala u vezi sa međunarodnom saradnjom i mogućnošću vršenja kontrola se odnose na zemlje članice EU, dok treće zemlje nisu obuhvaćene). Za otklanjanje ovih manjih nedostataka bi bile potrebne dodatne izmjene i dopune propisa iz nadležnosti Komisije.

ZAKLJUČAK

Shodno svemu gore navedenom, došlo se do sljedećih zaključaka i stvari koje treba unaprijediti:

- I. Tržište kapitala ima srednji nivo ranjivosti od pranja novca.
- II. Unutar sektora tržišta kapitala investiciona društva imaju nešto veću ranjivost od pranja novca u odnosu na društva za upravljanje investicionim fondovima.
- III. Radi smanjenja ukupnog nivoa ranjivosti od pranja novca u sektoru tržišta kapitala neophodno je:
  - 1) unaprijediti nivo znanja zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;
  - 2) poboljšati efektivnu internu funkciju usklađenosti (organizaciju) sa propisima o sprječavanju pranja novca u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;
  - 3) poboljšati sisteme za vođenje evidencije, nadzor i izvještavanje o sumnjivim transakcijama;
  - 4) preduzeti mjere u cilju bolje provjere i očuvanja integriteta zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti;
  - 5) u zavisnosti od težine utvrđenih nepravilnosti češće izricati novčane kazne obveznicima kao vrstu administrativnih sankcija za nepridržavanje propisa iz oblasti SPN/FT;
  - 6) preduzeti mjere u cilju poboljšanja dostupnosti i pristupa informacijama o stvarnom vlasništvu;
  - 7) preduzeti mjere u cilju poboljšanja dostupnosti nezavisnih izvora informacija.

RANJIVOST SEKTORA OSIGURANJA NA RIZIK OD PRANJA NOVCA

Sektor životnog osiguranja u Crnoj Gori

NPR za sektor osiguranja rađena je na osnovu internih analiza i podataka u posjedu Agencije za nadzor osiguranja, informacija pribavljenih u postupcima neposrednih i posrednih kontrola poslovanja društava za životno osiguranje, kao i na osnovu podataka pribavljenih od društava za životno osiguranje putem upitnika i neposrednih razgovora.

Kako bi se adekvatno procijenila izloženost sektora životnog osiguranja u Crnoj Gori riziku pranja novca i finansiranja terorizma, neophodno je imati u vidu karakteristike crnogorskog tržišta osiguranja, i s tim u vezi naročito:

- dostupnost proizvoda životnog osiguranja u Crnoj Gori,
- glavne karakteristike proizvoda dostupnih na crnogorskom tržištu,
- stepen razvijenosti i zastupljenosti životnih osiguranja,
- broj pružalaca usluga i
- ukupno stanje na tržištu osiguranja.

Shodno Zakonu o osiguranju, usluge životnog osiguranja na crnogorskom tržištu mogu pružati samo društva za životno osiguranje koja su osnovana kao akcionarska društva, ili posluju kao filijale stranih društava, pri čemu je uslov za registraciju, odnosno početak rada, pribavljanje dozvole od strane Agencije za nadzor osiguranja. Navedena društva nemaju mogućnost da prodaju svoje usluge na stranim tržištima, obzirom na uslove EU regulative po pitanju statusa osiguravača koji su registrovani u trećim zemljama (obavezna dozvola, kapitalni zahtjevi, vršenje nadzora) i slobode pružanja usluga. Pravna i fizička lica u Crnoj Gori imaju obavezu da koriste usluge pružalaca usluga koji imaju dozvolu izdatu od strane Agencije za nadzor osiguranja

Na crnogorskom tržištu osiguranja trenutno posluju četiri akcionarska društva za životno osiguranje, od kojih su sva društva u 100-procentnom stranom vlasništvu, dok filijale stranih društava ne postoje.

Premija

U narednoj tabeli je prikazana bruto fakturisana premija životnog osiguranja za period od 2014. godine do 2018. godine:

Godina	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bruto fakturisana premija životnog osiguranja (u hiljadama eura)	10.876	12.556	12.925	13.696	14.166	15.227
Index rasta	-	115,4	102,9	106,0	103,4	107,5

Prosječna stopa rasta bruto fakturisanе premije životnog osiguranja za period od šest godina (od 2014. do 2018. godine) je svega 7,1%.

U 2018. godini premija životnih osiguranja iznosila je 15,2 miliona eura i ostvarila je učešće od 17,5% u ukupnoj premiji osiguranja (životno i neživotno osiguranje).

Podaci dodatno ukazuju na nedovoljnu razvijenost životnog osiguranja u Crnoj Gori u poređenju sa zemljama iz regiona, dok je u poređenju sa razvijenijim tržištima zemalja članica EU ta nerazvijenost izraženija.

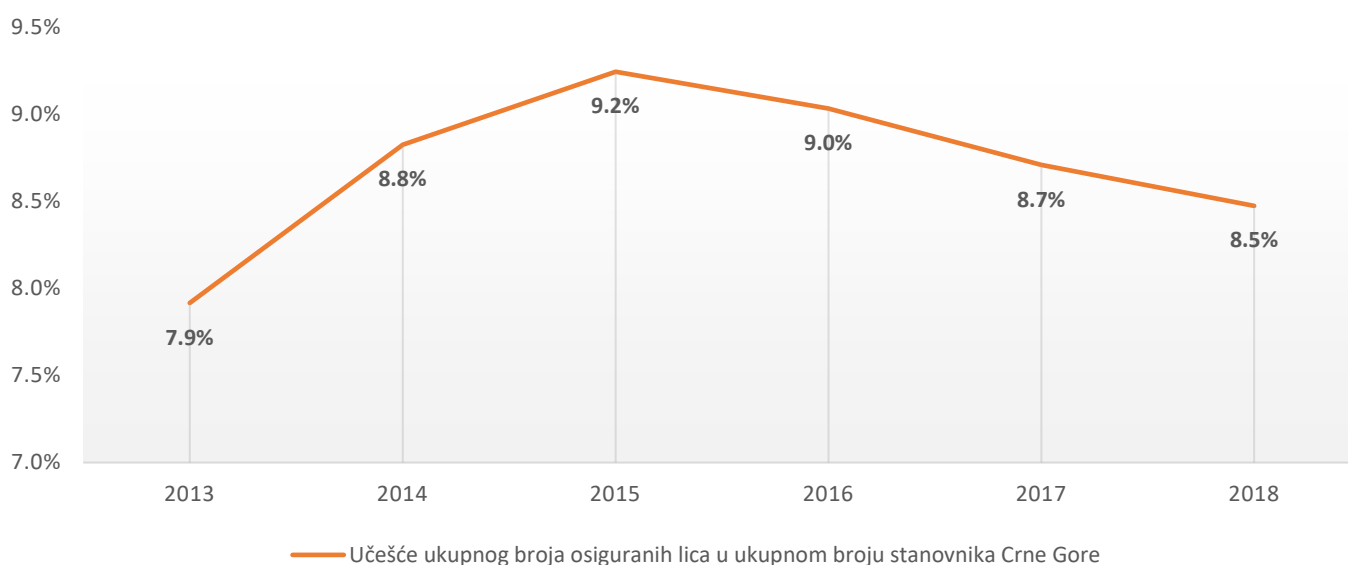

JAVNA VERZIJA

Učešće premije osiguranja, a naročito premije životnog osiguranja u bruto domaćem proizvodu u periodu od 2015. do 2018. godine i dalje je na izuzetno niskom nivou. U 2018. godini ukupna penetracija osiguranja (učešće premije osiguranja u BDP-u) iznosila je 1,8%, dok je penetracija samo životnih osiguranja iznosila svega 0,3%. Ovaj podatak ukazuje na relativno niske premije osiguranja, odnosno nedovoljnu razvijenost tržišta životnih osiguranja i nedovoljnu svijest stanovništva o potrebi zaključivanja ugovora o osiguranju života uzimajući u obzir podatke sa razvijenijih tržišta zemalja članica EU.

Pored navedenog, za ocjenu stanja na tržištu od značaja je i podatak da je bruto fakturisana premija životnog osiguranja po glavi stanovnika u Crnoj Gori u 2018. godini iznosila 24,5 eura, što je i dalje značajno ispod prosjeka zemalja članica EU, pa u vezi sa tim valja i cijeliti rizik izloženosti ovog sektora pranju novca i finansiranju terorizma.

U narednom grafiku prikazano je učešće ukupnog broja osiguranih lica (osiguranje života) u ukupnom broju stanovnika Crne Gore za period od 2013. do 2018. godine:

Proizvodi

Najzastupljenija podvrsta osiguranja u vrsti osiguranja života je mješovito osiguranje života, čija premija je na kraju 2018. godine iznosila 71% bruto fakturisane premije u vrsti osiguranje života, odnosno 63,5% ukupne fakturisane premije svih životnih osiguranja. Učešće bruto fakturisane premije mješovitog osiguranja života u ukupnoj premiji životnih osiguranja je u odnosu na period od prethodne Nacionalne procjene rizika (2014. godina – 65,4%), obilježilo blagi pad od 1,9 procentnih poena. Međutim, ako se posmatra bruto fakturisana premija mješovitog osiguranja života, koja je u 2014. godini iznosila 7,114 mil. eura, u odnosu na 2018. godinu (9,674 miliona eura) može se konstatovati rast u nominalnom iznosu od 2,560 miliona eura.

Druga najzastupljenija podvrsta osiguranja u vrsti osiguranja života - osiguranje života za slučaj smrti na određeni period (riziko osiguranje), je na kraju 2018. godine u premiji vrste osiguranje života učestvovala sa 21,3%, odnosno činila je 19,1% ukupne fakturisane premije svih životnih osiguranja. Posmatrano u odnosu na period od prethodne Nacionalne procjene rizika (2014. godina – 13,2%), učešće bruto fakturisane premije riziko osiguranja u ukupnoj premiji životnih osiguranja je obilježio rast od 5,9 procentna poena. Rast ovog proizvoda u posmatranom periodu uslovljen je povećanjem kreditne aktivnosti banaka, koje su kao jedno od sredstva obezbjeđenja tražila ovakav vid osiguranja. U 2014. godini bruto fakturisana premija riziko osiguranja je iznosila 1,434 miliona eura, a na kraju 2018. godine 2,907 miliona eura.

Karakteristike ova 2 najzastupljenija proizvoda su:

- a) Mješovito osiguranje (grupno i individualno) - pokriva rizik doživljenja i smrti (isplata po isteku ugovorenog perioda ili isplata u slučaju smrti u toku ugovorenog perioda), pruža mogućnost otkupa i kapitalizacije, često se zaključuje sa dopunskom nezgodom i/ili zdravstvenim osiguranjem i osiguranjem od nastupanja teških bolesti. Može se vinkulirati npr. u korist banke kao sredstvo za obezbjeđenje kredita.
- b) Riziko osiguranje (grupno i individualno) - pokriva rizik smrti (isplata u slučaju smrti u toku ugovorenog perioda), ne pruža mogućnost otkupa, često se zaključuje sa dopunskom nezgodom i/ili zdravstvenim osiguranjem i osiguranjem od nastupanja teških bolesti. U Crnoj Gori ovo osiguranje je često u upotrebi kao sredstvo za obezbjeđenje kredita, te se vinkulira u korist banke.

Ove dvije podvrste čine ukupno 92,4% ukupne premije vrste osiguranje života, odnosno 82,6% ukupne premije u grupi životnog osiguranja. Ostala životna osiguranja analizirana za potrebe ove procjene, podvrsta osiguranje za slučaj doživljenja (sa učešćem od 5,7% u bruto fakturisanom premiji vrste osiguranje života) i vrsta rentno osiguranje zajedno čine 5,4% ukupne premije u grupi životnih osiguranja, a karakteristični su po tome što se zaključuju za slučaj doživljenja i daju mogućnost prijevremenog otkupa.

SUMARNI PREGLED RANJIVOSTI SEKTORA ŽIVOTNOG OSIGURANJA U SMISLU PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

Podaci prikupljeni i obrađeni u postupku Nacionalne procjene rizika ukazuju da je sektor životnog osiguranja na niskom nivou ranjivosti na rizik pranja novca i finansiranja terorizma (Ocjena – **0.19**).

Kvalitet generalnih kontrola koje se sprovode za potrebe pranja novca i finansiranja terorizma je na srednje visokom nivou (Ocjena – **0.77**), s obzirom na ocjene date u dijelu kvaliteta poslovanja osiguravajućih kompanija, odnosno kvaliteta internih politika i procedura vezanih za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Kvalitet poslovanja društava za životno osiguranje je takođe na srednje visokom nivou (Ocjena – **0.77**), dok je kvalitet uspostavljenih procedura i politika ocijenjen kao visok (Ocjena – **0.81**).

Opšti kvalitet *customer due diligence* okvira koji primjenjuju društva za životno osiguranje je na srednje visokom nivou (Ocjena – **0.64**). Nivo poštovanja obaveza od strane zaposlenih u društvima za osiguranje, kao i angažovanost menadžmenta društava za životno osiguranje za unapređivanje poslovanja u cilju umanjenja izloženosti ovog sektora riziku pranja novca, su na visokom nivou (Ocjena – **0.80** i **0.83**).

Mapa ranjivosti i tabela prioriteta za ovaj sektor ukazuju da najveća potreba za unapređenjem postoji u domenu dostupnosti nezavisnih izvora informacija, kao i izvora informacija o beneficiranom vlasništvu.

OPŠTE ULAZNE VARIJABLE

1. Sveobuhvatnost pravne mreže za sprječavanje pranja novca (Ocjena: 0.8)

Opis varijable

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li data zemlja ima sveobuhvatne zakone i propise po pitanju preventivnih mjera za SPN i nadzor nad SPN u sektoru osiguranja.

Ovom ulaznom promjenljivom se ne vrši procjena sprovođenja zakona i propisa po pitanju SPN-a (što se procjenjuje drugim ulaznim varijablama). Naime, ona je vezana za pravni i regulatorni okvir u domenu SPN-a za sektor osiguranja.

Kriterijumi za procjenu

U Crnoj Gori su na snazi sveobuhvatni zakoni i propisi po pitanju SPN-a u okviru sektora osiguranja ukoliko se ti zakoni i propisi uklapaju u međunarodne standarde po pitanju:

- Dubinske analize klijenata (zasnovane na riziku, uključujući tu i verifikaciju beneficijarnog vlasništva klijenata koji su fizička lica/pravna lica/pravni aranžmani)
- Unaprijeđene dubinske analize po pitanju politički eksponiranih lica (PEP) i zemalja visokog rizika
- Unaprijeđene dubinske analize klijenata u slučaju novih tehnologija
- Unaprijeđene dubinske analize kod poslovnih odnosa i transakcija s fizičkim/pravnim licima ili finansijskim institucijama iz zemalja visokog rizika
- Oslanjanja na dubinsku analizu klijenata od strane trećih lica
- Vođenja evidencije
- Izvještavanja o sumnjivim transakcijama
- Dojavljivanja i povjerljivosti
- Internih kontrola, stranih filijala i podružnica
- Regulacije i supervizije finansijskih institucija
- Nadzornih ovlaštenja

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Relevantni zakoni, propisi i drugi akti
- Razgovori/konsultacije sa zaposlenima u nadzornom organu
- Razgovori/konsultacije s predstavnicima sektora osiguranja

2. Efektivnost nadzornih procedura i prakse (Ocjena: 0.9)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena efektivnosti procedura i prakse nadzora nad SPN-om u sektoru osiguranja. Efektivan nadzorni režim je onaj koji: (1) ima sveobuhvatan pravni i regulatorni okvir, koji je podržan odgovarajućim ovlaštenjima i dobrim resursima, te (2) koristi pristup zasnovan na riziku za direktni/indirektni monitoring i nadzor.

Ovom varijablom se ne vrši procjena raspoloživosti i sprovođenja sankcija. Sankcije se procjenjuju kroz dvije odvojene varijable vezane za upravne i krivične sankcije.

Kriterijumi za procjenu

Procedure i praksa SPN efektivni su onda kad je nadzorno tijelo:

- Jasno utvrđeno u zakonima i propisima
- Ima odgovarajuća ovlaštenja i mandat za vođenje nadzora nad usklađenošću u domenu SPN
- Kad sprovodi svoje nadzorne aktivnosti u sveobuhvatnom nadzornom okviru (koji uključuje jasne politike, procedure i priručnike za nadzor)
- Dobro razumije i cijeni rizike od PN u okviru sektora osiguranja
- Ima dovoljno obučenog osoblja
- Obezbeđuje svom osoblju neophodne vještine i ažurirana znanja za preglede usklađenosti u domenu SPN
- Ima neophodne resurse za osiguranje usklađenosti u domenu SPN (poput tehničkih kapaciteta, budžeta i alata)
- Sprovodi sveobuhvatan, na riziku zasnovan nadzorni program koji se sastoji od direktnih i indirektnih komponenti i u redovnim zakazanim ciklusima i u povremenim provjerama na licu mjesta (zasnovano na riziku i po potrebi)

JAVNA VERZIJA

- Dostavlja izvještaje i evidentira rezultate pregleda na sistematski način i u stanju je efektivno koristiti tu evidenciju u svrhu politika
- Zastupa moralni stav koji ima značajan uticaj u upravama u sektoru osiguranja i dovoljan je u cilju vršenja pozitivnog uticaja na obrasce ponašanja
- Može demonstrirati da se nadzorna ovlaštenja izvršavaju na efektivan i nepristrasan način.

Izvori informacija i podataka

- Relevantni zakoni, propisi i drugi akti
- Razgovori/konsultacije sa zaposlenima u nadzornom organu
- Informacije dobijene iz neposrednih i posrednih kontrola
- Druge informacije u posjedu nadzornog organa

Pored aktivnosti u dijelu kontrole, Agencija ima i praksu slanja cirkularnih pisama društvima, u cilju obezbjeđenja transparentnosti u postupanju po zakonskim odredbama.

3. Raspoloživost i sprovođenje upravnih sankcija (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li u zemlji postoji lepeza efektivnih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija koje se primjenjuju na fizička i pravna lica u slučajevima neusklađenosti sa zakonima i propisima o SPN. Sankcije se mogu primjenjivati ne samo na finansijske institucije uključujući i osiguravajuće kompanije, nego i na njihove direktore i više rukovodstvo. Što su sankcije efektivnije, proporcionalnije i što imaju veću funkciju odvraćanja, to je vjerovatnije da će uprava i članovi osoblja biti usklađeni sa zakonima i obavezama vezanim za SPN.

Ovom promjenljivom takođe se vrši procjena toga da li zemlja preduzima mjere za izvršenje upravnih sankcija protiv banaka ili pojedinaca koji su članovi uprave ili osoblja osiguravajućih kompanija, u slučajevima neusklađenosti sa obavezama vezanim za SPN.

Kriterijumi za procjenu

Sljedeći kriterijumi ukazuju na to da li u zemlji postoje uspostavljene efektivne, proporcionalne i odvraćajuće upravne sankcije:

- Uspostavljene su odgovarajuće upravne sankcije za neusklađenost s obavezama vezanim za SPN;
- Upravne sankcije su dovoljne za vršenje pozitivnog uticaja na ponašanje uprave i osoblja (poput novčanih kazni, upravnih mjera, uklanjanja kritičnog osoblja i suspenzije/povlačenja licenci) u osiguravajućim kompanijama.

Sljedeći kriterijumi ukazuju na to da zemlja sprovodi svoje obaveze u domenu SPN u slučajevima neusklađenosti:

- Većina osoba koje rade u sektoru osiguranja smatra da bi se u slučaju neusklađenosti sa zahtjevima vezanim za SPN preduzele upravne mjere;
- Postoji evidencija sprovođenja upravnih mjera preduzetih u proteklom periodu od strane službi za sprovođenje zakona, po pitanju neusklađenosti sa zahtjevima vezanim za SPN u okviru sektora.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Relevantni zakoni, propisi i drugi akti
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije u posjedu nadzornog organa

4. Raspoloživost i sprovođenje krivičnih sankcija (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li u zemlji postoji lepeza efektivnih, proporcionalnih i odvraćajućih krivičnih sankcija koje se primjenjuju u slučaju neusklađenosti sa zakonima i propisima o SPN. Sankcije bi se trebale primjenjivati ne samo na osiguravajuće kompanije, nego i na njihove direktore i više rukovodstvo. Što su krivične sankcije efektivnije, proporcionalnije i što imaju veću funkciju odvraćanja, to je vjerovatnije da će uprava i članovi osoblja biti usklađeni sa zakonima i obavezama vezanim za SPN.

Ovom promjenljivom takođe se vrši procjena ne samo pravnih okvira, nego i realnih krivičnih mjera za sprovođenje zakona, preduzetih protiv banaka ili pojedinaca koji su članovi uprave ili osoblja osiguravajućih kompanija, u slučajevima neusklađenosti sa obavezama vezanim za SPN.

Kriterijumi za procjenu

Sljedeći kriterijumi ukazuju na to da su na raspolaganju i na snazi efektivne, proporcionalne i odvraćajuće krivične sankcije:

- Uspostavljene su odgovarajuće krivične sankcije za neusklađenost s obavezama vezanim za SPN,
- Lica u sektoru osiguranja smatraju da je režim krivičnih sankcija dovoljno odvraćajući u svrhu vršenja pozitivnog uticaja na pojedinačne obrasce ponašanja,
- Krivične sankcije primjenjuju se i na odgovarajuća prateća djela koja idu uz djela pranja novca.

Sljedeći kriterijumi ukazuju na to da zemlja sprovodi svoje obaveze u domenu SPN u slučajevima neusklađenosti:

- Većina osoba koje rade u sektoru osiguranja smatra da bi se u slučaju neusklađenosti sa zahtjevima vezanim za SPN preduzele krivične mjere,
- Postoji evidencija osuđujućih presuda i krivičnih mjera koje su preduzete proteklih godina od strane službi za sprovođenje zakona, zbog neusklađenosti sa zahtjevima SPN-a u sektoru,
- Sprovođenje krivičnih mjera protiv osiguravajućih kompanija i njihovog osoblja po pitanju drugih finansijskih krivičnih djela (poput prevare, itd.) može takođe dati uvida u percepcije o sprovođenju propisa unutar sektora.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Relevantni zakoni, propisi i drugi akti
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije u posjedu nadzornog organa

5. Raspoloživost i efektivnost ulaznih kontrolnih mehanizama (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena raspoloživosti i efektivnosti ulaznih kontrolnih mehanizama (uključujući tu licenciranje, registraciju i druge oblike odobrenja za poslovanje). U zemlji postoje efektivni ulazni kontrolni mehanizmi onda kada postoji sveobuhvatan pravni i regulatorni okvir kojim se organima vlasti obezbjeđuju odgovarajuća ovlašćenja, dovoljan nivo obučenog osoblja i drugi resursi pomoću kojih obavljaju svoje dužnosti. Efektivnim ulaznim kontrolnim mehanizmima doprinosi se smanjenju podložnosti od pranja novca i osigurava viši nivo usklađenosti za zahtjevima SPN-a.

Kriterijumi za procjenu

Ulazni kontrolni mehanizmi efektivni su onda kad je tijelo za licenciranje:

- Jasno utvrđeno u zakonima i propisima,
- Kad dobro razumije i cijeni rizike od PN u sektoru osiguranja,
- Efektivno sprovodi svoje dužnosti vezane za licenciranje i ulazne kontrolne mehanizme,
- Ima jasan i sveobuhvatan okvir zahtjeva za licenciranje i registraciju u sektoru osiguranja, uključujući:
  - Prikladan i odgovarajući test osmišljen u svrhu sprječavanja davanja licence za osiguranje kriminalcima (ili njihovim saradnicima), ili da oni imaju značajan kontrolni udio u osiguravajućoj kompaniji ili da budu na značajnoj rukovodnoj poziciji,
  - Odgovarajuće zahtjeve u vezi obrazovno-profesionalne sertifikacije za direktore i više rukovodstvo,
  - Zahtjev da sve licence imaju uspostavljene adekvatne kontrolne mehanizme za usklađenost sa SPN, uključujući tu i priručnike za usklađenost i imenovanje kvalifikovanog osoblja za internu kontrolu/usklađenost,
  - Adekvatne resurse u cilju obezbjeđenja sprovođenja ulaznih kontrolnih mehanizama za osiguravajuće kompanije, uključujući tu i dovoljno obučenog i visoko kvalifikovanog personala.

Izvori informacija i podataka

- Relevantni zakoni, propisi i drugi akti
- Razgovori/konsultacije sa zaposlenima u nadzornom organu
- Informacije iz neposrednih i posrednih kontrola društava
- Druge informacije u posjedu nadzornog organa

6. Integritet osoblja u osiguravajućim kompanijama (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li osoblje osiguravajuće kompanije postupa s integritetom. Navedeno podrazumijeva da osoblje ne postupa na svojevorno slijep način, niti u dosluhu s kriminalcima, niti postupa korupcijski. Pored toga, ono treba da se pobrine da ne dođe nesvjesno u situaciju umiješanosti (kao „nevinu posrednici“) s kriminalcima koji bi htjeli koristiti njihove proizvode, uključujući specijalizovano znanje i vještine.

Ako su članovi osoblja osiguravajuće kompanije u dosluhu s kriminalcima ili podrivaju kontrolne mehanizme za SPN korupcijskim postupanjem, osiguravajuće kompanije su podložne zloupotrebi u vidu pranja novca.

Kriterijumi za procjenu

Smatra se da osoblje osiguravajućih kompanija postupaju s integritetom ako su ispunjeni sljedeći kriterijumi:

- Osiguravajuće kompanije generalno gledaju na članove svog osoblja kao sigurne da neće biti korumpirani od strane kriminalaca,
- Učestalost zatajenja integriteta (npr. nemar ili „svojevoljno sljepilo“ na sumnjive transakcije) vezana za osoblje je na niskom nivou,
- Postoje odgovarajući mehanizmi za zaštitu osoblja osiguravajućih kompanija od negativnih posljedica koje bi rezultirale iz prijavljivanja sumnjivih transakcija ili drugih postupaka neusklađenih s obavezama po osnovu SPN.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Razgovori/konsultacije sa zaposlenima u nadzornom organu
- Informacije iz neposrednih kontrola i druge informacije u posjedu nadzornog organa

Na osnovu upitnika sačinjenih za potrebe analize, dobijeni su sljedeći podaci:

Pitanje	Društvo 1	Društvo 2	Društvo 3	Društvo 4
Da li kod osiguravača postoji etički kodeks? (DA/NE)	NE	DA	DA	DA
Da li društvo ima politiku sprječavanja konflikta interesa? (DA/NE)	NE	NE	NE	DA
Da li osiguravač smatra da su zaposleni u društvu izloženi riziku od korupcije? (DA/DJELIMIČNO/NE)	NE	NE	NE	NE
Da li kod osiguravača postoji rizik po integritet zaposlenih? (DA/DJELIMIČNO/NE)	NE	NE	DJELIMIČNO	NE
Da li postoji sistem provjere integriteta zaposlenih? (DA/NE)	NE	DA	DA	NE
Da li je bilo disciplinskih / krivičnih postupaka protiv zaposlenih, i u kojoj mjeri u odnosu na prosječan broj zaposlenih lica u posljednjih 5 godina? (DA/NEZNATNO/NE)	NE	NE	NE	NE
Da li u društvu postoje odgovarajući mehanizmi za zaštitu zaposlenih od negativnih posljedica zbog prijavljivanja sumnjivih transakcija ili drugih postupaka u skladu sa obavezama vezanim za SPNFT? (DA/DJELIMIČNO/NE)	NE	DA	DA	DA

Pored navedenog, informacije iz sprovedenih neposrednih kontrola, ukazuju na to da su predstavnici društava, ovlašćena lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma u društvima, kao i ostali zaposleni sa kojima su predstavnici Agencije komunicirali, mišljenja da u društvima ne postoji rizik po integritet zaposlenih, što je ocijenjeno i kroz ukupan broj registrovanih optužbi za krađu, prevaru i zloupotrebu službenog položaja.

7. Poznavanje SPN-a od strane osoblja u osiguravajućim kompanijama (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga koliko dobro osoblje osiguravajućih kompanija poznaje i razumije svoje dužnosti i odgovornosti po pitanju SPN-a.

Kriterijumi za procjenu

Osoblje u osiguravajućim kompanijama ima potrebni nivo poznavanja SPN-a ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- Postoje odgovarajući programi i materijali za obuku za SPN koji su na raspolaganju osoblju osiguravajućih kompanija,
- Programi obuke osmišljeni su tako da se obezbijedi obuka svih odgovarajućih članova osoblja,
- Svi članovi osoblja dužni su proći kroz tekuću obuku da bi se osigurala adekvatnost i ažuriranost njihovih znanja po pitanju zakona, politika i procedura SPN-a,
- Članovi osoblja dobro poznaju i redovno se informišu o domaćim i transnacionalnim šemama i tipologijama pranja novca, uključujući i one gdje se radi o zloupotrebi osiguravajuće kompanije, njenih proizvoda i usluga i specijalizovanog znanja i vještina njenog osoblja,
- Članovi osoblja znaju za usklađenost, izvještajne procedure i obaveze po pitanju SPN-a,
- Članovi osoblja shvataju pravne posljedice narušavanja usklađenosti po pitanju SPN-a.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije iz neposrednih i posrednih kontrola društava
- Druge informacije u posjedu nadzornog organa

Podaci dobijeni putem upitnika sačinjenih za potrebe Nacionalne procjene rizika ukazuju na sljedeće:

- na pitanje koliko često osiguravač provjerava da li zastupnici/posrednici u osiguranju, sa kojima saraduje, ispunjavaju obaveze iz Zakona o SPNFT, sva društva su dala isti odgovor – prilikom zaključenja ugovora o zastupanju/posredovanju i u toku poslovne saradnje (ostali ponuđeni odgovori: 1) samo pri zaključenju ugovora i 2) ne provjerava se);
- na pitanje da li svi zaposleni imaju obavezne ponovne obuke o SPNFT, ili samo zaposleni koji imaju kontakt sa klijentima, tri društva su dala odgovor da svi zaposleni imaju obavezne ponovne obuke, dok je jedno društvo odgovorilo da obavezne ponovne obuke o SPNFT imaju samo zaposleni koji imaju kontakt sa klijentima;
- na pitanje da li se zaposlenima organizuju obuke o tipologijama pranja novca u djelatnosti osiguranja, sva društva su dala odgovor da se navedene obuke organizuju jednom godišnje (ostali ponuđeni odgovori: 1) svakih par godina i 2) ne);
- na pitanje da li je osiguravač za ovlašćeno lice imenovao osobu koja je na nekoj od rukovodećih funkcija u društvu (direktor sektora, odjeljenja i sl.) jedno društvo je dalo pozitivan, a tri društva negativne odgovore;
- od društava je traženo da ocijene od 1 do 10 stepen poznavanja i razumijevanja SPNFT regulative od strane zaposlenih u društvu, pri čemu su dva društva odgovorila sa 7, jedno društvo sa 8, a jedno sa 9.

Pored navedenog, na osnovu informacija dobijenih u toku neposrednih kontrola, kao i na osnovu izvještaja internih revizora društava koji se dostavljaju kvartalno i godišnje, uočeno je da se redovno organizuju SPNFT obuke u društvima za životno osiguranje, te da ovlašćena lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma prolaze kroz makar jednu obaveznu godišnju obuku.

Po ocjeni Agencije, navedeni programi i obuke pokrivaju najveći broj segmenata propisanih Zakonom o SPNFT, međutim potrebno je dodatno obogatiti program ovih obuka kao i organizovati eksterne obuke od strane nadležnih organa, gdje bi se između ostalog ukazalo na nove tipologije pranja novca u osiguranju i razne slučajeve u praksi, kao i pružilo tumačenje određenih spornih zakonskih odredbi i konkretni savjeti za njihovu primjenu.

Kao olakšavajuću okolnost pri procjeni ove promjenljive, potrebno je imati u vidu da je najveći dio prodaje osiguranja života vezan za vrste osiguranja koje su opšte poznate i niskog nivoa rizika, da su prosječne premije na niskom nivou, a opšta rizičnost klijenata na niskom nivou (mali broj politički eksponiranih lica, izuzetno nizak broj stranaca - pravnih i fizičkih lica), pa, u ovoj fazi razvoja tržišta, aktuelna stručna osposobljenost ne slabi kapacitete društva da odgovori rizicima.

8. Efektivnost funkcije usklađenosti (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li osiguravajuće kompanije imaju efektivnu funkciju usklađenosti koja je sveobuhvatna, zasnovana na riziku i dobro opremljena, sa nezavisnom funkcijom usklađenosti vezanom za SPN.

Kriterijumi za procjenu

Sektor osiguranja ima efektivne interne funkcije usklađenosti po pitanju SPN-a ako većina osiguravajućih kompanija ispunjava sljedeće kriterijume:

- Imaju interne programe usklađenosti koji su srazmjerni s nivoom rizika, uzimajući u obzir faktore poput obima i prirode proizvoda u ponudi, profila klijentele, obrazaca transakcija i prekogranične prirode transakcija,
- Imaju imenovanog dovoljno opremljenog i nezavisnog referenta za SPN na nivou višeg rukovodstva,
- Preduzimaju disciplinske mjere protiv svog osoblja u slučaju narušavanja politike usklađenosti,
- Obavljaju interne i/ili eksterne revizije po pitanju SPN-a.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije iz neposrednih i posrednih kontrola društava
- Druge informacije u posjedu nadzornog organa

9. Efektivnost praćenja i izvještavanja o sumnjivim aktivnostima (Ocjena: 0.7)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li osiguravajuće kompanije imaju efektivne i odgovarajuće sisteme za evidentiranje, praćenje i izvještavanje o sumnjivim transakcijama kao podršku svojim politikama i procedurama vezanim za SPN. Dobro osmišljen ručni sistem može biti adekvatan za malu osiguravajuću kompaniju sa jednom filijalom, međutim, za velike osiguravajuće kompanije su potrebni sofisticiraniji sistemi. Dobar sistem evidentiranja je preduslov za efektivan sistem praćenja.

Kriterijumi za procjenu

Ako su ispunjeni sljedeći kriterijumi, to znači da osiguravajuće kompanije imaju adekvatan i prikladan sistem praćenja u domenu SPN-a i izvještavanja o sumnjivim transakcijama:

- Osiguravajuće kompanije imaju informacione sisteme koji omogućavaju i olakšavaju praćenje transakcija klijenata u odnosu na njihove profile,
- Evidencija o transakcijama raspoloživa je u formatu koji olakšava snimanje i praćenje u domenu SPN-a,
- Sistemi podržavaju osiguravajuće kompanije u obavljanju efektivnog snimanja u domenu SPN-a,
- Sistemi pomažu osiguravajućim kompanijama i njihovom osoblju u efektivnoj identifikaciji i bilježenju svih kompleksnih, neuobičajeno velikih transakcija,
- Sistemi pomažu osiguravajućim kompanijama i njihovom osoblju u efektivnoj identifikaciji i izvještavanju o sumnjivim transakcijama,
- Osoblje bi trebalo dobro razumijevati obim svojih obaveza po pitanju izvještavanja o sumnjivim transakcijama i aktivnostima, uključujući tu i koje su aktivnosti obuhvaćene zakonima, a koje ne.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije iz neposrednih i posrednih kontrola društava

Na osnovu prikupljenih informacija utvrđeno je sljedeće:

- kod svih društava se na godišnjem nivou prati/testira efektivnost mehanizama sa ciljem sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- kod dva od četiri društva informacioni sistem omogućava provjeru sljedećih indikatora za procjenu rizika pranja novca: 1) klasifikacija osiguravnika po kategorijama rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, 2) PEP status ugovarača, 3) PEP status osiguravnika i 4) PEP status korisnika osiguranja.
Međutim, kod svih društava postoje alternativni načini za provjeru pomenutih indikatora, u vidu baza podataka koje se vode ručno i posebnih evidencija (npr. u excel formatu), pa čak i kod društava kod kojih informacioni sistem omogućava provjeru navedenih indikatora;
- kod jednog od četiri društva informacioni sistem omogućava obavještanje u slučaju neuobičajeno velikih i drugih sumnjivih transakcija sa aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- kod dva od četiri društva informacioni sistem omogućava osiguravaču da redovno prati promjene u zaključenim ugovorima, statusu klijenta, transakcije i sl.

U periodu 2015 - 2019.godine, broj izvještaja o sumnjivim transakcijama prijavljenim od strane osiguravajućih društava iznosio je 2 (1 sumnjiva transakcija – 2015. godine i 1 sumnjiva transakcija – 2016. godine).

U toku neposrednih kontrola, većina predstavnika društava je istakla da se kontinuirano radi na povećanju IT podrške i unapređenju cjelokupnog informacionog sistema u društvima. Informacije dobijene iz kontrola i upitnika ukazuju da je informacione sisteme društava neophodno dalje

prilagoditi potrebama SPN/FT, a posebno u dijelu klasifikacije klijenata i PEP kategorija, što se najčešće radi u izdvojenim dokumentima, van sistema, koji su dostupni samo određenom broju lica. Međutim, za potrebe procjene ove varijable bitno je napomenuti da ni postojeći nedostaci u informacionim sistemima ne ugrožavaju kvalitet operacija i poslovanja društava, s obzirom na sadašnji obim posla i uspostavljene procedure koje omogućavaju poštovanje zakonskih normi.

10. Nivo tržišnog pritiska u smislu ispunjavanja standarda u domenu SPN-a (Ocjena: 0.8)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se procjenjuje da li (i ako je to tačno, do koje mjere) tržišne sile vrše pritisak na uprave osiguravajućih kompanija da moraju imati efektivnu funkciju usklađenosti po pitanju SPN-a. Njome se obrađuju pritisci koji postoje van pravnog i nadzornog režima u zemlji; na primjer, ekonomski pritisak koji vrše ekonomski partneri, poput komercijalnih partnera.

Kriterijumi za procjenu

Ako su ispunjeni sljedeći kriterijumi, to znači da postoji tržišni pritisak na uprave osiguravajućih kompanija u smislu ispunjavanja međunarodnih standarda u domenu SPN-a:

- Osiguravajuće kompanije imaju prekogranične korespondentne odnose koje smatraju važnima i zbog kojih moraju biti usklađene s međunarodnim standardima u domenu SPN-a ukoliko žele te odnose i zadržati,
- Uprave osiguravajućih kompanija osjetljive su na rizike po međunarodnu i domaću reputaciju vezanu za SPN.

Izvori informacija i podataka

- Upitnici upućeni društvima za osiguranje
- Razgovori/konsultacije sa predstavnicima sektora osiguranja
- Informacije u posjedu regulatornog organa

11. Raspoloživost i pristup informacijama o beneficijarnom vlasništvu (Ocjena: 0.6)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li je kriminalcima lako prikriti svoje beneficijarno vlasništvo u korporacijama, trustovima i sličnim strukturama koje su registrovane ili se vode iz same zemlje.

Kriterijumi za procjenu

Transparentnost po pitanju beneficijarnih interesa u korporacijama, trustovima i sličnim subjektima postoji ako se lako može doći do sveobuhvatnih informacija o strukturi, upravi, kontroli i beneficijarnom vlasništvu u korporacijama, trustovima i sličnim subjektima i ako njima blagovremeno mogu pristupiti nadležni organi vlasti, te su one na raspolaganju institucijama i poslovnim subjektima i profesijama koje su regulisane SPN-om u cilju olakšavanja zahtjeva vezanih za dubinsku analizu njihovih klijenata.

Izvori informacija i podataka

Procjenu ove promjenljive izvršila je Radna grupa za ocjenu ranjivosti bankarskog sektora

12. Raspoloživost pouzdane identifikacione infrastrukture (Ocjena: 0.7)

Opis promjenljive

Finansijska transparentnost i procesi identifikacije i provjere klijenata unaprijeđeni su onda kada institucije regulisane putem SPN-a mogu provjeriti identitet klijenata uz pomoć dokumenata, podataka ili informacija iz pouzdanih, nezavisnih izvora. Dobrom identifikacionom strukturom će se takođe spriječiti upotreba lažnih dokumenata i lažnih identiteta. Lažni dokumenti i lažni identiteti otežavaju mogućnost otkrivanja i vršenja istrage o pranju novca i slijeđenja prihoda od krivičnog djela.

Kriterijumi za procjenu

Dobra identifikaciona struktura postoji i informacije su na raspolaganju onda kad se institucije regulisane putem SPN-a mogu pouzdati na identifikacionu infrastrukturu u zemlji.

Ta infrastruktura se može sastojati od:

- Sigurnog nacionalnog identifikacionog sistema s identifikacionim dokumentima koje izdaje vlada, bilo da ih izdaje nacionalni ili lokalni organ vlasti, i/ili
- Sveobuhvatnih i pouzdanih javnih informacionih sistema koji pomažu u provjeri podataka o klijentima.

Izvori informacija i podataka

Procjenu ove promjenljive izvršila je Radna grupa za ocjenu ranjivosti bankarskog sektora

13. Raspoloživost nezavisnih izvora informacija (Ocjena: 0.6)

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena raspoloživosti nezavisnih i pouzdanih izvora informacija u cilju utvrđivanja transakcionih obrazaca kod klijenata. Procese dubinske analize klijenata lakše je obaviti i oni su kvalitetniji ako su raspoloživi takvi izvori. Oni se mogu koristiti za identifikaciju ili provjeru transakcionih obrazaca i komercijalne istorije klijenata. Takve informacije mogu između ostalog uključivati podatke koje imaju kreditni biro, podatke o prethodnim bankarskim odnosima, mogućnost pristupanja bivšim poslodavcima i raspoloživost računa za komunalije.

Kriterijumi za procjenu

Nezavisni i pouzdani izvori informacija raspoloživi su onda kad su raspoloživi izvori sveobuhvatnih i pouzdanih istorijskih finansijskih informacija i drugih informacija o klijentima i kad njima institucije regulisane putem SPN-a mogu lako pristupiti.

Izvori informacija i podataka

Procjenu ove promjenljive izvršila je Radna grupa za ocjenu ranjivosti bankarskog sektora

ULAZNE PROMJENLJIVE ZA ODABRANE SPECIFIČNE PROIZVODE I USLUGE: OBIM, INHERENTNI ČINIOCI RANJIVOSTI I SPECIFIČNI KONTROLNI MEHANIZMI

Analizirani proizvodi, za cijeli sektor:

1. Mješovito osiguranje / grupno,

2. Mješovito osiguranje / individualno,
3. Riziko osiguranje / grupno,
4. Riziko osiguranje / individualno,
5. Osiguranje života za slučaj doživljenja / individualno,
6. Rentno osiguranje / individualno.

U cilju pribavljanja više informacija od onih kojima Agencija raspolaže preko redovnog izvještavanja, društvima za osiguranje prikupljeni su podaci o veličini i broju transakcija i karakteristikama ovih proizvoda.

Takođe, za potrebe ove analize korišćena je i informacija o životnim osiguranjima na kraju 2018. godine, kao dopuna prvobitno sačinjenom Upitniku, kao i interno rađena za potrebe Agencije za nadzor osiguranja u skladu sa podacima iz Izvještaja o stanju na tržištu osiguranja u Crnoj Gori za 2018. godinu.

Mješovito osiguranje / individualno (ranjivost srednje niska)

Rizici koji su pokriveni ovim proizvodom su rizik doživljenja i rizik smrti, a zaključuje se i tarifira na individualnom nivou. Što se tiče zastupljenosti proizvoda, karakteriše ga srednje visoko učešće u sektoru osiguranja (posmatrano prema učešću u ukupnoj fakturiranoj premiji osiguranja života). Iznosi transakcija, u poređenju sa prosječnom visinom transakcija u sektoru su srednje visoki, dok je rizik vezan za profil klijenata veoma nizak (nizak broj PEP lica, nizak broj stranih lica, nizak broj klijenata razvrstanih u kategorije visokog rizika po drugim osnovama). Proizvod ne daje mogućnost upotrebe u svrhe investiranja, prijevremeni otkup moguć, ali je na niskom nivou. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, postojanja SPNFT tipologija. Što se tiče adekvatnih specifičnih kontrola, sprovode se samo opšte kontrole SPNFT.

Mješovito osiguranje / grupno (ranjivost niska)

Rizici koji su pokriveni ovim proizvodom su rizik doživljenja i rizik smrti, a zaključuje se samo za više lica (grupe). Za proizvod je karakteristično nisko učešće proizvoda u sektoru osiguranja, kao i to da su prosječni iznosi transakcija izuzetno niski. Rizik koji se vezuje za profil klijenata koji zaključuju ovaj tip ugovora veoma je nizak (najčešće pravna lica - poslodavci, registrovani u Crnoj Gori, sa niskorizičnim profilom poslovanja ili državne institucije). Ovaj proizvod nema investicioni karakter, a daje mogućnost prijevremenog otkupa, koji je zastupljen u veoma maloj mjeri. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, omnibus transakcija, postojanja SPNFT tipologija. Što se tiče adekvatnih specifičnih kontrola, sektor na ove ugovore primjenjuje samo opšte kontrole SPNFT.

Riziko osiguranje / individualno (ranjivost niska)

Rizik koji je pokriven ovim proizvodom je rizik smrti za određeni period, a zaključuje se i tarifira na individualnom nivou. Kada je u pitanju zastupljenost odnosno učešće proizvoda, cijenjeno kroz premiju sektora životnih osiguranja, individualno riziko osiguranje ima nisko učešće u sektoru osiguranja, čak i pored velikog broja pojedinačnih ugovora. Proizvod karakteriše i veoma nizak rizik vezan za profil klijenata – uglavnom fizička lica (od čega je veliki broj penzionera koji uzima osiguranje za kraće vremenske periode). Kada je u pitanju investiranje, proizvod ne daje mogućnost upotrebe u svrhe investiranja, kao ni mogućnost prijevremenog otkupa. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili

finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, postojanja SPNFT tipologija, a sprovode se samo opšte kontrole SPNFT.

Riziko osiguranje / grupno (ranjivost niska)

Ovaj proizvod pokriva rizik smrti za određeni period, a zaključuje se samo za više lica (grupe). Za proizvod je karakteristično nisko učešće tehničkih rezervi u ukupnim tehničkim rezervama sektora životnih osiguranja, kao i srednji prosječni iznosi transakcija u odnosu na prosječnu premiju u sektoru životnih osiguranja. Prosječan klijent za ovaj proizvod niskog je rizika (osiguranici su fizička lica), a ovaj proizvod ne daje mogućnost upotrebe u svrhe investiranja, niti mogućnost prijevremenog otkupa, s obzirom da pokriva samo rizik smrti. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, postojanja SPNFT tipologija. Društva nemaju uspostavljene specifične kontrole kod zaključenja i izvršenja ovakvih ugovora.

Osiguranje života za slučaj doživljenja / individualno (ranjivost niska)

Ovim proizvodom je pokriven rizik doživljenja. Što se tiče učešća proizvoda u sektoru osiguranja, ono je na srednje niskom nivou, prosječni iznosi transakcija su srednje niski, a takođe je nizak rizik vezan za profil klijenata - nizak broj PEP lica, nizak broj stranih lica, nizak broj klijenata razvrstanih u kategorije visokog rizika po drugim osnovima. Za proizvod je karakteristično i to da ne daje mogućnost upotrebe u svrhe investiranja. Kod proizvoda postoji mogućnost prijevremenog otkupa, koji je na niskom nivou. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, postojanja SPNFT tipologija. Što se tiče adekvatnih specifičnih kontrola, sprovode se samo opšte kontrole SPNFT.

Rentno osiguranje / individualno (ranjivost niska)

Za proizvod je karakteristično nisko učešće proizvoda u sektoru osiguranja, niski prosječni iznosi transakcija i veoma nizak rizik vezan za profil klijenata, nizak broj PEP lica, nizak broj stranih lica, nizak broj klijenata razvrstanih u kategorije visokog rizika po drugim osnovima. Ovaj proizvod ne daje mogućnost upotrebe u svrhe investiranja, dok je prijevremeni otkup moguć ali je na niskom nivou. Praćenje evidencije po ovakvim ugovorima je jednostavno, a nizak je stepen ranjivosti proizvoda sa aspekta pranja novca ili finansiranja terorizma koji bi proistekao iz transakcija sa ofšor centrima, visokorizičnim jurisdikcijama, postojanja SPNFT tipologija. Što se tiče adekvatnih specifičnih kontrola, sprovode se samo opšte kontrole SPNFT.

1. SPECIFIČNE ULAZNE PROMJENLJIVE ZA ODREĐENI PROIZVOD

Opšte ulazne vrijednosti, obrađene u prethodnom dijelu, imaju simultani uticaj na sve proizvode, obzirom da su povezane sa svim proizvodima navedenim u prethodnom pasusu. Pored opštih promjenljivih, postoji i sedam specifičnih vrijednosti za svaki proizvod:

1. Ukupni obim/vrijednost proizvoda,
2. Upotreba zastupnika,
3. Profil klijentele proizvoda,
4. Raspoloživost polisa investicionog tipa,
5. Nivo gotovinske aktivnosti,
6. Raspoloživost prekogranične upotrebe proizvoda,

7. Ostali faktori podložnosti proizvoda.

1.1.1 Ukupni obim/vrijednost

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena obima/vrijednosti određenog proizvoda u sektoru osiguranja. Ukupni obim/vrijednost određenog proizvoda ukazuje na nivo podložnosti od pranja novca koju on može unijeti u taj sektor ukoliko se ne ublaže eventualni povezani rizici. Cilj ovog indikatora je da se procijeni važnost određenog proizvoda u okviru sektora osiguranja u poređenju sa drugim proizvodima koji su u ponudi u tom sektoru.

Veći obim/vrijednost proizvoda u datom sektoru olakšava maskiranje prijavih transakcija i otežava institucijama njihovo uočavanje i otkrivanje.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Sljedeći kriterijumi ukazuju na visok obim proizvoda:

- Visoko učešće premije za pojedini proizvod u ukupnoj fakturiranoj premiji;
- Visok prosječan iznos premije;
- Visok prosječan iznos naknade štete;
- Visok obim aktive ili pasive povezane s proizvodom;
- Visok prosječan iznos otkupa.

Osnovi za donošenje ocjene:

Po podacima dostavljenim od društava za osiguranje, u poređenju sa zvaničnim podacima kojima raspolaže Agencija za nadzor osiguranja (Izveštaj o stanju na tržištu osiguranja u Crnoj Gori za 2018. godinu), ocijenjeno je učešće pojedinog proizvoda na ukupnom tržištu osiguranja, kroz učešće premije u ukupnoj fakturiranoj premiji, kroz prosječan iznos premije, naknade štete i iznos otkupa u ukupnom portfelju.

Korišćen je i podatak o učešću premije osiguranja (život+neživot) u BDP-u Crne Gore, koji na kraju 2018. godine iznosi 1,88%. Od toga, 0,33% je učešće životnih osiguranja u BDP-u, što ukazuje na znatnu nerazvijenost ovog sektora i time, manju privlačnost za korišćenje u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma.

Po podacima kojim raspolaže Agencija shodno redovnom godišnjem izvještavanju društava, od ukupnog broja sklopljenih ugovora u 2018. godini, 21% otpada na ugovore mješovitog osiguranja a 28% na riziko osiguranje (95% od svih ugovora u vrsti osiguranja života). Po odgovorima pribavljenim od društava za osiguranje, najveći broj transakcija (uplata premije) u toku prethodne, 2018. godine otpada na mješovito osiguranje, dok transakcije po ugovorima o riziko individualnom osiguranju zauzimaju srednje nizak obim transakcija. Procjena se sprovodi prema broju zaključenih ugovora i iznosu tehničkih rezervi formiranih za traženi period.

Međutim, u dijelu premije, mješovito osiguranje nosi 64% ukupne premije životnog osiguranja, a riziko osiguranje 19%.

Prosječan iznos premije, koji se procjenjuje u odnosu na prosječnu premiju kod drugih proizvoda osiguravača shodno popunjenom upitniku društava kod mješovitog individualnog osiguranja je srednje visok, kao i kod individualnog osiguranja za slučaj doživljenja.

Prosječan iznos naknade štete je srednji kod mješovitog individualnog osiguranja, riziko individualnog osiguranja i individualnog osiguranja za slučaj doživljenja.

Prosječan iznos otkupa je srednji kod mješovitog individualnog osiguranja i srednje nizak kod individualnog osiguranja za slučaj doživljenja.

Sve ovo ukazuje na srednje visok nivo aktivnosti po ugovorima o mješovitom osiguranju i srednje nizak nivo aktivnosti po ugovorima o riziko osiguranju i individualnom osiguranju za slučaj doživljenja.

1.1.2 Upotreba zastupnika

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom vrši se procjena toga koliko se često koriste zastupnici ili posrednici u cilju realizacije prodaje proizvoda u okviru sektora osiguranja.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Cilj ove procjene je da se uporedi upotreba zastupnika u sektoru osiguranja u poređenju sa upotrebom zastupnika u drugim finansijskim institucijama.

Smatra se da što je veća upotreba agenata, po modulu 5, to su viši rizici po pitanju pranja novca.

Podložnost proizvoda u smislu zloupotrebe pranjem novca može biti povišena zbog slabih sistema za nadzor u domenu SPN-a za zastupnike i posrednike. Upotrebom agenata, smatra se da se može povećati potencijal anonimne upotrebe datog proizvoda.

Osnovi za donošenje ocjene:

Na kraju 2018. godine na tržištu osiguranja Crne Gore dozvolu za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju imalo je 21 društvo za zastupanje i 7 banaka, dok je dozvolu za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju imalo 10 društava za posredovanje u osiguranju. Shodno podacima kojima raspolaže Agencija, ukupan broj društava za zastupanje ili posredovanje u osiguranju koji posluju životnim osiguranjima je 10. Neposrednim kontrolama navedenih društava Agencija je ustanovila da se taj broj značajno smanjuje iz razloga sve zahtjevnijih obaveza koje ova društva imaju u skladu sa Zakonom o SPNFT, što nerijetko dovodi do raskida ugovora o saradnji pomenutih društava sa društvima za životno osiguranje.

Analizom odgovora društava za osiguranje na upitnik, koji se tiče učešća premija po osnovu ugovora zaključenih posredstvom zastupnika odnosno posrednika u ukupnoj fakturiranoj premiji, konstatovano je da je srednje visoko učešće agenata kod mješovitog individualnog osiguranja, a srednje nisko kod riziko individualnog osiguranja i individualnog osiguranja za slučaj doživljenja.

Međutim, prodaja polisa posredstvom zastupnika i posrednika ne mora inicijalno da znači povećan rizik od pranja novca iz razloga što uglavnom svi zastupnici i posrednici koji posluju na crnogorskom tržištu osiguranja koriste interna akta iz oblasti SPNFT koja su skoro istovjetna aktima društava za osiguranje. Takođe, u procesu neposrednog nadzora zastupnika i posrednika, Agencija se mogla uvjeriti da je usklađenost poslovanja sa zakonskom i podzakonskom regulativom koja uređuje oblast sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma na zadovoljavajućem nivou.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o sumnjivim transakcijama, krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišćen za pranje novca upotrebom zastupnika/posrednika u sektoru osiguranja.

1.1.3 Profil klijenta proizvoda

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom ocjenjuje se da li tip klijenata koji najčešće koristi proizvod povećava rizike od zloupotreba ovih proizvoda i usluga u svrhe pranja novca.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Profil klijenta je rizičan ukoliko je klijent:

- Domaće/strano politički izloženo lice;
- Fizičko lice visoke neto vrijednosti;
- Nerezidentni klijent;
- Klijent sa stranim firmama ili ličnim udjelima;
- Klijent s krivičnim dosijeom ili upravnim i/ili nadzornim mjerama izrečenim u ranijem periodu;
- Klijent s poslovnim vezama sa poznatim jurisdikcijama visokog rizika;
- Firma sa kompleksnom, netransparentnom vlasničkom strukturom;
- Klijent stečen kroz uvedene jurisdikcije s niskim nivoom kontrolnih mehanizama u smislu SPN-a.

Osnovi za donošenje ocjene:

Pri ocjeni ove promjenljive korišćeni su odgovori društava na pitanja dostavljena od strane Agencije, a koja su se odnosila na podatke o klijentima koji nose povišen rizik. Kao što je potvrđeno i nalazima kontrola, procenat domaćih, stranih i nerezidentnih PEP lica i lica sa adresom u ošor (off-shore) zonama nizak je u ukupnom poslovanju kako samih društava, tako i u ukupnom poslovanju cijelog sektora.

Takođe, učešće ugovarača/osiguranika/korisnika evidentiranih kao domaća i strana pravna lica i pravna lica sa kompleksnom/netransparentnom vlasničkom strukturom klasifikovan je kao veoma nizak u ukupnom poslovanju kako samih društava, tako i u ukupnom poslovanju cijelog sektora.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje su klijenti visokog rizika koristili proizvod za pranje novca. Shodno nalazima iz neposrednih kontrola konstatovano je da u društvima postoje prikladni mehanizmi za identifikaciju i praćenje fizičkih lica visokog rizika.

1.1.4 Raspoloživost polisa investicionog tipa

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom vrši se procjena toga da li određeni proizvod omogućava polise investicionog tipa kojim bi se mogla povećati podložnost zloupotrebe pranjem novca.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Karakteristike koje proizvodu daju mogućnost benefita u vidu investiranja u jedinice investicionih fondova ili druge oblike ulaganja smatraju se podložnijim zloupotrebi od pranja novca. Proizvod se smatra podložniji pranju novca ako se njime omogućava ulaganje u finansijske sisteme. Opseg podložnosti zavisice od toga da li se ulaganje javlja kao najistaknutija karakteristika proizvoda ili je to neka od pomoćnih karakteristika.

Osnovi za donošenje ocjene:

Podaci za ovu promjenljivu pribavljeni su iz Upitnika društava, kao i iz informacija kojima Agencija raspolaže.

Iz Upitnika proizilazi da, nijedan proizvod koji je analiziran ne daje mogućnost upotrebe u svrhu investiranja.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišten za pranje novca zbog raspoloživosti investicione karakteristike.

1.1.5 Nivo gotovinske aktivnosti

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom ocjenjuje se da li proizvod daje mogućnost upotrebe gotovine kojom bi se mogao povećati rizik od zloupotrebe pranjem novca kad je u pitanju dati proizvod.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Procjena karakteristika koje omogućavaju benefite ugovaraču putem upotrebe gotovine. Ukoliko proizvod omogućava upotrebu gotovine biće podložniji pranju novca.

Osnovi za donošenje ocjene:

Po navodima društava, proizvodi nisu zasnovani na gotovini, već se sve uplate i isplate vrše preko bankarskih računa pa navedeni proizvodi nisu podložni pranju novca u ovom segmentu.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišten za pranje novca zbog mogućnosti obavljanja gotovinskih transakcija.

1.1.6 Raspoloživost prekogranične upotrebe proizvoda

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom ocjenjuje se do kojih razmjera je prekogranična upotreba povezana s proizvodom, čime bi se posljedično mogao uvećati rizik određenog proizvoda u smislu zloupotrebe pranjem novca. Npr. vlasnik polise može biti rezident jedne jurisdikcije a korisnik osiguranja u drugoj.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Ako se kod proizvoda radi o prekograničnoj upotrebi, on može biti podložan pranju novca. Što je veći obim raspoloživosti datog proizvoda za prekograničnu upotrebu, to on može biti podložniji pranju novca.

Povećana učestalost međunarodnih transakcija datim proizvodom omogućiće bolje maskiranje međunarodne operacije pranja novca.

Osnovi za donošenje ocjene:

Prekogranična upotreba proizvoda osiguranja u Crnoj Gori nije moguća, shodno članu 6 Zakona o osiguranju kojim se navodi da se imovina i lica u Crnoj Gori mogu osigurati samo kod društva za osiguranje osnovanog po ovom zakonu, ili shodno članu 42 koji glasi da strano društvo za osiguranje koje u državi svog sjedišta ima odobrenje za obavljanje poslova osiguranja, odnosno reosiguranja može u Crnoj Gori obavljati poslove osiguranja, odnosno reosiguranja preko filijale.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišćen za pranje novca putem međunarodnih transakcija.

1.1.7 Ostali faktori podložnosti proizvoda

Opis promjenljive

Ovom promjenljivom se vrši procjena toga da li ima nekih dodatnih faktora zbog kojih bi osiguravajuća kompanija bila podložna riziku od pranja novca.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Prisustvo drugih tipičnih karakteristika i činilaca među kojima su i oni koji slijede, uvećavaju ranjivost:

- Anonimna upotreba proizvoda;
- (Ne)postojanje tipologija pranja novca kad je u pitanju zloupotreba proizvoda;
- Upotreba proizvoda/usluge u prevarnim ili šemama poreske utaje;
- Težina praćenja transakcione evidencije o proizvodu;
- Indirektna upotreba proizvoda;
- Mogućnost prijevremenog otkupa i
- (Ne)postojanje posebnih kontrolnih mehanizama za proizvode.

1.1.7.1. Anonimna upotreba proizvoda - Osnovi za donošenje ocjene:

Lični kontakt s klijentom obaveza je za prodavca (zastupnika/agenta prodaje), pa nema rizika od anonimne upotrebe proizvoda. Korisnik polise uvijek mora biti identifikovan.

1.1.7.2. (Ne)postojanje tipologija pranja novca kad je u pitanju zloupotreba proizvoda - Osnovi za donošenje ocjene:

Po podacima iz prakse u Crnoj Gori još nije bilo postupaka u vezi sa pranjem novca preko osiguranja, pa stoga je u obzir moguće uzeti jedino postojanje tipologija pranja novca kad je u pitanju zloupotreba proizvoda, po praksi iz inostranstva.

1.1.7.3. Upotreba proizvoda/usluge u prevarnim ili šemama poreske utaje - Osnovi za donošenje ocjene:

U obzir je uzeta i mogućnost upotrebe proizvoda/usluge u prevarnim ili šemama poreske utaje, kojih nije bilo.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima i poreskim utajama, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišćen za pranje novca zbog gore navedenih faktora.

1.1.7.4. Težina praćenja transakcione evidencije o proizvodu - Osnovi za donošenje ocjene:

Težina praćenja transakcione evidencije o proizvodima ne postoji u društvu, već su sva društva u odgovorima na upitnik navela da je praćenje transakcija po proizvodima lako za praćenje, što se u postupku neposrednog nadzora u društvima i dokazalo.

1.1.7.5. Indirektna upotreba proizvoda - Osnovi za donošenje ocjene:

Shodno popunjenom upitniku dva društva su navela da je kod mješovitog individualnog osiguranja i riziko individualnog osiguranja moguća indirektna upotreba proizvoda/usluge od strane lica koja nijesu ugovorila polisu, dok kod ostalih to nije moguće.

1.1.7.6. Mogućnost prijevremenog otkupa - Osnovi za donošenje ocjene:

Rizik od mogućnosti prijevremenog otkupa je nizak, tj. po navodima društava učešće prijevremeno otkazanih (otkupljenih) polisa je ili nisko ili neprimjenjivo kod određenih proizvoda.

1.1.7.7. (Ne)postojanje posebnih kontrolnih mehanizama za proizvode - Osnovi za donošenje ocjene:

Posebni kontrolni mehanizmi za proizvode kod svih društava postoje ili u opštem obliku PN kontrola ili postoje u limitiranom obliku za određene proizvode.

Prema podacima kojima raspolaže Agencija, nije bilo slučajeva o krivičnim djelima, uključujući i predmete pranja novca gdje je proizvod korišćen za pranje novca zbog gore navedenih faktora.

1.2 Ocjene za sve proizvode

Na osnovu navedenih parametara, ocjena svih proizvoda je sledeća:

Rezultati ocjena za svaki proizvod	Ukupni obim/vrijednost	Upotreba zastupnika	Profil klijenta	Raspoloživost polise investicionog tipa	Nivo gotovinske aktivnosti	Raspoloživost prekogranične upotrebe	Ostali podložni faktori
Mješovito osiguranje / grupno	Nizak	Nizak	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak
Mješovito osiguranje / individualno	Srednje visok	Srednje visok	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak
Riziko osiguranje / grupno	Nizak	Nizak	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak
Riziko osiguranje / individualno	Srednje nizak	Srednje nizak	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak
Osiguranje života za slučaj doživljenja / individualno	Srednje nizak	Nizak	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak
Rentno osiguranje / individualno	Nizak	Nizak	Nizak	N/A	Nizak	N/A	Nizak

ZAKLJUČAK

Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma kao i podzakonskim aktima propisane su mjere i radnje koje obveznici, između ostalog i društva za životno osiguranje, društva za zastupanje, odnosno posredovanje u osiguranju, sprovode u cilju minimiziranja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Propisima su utvrđeni i nadležni organi sistema, koji su zaduženi za provjeru, kao i propisane kazne za kršenje obaveza vezanih za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma. Nadležnost za vršenje nadzora nad sprovođenjem Zakona o SPNFT i propisa donijetih na osnovu njega povjerena je Agenciji za nadzor osiguranja, kao regulatornom organu za tržište osiguranja, članom 94 stav 1 tačka 4

navedenog zakona. Nadležnost Agencije za nadzor osiguranja, je predviđena i članom 130 stav 1 tačka 6 Zakona o osiguranju, kojim je propisano da će Agencija rješenjem izreći mjeru za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju društvu za osiguranje koje postupa suprotno zakonu, drugim propisima i opštim aktima kojima je uređeno poslovanje društva za osiguranje.

Pored navedenog, Savjet Agencije za nadzor osiguranja je u maju 2015. godine donio Smjernice o analizi rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, kojima se uređuju bliži kriterijumi za izradu analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kojima su izloženi obveznici Zakona o SPNFT na tržištu osiguranja. Pomenute smjernice su trenutno u fazi usklađivanja sa posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o SPNFT, koje su stupile na snagu u julu 2018. godine.

Naime, svako od trenutno aktivna četiri društva za životno osiguranje, bilo je predmet i neposredne i posredne kontrole u oblasti SPNFT u periodu od 2015. do 2019. godine, a pored navedenog sproveden je i velik broj neposrednih kontrola drugih obveznika Zakona o SPNFT – društava za zastupanje, odnosno posredovanje u osiguranju. U navedenim postupcima konstatovani su uglavnom manji propusti u sprovođenju obaveza iz Zakona o SPNFT i propisa zasnovanih na njemu, te nije bilo značajnijih mjera nadzora ili drugih kazni. Opšti utisak je da je SPNFT regulativa bitno unaprijeđena u odnosu na period koji je pokrivala prethodna Nacionalna procjena rizika, što se pokazalo i u dosadašnjoj praksi i primjeni Zakona o SPNFT i propisa zasnovanih na njemu.

RANJIVOST OSTALIH FINANSIJSKIH INSTITUCIJA NA RIZIK OD PRANJA NOVCA

Procjena funkcionisanja ostalih finansijskih institucija primjenom ciljanih i osmišljenih mjera koje su u periodu od 2015. do 2019. godine preduzete u dijelu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma kao i radnji i mjera koje dalje treba preduzimati ključne su radi uspješnijeg upravljanja ovom vrstom rizika.

U tom pravcu, posebna pažnja je posvećena novinama u dijelu inoviranja zakonske i podzakonske regulative kao i podataka i informacija u dijelu licenciranih društava koji će biti predmet kontrola u budućem periodu, a samim tim i procjene ranjivosti u pomenutom dijelu. Institucije koje nijesu obuhvaćene ovom analizom su Institucije za elektronski novac, s obzirom da su licencirana društva krajem 2018. godine. Registar institucija za elektronski novac je baza podataka o institucijama za elektronski novac koje su od Centralne banke Crne Gore dobile odobrenje za izdavanje elektronskog novca, ograncima preko kojih institucije za elektronski novac izdaju elektronski novac i/ili pružaju platne usluge, i agentima kojima institucije za elektronski novac povjere pružanje platnih usluga. Jedna institucija za elektronski novac je dobila dozvolu za rad od strane Centralne banke Crne Gore.

Osnovni cilj procjene ranjivosti ostalih finansijskih institucija jeste da se analizira ranjivost koja između ostalog, proističe iz proizvoda, usluga i kanala koje određene finansijske institucije pružaju, vrste klijenata koje ovakve institucije imaju i slično.

Procjena ranjivosti obuhvata procjenu regulisanih finansijskih institucija i to:

- Investiciono razvojnog fonda - IRF CG;
- Faktoring društava;
- Mikrokreditnih finansijskih institucija;
- Pružaoca usluga slanja i primanja doznaka preko Pošte Crne Gore;
- Platnih institucija;

JAVNA VERZIJA

- Lizing društava;
- Nereguliranih finansijskih institucija.

Ranjivost ostalih finansijskih institucija od pranja novca je sprovedena zasebno za svaku finansijsku instituciju ponaosob. Konačna ocjena ranjivosti ostalih finansijskih institucija uključuje pojedinačne ocjene ranjivosti finansijskih institucija koje predstavljaju ulazne vrijednosti za nacionalnu ranjivost ovih institucija od pranja novca.

Opšte ulazne varijable koje upućuju na procjenu ostalih finansijskih institucija su:

- sveobuhvatnost pravnog okvira za sprječavanje pranja novca;
- efikasnost sprovođenja nadzora;
- dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija;
- dostupnost i sprovođenje krivičnih sankcija, dostupnost i efikasnost ulaznih kontrola;
- integritet lica zaduženih za poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- nivo obučenosti i znanja lica zaduženih za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca;
- efikasnost organizacije rada finansijske institucije u dijelu sprječavanja pranja novca;
- efikasnost nadzora i izvještavanje o sumnjivim aktivnostima;
- dostupnost i pristup informacijama o stvarnom vlasniku;
- dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju;
- dostupnost nezavisnih izvora finansiranja.

Na osnovu kriterijuma za procjenu prikupljenih podataka i informacija, dobijene su odgovarajuće vrijednosti za svaku varijablu.

Ostale finansijske institucije	Numerički izraz za ranjivost na pranje novca	Nivo ranjivosti na pranje novca
Regulisane finansijske institucije		n/a
Investiciono razvojni fond	0,18	niska ranjivost
Mikrokreditne finansijske institucije	0,30	srednje niska ranjivost
Platne institucije	0,31	srednje niska ranjivost
Pružaoци usluga slanja i primanja doznaka-Pošta Crne Gore	0,35	srednje niska ranjivost
Factoring društva	0,35	srednje niska ranjivost
Pružaoци usluga lizinga	0,41	srednja ranjivost
Neregulirane finansijske institucije		n/a
Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti ostalih finansijskih institucija	0,32	srednje nizak nivo ranjivosti

Ukupna ocjena ranjivosti na pranje novca kome su izložene ostale finansijske institucije u Crnoj Gori, odražava srednje nizak nivo ranjivosti izražen koeficijentom (0,32), na skali od 0,00 najniža do 1,00 najviša ranjivostav

Simultani uticaj opštih ulaznih promjenljivih na sve finansijske institucije prepoznate u okviru poslovanja ostalih finansijskih institucija specifično se odražava na svaku finansijsku instituciju ponaosob na osnovu čijeg uticaja se pravi razlika u nivou ranjivosti na pranje novca i ranjivosti na finansiranje terorizma među pojedinim finansijskim institucijama a to su:

Varijable inherentne podložnosti:

1. Veličina sektora/poslovne oblasti;
2. Osnovni profil klijenta;
3. Korišćenje zastupnika;
4. Stepen novčanog prometa;
5. Proizvodi i usluge kod kojih se intenzivno koristi gotovina;
6. Učestalost ili procenat međunarodnih transakcija;
7. Anonimno korišćenje proizvoda;
8. Otežano prepoznavanje sumnjivih transakcija i vođenje evidencija;
9. Zloupotreba finansijske institucije postojanjem tipologija pranja novca;
10. Indirektno korišćenje proizvoda i usluga i slično.

INVESTICIONO RAZVOJNI FOND³⁴ (IRF CG)

Ranjivost na pranje novca je izražena koeficijentom 0,18 i odražava nizak nivo ranjivosti

U periodu od 2015. godine do kraja 2018. godine IRF CG je ostvario neposrednu komunikaciju sa ciljnim grupama, proširio je baze svojih korisnika, kroz poboljšavanje uslova finansiranja i smanjenje troškova naknada i kamata i nastavio saradnju sa međunarodnim finansijskim institucijama.

Nastavljajući trend uspješnog poslovanja, IRF CG je i u 2018. godini ostvario zavidne rezultate. Ukupnom realizacijom plan je premašen za skoro 50%. Rast je ostvaren upoređujući realizaciju za prethodne dvije godine i to za 19% u odnosu na 2017. godinu i čak 63% u odnosu na 2016. godinu.

Odobreni plasmani su namijenjeni otvaranju novih preduzeća, poboljšavanju konkurentnosti i likvidnosti privrednih subjekata, unapređenju proizvodnje i usluga orijentisanih prema izvozu kao i proizvodnje kojom se smanjuje uvozna zavisnost, finansiranje infrastrukturnih projekata, a sve to sa ciljem otvaranja novih radnih mjesta kroz kontinuiranu podršku i podsticanje ubrzanog ravnomjernog privrednog razvoja Crne Gore.

Posebna pažnja je tokom 2018. godine bila usmjerena na postojeća preduzeća i njihove razvojne projekte kojima se podržavaju prioritetni sektori razvoja, čime se želi uticati na diversifikaciju ekonomske strukture.

Varijable inherentne podložnosti

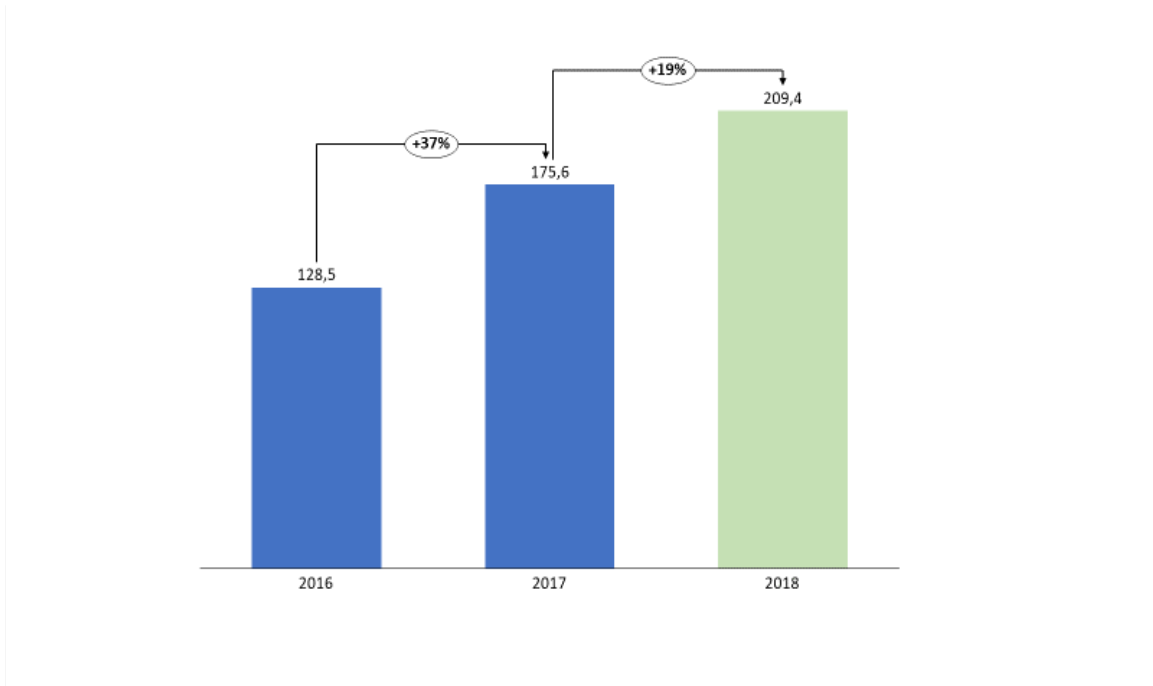
Plan realizacije za 2018. godinu je iznosio 140 miliona eura dugoročnih i kratkoročnih kredita/factoringa. Poslovnu 2018. godinu IRF CG je završio sa 209,4 miliona eura za finansiranje 412 projekta. Rast je ostvaren, kako u odnosu na plan, za skoro 50%, tako i u odnosu na rezultat iz 2017. godine, za 19%.

Na grafiku br 1. koji slijedi prikazan je iznos odobrenih sredstava za zadnje tri godine/u milionima eura:

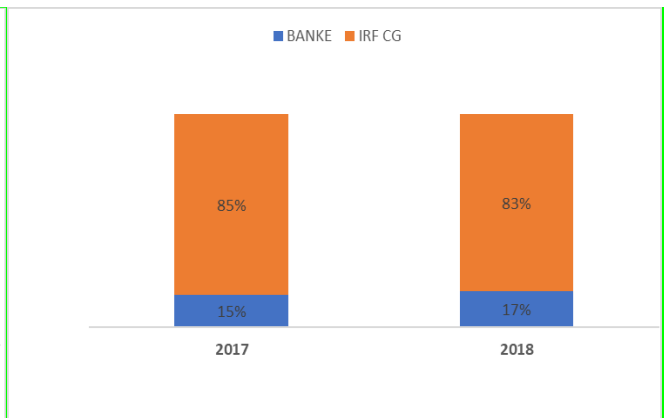
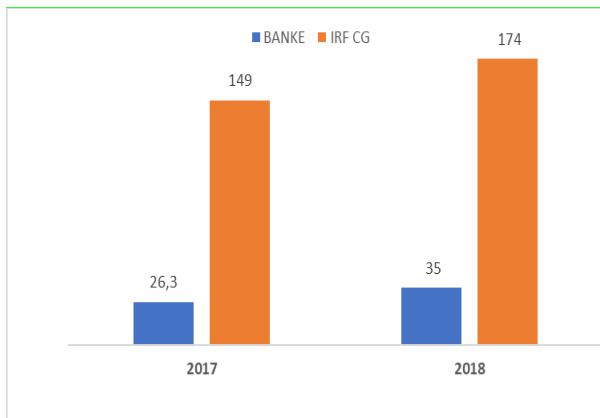
---

³⁴ U daljem tekstu IRF CG

JAVNA VERZIJA

-

Krajnji korisnici kreditnih aranžmana IRF CG mogu biti samo subjekti koji od Poreske uprave obezbijede potvrdu da uredno izmiruju svoje poreske obaveze (što predstavlja sigurnost sa aspekta sprječavanja pranja novca), dok je za one najurednije koji se nađu na Bijeloj poreskoj listi obezbijedena stimulacija u vidu niže kamatne stope za 0,5pp. Još jedna vrsta stimulacije, tj. niže kamatne stope od 0,5pp odnosi se i za projekte finansirane iz sredstava EIB-a.

Tokom 2018. godine IRF CG je koristio finansijska sredstva odobrena od strane Evropske investicione banke i Razvojne banke Savjeta Evrope što predstavlja nizak nivo ranjivosti na pranje novca.

Primjena odgovarajućih modela definisanih faktoring aranžmanom zavisi od procjene rizika transakcije od strane Fonda, kao i boniteta kako komitenta tako i dužnika. Rizik kod faktoring

finansiranja je značajno manji nego kod drugih instrumenata finansiranja zbog njegove ročnosti, ali i višestruko pruženih garancija pa je samim tim i ranjivost od pranja novca niska.

Zaključno sa 2018. godinom Fond je u strukturi svojih klijenata imao minimalan broj visokorizičnih klijenata sa aspekta rizika od pranja novca i to: vlasnika ili ovlašćenih lica pravnih lica kojima se odobravaju krediti ili se pruža usluga faktoring finansiranja, stranih funkcionera, stvarnih vlasnika – politički eksponiranih lica, politički eksponiranih lica, nerezidenata - jedino u slučaju faktoring finansiranja, kada se izvrši otkup potraživanja klijenata Fonda od ino kupaca pa je samim tim ranjivost na pranje novca niska.

Fond mogući potencijalni rizik od pranja novca vidi gotovo jedino, na strani dužnika u faktoringu (otkupu potraživanja klijenata Fonda) čime klijentovi dužnici postaju dužnici Fonda. Međutim, ta ranjivost je niska jer poslovanje nije mnogo razrađeno a i Fond posluje za sada sa poznatim pravnim licima, koja su prepoznatljiva u okviru djelatnosti kojom se bave, odnosno koji uplaćuju sredstva na račun Fonda ali po osnovu dokumentovanog potraživanja (fakture) klijenta.

U posmatranom periodu nije bilo prijavljenih sumnjivih klijenata i transakcija Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (Sektoru za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma) od strane Fonda s obzirom da u strukturi svojih klijenata ima minimalan broj visokorizičnih klijenata pa je samim tim i ranjivost na pranje novca niska.

(Inherentna) ranjivost na pranje novca - kontrolne mjere

Sistem unutrašnje kontrole IRF CG je proces, uspostavljen od strane menandžmenta namijenjen za postizanje strateških i poslovnih ciljeva, ciljeva izvještavanja i ciljeva usklađenosti sa zakonima, pravilnicima, procedurama kojima je pored ostalog regulisana oblast sprječavanja pranja novca.

Sistem unutrašnjih kontrola je na visokom nivou. Novim Zakonom je definisano da je IRF obveznik Centralne banke Crne Gore koja će vršiti nadzor nad sprovođenjem Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Cilj unutrašnje kontrole je da kroz permanentni nadzor rada organizacionih jedinica, kontroliše usklađenost poslovanja IRF CG sa pravilnicima, procedurama i ostalim internim aktima, da unaprijedi poslovanje IRF CG, kako bi se operativno-proceduralni rizik od pranja novca sveo na najmanju moguću mjeru.

Fond u procesu upravljanja rizikom od pranja novca kontinuirano obavlja kontrolu, utvrđuje, procjenjuje, mjeri i prati ovu vrstu rizika kome je izložen u svom poslovanju.

Fond je imenovao lica zadužena za praćenje rizika od pranja novca: Ovlašćeno lice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i njegovog zamjenika, koji ne obavljaju samo i isključivo poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma kako Zakon obavezuje.

IRF CG posluje u skladu sa Zakonom o Investiciono-razvojnem fondu Crne Gore.

Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija definisana je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu koga su propisane kaznene odredbe.

Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (za prevaru, zloupotrebu službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom³⁵.

³⁵ "Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03, 013/04, 047/06, 40/08, 025/10, 073/10, 032/11, 064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/18 od 17.07.2018.godine

Lica zadužena za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma posjeduju integritet za obavljanje ove vrste poslova i nivo obučenosti i znanja, stoga je ranjivost na pranje novca niska u pomenutom dijelu.

IRF CG ima dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju klijenata Fonda kao i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu što ukazuje na nizak nivo ranjivosti na pranje novca.

Tokom 2018. godine, Centralna banka Crne Gore je sprovela značajne aktivnosti na unapređenju funkcionisanja Kreditnog registra i poboljšanju kvaliteta usluga koje registar pruža. Kumulativni podaci o dužničko-povjerilačkim odnosima iz Kreditnog registra na taj način su kvalitativno poboljšani i postaju obuhvatniji i sadržajniji. Time je kvalitet i obuhvat praćenja sistemskih rizika u finansijskom sektoru znatno poboljšan.

Shodno novoj Odluci o kreditnom registru koja je usvojena u junu 2018. godine, a koja je stupila na snagu u 2019. godini, IRF CG, je uključen u sistem razmjene podataka i informacija sa Centralnom bankom Crne Gore.

S obzirom da je lako dokaziv izvor doniranog kapitala koji se odnosi na funkcionisanje rada Fonda kao i izvor ostvarenih prihoda klijenata kojima se odobravaju krediti, postoji nizak nivo ranjivosti na pranje novca u ovoj posmatranoj finansijskoj instituciji.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,18 i odražava nizak nivo ranjivosti;

MIKROKREDITNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE (MFI)

Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti na pranje novca izražen je koeficijentom 0,30 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti

Mikrokreditne finansijske institucije (MFI) na tržištu Crne Gore predstavljaju mehanizam za suzbijanje rasta siromaštva i stvaranje kvalitetnog kako ekonomskog tako i socijalnog ambijenta. Na osnovu istraživanja - uvidom u sredstva javnog informisanja došli smo do podatka da je skoro svaki četvrti građanin Crne Gore na kraju 2018. godine bio aplikant za kredit mikrokreditne finansijske institucije, odnosno koristio usluge mikrokreditiranja. Mikrofinansiranje u Crnoj Gori, definisanjem nove zakonske regulative, odnosno Zakona o finansijskim institucijama dobilo je na značaju, zato što MFI predstavljaju zaokruženu cjelinu finansijskog sektora po pitanju kreditnih plasmana.

Ciljne grupe MFI su fizička lica koja ostvaruju (ili planiraju ostvariti) prihode od samostalne djelatnosti, preduzetnici, mikro i mala preduzeća (MMP), zaposlena lica i penzioneri. Shodno ciljnim grupama i njihovim potrebama definisani su i kreditni proizvodi koje pružaju na tržištu Crne Gore i to:

- Krediti za mikro i mala preduzeća;
- Krediti za samostalno obavljanje djelatnosti u trgovini, poljoprivredi, uslužnim djelatnostima i proizvodnji;
- Krediti za rekonstrukciju i dogradnju stambenih jedinica;
- Krediti za poboljšanje uslova života;

- Krediti za situacije kojima je neophodna brza reakcija vezano za iznenadne finansijske situacije.

Varijable inherentne podložnosti

U bankarskom sistemu Crne Gore na kraju četvrtog tromjesječja 2018. godine ukupno je poslovalo sedam MFI. Zaključno sa 2019. godinom poslovalo je osam MFI, odnosno u toku 2019. godine je licencirana još jedna MFI od strane Centralne banke Crne Gore.

U finansijskom sistemu Crne Gore na dan 31. 12. 2018. godine poslovalo je sedam mikrokreditnih finansijskih institucija (MFI) čija je ukupna bilansna suma na kraju 2018. godine iznosila 64,6 miliona eura. Bilansna suma MFI na godišnjem nivou zabilježila je rast od 5,77%. Od ukupne bilansne sume 84,44% odnosilo se na dvije MFI.

MFI odobravaju kredite fizičkim licima uglavnom u malim iznosima, uz minimalni nivo obezbjeđenja što upućuje na srednje nizak nivo ranjivosti, uz manji obim dokumentovanosti kreditnih zahtjeva i u kraćem vremenskom periodu realizacije zahtjeva u odnosu na uslove banaka, ali uz višestruko više cijene kredita iskazano kroz visinu efektivne kamatne stope. Raspoloživost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu postoji, dostupnost pouzdane identifikacione infrastrukture postoji, stoga je ranjivost na pranje novca minimalna.

Najznačajnije učešće u strukturi pasive ostvaruju pozajmljena sredstva od banaka i ostalih klijenata i kapital, kao osnovni izvor finansiranja djelatnosti ovih institucija.

MFI su na kraju 2018. godine ostvarile pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 4,5 miliona eura. Jedna MFI je na kraju 2018. godine poslovala sa gubitkom. Imajući u vidu činjenicu da MFI ne primaju depozite, kao i da imaju malo učešće u ukupnoj aktivni finansijskog sistema, MFI ne predstavljaju prijetnju za finansijsku stabilnost a samim tim ni prijetnju od pranja novca iako pokrivaju jednu određenu „nišu“ u crnogorskom finansijskom sistemu.

Kada govorimo o strukturi klijenata kojima se odobravaju krediti dominiraju mikrokrediti opredjeljeni mikrobiznisu, tako da je najveći broj odobrenih kredita namijenjen fizičkim licima (koja uglavnom nemaju stalan izvor ostvarenih prihoda) za koja je u nekim slučajevima teško dokazivo njihovo porijeklo pa je samim tim rizik od pranja novca srednje nizak.

Mikrokreditne finansijske institucije uglavnom obavljaju transakcije preko banaka, stoga je ranjivost u pomenutom dijelu niska.

Klijenti mikrokreditnih finansijskih institucija kojima se odobravaju krediti su uglavnom lica koja nemaju stalno zaposlenje, pa je samim tim izvor ostvarenih prihoda pomenutih klijenata teško dokaziv. S obzirom da se kredit otplaćuje, a porijeklo sredstava nije poznato jer se radi uglavnom o licima koja nemaju stalni izvor ostvarenih prihoda, procijenjena ranjivost od pranja novca u ovom dijelu ocijenjena je kao srednje niska ranjivost.

Najznačajnije učešće u strukturi pasive čine pozajmljena sredstva od nerezidentnih banaka i ostalih klijenata (ostale depozitne finansijske institucije, fondovi) i kapital, kao osnovni izvori finansiranja djelatnosti ovih institucija. S obzirom da se provjerava izvor doniranog kapitala prije dobijanja dozvole za rad koji se odnosi na osnivanje i funkcionisanje rada mikrokreditnih finansijskih institucija, postoji nizak nivo ranjivosti na pranje novca u ovom sektoru.

Učestalost ili procenat učešća međunarodnih transakcija za period od četiri poslovne godine poslovanja nije zanemarljiva kategorija, odnosno zastupljen je u dijelu pozajmljenih sredstava od renomiranih Fondova.

Takođe, ove institucije koriste Listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija i preduzimaju mjere i radnje koje se odnose na zabranu poslovanja sa zemljama koje ne poštuju opšte prihvaćene standarde iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Pokazatelji potencijalnih aktivnosti pranja novca i radnji koje izazivaju sumnju na pranje novca

Ono što karakteriše rad mikrokreditnih finansijskih institucija u Crnoj Gori je stalni blizak nadzor klijenata po principu „Know your clijent“ („poznajem svog klijenta“), pa je samim tim ranjivost u pomenutom dijelu niska.

Kada je riječ o razvrstavanju i prepoznavanju klijenata po rizičnosti možemo reći da za period od četiri godine poslovanja nije bilo evidentirano prisustvo visokorizičnih klijenata (politički eksponiranih lica, nerezidenata, stvarnih vlasnika politički eksponiranih lica i sl.), pa je samim tim i ranjivost ovog sektora poslovanja ocijenjena kao niska ranjivostav

Mikrokreditne finansijske institucije nisu imale prijave sumnjivih transakcija Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma - nadležnom organu uprave za period posmatranja od četiri poslovne godine.

(Inherentna) ranjivost na pranje novca i finansiranje terorizma - kontrolne mjere

Mikrokreditne finansijske institucije su obveznici po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma koje nadzire Centralna banka Crne Gore. Mikrokreditne finansijske institucije poštuju Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Zakon o Bankama, Smjernice za analizu rizika klijenata, Odluku o minimalnim standardima za upravljanje rizicima mikrokreditnih finansijskih institucija, Indikatore sumnjivih transakcija, Pravilnik o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih, Pravilnik o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prate elektronski prenos novčanih sredstava.

Praćenje aktivnosti koje se odnosi na poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma finansijske institucije obavlja se posredstvom ovlašćenih lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i njihovih zamjenika.

Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija definisana je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu koga su propisane kaznene odredbe. Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (za prevaru, zloupotrebu službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom.

Lica zadužena za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma posjeduju integritet za obavljanje ove vrste poslova i nivo obučenosti i znanja, stoga je ranjivost na pranje novca niska u pomenutom dijelu. Uzimajući u obzir nivo znanja i integritet ovih lica ukupna ocjena ukazuje na srednje nisku ranjivost ove varijable posmatranja.

Mikrokreditne finansijske institucije imaju otvorene račune kod banaka u Crnoj Gori. Kontrole su obavljane za posmatrani period posredno preko banaka. S obzirom da se transakcije

mikrokreditnih finansijskih institucija izvršavaju kroz bankarski sistem, kontrole su obavljane posrednim putem, naime kontrolom banaka kontrolisane su i mikrokreditne finansijske institucije. Dodatno Centralna banka je sprovodila i neposredne ciljane kontrole - on site MFI direktno u mikrokreditnim finansijskim institucijama.

Nadzor nad radom sektora mikrokreditiranja u Crnoj Gori u svojstvu primarnog nadzornog organa obavlja Centralna banka Crne Gore koja je za četiri godine posmatranja obavila 29 posrednih kontrola MFI preko banaka i 5 neposrednih on site ciljnih kontrola mikrokreditnih finansijskih institucija.

Takođe, u narednom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti koje će se odnositi na ciljane obuke (needs based) kako zaposlenih u MFI koji su u direktnom kontaktu sa klijentom tako i ovlašćenih lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma koji vrše nadzor nad istim. U toku 2018. godine Centralna banka Crne Gore je nastavila sa reformom regulatornog okvira, u okviru koje se vrši usklađivanje postojeće regulative sa novom pravnom tekovinom Evropske unije i međunarodnim standardima u oblasti finansijskih usluga.

U cilju usklađivanja sa regulatornim okvirom kojim se reguliše rad institucija koje se bave poslovima finansijskog lizinga, faktoringa, otkupa potraživanja, mikrokreditiranja i kreditno-garantnim poslovima, Savjet Centralne banke je u junu 2018. godine usvojio i novu Odluku o Kreditnom registru 21, sa primjenom od 1. januara 2019. godine. Ova odluka je pripremljena i radi unapređenja Kreditnog registra kroz obezbjeđivanje dodatnih, pojedinačnih i zbirnih podataka iz Kreditnog registra koji će postati dostupni korisnicima.

Shodno novoj Odluci o kreditnom registru usvojenoj u junu 2018. godine, a koja je stupila na snagu u 2019. godini, osim MFI i Investiciono-razvojnog fonda, u sistem razmjene podataka uključene su i novolicencirane ostale finansijske institucije (lizing i faktoring kompanije, društva koja se bave otkupom potraživanja, društva koja se bave kreditno garantnim poslovima), kao i nelicencirane institucije koje u svom portfoliju imaju potraživanja preko 200 hiljada eura. Znatno proširenje subjekata koji su uključeni u sistem razmjene podataka u Kreditnom registru doprinosi stvaranju realnijeg okvira za praćenje finansijske stabilnosti i smanjenju finansijskih rizika.

U bazi Kreditnog registra su na kraju 2018. godine bila evidentirana 144.783 lica koja imaju zaduženost po osnovu kredita, lizinga, kreditnih kartica, dozvoljenog minusa po tekućem računu, garancija, akreditiva i ostalih prijavljenih zaduženja, što predstavlja uvećanje od 5% u odnosu na kraj 2017. godine. Od ukupnog broja evidentiranih lica, 138.807 lica, odnosno 96%, odnosi se na fizička lica, dok se ostatak od 5.976 lica, odnosno 4%, odnosi na pravna lica. Broj ostvarenih upita od strane korisnika usluga Kreditnog registra tokom 2018. godine iznosio je 197.513, što je za 3% više u odnosu na prethodnu godinu. Kreditni registar CBCG će i u budućem periodu nastaviti sa unapređenjem usluga, posebno u dijelu razmjene podataka sa nebankarskim nefinansijskim institucijama, što će doprinijeti povećanju obima informacija o bonitetu klijenata i stvoriti osnov za bolje praćenje kreditnog rizika u sistemu.

U ovom sektoru je prisutna ranjivost u dijelu koji se odnosi na dokazivost porijekla sredstava koja se tiču otplate pozajmljenih sredstava jer su u pitanju lica koja nemaju stalan izvor prihoda. U narednom periodu veća pažnja će biti usmjerena kako na utvrđivanje identiteta i praćenje poslovnog odnosa klijenta sa mikrokreditnom finansijskom institucijom tako i na zapošljavanje kadra koji sprovodi nadzor nad radom ovih institucija (zapošljavanjem većeg broja zaposlenih). Napomena: U 2019. godini Centralna banka Crne Gore je izdala dozvolu za rad jednoj MFI, tako da je zaključno sa 31.12.2019. godine na tržištu Crne Gore poslovalo 8 mikrokreditnih finansijskih institucija.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,30 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti.

PRUŽAOCI USLUGA SLANJA I PRIMANJA DOZNAKA PREKO PLATNIH INSTITUCIJA

Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti na pranje novca je izražen koeficijentom 0,31 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti

U Crnoj Gori u periodu od 2015. godine do 2018. godine Centralna banka Crne Gore je izdala odobrenje/dozvolu za rad za tri platne institucije. Dvije platne institucije imaju odobrenje za izvršavanje novčanih doznaka a jedna za izdavanje i/ili prihvatanje platnih instrumenata. Platne institucije nijesu bile obuhvaćene prethodnom procjenom ranjivosti ostalih finansijskih institucija jer su u pitanju institucije koje su licencirana društva koja su licencirana od strane Centralne banke Crne Gore u martu 2015. godine.

Platne institucije pružaju platne usluge izvršenja novčanih doznaka preko mreže svojih agenata kao što su lokacije Pošte Crne Gore, banaka, operatera mobilne telefonije, autobuskih stanica i/ili na sopstvenim lokacijama. Glavni nosioci razvoja platnih institucija su kvalitet same usluge transfera novca, brzina usluge, stručnost i obučenosť za pružanje usluge i kontinuirana podrška korisnicima usluge kao i agentima na čijim se lokacijama pruža platna usluga.

Platne institucije su obveznici shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i samim tim je sveobuhvatnost pravnog okvira adekvatna i obuhvata oblasti koje se odnose na mjere provjere klijenata, politički eksponiranih lica, vođenje evidencija i drugih kriterijuma koji su definisani Zakonom i podzakonskim aktima u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Efektivnost nadzora platnih institucija u oblasti SPNFT je adekvatna radi postojanja direktnih neposrednih kontrola od strane regulatora i supervizora - Centralne banke Crne Gore. U periodu 2015-2019. godina sprovedene su četiri neposredne ciljne kontrole platnih institucija.

Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija definisana je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma ("Službeni list Crne Gore", br.33/14, 44/18 i 73/19) na osnovu koga su propisane kaznene odredbe.

Kaznenim odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma je regulisana prekršajna odgovornost u slučaju utvrđivanja nepravilnosti u poslovanju platnih institucija. Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (za prevaru, zloupotrebu službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom Crne Gore.

Procjena stepena dostupnosti i sprovođenja administrativnih sankcija je visoka. Ova procjena je izvedena na osnovu odredbi postojećeg Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma koji ima definisan set kaznenih odredbi za institucije i odgovorna lica u slučaju nepridržavanja propisa iz ove oblasti. Procjena stepena dostupnosti i sprovođenja krivičnih sankcija je visoka. Kriterijumi za ovu procjenu su postojanje seta krivičnih sankcija u okviru važećih zakona.

Procjena stepena dostupnosti i efektivnosti ulaznih kontrola je visoka. Ova procjena je izvedena na osnovu postojanja zakonskog odnosno regulatornog okvira i propisa kojima su jasno i temeljno definisani neophodni uslovi za licenciranje platnih institucija i njihovih agenata kao i potreba ispunjavanja kriterijuma u pogledu obrazovanja i stručnih sposobnosti odgovornih lica.

Procjena stepena integriteta osoblja u preduzeću/instituciji je visoka. Ova procjena je izvedena na osnovu uspostavljenih mjera i mehanizama interne kontrole kao i zakonskih obaveza u pogledu prijavljivanja nadzornim organima lica imenovanih za poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, redovno izvještavanje platnih institucija prema nadzornim organima, a u skladu sa zakonom.

Procjena stepena efektivnosti funkcije usklađenosti (Organizacije) je visoka. Ova procjena se temelji na činjenici da je funkcija ovlašćenog lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma organizaciono odvojena od ostalih organizacionih djelova u platnoj instituciji, da se redovno sprovode kontrole usklađenosti sa zakonskom regulativom i da postoje adekvatna kadrovska rješenja.

Procjena stepena efektivnosti nadzora i izvještavanja o sumnjivoj aktivnosti klijenata platne institucije je visoka. Ova procjena se temelji na postojanju i sprovođenju internih politika i procedura kojima se propisuje način izvještavanja prema nadzornim organima kao i evidencije, zaštita i čuvanje podataka. Platne institucije su prijavljivale sumnjive transakcije i klijente FOJ-u i u 2018. godini ovaj trend izražava tendenciju rasta prepoznavanja i prijavljivanja ovakvih transakcija nadležnom organu. S tim u vezi ove institucije prepoznaju indikatore sumnje u pranje novca te je ranjivost u pomentom dijelu niska.

Korisnici usluga platnih institucija obuhvaćenih analizom su fizička lica. Indirektno, platne institucije prilikom zaključenja ugovora o povjeravanju platne usluge sa agentima utvrđuju vlasničku strukturu svih svojih agenata u skladu sa zahtjevima regulative i internim aktima, stoga je ranjivost na pranje novca niska.

S obzirom da je teško definisati izvor sredstava koji se odnosi na primljeni i poslani novac posredstvom platnih institucija kao i izvor ostvarenih prihoda lica koja koriste ovu vrstu usluga, postoji srednje niska ranjivost od pranja novca u pomenutom dijelu. U ovom dijelu se platne institucije oslanjaju na informacije koje dobijaju od korisnika platne usluge.

Procjena stepena dostupnosti nezavisnih izvora finansiranja je visoka. Ova procjena se temelji na specifičnostima usluge novčanih doznaka koja je jednokratna transakcija i ne predstavlja uspostavljanje poslovnog odnosa, te nije primjenljivo vršiti upit u kreditni biro i tražiti podatke o ranijim finansijskim aktivnostima sličnog tipa. Međutim, platna institucija kroz uspostavljene mehanizme izvještavanja i praćenja sumnjivih transakcija i klijenata, te preduzimanje mjera produbljene analize nastoji na objektivan način da definiše izloženost riziku klijenta. Takođe, u tu svrhu se koriste i informacije iz javno dostupnih izvora i medija za praćenje i provjeru lica.

Od tri platne institucije dvije platne institucije bave se pružanjem usluga vršenja novčanih doznaka. Zakonom propisani kapital za osnivanje platne institucije je 20.000 eur. Detaljne informacije o broju transakcija i realizovanom prometu se redovno dostavljaju Sektoru platnog prometa CBCG.

Procjena ranjivosti na pranje novca platnih institucija u dijelu rizičnog profila korisnika usluge platnih institucija ukazuje na srednje nizak nivo ranjivosti, zbog toga što pored domaćih fizičkih lica koja su korisnici platne usluge, istu uslugu koriste i strana lica - nerezidenti koji iz Crne Gore šalju novac u inostranstvo ili primaju novac u Crnoj Gori.

Procjena rizika za korišćenje zastupnika (agenata) u kategoriji ostalih finansijskih institucija je srednja. Kriterijumi su: postojanje mreže zastupnika/agenata na teritoriji Crne Gore, čiji rad i pružanje platnih usluga platne institucije redovno kontrolišu i obilaze, provjeravaju primjenu uputstava i procedura koje se tiču novčanih doznaka i primjenu zakonske regulative iz oblasti SPN/FT.

Procjena ranjivosti na pranje novca za stepen ostvarenog novčanog prometa u kategoriji ostalih finansijskih institucija je srednje niska. Osnovni kriterijum je činjenica da platne institucije trenutno pružaju uslugu izvršavanja novčane doznake u gotovini odnosno radi se o gotovinskim transakcijama manjih iznosa³⁶.

Procjena ranjivosti u dijelu učestalosti međunarodnih transakcija je srednja. Novčana doznaka je dominantno međunarodnog karaktera. Postoje ograničenja za slanje novca iz Crne Gore (dnevni i mjesečni limiti), a slanje novca iz drugih zemalja u Crnu Goru podliježe ograničenjima zemlje iz koje se šalje novac.

Faktor anonimno korišćenje proizvoda nije primjenljiv budući da je identifikacija primaoca odnosno platioca platne institucije novčane doznake obavezna bez obzira na iznos transakcije, stoga je ranjivost na pranje novca procijenjena kao niska.

Otežano otkrivanje evidencije o transakcijama ne postoji jer je novčane transakcije lako pratiti, postoji adekvatan sistem za pretragu lica i transakcija, sistem za izvještavanje i sl., pa je ranjivost u pomenutom dijelu niska.

Ova analiza obuhvata i podatke koji se odnose na zemlju odredišta i porijeklo sredstava koja se prenose kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri se sredstva prenose u (ili primaju iz) zone sukoba (ili jurisdikcije visokog rizika za terorizam, uključujući zonu koja je geografski blizu zona sukoba, npr. granica Turske sa Sirijom ili Libanom).

U cilju praćenja i pretraživanja transakcija platne institucije koriste specijalizovane programe za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma koji uključuje sljedeće parametre za pretragu: JMB, vrstu i broj lične isprave, ime i prezime primaoca/platioca, iznos, datum, naziv agenta, državu. Svaka platna institucija definiše svoje kriterijume za pretragu lica i transakcija u zavisnosti od broja transakcija i internih procedura.

Za pretraživanje transakcija i lica koriste se programi iz kojih se generišu potrebni izvještaji za analizu transakcija i praćenje korisnika usluga sa aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Rokove za praćenje platne institucije definišu u zavisnosti od broja korisnika svoje usluge i broja transakcija u skladu sa interno definisanim kriterijumima za pretragu, procedurama za SPNFT platnih institucija koje se ažuriraju shodno obavezama iz Zakona o SPNFT. U zavisnosti od navedenih kriterijuma platne institucije vrše pretragu lica i transakcija a koja može biti na dnevnom, mjesečnom, kvartalnom, godišnjem ili nekom drugom definisanom vremenskom periodu u zavisnosti od procjene rizika same platne institucije.

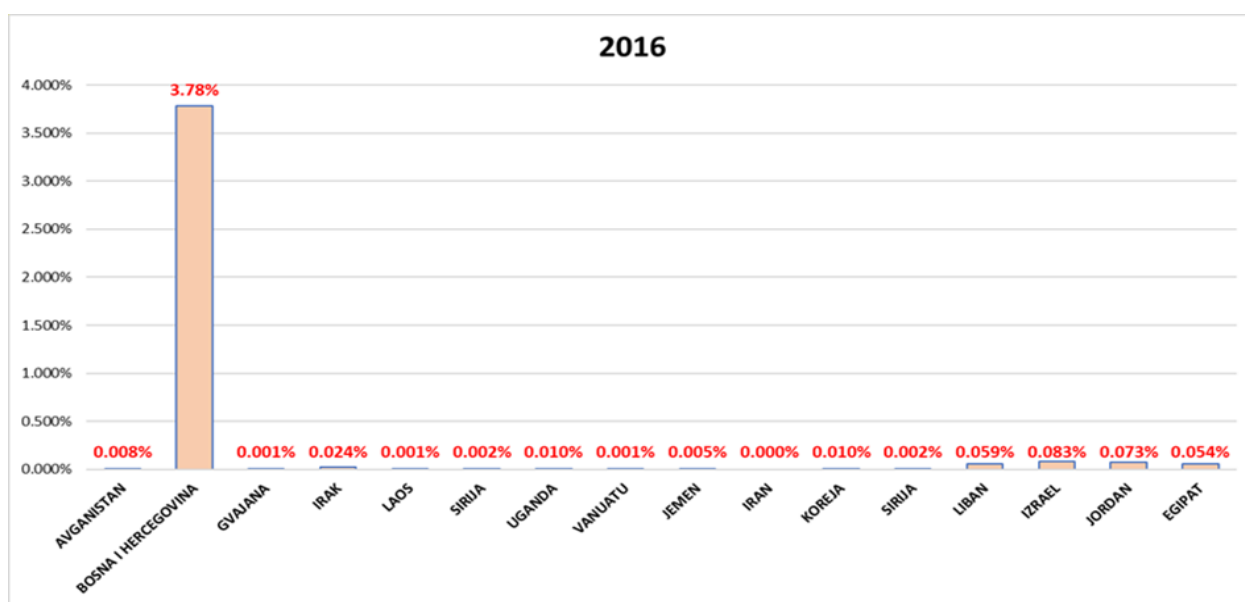
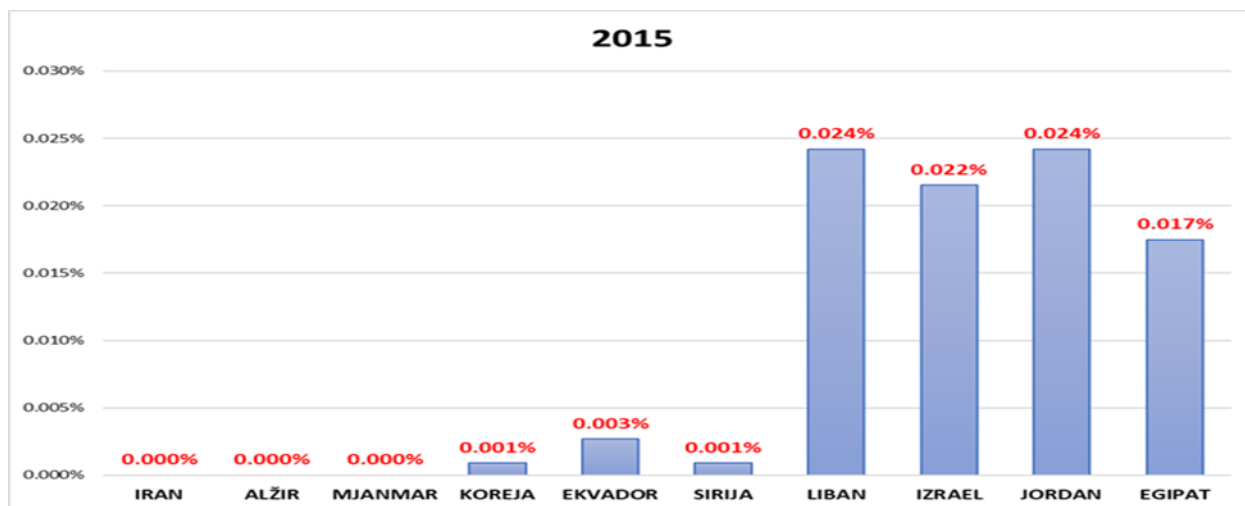
³⁶ Napomena: Određeni tipovi novčanih transakcija su vezani i više upućuju na finansiranje terorizma nego na pranje novca, zato što su u pitanju transakcije u manjim iznosima. Ukoliko se novac učestalo šalje iz visokorizičnih zemalja ove transakcije su predmet redovnog praćenja i izvještavanja.

JAVNA VERZIJA

Pored navedenih kriterijuma, vrši se i pretraga i analiza korisnika usluga iz država koje su na osnovu izvještaja relevantnih međunarodnih institucija (FATF³⁷ i MONEYVAL³⁸) o zajedničkoj evaluaciji identifikovane kao države koje nemaju efikasan sistem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i u odnosu na druge zemlje koje su shodno matrici rizika kvalifikovane kao države višeg rizika, uz primjenu relevantnih indikatora iz važeće liste indikatora koji se odnose na geografski rizik, što u znatnom umanjuje ranjivost na pranje novca.

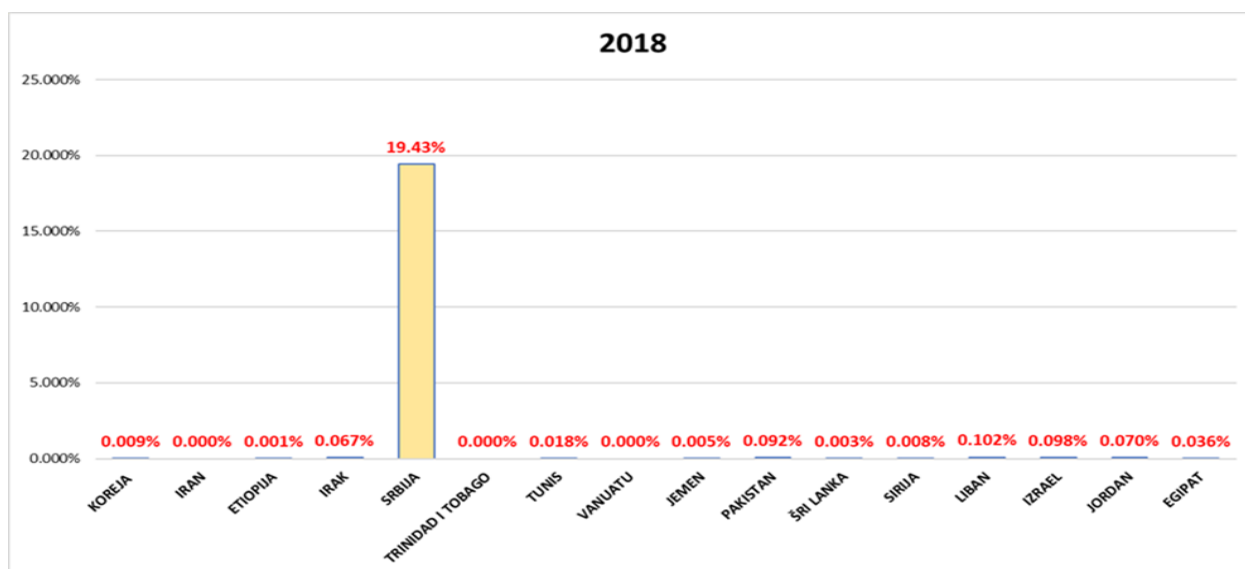
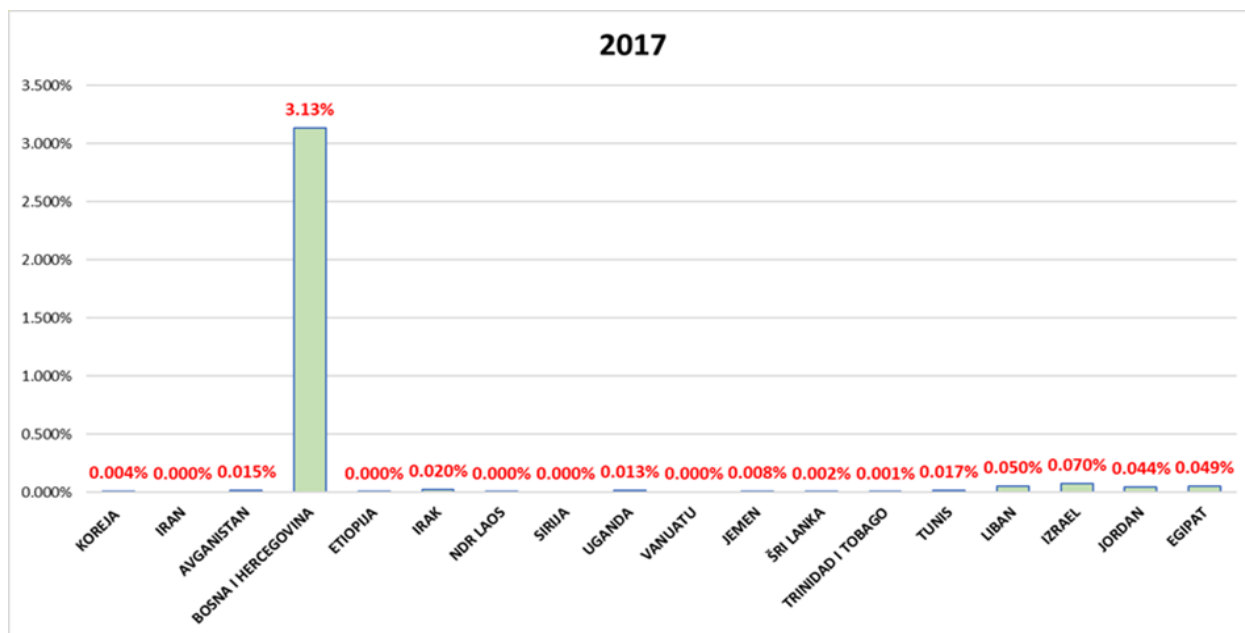
Analizom izvještaja o novčanim transakcijama sa državama sa strateškim nedostacima u primjeni regulative vezane za SPN/FT (FATF lista) evidentno je da je procenat učešća transakcija ovih zemalja izuzetno nizak što se može vidjeti iz grafičkog prikaza po godinama:

³⁷ Financial Action Task Force

³⁸ Committee of Experts on the Evaluation of Anti - Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism

JAVNA VERZIJA

Ne postoje posebno istaknute tipologije pranja novca. Klijenti se stalno upozoravaju da ne šalju novac nepoznatim osobama, da ne otkrivaju detalje o transakciji nikom drugom osim primaocu jer mogu biti prevareni. Upozorenja na prevaru se dostavljaju i saopštavaju klijentima prilikom vršenja transakcije.

Pored informaciono tehnološke podrške koju platne institucije posjeduju, važno je da ove vrste institucija koriste Listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija prilikom praćenja i pretrage lica i transakcija, stoga i obavještavaju Finansijsko-obavještajnu jedinicu, što dodatno umanjuje rizik od pranja novca.

Obzirom da platne institucije imaju ograničenja vezano za iznose poslatog i primljenog novca, te da su u pitanju manji iznosi sredstava, ranjivost od pranja novca je niža u odnosu na ranjivost od finansiranja terorizma.

Prilikom pretrage i prijave transakcija/sumnjivih lica platne institucije svaku prijavu lica/transakcija zasnivaju na kombinaciji više indikatora koji ukazuju na neuobičajene transakcije i sumnjiva lica i po osnovu indicija više u finansiranje terorizma.

Na prethodno opisan način platne institucije redovno prijavljuju sumnjiva lica i lica kod kojih uoče neuobičajene transakcije za šta postoji statistika koja ukazuje na veliki broj prijavljenih sumnjivih klijenata i transakcija. Platne institucije su u periodu 2015 - 2019. godine prijavile Finansijsko-obavještajnoj jedinici značajan broj lica i transakcija kroz 93 dostavljena izvještaja.

Platne institucije ne pružaju usluge novčane doznake indirektno jer korisnik usluge lično mora doći i biti identifikovan na licu mjesta to jest na lokaciji na kojoj se pruža platna usluga. Nije moguće da zastupnik ili punomoćnik vrše uslugu u ime korisnika, s tim u vezi ranjivost u pomenutom dijelu je niska.

Na osnovu svih analiziranih parametara inherentne ranjivosti i opštih ulaznih promjenljivih ukupna ocjena ranjivosti platnih institucija je procijenjena u vidu srednje niske ranjivosti na pranje novca.

S obzirom da je teško definisati izvor sredstava koja se odnose na primljeni i poslati novac posredstvom platnih institucija kao i izvor ostvarenih prihoda lica koja koriste ovu vrstu usluga postoji srednje niska ranjivost od pranja novca u ovom segmentu posmatranja.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,31 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti.

POŠTA CRNE GORE PRUŽALAC USLUGA SLANJA I PRIMANJA DOZNAKA

Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti na pranje novca je izražen koeficijentom 0,35 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti.

Pošta Crne posluje kao pružalac novčanih doznaka na međunarodnom i regionalnom nivou (Srbija, Hrvatska, BiH) koje se odnose na prijem/slanje novca.

Pošta Crne Gore svoju djelatnost obavlja preko 157 poslovnica širom Crne Gore, od čega 49 pošta je izdato pravnim licima koja imaju pravo korišćenja poštanskog brenda i pružanja poštanskih usluga-tzv. franšizne pošte. U ovom kontekstu je važno imati u vidu da Pošta Crne Gore usluge brzih transfera novca, odnosno međunarodnih doznaka pruža na osnovu sklopljenih ugovora sa dvije platne institucije, koje su agenti, odnosno predstavnici svjetski poznatih i renomiranih kompanija koje pružaju usluge brzih transfera novca.

Osim međunarodnih doznaka na osnovu sklopljenih ugovora preko svojih poslovnica Pošta Crne Gore u svoje ime i za svoj račun obavlja uputnički promet sa poštama regiona: Javno preduzeće "Pošta Srbije" Beograd, Pošte Srpske AD Banja Luka, Javno preduzeće BiH Pošta DOO Sarajevo, Hrvatska Pošta-Zagreb, Hrvatska Pošta DOO Mostar.

U periodu 2015-2018. godine konstatovan je kontinuiran trend rasta međunarodnog i regionalnog uputničkog prometa.

Analizom izvještaja o novčanim transakcijama sa državama sa strateškim nedostacima u primjeni regulative vezane za SPNFT (FATF lista) evidentno je da je procenat učešća transakcija ovih zemalja izuzetno nizak što predstavlja sigurnost sa aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Usluga slanja/prijema novčanih doznaka predstavlja gotovinsku transakciju (transferi se ne vrše putem platnih kartica) zbog čega je u ovom segmentu ranjivost na pranje novca i finansiranje terorizma ocijenjena kao srednje niska.

U dijelu učestalosti međunarodnih transakcija prisutan je minimalan broj klijenata visokog rizika, ali pojava istih i činjenica da se ne provjerava porijeklo poslatog i primljenog novca utiču da se u ovom segmentu posmatranja dodijeli procjena srednje niske ranjivosti na pranje novca i finansiranje terorizma. Međutim, kroz sistem funkcionisanja platnih institucija vrše se detaljne provjere pošiljaoca i primaoca sredstava i sistem odbija realizaciju transakcije ako svi kriterijumi nijesu zadovoljeni.

Procedura slanja novca zahtijeva identifikaciju pošiljaoca/primaoca novčanih sredstava uvidom u važeći identifikacioni dokument sa biometrijskim podacima i pribavljanje svih ostalih podataka u skladu sa zahtjevima iz aplikacije.

Isplate preko platne institucije pokazuju trend rasta za period od 2015. do 2018. godine dok uplate bilježe tendenciju pada.

Najviše novca je transferisano od/ka Srbiji, zatim od/ka BiH (Republika Srpska), i od/ka Hrvatskoj.

Tokom obuka i upoznavanja sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma zaposlenima u Pošti CG ovlašćena lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma skreću pažnju na informisanost klijenta o važnosti opreza prilikom slanja novca nepoznatim osobama kao i na oprez da podatke o transferu novca ne otkrivaju trećim licima. Pošiljalac nakon uplate sredstava dobija jedinstveni referentni broj i isti saopštava samo primaocu. Navedeno ponašanje bitno utiče na smanjenje ranjivosti u ovom segmentu.

Dodatno, zaključujemo da postoji opasnost od zloupotrebe po pitanju finansiranja terorizma uslijed mogućnosti da jedno lice šalje/prima sredstva od brojnih lica sa različitih destinacija.

Nadzorno tijelo Pošte Crne Gore u oblasti primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma je Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnostav

Sprovođenje administrativnih sankcija definisano je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Kaznenim odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma regulisana je prekršajna odgovornost.

Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (prevara, zloupotreba službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom. Lica odgovorna za krivične radnje postaju predmet sudova, tužilaštva i policije.

Lica zadužena za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma posjeduju integritet, obučenost i potreban nivo znanja za obavljanje ove vrste poslova ali ne rade samo i isključivo poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma pa je rizik u ovom segmentu ocjenjen kao srednji.

Inherentna ranjivost na pranje novca i finansiranje terorizma - kontrolne mjere

Praćenje novčanih transakcija u Pošti obavlja se prema Internom uputstvu koje je usaglašeno sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Službenici u Poštama su dužni da postupaju u skladu sa Zakonom, kao i Smjernicama za izradu analize rizika koje je donijela Agencija za telekomunikacije i poštansku djelatnost u svojstvu nadzornog organa Pošte. Na osnovu smjernica za

izradu analize rizika od pranja novca i finansiranja terorizma ranjivost u ovom segmentu ocijenjena je kao niska.

Takođe, u skladu sa zakonskom obavezom, Pošta dostavlja podatke FOJ-u o gotovinskim transakcijama u vrijednosti od 15.000 eura i više, podatke o više međusobno povezanih transakcija koje zajedno prelaze vrijednost od 15.000 eura i podatke o sumnjivim transakcijama prepoznatim na osnovu Liste indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija, operateri su u obavezi da na propisanom obrascu dostavljaju podatke nadležnom Sektoru Pošte (ovlašćenom licu za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, ili njegovom zamjeniku). Ovlašćeno lice je u obavezi da pomenute informacije i podatke odmah prosljedi na uvid nadležnom organu uprave Pošte.

Takođe, u dijelu poslovanja sa klijentima prilikom pružanja usluga slanja i primanja novca, s obzirom da je teško definisati izvor sredstava koja se odnose na primljeni i poslani novac kao i izvor ostvarenih prihoda lica koja koriste ovu vrstu usluga, postoji srednje nizak nivo ranjivosti na pranje novca u ovom sektoru.

U dijelu provjere/Kontrole prije dobijanja dozvole za rad ("fit and proper" analizu), ona se vrši od Agencije za telekomunikacije i poštansku djelatnostav Ranjivost na pranje novca koja se odnosi na kontrolne mjere ocijenjena je u vidu srednjeg nivoa ranjivosti na pranje.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,35 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti.

FAKTORING KOMPANIJE

Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti na pranje novca je izražen koeficijentom 0,35 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti

Zakonom o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima je pored ostalog uređeno i poslovanje faktoring društava kao i društava koja se bave otkupom potraživanja.

Posmatrano sa ekonomskog stanovišta, faktoring predstavlja specifičnu tehniku ili mehanizam naplate trgovinskih potraživanja koja poboljšava likvidnost učesnika u trgovinskom prometu smanjujući istovremeno troškove poslovanja.

Poslovi faktoringa se obavljaju u veoma ograničenom obimu i te poslove uglavom obavljaju banke. Potreba za razvojem faktoringa je prevashodno izazvana problemom likvidnosti u plaćanju koji naročito negativno utiče na mala i srednja preduzeća (MSP) zbog nedostatka obrtnih sredstava.

Ugovorom o faktoringu smatra se takav ugovor kojim se jedna strana –faktor obavezuje da preuzme (nedospjela, kratkoročna) potraživanja druge strane – klijenta, da ih naplati, u svoje ime i za svoj račun, a klijentu odmah ili u tačno preciziranom roku isplati protivvrijednost i pod izvjesnim uslovima garantuje naplatu.

Na tržištu Crne Gore u periodu od 2015. do 2018. godine egzistirao je mali broj društava kojima je primarna djelatnost faktoring. Jedna banka je formirala nezavisno društvo odnosno faktoring društvo koja je otkupilo loše kreditne plasmane od svoje matične banke.

Faktoring je u ovom slučaju proces oslobađanja banke ćerke od loših kreditnih plasmana. Obzirom da je faktoring kompanija mlada kompanija koja se brzo razvija, njena djelatnost vezuje se za naplatu potraživanja klijenata ćerke banke, i pružanje usluga u procesu naplate potraživanja za fizička i pravna

lica. Ovaj posao se obavlja u skladu sa pravnom legislativom Crne Gore, uzimajući u obzir individualne karakteristike svakog klijenta.

Osim naplate duga kompanije se bave i upravljanjem nekretninama. Rastući portfolio sadrži zemljište, poslovne prostore, stanove, poslovno-stambene objekte, objekte u izgradnji i sl.

Varijable inherentne podložnosti - veličina sektora/poslovne oblasti

Pružanjem faktoring usluga u Crnoj Gori na kraju 2018. godine bavila se jedna faktoring kompanija sa svojstvom pravnog lica kojima je primarna djelatnost otkup potraživanja od banke. Stanje na tržištu u pogledu broja pružalaca, vrste i tipa usluga se sveo na jedno društvo koje se primarno bavi otkupom potraživanja.

Na tržištu Crne Gore za posmatrani period posmatranja, banke su sprovele određeni broj iteracija, odnosno značajno smanjile kreditni portfolio kroz prodaju skupova bilansnih i vanbilansnih potraživanja, koji su obezbijeđeni nekretninama, pravnim licima-factoring kompanijama, čiji je zadatak bio da obezbijede dalju naplatu ustupljenih potraživanja kroz preuzimanje sredstava obezbjeđenja i da sprovedu njihovu naplatu ustupljenih potraživanja kroz preuzimanje sredstava obezbjeđenja i izvrše njihovu prodaju.

Analizom ukupnog broja naplaćenih potraživanja od 2015 - 2018. godine u 2017.godini evidentiran je najveći broj naplaćenih potraživanja.

S obzirom da su faktoring kompanije osnovane od kapitala majke banke, da im je početni kapital dodijelila majka banka, da tokom poslovanja pozajmljena sredstva potiču od iste, ranjivost na pranje novca je procijenjena kao niska.

Izloženost prema svakom od komitenata je, svakako, nešto što se detaljno analizira i dubinski provjerava standardnim metodama poslovanja u kombinaciji sa stalnim kontaktom i praćenjem rada klijenata i dužnika.

Izloženost i rizik od gubitka prihoda može se posmatrati sa aspekta dužnika i povjerioca, dostavljenih sredstava obezbjeđenja, kvaliteta otkupljenih proizvoda ili usluga i slično. Obzirom da dominantno učešće angažovanih sredstava se odnosi na bezgotovinu niska je ranjivost ovog sektora na pranje novca.

Factoring kompanije obavljaju transakcije preko banaka odnosno bezgotovinskim putem, pa samim tim ranjivost na pranje novca minimalna.

Factoring kompanija raspolaže i ima pristup informacijama vezano za utvrđivanje i provjeru identiteta stvarnog vlasnika kao i dostupnost pouzdane identifikacione infrastrukture stoga je ranjivost na pranje novca ocijenjena kao niska ranjivost.

Obzirom da se sredstva pozajmljuju od majke Banke i da je poslovanje ovih društava regulisano Zakonom o sprječavanju pranja novca kao i Zakonom o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima ranjivost u pomenutom dijelu je procijenjena kao niska.

Pokazatelji potencijalnih aktivnosti pranja novca i radnji koje izazivaju sumnju na pranje novca

Ono što karakteriše rad faktoring kompanija u Crnoj Gori je preuzimanje mjera i radnji koje prate izvršenja transakcija u dijelu otkupa i naplate spornih potraživanja, pa je samim tim ranjivost na pranje novca ocijenjena kao niska.

Primjena odgovarajućih modela definisanih faktoring aranžmanom zavisi od procjene rizika transakcije od strane faktoring kompanije, kao i boniteta kako komitenta tako i dužnika. Rizik kod faktoring finansiranja je značajno manji nego kod drugih instrumenta finansiranja zbog njegove ročnosti, samim tim i ranjivost na pranje novca je niska.

Zaključno sa 2018. godinom faktoring kompanije nijesu u strukturi svojih klijenata imale kao vlasnike ili ovlašćena lica preduzeća kojima se odobravaju krediti ili faktoring finansiranje, strane funkcionere, politički eksponirana lica, stvarne vlasnike - politički eksponirana lica, nerezidentne klijente pa je samim tim ranjivost na pranje novca procijenjena kao niska.

Kod faktoring kompanija jedini mogući potencijalni rizik od pranja novca se vidi gotovo jedino, na strani dužnika u faktoringu (otkupu potraživanja klijenata) čime klijentovi dužnici postaju dužnici faktoring kompanije. Međutim, ranjivost u pomenutom dijelu je srednje niska jer poslovanje nije mnogo razrađeno a i faktoring društva posluju za sada sa poznatim pravnim licima, koja su prepoznatljiva u okviru djelatnosti kojom se bave, odnosno koji uplaćuju sredstva na račun društva ali po osnovu dokumentovanog potraživanja (fakture) klijenta.

U posmatranom periodu nije bilo prijavljenih sumnjivih transakcija nadležnom organu uprave od strane faktoring društva s obzirom da u strukturi svojih klijenata nemaju visokorizičnih klijenata, pa je samim tim i ranjivost ovih institucija procijenjena kao niska.

(Inherentna) ranjivost na pranje novca - kontrolne mjere

Factoring kompanije su obveznici po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. U periodu posmatranja ove institucije nijesu imale direktne neposredne kontrole niti nadzor od strane supervizora i regulatora.

Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija definisana je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma na osnovu koga su propisane kaznene odredbe.

Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (za prevaru, zloupotrebu službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom.

Factoring kompanije su obveznici shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, primjenjuju Smjernice za analizu rizika klijenata, primjenjuju Indikatore sumnjivih transakcija, rukovode se u skladu sa Pravilnikom o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih, Pravilniku o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prate elektronski prenos novčanih sredstava.

Praćenje aktivnosti koje se odnose na poslove sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma finansijske institucije obavljaju posredstvom ovlašćenih lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i njihovih zamjenika koja posjeduju integritet i nivo obučenosti ali ne rade samo i isključivo ove

poslove nego i druge poslove čije obavljanje može da dovede do konflikta interesa, pa je samim tim ranjivost u pomenutom dijelu srednje niska.

S obzirom da u Crnoj Gori do 2017. godine nije postojao Zakon o faktoringu, nadzor nad radom faktoring društava nije bio u potpunosti regulisan na adekvatan način, stoga je ranjivost procijenjena kao srednja. Zakonom o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima je adekvatno uređeno poslovanje, pored ostalih, i faktoring društava kao i društava koja se bave otkupom potraživanja, što ukazuje na niži nivo ranjivosti od pranja novca ovih institucija. U narednom periodu nadzor odnosno kontrolu ovih društava će sprovoditi Centralna banka Crne Gore, pored ostalog i u dijelu sprječavanja pranja novca. Zaključno sa drugim kvartalom 2019. godine statistika govori da je jedno faktoring društvo dobilo dozvolu za rad od strane regulatora i supervizora.

Jedno društvo zaključno sa drugim kvartalom 2019. godine svelo je svoje poslovanje samo na otkup potraživanja.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,35 i odražava srednje nizak nivo ranjivosti.

PRUŽAOCI USLUGA LIZINGA

Ukupni ocijenjeni nivo ranjivosti na pranje novca je izražen koeficijentom 0,41 i odražava srednji nivo ranjivosti

Zakonom o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima je uređeno poslovanje, pored ostalih, i lizing društava.

Savjet Centralne banke je u decembru 2018. godine, izdao i dozvole za rad za dva lizing društva, s obzirom da dozvolu za rad ovim društvima donošenjem novog zakona izdaje Centralna banka Crne Gore. Zaključno sa 2018. godinom dva lizing društva su licencirana društva od strane Centralne banke Crne Gore koja će sprovoditi direktan nadzor nad ovim društvima.

U cilju usklađivanja sa regulatornim okvirom kojim se reguliše rad institucija koje se bave poslovima finansijskog lizinga Savjet Centralne banke je u junu 2018. godine usvojio i novu Odluku o Kreditnom registru, sa primjenom od 1. januara 2019. godine. Ova odluka je pripremljena i radi unapređenja Kreditnog registra. Shodno novoj Odluci o kreditnom registru usvojenoj u junu 2018. godine, a koja stupa na snagu u 2019. godini, osim u sistem razmjene podataka uključena su i novolicencirana lizing društva.

Zakon o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima u primjeni je od 11. 05. 2018. godine. Ovim zakonom se pored ostalog uređuju poslovi finansijskog lizinga. Centralna banka je nadležna za izdavanje dozvola za rad pružaocima finansijskih usluga, kao i za kontrolu njihovog poslovanja, te za donošenje podzakonskih akata kojima se reguliše poslovanje ovih subjekata.

Centralna banka je tokom 2018. godine donijela i usvojila podzakonske akte kojima se bliže uređuju pitanja upravljanja rizicima u poslovanju pružalaca finansijskih usluga, pitanja obaveznog izvještavanja prema Centralnoj banci, kao i o dokumentaciji koju ovi subjekti prilažu u postupku izdavanja odobrenja. U tom smislu, Savjet Centralne banke 13. 04. 2018. godine donio je sljedeće odluke:

- Odluku o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u poslovanju pružalaca finansijskih usluga,

- Odluku o izvještajima koje pružaoci finansijskih usluga dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore, i Odluku o dokumentaciji koja se prilaže uz zahtjeve za izdavanje odobrenja iz zakona kojim se uređuje pored ostalog i finansijski lizing.

Varijable inherentne podložnosti

Na tržištu lizinga u Crnoj Gori u periodu posmatranja od 2015. godine do 2018. godine poslovalo je 6 (šest) pružalaca usluga lizinga i to četiri lizing društva sa svojstvom pravnog lica i dvije banke.

Sva lizing društva direktno ili indirektno su u stranom vlasništvu, osim jedne banke koja je u dominantnom domaćem vlasništvu.

Predmet lizinga je najčešće oprema ili vozila koji će biti stalno korišćeni tokom trajanja perioda zakupa prema ugovoru o finansijskom lizingu i kontinuirano gubi na vrijednosti. Osnovna je pretpostavka da primalac lizinga koji kasni sa ispunjavanjem obaveza neće održavati predmet lizinga znajući da će ga davalac lizinga ponovo steći i predloženom normom se sprječava to dodatno obezvrijeđivanje predmeta lizinga.

U pogledu strukture korisnika lizinga, novozaključeni ugovori sa pravnim licima su činili oko 75,97 % ukupnih ugovora, dok su ugovori sa fizičkim licima činili 23,87% a sa preduzetnicima 0,17%. U odnosu na prethodne godine u 2018. godini evidentiran je značajan rast zaključivanja novih ugovora i sa pravnim i sa fizičkim licima.

Poslovi finansijskog lizinga imali su značajno učešće u ukupnom broju, kao i vrijednost zaključenih ugovora.

Operativni lizing je zastupljen u prosjeku 40% a finansijski lizing 60% za period posmatranja. Evidentirano je da putnički automobili konstatntno imaju najveći udio i to oko 95% u ukupnom iznosu lizing plasmana.

Ukoliko korisnici fizička lica svoje anuitete otplaćuju od sredstava za koja može biti nepoznat izvor prihoda u gotovini, ranjivost na pranje novca je visoka.

Raspoloživost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu postoji, dostupnost pouzdane identifikacione infrastrukture postoji pa je samim tim ranjivost u pomenutom dijelu niska.

Učešće međunarodnih transakcija je minimalno odnosno ranjivost je ocijenjena kao niska u pomenutom dijelu.

Za posmatrani period lizing društva su prijavila jednu sumnjivu transakciju Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Procenat sklopljenih ugovora sa politički eksponiranim licima je mali u odnosu na ukupan broj zaključenih ugovora za četiri godine poslovanja za četiri lizing društva. S obzirom da klijenti koji koriste usluge lizinga su malim dijelom strani funkcioneri odnosno visoko rizični klijenti ovaj rizik je ocijenjen kao srednji jer potvrđuje, iako u malom broju, prisustvo istih u korišćenju ove vrste usluga.

Lica zadužena za poslove otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma posjeduju integritet za obavljanje ove vrste poslova i nivo obučenosti i znanja, stoga je ranjivost u pomenutom dijelu procijenjena kao niska.

Dostupnost i sprovođenje administrativnih sankcija definisana je Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma ("Službeni list Crne Gore", br.33/14 i 44/18) na osnovu koga su propisane kaznene odredbe.

Dodatno, sprovođenje krivičnih sankcija (za prevaru, zloupotrebu službenog položaja, krijumčarenje i sl.) definisano je Krivičnim zakonikom³⁹.

(Inherentna) ranjivost na pranje novca - kontrolne mjere

Lizing društva su obveznici po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma kojima je dozvolu za rad izdavalo Ministarstvo finansija a nadzorni organ je bila Uprava za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Donošenjem novog Zakona o lizingu u 2017. godini - **Zakonom o finansijskom lizingu**, faktoringu, otkupu potraživanja, mikro kreditiranju i kreditno-garantnim poslovima⁴⁰ je uređeno poslovanje, pored ostalih, i lizing društava kojima je regulator i supervizor Centralna banka Crne Gore.

Potencijalne aktivnosti pranja novca i radnji koje izazivaju sumnju na pranje novca ogledaju se kroz broj slučajeva pranja novca koji se otkriju u sektoru, broju prijavljenih sumnjivih klijenta i transakcija od strane ovlašćenog lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma ili njegovog zamjenika koja ih prijavljuje Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

U cjelini, lizing društva na zadovoljavajući način dostižu prag usaglašenosti koji je uspostavljen u smislu obavljanja aktivnosti u dijelu sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Lizing društva su u periodu posmatranja svoje poslovanje uskladila sa Zakonom o finansijskom lizingu, Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, Smjernicama za analizu rizika klijenata, Indikatorima sumnjivih transakcija, Pravilnikom o načinu rada ovlašćenog lica, načinu sprovođenja unutrašnje kontrole, čuvanju i zaštiti podataka, načinu vođenja evidencija i osposobljavanju zaposlenih, Pravilnikom o načinu dostavljanja podataka o gotovinskim transakcijama u vrijednosti od 15.000 eura i više i sumnjivim transakcijama Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, Pravilnik o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prate elektronski prenos novčanih sredstava i sl.

Sektor pružanja lizing usluga je sektor sa značajnom bilansnom sumom. Moguće su prisutne brojne prevarne radnje sa ciljem da se prikaže lažna krađa predmeta lizinga ili drugi način obmanjivanja ili prevara od primaoca predmeta lizinga u pokušajima nezakonitog načina sticanja predmeta lizinga ili u rijetkim slučajevima, da se na osnovu falsifikovanja dokumenata o navodnoj isporuci (nabavci) predmeta lizinga na nezakonit način obezbijedi novac za finansiranje tako lažno „kreirane“ nabavke.

Na visok rizik od pranja novca kroz lizing sektor pružanja lizing usluga utiču sljedeći faktori:

- Tokovi novca idu preko bankarskog sektora- često se ne prepoznaje gotovina koja se polaže za otplate rata ili avansa;
- Treća lica često otplaćuju rate u ime primaoca predmeta lizinga-nijesu identifikovani (Know your client) kod davaoca lizinga jer nijesu bili ugovorna strana;
- Prevarne radnje koje imaju karakteristiku predikatnih krivičnih dijela.

³⁹ ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03, 013/04, 047/06, 40/08, 025/10, 073/10, 032/11, 064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 044/17, 049/18 od 17.07.2018.godine).

⁴⁰ Sl.list Crne Gore« br.73/17

Generalno gledano, veće pranje novca kroz lizing je moguće ukoliko se kriminalci ili pripadnici organizovanog kriminala bave legalnim poslovima pri čemu su im neophodna značajna osnovna sredstva (oprema, vozila, mašine) za obavljanje djelatnosti, gdje je kroz otplate rata moguće sukcesivno plasiranje prljavog novca i upliv u legalne tokove gdje smo naveli kroz ilustraciju i šematski prikazali kako može doći do izvršenja predikatnog krivičnog djela uplivom nelegalno stečenog novca u legalne tokove poslovanja.

Poslovna politika lizing društva, tokom 2015, 2016, 2017 i 2018. godinu, u velikoj mjeri je bila bazirana na zaključivanju ugovora sa klijentima visokog stepena kreditne sposobnosti što je uticalo na smanjenje izloženosti kreditnim rizicima.

Rast broja kredibilnih klijenata, kao i efikasnija naplata potraživanja, prioriteti su lizing kuća u narednom periodu, dok će oporavak ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori biti direktni uzročnik za rast lizing poslova.

To znači da je ranjivost od pranja novca u ovom sektoru prisutna i da je neophodno da lizing društva veću pažnju usmjere na utvrđivanje identiteta klijenta i provjeru ostvarenih izvora njegovih prihoda.

Iako je rizik prisutan pomenute mjere se sprovode u Crnoj Gori. Neophodno je i dalje adekvatno obavljati detaljnu provjeru i analizu klijenata (due dilligence), sprovoditi politiku „poznajem svog klijenta“ i obezbjeđivati dokaz o porijeklu ostvarenih prihoda korisnika lizing usluga, kako bi ovaj rizik bio pod kontrolom i tendencijom pada u narednom periodu.

Zaključno sa 2019. godinom Centralna banka Crne Gore je izdala 2 dozvole za rad lizing društvima koje će biti predmet kontrola u budućem periodu.

Konačna ranjivost na pranje novca (nakon uračunavanja mjera kontrole) je izražena koeficijentom 0,41 i odražava srednji nivo ranjivosti.

PROCJENA RANJIVOSTI OZNAČENIH PRAVNIH I FIZIČKIH LICA VAN FINANSIJSKOG SEKTORA (DNFBPs) NA RIZIK OD PRANJA NOVCA ⁴¹

Podaci na kojima se zasniva procjena dobijeni su u saradnji Uprave za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma/Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma sa Poreskom upravom, Centralnim registrom privrednih subjekata, Centralnom bankom Crne Gore, Privrednom komorom Crne Gore, Upravom za statistiku, Institutom sertifikovanih računovođa i revizora, Notarskom komorom, Upravom za nekretnine, Upravom za igre na sreću i Upravom za inspeksijske poslove. Zahtjev za određivanje predstavnika dostavljen je i Advokatskoj komori, no usljed njihove nekooperativnosti, u Radnoj grupi nijesmo imali predstavnika iz sektora advokata.

Uredbom Vlade Crne Gore o organizaciji i načinu rada državne uprave⁴², nekadašnja USPNFT je integrisana u Upravu policije, kao Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (SSPNFT). Takođe, bitno je napomenuti da je usljed pomenutih organizacionih promjena nadzor nad obveznicima koji su bili u nadležnosti USPNFT povjeren Ministarstvu unutrašnjih poslova koje je preuzelo inspektore iz bivšeg Odsjeka za kontrolu obveznika USPNFT. Iz tog razloga tokom 2019. godine izvršeno je svega 9 kontrola kod obveznika čiji je nadzorni organ, po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, bila USPNFT.

⁴¹ Designated non-financial businesses and professions (prev: označena pravna i fizička lica van finansijskog sektora)

⁴² Službeni list Crne Gore", br. 087/18 od 31.12.2018, 002/19 od 11.01.2019.godine

Osnovni cilj procjene „Ranjivosti DNFBPs“ jeste da se analizira ranjivost tog dijela sistema koja između ostalog, proističe iz ponude proizvoda i usluga koje obveznici u tom sektoru nude.

Za adekvatnu procjenu ranjivosti sektora DNFBPs, te izloženosti ovog sektora riziku, analizirano je:

- dostupnost proizvoda i usluga,
- broj pružalaca usluga,
- ukupno stanje na tržištu- razvijenost, ponuda/potražnja,
- raznovrsnost proizvoda i mogućnost zloupotrebe.

Prilikom procjenjivanja stepena ranjivosti u obzir su uzeti sljedeći kriterijumi: djelotvornost inspekcijskih radnji, rezultati nadzora, primjena kazni, broj dostavljenih STR⁴³, kako od strane obveznika, tako i broj STR koje se odnose na obveznika itd.

Sektor koji obuhvata fizička i pravna lica van finansijskog sektora koja su Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma (ZSPNFT) definisana kao „obveznici“ izdvaja se kao posebno „interesantan“ s aspekta ranjivosti od pranja novca. Naime, podaci o godišnjim prometima u oblastima koje čine ovaj sektor, tj. promet kod obveznika koji su prepoznati kao značajni i definisani Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, ukazuju na jako veliku mogućnost ubacivanja prljavog novca i njegove legalizacije, uzevši u obzir da su u pitanju vrlo visoki oporezivi promet, prema podacima Poreske uprave. Sama činjenica da se radi o „oporezivom“ ukazuje na to da je realni promet znatno viši. Procjena obuhvata i predstavlja pregled stanja za 2015, 2016, 2017, 2018 i 2019. godinu, a obveznici koji su fokus procjene u ovom sektoru su priređivači lutrijskih i posebnih igara na sreću, lica koja obavljaju djelatnost i poslove investiranja, prometa i posredovanja u prometu nekretnina, lica koja obavljaju djelatnost i poslove prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem, advokati, notari, računovođe i revizori, trgovci automobilima, lica koja se bave pružanjem usluga pri osnivanju pravnih lica i drugih privrednih društava, kao i poslovnih ili fiducijarnih usluga, i lica koja se bave upravljanjem imovinom za treća lica.

Ukupna ranjivost označenih pravnih i fizičkih lica van finansijskog sektora (DNFBPs) na rizike od pranja novca je srednje visoka. Kao najranjiviji sektor u odnosu na druge sektore identifikovan je sektor advokata, a zatim slijedi sektor nekretnina i sektor priređivača igara na sreću.

Tabela stepena ranjivosti DNFBP sektora

DNFBP sektor	Stepen ranjivosti od pranja novca
Advokati	0,99 (H)
Lica koja obavljaju djelatnost i poslove investiranja, prometa i posredovanja u prometu nekretnina	0,80 (H)
Priređivači igara na sreću	0,78 (MH)
Lica koja se bave pružanjem marketinških i konsultantskih aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem	0,61 (MH)
Računovođe i revizori	0,59 (M)
Notari	0,56 (M)
Lica koja obavljaju djelatnost i poslove prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem	0,55 (M)
Trgovci motornim vozilima	0,47 (M)
Lica koja se bave upravljanjem imovinom za treća lica	0,45 (M)

⁴³ Sumnjiva transakcija

Prema tome, ukupna ranjivost označenih pravnih i fizičkih lica van finansijskog sektora (DNFBPs) na rizike od pranja novca je srednje visoka.

PRIKAZ ANALIZE POJEDINAČNIH OBVEZNIKA

1. ADVOKATI (ocjena ranjivosti 0,99)

Normativni okvir

Sektor advokata je procijenjen kao visoko ranjiv, a ovako visok stepen ranjivosti utvrđen je iz razloga što tokom prikupljanja podataka nisu pokazali zainteresovanost za učešće, nije uspostavljena saradnja sa Advokatskom komorom, tako da je procjena urađena isključivo na osnovu podataka koji su se mogli prikupiti iz javno dostupnih izvora.

Po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, advokati su definisani kao obveznici koji su dužni da sprovedu mjere sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u određenim slučajevima (Član 49).

Nadzor nad sprovođenjem ZSPNFT i propisa donijetih na osnovu njega, za advokate i advokatske kancelarije vrši Advokatska komora Crne Gore. Međutim, FOJ nije primila nijedno obavještenje od Advokatske komore u vezi sa planiranim ili izvršenim kontrolama, tako da je upitno da li Advokatska komora uopšte sprovodi nadzor nad primjenom ZSPNFT, i ukoliko ga sprovodi, u kojoj mjeri to radi.

Takođe, prema podacima Finansijsko obavještajne jedinice, od strane advokata do sada nije prijavljena nijedna sumnjiva transakcija, ali je bilo prijavljenih sumnjivih transakcija koje su se odnosile na advokate. Na osnovu ovih praktičnih primjera, jasno je da ne samo što ne prijavljuju sumnjive transakcije svojih klijenata, već se advokati pojavljuju kao izvršioци pojedinih sumnjivih transakcija.

Advokati su kao profesija shodno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma izdvojeni u posebnu kategoriju obveznika upravo zbog mogućnosti zloupotrebe njihovog poznavanja pravnog i ekonomskog sistema sa jedne strane, i specifičnosti poslovanja i potreba njihovih klijenata s druge strane. S obzirom da advokati imaju direktan uvid u aktivnosti klijenta u kojima i neposredno učestvuju kao zastupnici, njihova uloga time podrazumijeva veću izloženost i ranjivost u smislu ove analize. To je razlog više da se ova kategorija obveznika pridržava obaveza propisanih ZSPNFT i bude predmet pojačane kontrole od strane nadležnih i nadzornih organa.

U narednom periodu je neophodno utvrditi organ koji bi sprovodio nadležnosti nadzora advokata u odnosu na SPN/FT. Takođe, s obzirom da ne ispunjavaju obavezu prijavljivanja sumnjivih transakcija neophodno je obezbijediti mehanizam podizanja svijesti advokata o obavezama, ciljevima i značaju praćenja i prijavljivanja sumnjivih transakcija.

Sektor advokata je procijenjen kao visoko ranjiv, a ovako visok stepen ranjivosti utvrđen je iz razloga što tokom prikupljanja podataka nisu pokazali zainteresovanost za učešće, nije uspostavljena saradnja sa Advokatskom komorom, tako da je procjena urađena isključivo na osnovu podataka koji su se mogli prikupiti iz javno dostupnih izvora.

Kako bi se unaprijedilo trenutno stanje i smanjila ranjivost advokata na pranje novca, neophodno je:

- Izvršiti analizu i promjenu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, kako bi se odredio drugi organ koji bi sprovodio nadležnosti nadzora u odnosu na SPN/FT;
- Povećati broj kontrola prema advokatima shodno ZSPNFT;

Kako nema prijavljenih sumnjivih transakcija, obezbijediti mehanizam podizanja svijesti advokata o obavezama, ciljevima i značaju praćenja i prijavljivanja sumnjivih transakcija

2. LICA KOJA OBAVLJAJU DJELATNOST I POSLOVE INVESTIRANJA, PROMETA I POSREDOVANJA U PROMETU NEKRETNINA (ocjena ranjivosti 0.80)

Stepen ranjivosti pravnih i fizičkih lica koja obavljaju djelatnost i poslove investiranja, prometa i posredovanja u prometu nekretnina definisan je kao visok stepen ranjivosti.

Za svrhe ove procjene u obzir su uzeta lica koja obavljaju djelatnost i poslove investiranja, prometa i posredovanja u prometu nekretnina, koja su, kao takva definisana Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma kao obveznici. Veličinu ovog sektora je bilo nemoguće precizno utvrditi, iz razloga što jedan broj lica registrovanih za obavljanje građevinskih radova obavlja druge djelatnosti i obratno.

Rizik od pranja novca u ovoj oblasti uvećan je činjenicom da se plaćanje građevinskog materijala, dnevnica, goriva i sl. vrlo često obavlja u gotovini, što pokazuju i brojni izvještaji o sumnjivim transakcijama i krivični postupci za krivična djela utaja poreza i doprinosa koji u pozadini imaju podizanje gotovog novca radi plaćanja radnika i građevinskog materijala.

Za razliku od građevinskih firmi, agencije za promet nekretnina poslovanje vrše uglavnom preko računa.

Nadzor je pokazao da je približno kod svakog trećeg obveznika utvrđena nepravilnost u primjeni ZSPNFT. Takođe je evidentno da je najviše nepravilnosti utvrđeno prilikom kontrola obveznika - građevinske kompanije (kod istih je bio i najveći broj kontrola), kao i kod pravnih i fizičkih lica koja se bave investiranjem, prometom i posredovanjem u prometu nekretnina. Najčešći utvrđeni prekršaji kod obveznika pokazuju da i dalje u nedovoljnoj mjeri razumiju primjenu propisa iz oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, koja se odnosi na: analizu rizika, vođenje propisane evidencije, imenovanje ovlašćenog lica i lica određenog za njegovog zamjenika, identifikaciju klijenta, izvještavanje, čuvanje podataka, internu kontrolu, procjenu rizika, upravljanje rizikom i sl.

Osim toga, FOJ-u nije prijavljena nijedna sumnjiva transakcija od strane ovih obveznika, ali je primljen jedan broj izvještaja o sumnjivim transakcijama koji se odnose na ovaj sektor, tj. u okviru kojih predmeta je bilo realizacije prometa nekretnina.

Ranjivost od pranja novca je izražena upravo u povezanosti djelatnosti građevinarstva i prometa nekretnina. Razlog tome je, kao prvo, nemogućnost utvrđivanja tačnog broja obveznika u ovoj oblasti (lica registrovana pod šifrom jedne djelatnosti kao pretežne, često se istovremeno i u ne mnogo manjem obimu bave drugim povezanim djelatnostima), čime je smanjena i mogućnost ciljne kontrole u svrhe sprečavanja pranja novca. Na povećani rizik utiče i korišćenje gotovine za plaćanje radnika, kupovinu građevinskog materijala zemljišta i izgrađenih nekretnina. Pored toga, na osnovu uočenih tipologija i praktičnih iskustava, evidentno je da se prljavi novac transferisan na račune povezanih pravnih i fizičkih lica ulaže dalje, često u nekretnine i građevinski sektor.

Bitno je istaći da su u pitanju značajno veliki iznosi sredstava, koja se u velikom dijelu transferišu iz inostranstva, vrlo često od strane pravnih lica koja su registrovana na ofšor destinacijama. Dakle, može se zaključiti da je ovaj sektor najpodobniji za plasiranje, tj ulaganje novca, jer omogućava ulaganje značajnih iznosa, čije porijeklo je teško utvrditi. Takođe, omogućava lak prenos sredstava dalje na povezana lica, sa formalno legitimnim poslom.

Promet nekretnina je bio zastupljen u većem broju istraživanih slučajeva u Finansijsko obavještajnoj jedinici, pa se i na osnovu prakse u posmatranom periodu može utvrditi da je to vjerovatno najčešći metod ulaganja sredstava za koja se sumnja da potiču iz nelegalnih izvora, odnosno jedan od najlakših načina plasiranja sredstava u svrhu eventualnog pranja novca.

U predstojećem periodu je potrebno sprovesti edukaciju predstavnika ovog sektora u vezi sa njihovim obavezama po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, kao i jači i sveobuhvatniji nadzor transakcija u ovom sektoru. Takođe, bitno je razmotriti pronalaženje novog rješenja kada je u pitanju registrovanje lica iz sektora građevinarstva koje bi rezultiralo lakšom i preciznijom identifikacijom fizičkih i pravnih lica koja se bave investiranjem, izgradnjom i prometom/posredovanjem u prometu nekretnina. I na kraju, ali ne manje značajno, jeste unapređenje saradnje među državnim organima u dijelu razmjene informacija i planskog djelovanja.

1. PRIREĐIVAČI IGARA NA SREĆU (ocjena ranjivosti 0,78)

Nakon izvršene procjene, utvrđeno je da je stepen ranjivosti sektora priređivača igara na sreću srednje-visok.

U Crnoj Gori se igre na sreću priređuju u skladu sa Zakonom o igrama na sreću. Pravo priređivanja igara na sreću u Crnoj Gori prenosi sama država putem koncesije, preko nadležnog organa, na privredna društva sa svojstvom pravnog lica koja su registrovana za priređivanje igara na sreću.

Po podacima Uprave za igre na sreću, za 2019. godinu, u Crnoj Gori posluje ukupno 40 priređivača igara na sreću povezanih na ISONIS.

Na osnovu prikupljenih podataka vezano za kazina, žetoni se kupuju uglavnom gotovinom, na blagajnikasi kazina ili na stolovima i rekvizitima (slot mašine), dok se u kladionicama vrše isključivo gotovinske uplate.

Obaveza da se obrati pažnja na neuobičajene i kompleksne transakcije u praksi se ne primjenjuje u sektoru kazina, pa postoji ozbiljna zabrinutost u odnosu na sistem izvještavanja zbog potpunog odsustva prijava sumnjivih transakcija od strane kazina.

Nadzor u oblasti igara na sreću, pa samim tim i u pogledu ZSPNFT, povjeren je, od 2012. godine, Upravi za inspeksijske poslove - Odsjek za igre na sreću.

Imajući u vidu činjenicu da je shodno procjeni prijetnji od organizovanog kriminala⁴⁴ ova kategorija obveznika izuzetno ranjiva, te imajući u vidu da su ostvareni prihodi izraženi na godišnjem nivou u desetinama miliona eura, a da je nadzorom utvrđena jedna nepravilnost od strane nadzornog organa i izrečena jedna novčana kazna za prekršaj, može se zaključiti da se u ovoj oblasti ne vrši sistemska kontrola primjene zakona o SPN/FT. Ovom zaključku ide u prilog i činjenica da u navedenom periodu FOJ-u nije prijavljen nijedan izvještaj o sumnjivim transakcijama (STR).

U narednom periodu je neophodna je analiza postojećih rješenja u Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, posebno sa aspekta praćenja tokova novca, provjere klijenata i nadzornog organa za primjenu ZSPNFT, kao i edukacija koncesionara u vezi sa obavezama sprečavanja pranja novca i

⁴⁴ SOCTA 2017, Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori (javna verzija)

finansiranja terorizma (SPN/FT). Takođe, potrebno je povećati broj inspektora za igre na sreću i ojačati njihove stručne kapacitete i povećati broj kontrola. Osim toga, neophodne su izmjene Zakona o igrama na sreću u dijelu koji se odnosi na priređivanje igara na sreću preko interneta odnosno drugih telekomunikacionih sredstava, kao i u dijelu koji se odnosi na stvarne vlasnike privrednih društava koja posjeduju koncesiju, tj. da se onemogući da vlasnici tih društava budu kriminalci odnosno lica sa njima povezana. I naravno, značajan korak je jačanje saradnje između nadležnih organa i FOJ-a u dijelu pravovremene i sveobuhvatne razmjene informacija i koordinisanog djelovanja.

Na osnovu analiziranih podataka ocijenjeno je da je sektor velik, samim tim i ocjena ranjivosti za ovaj indikator je visoka. Prema podacima koje su priređivači igara na sreću dostavili Upravi za igre na sreću, ukupan promet priređivača igara na sreću, za period 2015 – 2019. godine je bio oko 60 miliona eura. U 2019. godini, najveći prihodi od igara na sreću ostvareni su u oblasti priređivanja posebnih igara na sreću:

- kladioničke igre: 7.951.135 eura;
- kazina: 4.565.136 eura;
- automat klubovi: 2.496.723 eura;
- tombole: 6.606 eura;
- Internet klađenje: 817.551 eura;
- nagradne igre: 41.484 eura.

U skladu sa Zakonom o igrama na sreću, za priređivanje tombole zatvorenog tipa ne postoje numerička ili teritorijalna ograničenja, te tu igru može priređivati svako pravno lice koje ispunjava uslove predviđene Zakonom o igrama na sreću. Imajući u vidu mali broj priređivača lutrijskih igara i prostorija u kojima se ove igre priređuju, kao i promet koji je manji u odnosu na ostale igre na sreću, može se zaključiti da su lutrijske igre ocijenjene sa srednjim stepenom ranjivosti, dok je stepen ranjivosti za ostale igre na sreću procijenjen kao visok.

2. LICA KOJA SE BAVE PRUŽANJEM USLUGA PRI OSNIVANJU PRAVNIH LICA I DRUGIH PRIVREDNIH DRUŠTAVA, KAO I POSLOVNIH ILI FIDUCIJARNIH USLUGA (ocjena ranjivosti 0,61)

Procjenom je utvrđen srednje visoki stepen ranjivosti sektora koji obuhvata pravna i fizička lica koja se bave pružanjem marketinških i konsultantskih aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem.

Praktična iskustva iz predmeta FOJ-a u odnosu na prijave STR/SAR od strane obveznika, a potom obrade i analize ukupnih finansijskih tokova, jeste da se u značajnom broju slučajeva DOO firme registrovane na teritoriji Crne Gore za obavljanje konsultantskih i savjetodavnih usluga, nalaze u vlasništvu nerezidentnih lica, koja su došla u Crnu Goru da bi osnovala ove firme i otvorila bankarske račune u Crnoj Gori za potrebe međunarodnih plaćanja.

U navedenom periodu nije dostavljen ni jedan izvještaj o sumnjivim transakcijama od strane ovog sektora, ali sami sektor jeste bio predmet sumnjivih transakcija, kako onih dostavljenih od strane drugih obveznika, tako i onih koje su izdvojene od strane FOJ.

U narednom periodu je potrebno definisati konkretne obveznike - internim aktom/pravilnikom (da li se osim šifre djelatnosti 70.22, neka druga šifra djelatnosti - usljed preklapanja u opisu poslova, može pridružiti ovoj kategoriji obveznika, pa u saradnji sa Poreskom upravom uvezati sistem praćenja obima prometa ostvarenog po osnovu konsultantskih usluga). Takođe, neophodno je organizovati obuke za predstavnike ovog sektora, sa ciljem da u slučaju poslovanja iz djelatnosti konsultantskih usluga uvijek budu sprovedene

produbljene CDD mjere provjera, odnosno da klijenti moraju precizirati i pojasniti tip i obim usluge koja je predmet konkretne naplate, kao i obuke sa posebnim fokusom na dostavljanje prijave sumnjivih i gotovinskih transakcija.

3. RAČUNOVOĐE I REVIZORI (ocjena ranjivosti 0,59)

Nakon izvršene procjene utvrđeno je da je stepen ranjivosti računovođa i revizora srednji. Osnovni akti kojima se uređuje oblast računovodstva i revizije u Crnoj Gori su Zakon o računovodstvu i Zakon o reviziji.

Po raspoloživim informacijama u Crnoj Gori postoji veći broj aktivnih pravnih lica sa šifrom srodnih djelatnosti (konsultantske i ostale finansijske usluge), a koja se bave, između ostalog, i pružanjem računovodstvenih usluga. Takođe, postoji izvjestan broj neregistrovanih pružaoca računovodstvenih usluga, što je suprotno Zakonu o sprječavanju nelegalnog poslovanja, a istovremeno se stvara nelojalna konkurencija, koja nije dobra za privredni ambijent sa aspekta plaćanja fiskaliteteta. S tim u vezi, jasno je da su i obim prometa, a i sam stepen ranjivosti, diversifikovani, odnosno mnogo je veći stepen ranjivosti kod neregistrovanih računovođa i kod onih koji ne podliježu primjeni Etičkog kodeksa, u odnosu na članove ISRCG. Samo one računovođe i revizori kojima profesionalna organizacija (ISRCG) nameće primjenu Etičkog kodeksa sa velikim procentom sigurnosti poštuju ZSPNFT. Prema tome, mogućnost zloupotrebe od strane klijenata je veća tamo gdje nema primjene Etičkog kodeksa i kontinuirane edukacije, a samim tim i stepen ranjivosti ovog sektora na pranje novca je povećan.

U periodu 2015-2018. godine, izvršeno je ukupno 15 kontrola lica koja se bave "računovodstvenim, knjigovodstvenim i revizorskim poslovima; poreskim savjetovanjem", pri čemu su prekršaji utvrđeni u samo jednoj kontroli. Prema podacima FOJ-a nije bilo zahtjeva koji su se odnosili na računovođe i revizore.

Na osnovu navedenih podataka, neophodno je preduzeti određeni set mjera koje bi umanjile ranjivost ovog sektora u odnosu na pranje novca, a naročito izmijeniti regulativu kroz Izmjene i dopune Zakona o računovodstvu, koje se odnose na: uvođenje obaveze da samo lica sa profesionalnim sertifikatom iz javnog registra ISRCG (koji je izdat u skladu sa nacionalnim Crnogorskim Obrazovnim Računovodstvenim Standardom – CORS (nameće obavezu poštovanja IFAC-ovog Etičkog kodeksa koji uređuje pitanja sprečavanja pranja novca i borbu protiv korupcije) mogu da potpisuju finansijske iskaze; uvođenje obaveze da se uz predate finansijske iskaze Poreskoj upravi predaje i kopija sertifikata (čime se može postaviti jaka osnova za uređenje pitanja sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma); uvođenje obaveze primjene Etičkog kodeksa za računovođe, jer za revizore takva obaveza postoji u Zakonu o reviziji; uvođenje obaveze kontinuirane edukacije i primjene Etičkog kodeksa u Zakonu o računovodstvu. Osim toga, potrebno je povećati broj kontrola po ZSPNFT, kao i broj kazni za nepoštovanje odredbi ZSPNFT, kao i nastaviti sa organizovanjem obuka za ovaj sektor.

4. NOTARI (ocjena ranjivosti 0,56)

Nakon izvršene procjene utvrđeno je da stepen ranjivosti notara srednji. Po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma notari su definisani kao obveznici koji su dužni da sprovode mjere sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u određenim slučajevima, propisanim Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Član 49).

Pravilnikom o broju mjesta i službenim sjedištima notara određen je broj notara i službena sjedišta notara na teritoriji Crne Gore, u skladu sa Zakonom o notarima. Ukupan broj za Crnu Goru prema ovom Pravilniku je 54 notara.

Notari, kao i advokati, su upravo zbog postupanja u svojinsko-pravnim stvarima u fokusu, kako kroz ZSPNFT tako i kroz procjenu rizika. Njihova uloga je obezbjeđenje pravne sigurnosti građana u prometu nekretnina.

Shodno ZSPNFT nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih na osnovu ovog zakona od strane notara vrši Notarska komora, odnosno Upravni odbor Notarske komore Crne Gore. Osim toga, izmjenama Zakona o notarima iz 2016. i 2018. godine uvedeni su nadležni organi koji gone i izriču kazne notaru za povrede službene dužnosti (disciplinski tužilac i disciplinska komisija) i koji su takođe nadležni ukoliko notar povrijedi odredbe ZSPNFT u vršenju službene dužnosti.

U navedenom periodu Upravni odbor je preko različitih komisija vršio kontrolu rada 45 notarskih kancelarija, uključujući rad u vezi sa SPNFT, a rezultati sprovedenih kontrola pokazuju da nije bilo prekršaja u vezi sa primjenom ZSPNFT. Međutim, evidentno je da se notari prilikom poslovanja pozivaju uglavnom na Zakon o notarima, i da se, i pored činjenice da su upoznati sa ZSPNFT, čini da pokazuju izvjesno nerazumijevanje obaveza propisanih Zakonom o SPNFT, što dovodi u pitanje ne samo stepen sprovođenja ZSPNFT, već i kvalitet izvršenih kontrola.

Sa svoje strane, Notarska komora izražava spremnost da prihvati na sebe odgovornost i ovlašćenja za vršenje kontrole nad sprovođenjem ZSPNFT, sa širim ovlašćenjima, i zauzet je stav da se Statut promijeni u dijelu vršenja kontrole u primjeni ZSPNFT. Međutim, neophodno je ovo pitanje riješiti izmjenom Zakona o notarima kojim će se urediti pitanje ovlašćenja Notarske komore za vršenje nadzora nad primjenom ZSPNFT, ili Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma kojim bi se definisao drugi nadzorni organ nad radom notara.

U navedenom periodu od strane notara nije dostavljena nijedna prijava sumnjive transakcije. Prema navodima notara, glavni uzrok neprijavljivanja sumnjivih transakcija od strane notarskog sektora je neprepoznavanje i nepoznavanje sumnjivih transakcija, nedostatak kapaciteta i nedovoljna stručna osposobljenost, kao i nedovoljno poznavanje zakona, te zbog toga većina notara smatra da su potrebne dodatne edukacije u vezi sa primjenom Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

U predstojećem periodu je neophodno izvršiti analizu stanja u odnosu na nadzorni organ i u tom pogledu, u zavisnosti od rezultata analize, izvršiti izmjenu Zakona o notarima u cilju definisanja nadležnosti i ovlašćenja Notarske komore kako bi sprovodila poslove nadzora u odnosu na SPN/FT utvrđene Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma ili izvršiti izmjenu ZSPNFT u pravcu određivanja drugog nadzornog organa. Takođe, potrebno je povećati broj kontrola od strane Notarske komore prema obavezama predviđenim ZSPNFT, kao i sprovesti u praksi obavezu da Notarska komora FOJ-u dostavlja periodične izvještaje o sprovedenim kontrolama i rezultatima istih. Osim toga, od izuzetne važnosti je i da se obezbijedi mehanizam podizanja svijesti notara o obavezama i ciljevima praćenja i prijavljivanja sumnjivih transakcija, kao i ostalim obavezama definisanim ZSPNFT, kroz obuke i sastanke sa predstavnicima sektora.

5. LICA KOJA OBAVLJAJU DJELATNOST I POSLOVE PROMETA PLEMENITIM METALIMA I DRAGIM KAMENJEM (ocjena ranjivosti 0,55)

Nakon izvršene procjene, utvrđeno je da stepen ranjivosti sektora koji obuhvata fizička i pravna lica koja obavljaju djelatnost i poslove prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem iznosi 0.55, na osnovu čega je definisan kao srednji stepen ranjivosti.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma definiše lica koja obavljaju djelatnost i poslove prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem kao obveznike, što znači da su dužni da sprovede mjere i radnje utvrđene Zakonom u cilju sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

I kod ove vrste obveznika je jako teško utvrditi precizan broj lica koja se bave isključivo poslovima prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem jer su registrovani pod različitim šiframa djelatnosti. Na osnovu informacija prikupljenih od predstavnika ovog sektora, utvrđeno je da zlatare prilikom obavljanja djelatnosti koriste gotovinu kao sredstvo plaćanja oko 30%. Prema tvrdnjama predstavnika sektora, uglavnom nema trgovine plemenitim metalima u značajnim iznosima, jer su u pitanju maloprodajne radnje, stoga su iznosi gotovinskih transakcija niski. U rijetkim slučajevima plemeniti metali i drago kamenje čiji su iznosi značajniji, uglavnom su kupljeni od stranaca koji plaćanje vrše karticom.

Kontrolu primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, do 01.01.2019. godine, vršila je nekadašnja USPNFT, tj. Odsjek za kontrolu obveznika sa 5 inspektora, koji je od 01.01.2019. godine prešao u MUP sa istim ovlašćenjima i nadležnostima.

U navedenom periodu nije primljen ni jedan izvještaj o sumnjivim transakcijama u vezi sa trgovinom plemenitim metalima, ali je 2015. godine od strane USPNFT izdvojena jedna STR. Nije bilo slučajeva pranja novca (PN) u vezi sa ovim sektorom. Od samog sektora u navedenom periodu nije bilo izvještavanja.

U predstojećem periodu je potrebno definisati način registracije trgovaca plemenitim metalima, povećati broj kontrola u ovom sektoru i organizovati obuke za predstavnike sektora.

6. TRGOVCI MOTORNIM VOZILIMA (ocjena ranjivosti 0,47)

Nakon izvršene procjene, utvrđeno je da stepen ranjivosti trgovaca motornim vozilima iznosi 0.47, na osnovu čega je definisan kao srednji stepen ranjivosti.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma definiše trgovce motornim vozilima kao obveznike, što znači da su dužni da sprovede mjere i radnje utvrđene Zakonom u cilju sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Na osnovu prikupljenih informacija, utvrđeno je da obveznici nisu u potpunosti upoznati sa obavezama po ZSPNFT, i da postoji izvjesno nerazumijevanje kada su u pitanju sumnjive transakcije.

Kontrolu primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, do 01.01.2019. godine, vršila je nekadašnja USPNFT, tj. Odsjek za kontrolu obveznika sa 5 inspektora, koji je od 01.01.2019.godine prešao u MUP sa istim ovlašćenjima i nadležnostima. Prekršaji su utvrđeni u 4 od ukupno 12 izvršenih kontrola lica koja se bave prometom motornih vozila.

Prema informacijama prikupljenim od obveznika, zaključeno je da je razlog nedostavljanja STR neprepoznavanje, odnosno nerazumijevanje pojma 'sumnjiva transakcija'. FOJ je kroz svoje svakodnevne aktivnosti izdvojila jedan manji broj sumnjivih transakcija koje su se odnosile na trgovce motornim vozilima.

Analizom prikupljenih podataka je utvrđeno da nije bilo dovoljno kontrola u odnosu na veličinu sektora kako u odnosu na broj prijavljenih subjekata tako i u odnosu na finansijsko učešće u ukupnosti ovog sektora. Pored navedenog, potrebno je naglasiti da je na osnovu prikupljenih informacija od predstavnika sektora, zaključeno da je kod većeg broja obveznika izraženo, nepotpuno poznavanje i razumijevanje obaveza po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Imajući u vidu navedeno, u narednom periodu je potrebno povećati broj kontrola, obezbijediti podizanje svijesti o obavezi i cilju prijavljivanja sumnjivih transakcija, uvesti periodičnu provjeru primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma putem upitnika i izvršiti uvid u postojanje analiza rizika i osigurati njihovu izradu u slučaju nepostojanja, ili obezbijediti mehanizam kontrole kvaliteta i sadržaja analize rizika iz koje se mogu dobiti podaci za praćenje kretanja u sektoru.

7. LICA KOJA SE BAVE UPRAVLJANJEM IMOVINOM ZA TREĆA LICA (ocjena ranjivosti 0,45)

Procjenom je utvrđen srednji stepen ranjivosti sektora koji obuhvata pravna i fizička lica koja se bave upravljanjem imovinom za treća lica. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma definiše ovu kategoriju obveznika u Članu 4.

Predstavnici Poreske Uprave/CRPS na osnovu analize Zakona o Klasifikaciji djelatnosti⁴⁵ izjednačili su obavljanje navedene vrste poslova sa licima registrovanim za obavljanje pretežne djelatnosti "upravljanje nekretninama uz naknadu"⁴⁶, kojih je u 2019. godini registrovano ukupno 106 (od toga 2 preduzetnika) i uglavnom su u pitanju DOO firme.

Iskustva iz predmeta FOJ-a u odnosu na prijave STR/SAR od strane obveznika, a potom obrade i analize ukupnih finansijskih tokova, ukazuju da se djelatnost "upravljanje nekretninama uz naknadu" nije pojavljivala često kao predmet analize FOJ i procesuiranja informacije drugim nadležnim organima.

Kontrolu primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, do 01.01.2019. godine, vršila je nekadašnja USPNFT, tj. Odsjek za kontrolu obveznika sa 5 inspektora, koji je od 01.01.2019. godine prešao u MUP sa istim ovlašćenjima i nadležnostima. Prekršaji su utvrđeni u 2 od 11 izvršenih kontrola u ovom sektoru.

U navedenom periodu nije dostavljen ni jedan izvještaj o sumnjivim transakcijama od strane ovog sektora, ali je bilo STR koje su se odnosile na pomenuti sektor.

U predstojećem periodu je potrebno definisati konkretne obveznike - internim aktom/pravilnikom (da li se osim šifre djelatnosti 68.32, neka druga šifra djelatnosti - usljed preklapanja u opisu poslova, može pridružiti ovoj kategoriji obveznika, pa u komunikaciji sa Poreskom upravom uvezati sistem praćenja obima prometa ostvarenog po osnovu upravljanja imovinom za tuđ račun), zatim definisati nadležnosti i ovlašćenja nadzornog organa koji će sprovođiti poslove nadzora i kontrole u odnosu na obaveze po pitanju ZSPNFT, s obzirom da nije bilo STR/SAR prijave od strane ovih obveznika, kao i organizovati obuke za predstavnike sektora sa posebnim fokusom na dostavljanje prijave sumnjivih (STR i SAR) i gotovinskih (CTR) transakcija.

---

⁴⁵ Službeni list Crne Gore", br.18/11

⁴⁶ šifra djelatnosti 68.32

PROCJENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA

Terorizam predstavlja jednu od glavnih globalnih bezbjednosnih prijetnji svim državama i narodima, pa samim tim i prijetnju bezbjednosti, vrijednostima demokratskog društva, pravdi i slobodi građana, naročito u novijoj historiji. U 21. vijeku je došlo do naglog porasta terorističkih akata koji za cilj imaju ugrožavanje ljudskih života, razaranje materijalnih dobara, a za posledicu izazivanje panike i straha od novih napada i eventualnih posledica.

Krivično djelo finansiranje terorizma je u posljednjem periodu i na osnovu sve većeg stepena rizika za ostvarenje terorističkih akata, dobilo na značaju, kako na globalnom nivou tako i u Crnoj Gori.

Kako je konačan cilj terorističkih akata uništenje demokratije, slobode, bezbjednosti, uništenje osnovnih ljudskih prava, ustavnog poretka, mira i stabilnosti, gdje je bitan psihološki element počinitelaca tih akata kod kojih represija i kazne nakon izvršenja ne prouzrokuju bitne posljedice, fokus borbe protiv terorizma se stavlja na zaustavljanje mogućnosti izvršenja. Prijetnje su globalno realne i pri tom treba imati u vidu da se problemi lako prelivaju, te da terorističke organizacije imaju globalnu mrežu, da nijedna zemlja nije u potpunosti sigurna.

Uzevši u obzir značaj posljedica u slučaju ostvarenja terorističkih akata, to se više pažnje posvetilo preventivnom djelovanju kroz otkrivanje finansiranja terorizma ili makar smanjenje rizika da će biti realizovan teroristički akt za čije ostvarenje je neophodno prikupiti sredstva kako bi isti mogao biti sproveden. Organizacija i realizacija terorističkog akta zahtijeva određena sredstva koja se prikupljaju na različite načine, a zatim i transferišu, tj. prenose radi dalje upotrebe (kupovine potrebne opreme, organizovanja obuke, kupovina naoružanja itd.). Vrlo često organizovanje ovih akata uključuje nekoliko jurisdikcija pa se za prenos novca koriste kuriri, formalni (banke, privredni subjekti za pružanje platnih usluga) i neformalni sistemi prenosa novca (havala i dr.), a u novije vrijeme kriptovalute i darkweb platforme. S obzirom na navedeno, cilj je da se zaustave takvi prenosi sredstava boljim kontrolama, kako s aspekta bezbjednosno interesantnih lica, tako i sa aspekta prenosa sredstava.

Terorističke aktivnosti sprovode se na organizovan način i povezane su sa drugim prijetnjama i rizicima, kao što su: transnacionalni organizovani kriminal, širenje hemijskog, biološkog, radiološkog, nuklearnog oružja i materija, krijumčarenje lakog oružja i malokalibarskog oružja, eksplozivnih sredstava, ručno prenosivih raketnih sistema, opojnih droga, robe vojne i dvostruke namjene, falsifikovanje dokumenata i novca, ilegalne migracije i trgovina ljudima.

Terorističke grupe i organizacije razvijaju alternativne načine svoga organizovanja i finansiranja i koriste razrađenu logističku organizovanost, posebno u nabavci oružja i sredstava za masovno uništavanje robe vojne i dvostruke namjene, opreme i drugih sredstava koji mogu biti upotrijebljeni u terorističke svrhe.

Obaveza svih državnih organa i organa državne uprave je da, u skladu sa svojim nadležnostima, kontinuirano analiziraju i prate sve vidove potencijalnih terorističkih prijetnji sa kojima bi se Crna Gora mogla suočiti i na odgovarajući način djeluju na njihovom sprječavanju.

Imajući u vidu prethodno navedeno jasno je da je preventivno djelovanje ključno u borbi protiv ovih krivičnih djela. Veoma su značajne aktivnosti na unapređenju međunarodne saradnje, brzog i lakog razmjene informacija, praćenju transfera sredstava i prenosa preko granice, a u vezi s tim, praćenju ljudi koji su s tog aspekta interesantni.

S obzirom da je zakonski okvir dobro postavljen u ovoj oblasti, mnogo više pažnje treba usmjeriti na implementaciju zakonskih rješenja od strane svih činioca sistema. Kada je u pitanju

finansiranje terorizma, povećana pažnja se traži kako od obveznika koji imaju obavezu i interes da spriječe da kroz njihove sisteme prođu sredstva namijenjena finansiranju terorizma, tako i od strane nadležnih organa koji imaju obavezu da onemoguće osnivanje i djelatnost pravnih lica i neformalnih i formalnih organizacija čiji cilj je prikupljanje sredstava za finansiranje terorizma.

Kada su u pitanju obveznici, koji imaju jako bitnu ulogu u sprječavanju finansiranja terorizma, potrebno je da isti razviju sisteme prepoznavanja identiteta lica koja se nalaze na međunarodnim i nacionalnim listama označenih lica⁴⁷ a koje preuzimaju i dobijaju od strane nadležnih organa i od Finansijsko obavještajne jedinice. Kako su iznosi transakcija kod finansiranja terorizma uglavnom mali, neophodno je izraditi softvere koji na osnovu određenih indikatora mogu prepoznavati osnov sumnje za prijavu sumnjivih transakcija ili lica.

Procjena rizika od finansiranja terorizma na nacionalnom nivou temelji se na: procjeni prijetnji i procjeni ranjivosti od finansiranja terorizma u periodu od 2015. do 2020. godine i sačinjena je po metodologiji Svjetske banke.

Procjena prijetnje i procjena ranjivosti od finansiranja terorizma temelje se na: analizama periodičnih procjena prijetnje od terorizma izrađenim od strane bezbjednosnih službi i Nacionalnog međuresorskog operativnog tima, u periodu 2015-2019. godine; informacijama i podacima prikupljenim od strane relevantnih državnih organa: tužilaštva, službi bezbjednosti, Ministarstva odbrane, Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekonomije, Ministarstva finansija, Ministarstva javne uprave, Ministarstva vanjskih poslova, Poreske uprave, Centralne banke Crne Gore, Uprave carina, Direkcije za zaštitu tajnih podataka i saradnje sa civilnim društvom, Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Takođe, u cilju sveobuhvatne analize i procjene, koristili su se podaci kojima raspolaže i civilni sektor.

Procjena prijetnje od finansiranja terorizma

U utvrđivanju stepena prijetnji od terorizma i prijetnji od finansiranja terorizma korišćeni su kvalitativni i kvantitativni podaci bezbjednosnih službi i drugih nadležnih državnih organa iz procjene prijetnje od terorizma i finansiranja terorizma, kao i podaci Tužilaštva, i Uprave za izvršenje krivičnih sankcija u dva krivična postupka zbog izvršenja krivičnog djela učestvovanje u stranim oružanim formacijama iz člana 449b Krivičnog zakonika Crne Gore i pravosnažnih osuđujućih presuda. Na ovaj način identifikovano je da najveći stepen prijetnji od terorizma i finansiranja terorizma po Crnu Goru dolazi od strane ideološki i vjerski motivisanog terorizma. U naznačenim slučajevima utvrđeno je da nema elemenata finansiranja terorizma, već da je motiv bio vjerske u jednom slučaju, i ideološke prirode u drugom slučaju.

Procjenom ukupnih parametara i statističkih podataka radna grupa je donijela procjenu da je „Rizik od finansiranja terorizma“ u Crnoj Gori „NIZAK“, te da je „Prijetnja od finansiranja terorizma“, takođe, procijenjena u stepenu „NIZAK“ uz tendenciju „Ne mijenja se“. Ovakvo stanje je uslovljeno kontinuiranim praćenjem, izradom i analizom periodičnih procjena o stanju, uskoj i efikasnoj saradnji svih relevantnih državnih organa u lancu suzbijanja terorizma i finansiranja terorizma.

---

⁴⁷ Shodno Zakonu o međunarodnim restriktivnim mjerama

JAVNA VERZIJA

		RIZIK OD FINANSIRANJA TERORIZMA UCRNOJ GORI					RASPON RIZIKA
PRIJETNJA	VISOKA						VISOKA
	SREDNJE VISOKA						SREDNJE VISOKA
	SREDNJA						SREDNJA
	SREDNJE NISKA						SREDNJE NISKA
	NISKA	RIZIK OD FT U CG					NISKA
		NISKA	SREDNJE NISKA	SREDNJA	SREDNJE VISOKA	VISOKA	
RANJIVOST							

Savremeni terorizam predstavlja jednu od najvećih globalnih prijetnji bezbjednosti koja uzrokuje nove, kompleksne rizike, dok su posljedice od terorističkih napada sve razornije i mahom pogađaju civile. Njegovi protagonisti koriste legalnu infrastrukturu protivnika za planiranje i izvođenje napada. To ukazuje da je logistika terorista danas sve jednostavnija i teško uočljiva. Najnovije terorističke metode predstavljaju rezultat upotrebe novih savremenih tehnologija, te, međunarodnu aktivnost, kao i pronalazak novih izvora finansiranja i podrške. Upotreba, odnosno zloupotreba, informacionih tehnologija, kao što su internet i mobilni telefoni, proširila je okvir djelovanja terorističkih organizacija. Sredstva globalnog informacionog razvoja upravo su stavila u prvi plan mogućnost terorista da razviju bolju saradnju sa svojim simpatizerima i istomišljenicima širom svijeta i da utiču na njihovo ponašanje i usmjere ih ka svojim ciljevima kroz ideološko regrutovanje.

Imajući u vidu da se terorističke aktivnosti, u najvećem broju slučajeva, sprovode na organizovan način, te da organizacije razvijaju alternativne načine svog organizovanja i finansiranja, Crna Gora kontinuirano analizira i prati sve moguće vidove potencijalnih terorističkih prijetnji sa kojima bi se mogla susresti i jača mehanizme preventivnog djelovanja organa sistema, u cilju praćenja transfera novca i prenosa preko granica, kao i praćenja pojedinaca. Crna Gora, takođe, unapređuje i jača saradnju sa zakonskim obveznicima u čijoj nadležnosti je sprječavanje novčanih transakcija namijenjenih za finansiranje terorizma. Tako su se na listi obveznika našla pravna lica i fizička lica, koja obavljaju poslove u vezi sa izdavanjem i upravljanjem virtuelnim valutama, uključujući i usluge mijenjanja virtuelnih valuta u konvencionalne valute, i obrnuto.

Sagledavanje ranjivih oblasti će doprinijeti da nadležni državni organi, kao i obveznici, pravovremeno i na adekvatan način preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se potencijalno negativne implikacije svele na minimum od finansiranja terorizma.

Crna Gora, u odnosu na druge zemlje u regionu, opisana je u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2019. kao "marginalno pogođena fenomenom radikalizacije i stranih boraca do sada". Ipak, u periodu od oktobra 2012. godine do kraja 2018. godine, u Siriju su otputovala 23 punoljetna crnogorska državljanina (18 muškaraca i pet žena), zajedno sa troje djece. U Siriji je poginulo

šest muškaraca; tri muškarca, četiri žene i dvoje djece su ostali na teritoriji pod kontrolom ISIL-a, dok je jedan muškarac pritvoren u Turskoj; osam muškaraca, jedna žena i jedno dijete se vratilo u Crnu Goru. **Od novembra 2015. godine, nema registrovanih odlazaka crnogorskih državljana** u Siriju. U Istočnoj Ukrajini je, od 2014. godine boravilo pet punoljetnih crnogorskih državljana i svi su se vratili u Crnu Goru. Od ukupnog broja "stranih boraca", u Višem sudu u Podgorici vođena su dva krivična postupka zbog krivičnog djela učestvovanje u stranim oružanim formacijama iz člana 449b Krivičnog zakonika Crne Gore: jedno lice oglašeno je krivim zbog učešća u stranim oružanim formacijama u Istočnoj Ukrajini i osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci, odnosno na tri godine i pet mjeseci zbog drugih krivičnih djela u sticaju sa krivičnim djelom učestvovanje u stranim oružanim formacijama, dok je drugo lice oglašeno krivim zbog učestvovanja u stranim oružanim formacijama u Siriji i osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci. Utvrđeno je da nema elemenata finansiranja terorizma u oba slučaja, već da je motiv bio vjerske i ideološke prirode. Oba lica su odslužila dosuđenu kaznu i puštena su na slobodu.

Finansiranje terorizma se obično sastoji iz 3 faze: prikupljanje sredstava, raspodjela/prosljeđivanje i upotreba istih.

1. Prikupljanje sredstava predstavlja fazu potražnje za sredstvima, koja mogu poticati iz legalnih aktivnosti (kao što su donacije pojedinaca, organizacija, države) ili iz krivičnih djela kod kojih je uglavnom u upotrebi gotovina.
2. Faza raspodjele tj. prosljeđivanja sredstava podrazumijeva fazu dostavljanja, tj. stavljanja na raspolaganje prikupljenih sredstava teroristima, tj, terorističkim organizacijama na upotrebu radi izvršenja akta.
3. Završna faza predstavlja upotrebu prikupljenih i transferisanih sredstava u svrhe obezbjeđivanja logistike potrebne za izvršenje djela.⁴⁸

Dakle, s aspekta finansiranja terorizma bitne su sve 3 faze, čijim sprječavanjem se utiče i na sprječavanje izvršenja djela. Za svaku fazu navedenog su nadležni određeni državni organi, koji su dužni da preduzimaju zakonima predviđene mjere i radnje. Osim relevantnih organa, jako su bitni obveznici koji po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i podzakonskim aktima imaju brojne obaveze, od kojih se očekuje da pored utvrđivanja identiteta klijenata i praćenja poslovanja istog, o svemu preduzetom informišu druge nadležne državne organe. Ovdje je posebno bitna obaveza upotrebe lista označenih lica koje se dobijaju od Ministarstva vanjskih poslova a koje su prosljeđene od Ujedinjenih nacija i Evropske unije. Upravo vezano za ovu obavezu može se zaključiti da je utvrđena ranjivost, jer je zaključak da jako mali broj obveznika ima sisteme koji bi alarmirali obveznike da je njihov klijent evidentiran na tim listama. Kako Zakonom o međunarodnim restriktivnim mjerama nisu propisane aktivnosti, nadležnosti i obaveze obveznika u pogledu blokiranja imovine označenih lica, ili sa njima povezanim licima, to iz toga proističe ranjivost u pogledu značajnih ograničenja vezanih za efikasno zamrzavanje imovine, posebno novčanih sredstava.

U obezbjeđivanju sredstava, terorističke organizacije koriste razne metode za obezbjeđivanje i razne izvore sredstava. Dakle, stvaraju se mehanizmi za prikupljanje, koji mogu uključiti legalne aktivnosti, kao i ilegalne, zatim pranje novca i stvaraju se provjereni ili sigurniji kanali za prosljeđivanje sredstava.

S obzirom da se akt obezbjeđivanja finansiranja može odvijati u drugoj zemlji u odnosu na zemlju izvršenja terorističkog akta, od značaja je uočavanje transakcija prenosa sredstava. Za te svrhe se koriste često usluge pružaoca usluga transfera novca kod kojih je jednostavniji sistem provjera

---

⁴⁸ UNODC

identiteta lica kao i porijekla sredstava. Takođe se mogu koristiti i bankarske usluge pri čemu se vrše transakcije u manjim iznosima. U novije vrijeme sve se više koriste alternativni sistemi transfera novca, putem kriptovaluta i darkweb Internet platformi koje je izuzetno teško pratiti.

Kada je u pitanju obezbjeđivanje finansiranja na unutrašnjem nivou, na osnovu urađenih analiza može se zaključiti da neprofitne organizacije, posebno nevladine organizacije koje se bave humanitarnim radom mogu biti izložene riziku od zloupotrebe za finansiranje terorizma, što predstavlja trend i tipologiju na međunarodnom nivou. Međutim, ove prijetnje na nacionalnom nivou još uvijek nisu identifikovane. Imajući u vidu sve okolnosti, a kako bi se održao stepen najnižeg nivoa prijetnje i ranjivosti od finansiranja terorizma, od suštinskog je značaja održati kontinuitet rada svih relevantnih organa vlasti i institucija u Crnoj Gori, i obezbijediti saradnju sa NVO sektorom i jačanja povjerenja i kapaciteta sistema u ranom otkrivanju i identifikovanju sumnjivih lica i transakcija uz puno poštovanje svih načela demokratskog društva.

Procjena ranjivosti od finansiranja terorizma

Procjena „Ranjivosti od finansiranja terorizma“ u Crnoj Gori donijeta je na osnovu analiza: (1) Kvaliteta zakonodavstva; (2) Kvalitet obavještajnih podataka u kom smislu je procjenjivan proces prikupljanja podataka, (3) efektivnost domaće, regionalne i međunarodne saradnje; (4) Sagledavanje efektivnosti izvještavanja, nadzora i analize sumnjivih transakcija u nadležnosti organa nadležnog za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, na osnovu broja i kvaliteta izvještaja o sumnjivim aktivnostima, broja predmeta otvorenih na osnovu prijave izvještaja o sumnjivim aktivnostima, kapaciteta i opredijeljenosti izvještajnih institucija po pitanju usklađenosti sa zahtjevima koji se odnose na provjeru, u skladu sa režimom sankcija UN-a; (5) Adekvatnosti ljudskih i finansijskih resursa predviđenih za borbu protiv finansiranja terorizma; (6) Političke opredijeljenosti za borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma, svijesti i opredijeljenosti za borbu protiv finansiranja terorizma među kreatorima politike, organima za sprovođenje zakona, bezbjednosno i finansijsko obavještajnim službama; (7) Geografskih i demografskih faktora.

Na osnovu ukupnih parametara radna grupa je donijela procjenu da je stepen „Ranjivosti od finansiranja terorizma“ NIZAK.

Međutim, analizom je identifikovana potreba detaljne analize registrovanih nevladinih organizacija (NVO); reorganizaciju policijske FOJ kako bi se do kraja finalizovao sveobuhvatni koncept borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma; te jačanje kapaciteta kroz napredno specijalističko obučavanje službenika bankarskog sistema i pružalaca usluga prenosa novca.

Normativni okvir

Prepoznajući terorizam kao jednu od najvećih bezbjednosnih prijetnji 21. vijeka, kao i krivična djela terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, Crna Gora je, naslanjajući se na relevantnu međunarodnu pravnu tekovinu, razvoj i kretanje terorizma i terorističkih akata, razvijala svoj normativni okvir.

Krivično zakonodavstvo Crne Gore predviđa finansiranje terorizma i učestvovanje u stranim oružanim formacijama kao posebna krivična djela u član 449 i 449b Krivičnog zakonika Crne Gore, koja su propisana u Glavi XXXV krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom.

Propisivanjem ovog krivičnog djela u Krivičnom zakoniku Crne Gore inkriminirali su se svi oblici učešća stranih boraca u sukobima u inostranstvu, te su se na ovaj način zaštitila ljudska prava i osnovne društvene vrijednosti. Na ovaj način zaštićeni su i građani Crne Gore od negativnih direktnih i indirektnih uticaja koje proizvodi vršenje ovog krivičnog djela. Kao potreba propisivanja javila se i zbog suzbijanja pojave učestvovanja državljana Crne Gore u stranim oružanim formacijama, kao i adekvatno izricanje kazni izvršiocima i organizatorima ovog krivičnog djela. Cilj uvođenja ovog krivičnog djela je sankcionisanje vršenja krivičnog djela, sankcionisanje podsticanja vršenja ovog krivičnog djela kao i prikupljanje finansijskih sredstava koja su potrebna za izvršenje. Takođe, ovim članom je definisan pojam strane oružane formacije.

Krivični zakonik Crne Gore, nakon ove dopune, je u potpunosti usaglašen sa Rezolucijom Ujedinjenih nacija 2178 (2014) o stranim borcima/plaćenicima, koju je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija usvojio na 7272. zasijedanju od 24. septembra 2014. godine.

Krivični zakonik Crne Gore usklađen je, između ostalog, sa sljedećim međunarodnim dokumentima: Konvencijom Savjeta Evrope o pranju novca, pretresu, privremenom i trajnom oduzimanju protivpravne imovinske koristi i finansiranju terorizma iz 2005. godine; Konvencijom Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma; međunarodnom Konvencijom o sprječavanju finansiranja terorizma iz 1999. godine; FATF preporukom I za sprječavanje pranja novca; FATF specijalnom preporukom II u vezi sa finansiranjem terorizma. Crna Gora je 26. jula 2017. godine, donijela Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju terorizma koji je usvojen 19. maja 2015. godine.

Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, usklađen je sa zahtjevima međunarodnih organizacija i institucija i relevantnim propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma: preporukama FATF-a, Manivala, Direktivom 2005/60/EC Evropskog Parlamenta i Savjeta od 26. oktobra 2005. godine o prevenciji upotrebe finansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma; Direktivom 2006/70/EC od 1. avgusta 2006. godine, koja je postavila mjere za primjenu; Direktive 2005/60/E3 Evropskog Parlamenta i Savjeta u vezi sa definicijom "politički eksponiranog lica" i tehničkim kriterijumima za pojednostavljenu proceduru provjere identiteta i praćenja poslovanja klijenta i za izuzetke na osnovu finansijskih aktivnosti koje se sprovode povremeno ili na veoma ograničenim osnovama (32002L0092); Međunarodnom konvencijom UN-a o suzbijanju finansiranja terorizma. Značajno je pomenuti potpunu usklađenost sa IV Direktivom.

Strateško planiranje započeto je 2010. godine kada je usvojena prva Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma koja je obuhvatala period 2010-2014. godine. Druga strategija je obuhvatala period 2015-2018. godine. Polazeći od bezbjednosnih interesa kako na nacionalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou, trendova razvoja i kretanja terorizma, potreba, i vodeći računa o opredjeljenjima utvrđenim u Ustavu Crne Gore, Strategijom za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2015-2018. godine definisano je šest strateških ciljeva.

S obzirom da pranje novca i finansiranje terorizma predstavljaju kriminalnu djelatnost sa visokim stepenom društvene opasnosti, ovom strategijom definisano je osam ciljeva koji su razrađeni u pratećim akcionim planovima: (1) Utvrđena procjena opasnosti od pranja novca i finansiranja terorizma, (2) Unapređenje normativno-pravnog okvira; (3) Razvijeni kadrovski i materijalno-tehnički kapaciteti; (4) Unaprijeđena institucionalna saradnja u cilju efikasne razmjene podataka; (5) Unaprijeđena međunarodna saradnja; (6) Jačanje kapaciteta kroz sprovođenje obuka i

usavršavanja; (7) Primijenjene preporuke Manivala; (8) Jačanje nadzora nad obveznicima Zakona o SPNFT.

Sa spektra finansiranja terorizma, posebno uzimajući u obzir savremeni trend načina širenja radikalizacije kroz *Soft measures* koji je aktuelizovan nakon slabljenja ISIL-a, značajno je ukazati da je fenomen nasilnog ekstremizma i radikalizma tretiran Strategijom suzbijanja nasilnog ekstremizma 2016-2018. godine, sa pratećim akcionim planom, nakon čega je donijet Prelazni Akcioni plan za 2019. godinu, zatim nova Strategija suzbijanja nasilnog ekstremizma 2020 - 2024. godine. Sprovođenje strateških dokumenata povjereno je drugom tijelu Biroa za operativnu koordinaciju aktivnosti organa obavještajno bezbjednosnog sektora - Nacionalnom operativnom timu za implementaciju Akcionog plana za sprovođenje Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma, koji je zadužen za realizaciju zadataka koji zahtijevaju operativno usklađivanje aktivnosti na ovom planu.

Preporuke:

- Identifikovati izmijenjene okolnosti u odnosu na vrijeme kada je važeća verzija zakona donijeta, nejasnoće i probleme u praktičnoj primjeni važećeg Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.
- Na osnovu identifikovanog usvojiti izmjene i dopune Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i uskladiti ga sa Petom Direktivom EU.
- Izraditi relevantna podzakonska akta shodno Izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.
- Potpuno ukladiti Zakon o restriktivnim mjerama sa EU *acquis*.
- Usvojiti Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma 2020-2023. godine s pratećim akcionim planom koji će sadržati konkretne aktivnosti čijom realizacijom će se ojačati kapaciteti u borbi protiv finansiranja terorizma.

Institucionalni okvir

Specijalno državno tužilaštvo

Crna Gora je u skladu sa najboljom praksom, napravila određene reforme na institucionalnom nivou. U skladu sa preporukama Evropske komisije, 2015. godine osnovala je Specijalno državno tužilaštvo koje je nadležno za krivično djelo terorizma i finansiranje terorizma. Osim toga, u okviru Uprave policije formirano je Specijalno policijsko odjeljenje u čijoj nadležnosti je borba protiv terorizma. Ova jedinica direktno saraduje sa Specijalnim tužilaštvom, a pored terorizma i blisko povezanih oblasti kao što su krijumčarenje oružja i finansiranje terorizma, bavi se i pitanjima organizovanog kriminala, pranja novca, itd. U cilju obezbjeđenja efikasnosti istraga i gonjenja izvršilaca krivičnih djela iz nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva, Specijalno državno tužilaštvo ima zakonsku mogućnost formiranja istražnih timova, koji su sastavljeni od Specijalnog državnog tužilaštva, Uprave policije, Poreske uprave i Uprave carina. Radom istražnog tima koordinira Specijalni državni tužilac.

Osim Specijalnog državnog tužilaštva, na nacionalnom nivou borbom protiv finansiranja terorizma se bave i drugi državni organi: Uprava policije (Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (FOJ) i Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije), Agencija za nacionalnu bezbjednost, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vrhovno državno tužilaštvo, Viši sud u Podgorici, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo

finansija, Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo vanjskih poslova, Poreska uprava, Centralna banka Crne Gore, Uprava carina, Direkcija za zaštitu tajnih podataka.

Uprava policije

Izmjenama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije iz aprila 2019. godine, formiran je Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma - policijski model FOJ-a. FOJ je preuzeo kompletne poslove koje je obavljala nekadašnja USPNFT. Međutim, osim sprovođenja Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, službenici policijskog modela FOJ sprovode i druge zakone: Zakon o unutrašnjim poslovima, Zakon o krivičnom postupku i sve druge zakone i propise koji pružaju veće nadležnosti i druge Zakonom propisane mogućnosti. Kao službenici Uprave policije imaju mogućnost korišćenja resursa relevantnih organizacionih jedinica u okviru ovog organa, gdje je od posebnog značaja mogućnost rada u zajedničkim timovima koji se formiraju po nalogu glavnog Specijalnog tužioca, a čiji sastavni dio su službenici Sektora za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (Specijalno policijsko odjeljenje i Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela) u čijoj je nadležnost pranje novca, terorizam i finansiranje terorizma. Kroz implementaciju projekta „Policija vođena obavještajnim radom“, od strane Sektora kriminalističke policije konstantno se radi na uvođenju novih metoda kriminalističko-obavještajnog rada i prikupljanju obavještajnih podataka vezanih između ostalog i za terorizam i finansiranje terorizma.

Agencija za nacionalnu bezbjednost (ANB)

Agencija prikuplja, evidentira, analizira, procjenjuje, koristi, razmjenjuje, čuva i štiti podatke definisane članom 6 Zakona o ANB. Kontinuirano se radi na jačanju kapaciteta u procesu prikupljanja obavještajnih podataka. U ANB funkcioniše posebna linija rada koja se bavi bezbjednosnim izazovom terorizma u okviru koje se preduzimaju neophodne obavještajno-preventivne aktivnosti.

Osim pomenutih državnih organa, u Crnoj Gori postoji određen broj organizacija civilnog društva koje su aktivne na polju borbe protiv terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Nevladine organizacije predstavljaju relevantne partnere javnim vlastima u sprovođenju preventivnih programa i ublažavanju mogućih posljedica terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma.

Preporuke:

- Jačanje saradnje između nadležnih organa na nacionalnom nivou u oblasti finansiranja terorizma.

Međunarodna i regionalna saradnja

Finansijsko obavještajna jedinica

FOJ Crne Gore je u novembru 2020. godine obnovio međunarodnu finansijsko obavještajno saradnju i ponovo postao punopravan član sigurne EGMONT mreže.

Međunarodna policijska saradnja

Međunarodna i regionalna saradnja odvijaju se i putem Uprave policije - Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE, koja posredstvom

zaštićenog kanala komunikacije 24/7 vrši razmjenu informacija sa preko 190 članica Interpol-a, sa kojima se razmjenjuju obavještajni i drugi podaci u odnosu na finansiranje terorizma, pranje novca, tokove novca stranih boraca koji ratuju u inostanstvu, razmjena podataka o kretanju istih. Takođe, posredstvom EUROPOL-a i kanala Siena vrše se koordinirane operacije u cilju lociranja lica koja finansiraju terorizam, pristup analitičkim fajlovima Europol-a organima Crne Gore, preventivno djelovanje lica koja su tražioci azila u Crnoj Gori i sve druge korisne podatke koje se odnose na borbu protiv finansiranja terorizma. Svaka članica Europol-a ima svoju nacionalnu jedinicu za borbu protiv terorizma i borbu protiv finansiranja terorizma.

Podatke o licima koja putuju u konfliktne zone radi terorističkih aktivnosti, crnogorska policija dijeli kroz Europol-ov analitički projekat AP TRAVELLERS, te na taj način participira u istom. Crnogorska FOJ učestvuje u analitičkom projektu AP TFTP za provjere novčanih transakcija zbog sumnji na finansiranje terorizma. Posredstvom ovog analitičkog projekta vrše se provjere entiteta, odnosno fizičkih lica u njegovoj bazi, kao primaoca/pošiljaoca novčanih transakcija sumnjivih sa aspekta finansiranja terorizma. Takođe, učestvuje u analitičkom projektu za sumnjive novčane transakcije AP SUSTRANS. Trend pojačane komunikacije ka ovom analitičkom projektu evidentan je od uspostavljanja Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, odnosno policijskog modela finansijsko-obavještajne jedinice unutar Uprave policije. Tokom 2018. godine nije bilo odlaznih komunikacija prema AP SUSTRANS, dok ih je u 2019. godini bilo 25 komunikacija.

Agencija za nacionalnu bezbjednost

Takođe, Agencija za nacionalnu bezbjednost i Ministarstvo odbrane posredstvom svojih kanala vrše razmjenu podataka sa partnerskim službama u cilju preventivnog djelovanja u suzbijanju finansiranja terorizma. Međunarodna saradnja Agencije definisana je članom 15a Zakona o ANB

Ministarstvo odbrane - međunarodna odbrambena saradnja

Tokom godine Ministarstvo odbrane je kao članica NATO-a imala intenzivnu saradnju sa drugim članicama NATO alijanse, kao i sa državama EU i drugim zemljama partnerima. Kao država članica NATO-a, Crna Gora, tj. Ministarstvo odbrane i Vojska CG aktivno razmjenjuju operativne i strateške podatke i učestvuju u zajedničkim operacijama i vježbama koje imaju za cilj sprječavanje terorizma.

Međunarodna pravna pomoć

Prema članu 3 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, međunarodna pravna pomoć obuhvata izručenje okrivljenih i osuđenih, ustupanje i preuzimanje krivičnog gonjenja, izvršenje stranih sudskih odluka u krivičnim stvarima, obrazovanje zajedničkih istražnih timova, kao i ostale oblike međunarodne pravne pomoći propisane ovim zakonom. Ostali oblici međunarodne pravne pomoći u smislu ovog zakona su: dostavljanje akata, pisanih materijala i drugih predmeta u vezi sa krivičnim postupkom u državi molilji; međusobna razmjena informacija, kao i izvršenje pojedinih procesnih radnji; saslušanje okrivljenog, svjedoka i vještaka, uključujući saslušanje putem video i telefonske konferencijske veze, uviđaj, pretresanje prostorija i lica, privremeno oduzimanje predmeta, mjere tajnog nadzora, dostavljanje bankarskih podataka, DNK analiza, privremena predaja lica lišenog slobode radi svjedočenja, dostavljanje podataka iz kaznene evidencije podataka o osudi i druge procesne radnje.

Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u članu 4 propisuje načine razmjene zamolnica: domaći pravosudni organ prosljeđuje zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć stranim pravosudnim organima i prima zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć stranih pravosudnih organa preko ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa odnosno **preko Ministarstva pravde**. U slučaju kad međunarodni ugovor, odnosno uzajamnost ne postoji, Ministarstvo zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć **dostavlja i prima diplomatskim putem**. Izuzetno, kad je to predviđeno međunarodnim ugovorom, ili kad postoji uzajamnost, domaći pravosudni organ može **neposredno dostaviti nadležnom stranom pravosudnom organu i primiti od stranog pravosudnog organa zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć**, uz obavezu da kopiju zamolnice dostavi Ministarstvu.

U hitnim slučajevima, ako postoji uzajamnost, zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć može se dostavljati i primiti posredstvom Nacionalnog centralnog biroa **INTERPOL-a**. Za pružanje međunarodne pravne pomoći nadležni su sudovi i državno tužilaštvo, u skladu sa zakonom. Takođe, ovim zakonom u članu 6 stav 2 propisano je i da će domaći pravosudni organ postupiti po zamolnici za međunarodnu pravnu pomoć stranog pravosudnog organa i kad je **zamolnica podnesena elektronskim ili drugim telekomunikacionim sredstvom** koje obezbjeđuje potvrdu o prijemu, ako može utvrditi njenu vjerodostojnost, a strani pravosudni organ je spreman da dostavi izvornik zamolnice u roku od 15 dana.

Adekvatnost ljudskih i finansijskih resursa predviđenih za borbu protiv finansiranja terorizma

Momentom uključivanja finansijsko obavještajne jedinice u Upravu policije, ovaj Sektor, osim ovlašćenja definisanih Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, dobija i policijska ovlašćenja, prije svega u pravcu primjene ovlašćenja iz Zakonika o krivičnom postupku koji definišu mogućnost učešća FOJ-a u fazi izviđanja u dijelu prikupljanja obavještenja i dokaza koji bi mogli biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.

Shodno odredbama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, FOJ ima svoj budžet i alocirana finansijska sredstva za nesmetano obavljanje poslova iz svoje nadležnosti.

PROCJENJA RANJIVOSTI POJEDINIH KATEGORIJA OBVEZNIKA U ODNOSU NA FINANSIRANJE TERORIZMA

Bankarski sektor

U Crnoj Gori posluje 15 banaka, dok su u stečaju dvije (Atlas banka i Invest banka). Bankarski sektor je kategorija koja je u fokusu nadležnih institucija, prije svega Centralne banke Crne Gore koja ima nadzornu ulogu nad poslovanjem banaka u Crnoj Gori.

Formiranjem policijskog modela FOJ reafirmisana je obaveza obveznika u pogledu izvještavanja po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, te dosljednije primjene indikatora sumnjivih transakcija, i ponovo je uspostavljeno povjerenje i partnerski odnos između FOJ i obveznika, što je direktno rezultiralo porastom broja prijavljenih sumnjivih transakcija zavidnog nivoa kvaliteta i u skladu sa indikatorima sumnjivih transakcija. Iako u Crnoj Gori, nijesu registrovani slučajevi finansiranja terorizma, ova činjenica navodi na zaključak da u Crnoj Gori

postoje odgovarajući mehanizmi za kvalitetno i efikasno prepoznavanje sumnjivih transakcija vezanih za finansiranje terorizma.

Analiza sveukupnog stanja ukazala je na nizak nivo rizika kada je u pitanju bankarski sektor. Naime, pored intezivnije i konkretnije saradnje koja se ostvaruje između policijske FOJ i bankarskog sektora, u narednom periodu je potrebno jačati kapacitete bankarskog sistema u dijelu ranog prepoznavanja subjekata i transakcija koje bi mogle predstavljati put do finansiranja terorizma, usljed novih pojavnih oblika i ispoljavanja terorizma. Ovo se može ostvariti kroz pohađanje naprednih specijalističkih obuka pripadnika bankarskog sektora samostalno i sa pripadnicima policijske FOJ kako bi se podigla svijest i ojačali kapaciteti u ovom pravcu.

Analizom zakonodavstva, posebno u dijelu primjene restriktivnih mjera – zamrzavanje finansijskih sredstava označenih lica⁴⁹, što je u Crnoj Gori regulisano Zakonom o međunarodnim restriktivnim mjerama, utvrđeno je da ovaj zakon nije u skladu sa preporukama FATF-a i evropskim standardima. Između ostalog, kao jedan od ključnih nedostataka koji ujedno predstavlja i ranjivost, je nemogućnost privremenog blokiranja novčanih sredstava do donošenja konačne odluke nadležnih organa, u momentu kada se finansijska sredstva evidentiraju i prepoznaju od strane obveznika. Zato zakonodavna oblast u dijelu restriktivnih mjera mora biti doradena i usklađena sa međunarodnim standardima, kako bi se svim obveznicima, a prije svega bankarskom sektoru omogućilo efikasno djelovanje.

Nevladine organizacije (NVO)

U Crnoj Gori je registrovano 5300 nevladinih organizacija.

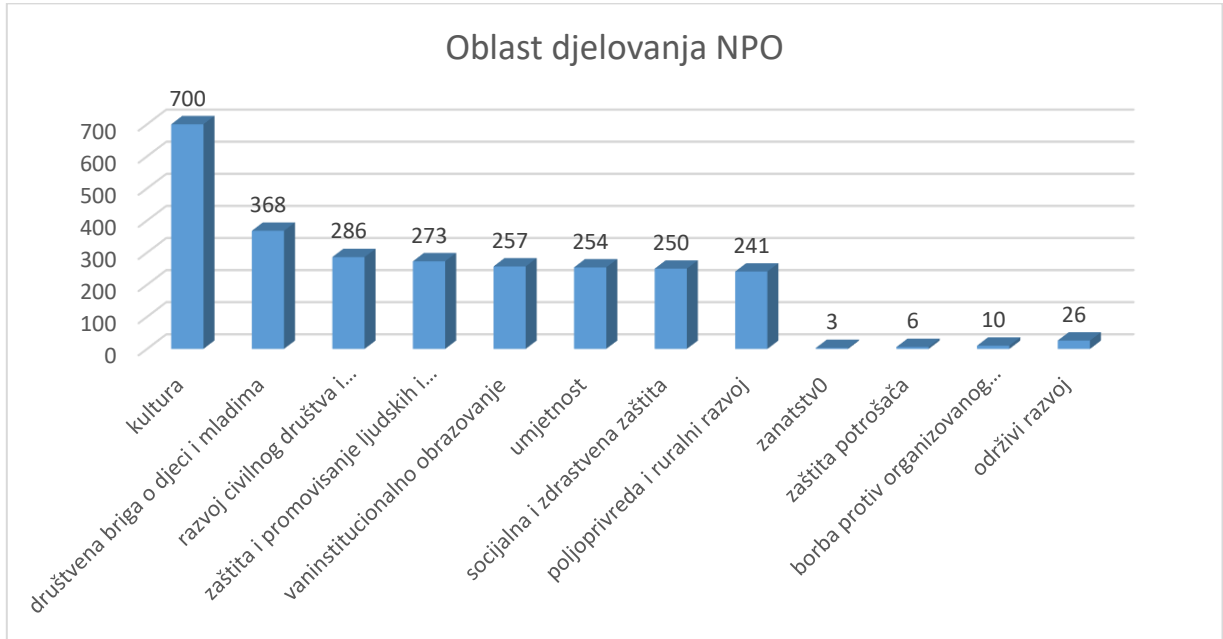
Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama, NVO su dužne da se registruju kod nadležnog državnog organa, te da postupaju u okvirima statuta i ostvaruju prihod u toku jedne kalendarske godine shodno propisanom u zakonu.

Prema klasifikaciji djelatnosti iz Registra NVO najviše nevladinih udruženja je zastupljeno iz oblasti:

- kulture - 700,
- društvene brige o djeci i mladima - 368,
- razvoja civilnog društva i volonterizma - 286,
- zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - 273,
- vaninstitucionalnog obrazovanja - 257,
- umjetnosti -254,
- socijalne i zdravstvene zaštite - 250,
- poljoprivrede i ruralnog razvoja – 241,
- zanatstva – 3,
- zaštite potrošača – 6,
- borbe protiv organizovanog kriminala – 10,
- održivog razvoja – 26,
- evroatlantskih i evropskih integracija – 26.

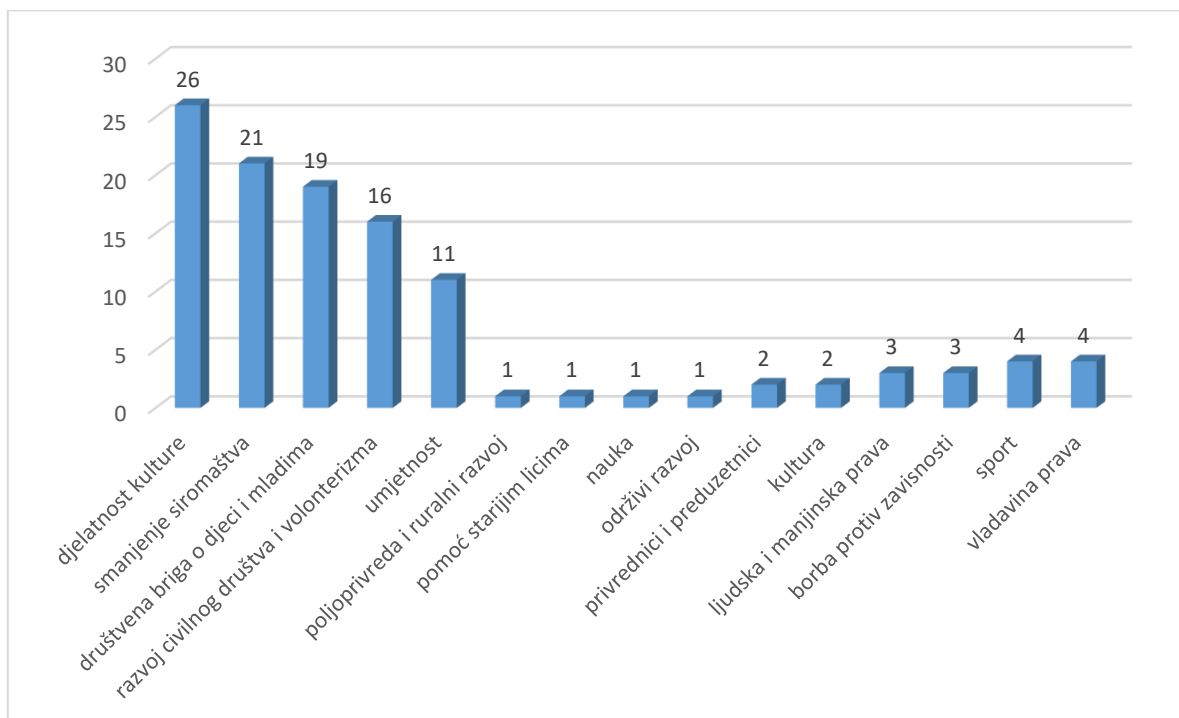
⁴⁹ Lica koja su na međunarodnim ili nacionalnim listama označenih lica – lica prema kojima se primjenjuju sankcije

Kada su u pitanju nevladine fondacije najviše registrovanih je u oblastima vezanim za:

- djelatnost kulture - 26,
- smanjenje siromaštva - 21,
- društvena briga o djeci i mladima - 19,
- razvoj civilnog društva i volonterizma - 16,
- umjetnosti – 11
- poljoprivreda i ruralni razvoj – 1
- pomoć starijim licima – 1
- nauka – 1
- održivi razvoj – 1
- privrednici i preduzetnici – 2
- kultura – 2
- ljudska i manjinska prava – 3
- borba protiv zavisnosti – 3
- sport – 4
- vladavina prava - 4

Predstavništva stranih NVO svoje djelatnosti najviše ispoljavaju u oblastima vezanim za:

- smanjenje siromaštva 46
- stručna pomoć 12
- institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje - 9
- razvoj civilnog društva i volonterizma - 9
- društvena briga o djeci i mladima - 7
- privreda-preduzetnici - 1
- održivi razvoj - 1
- sport ukupno - 1
- vladavina prava - 1

Sumirajući ove podatke i uzimajući u obzir sve vrste NVO, najviše ih je zastupljeno u djelatnostima vezanim za kulturu: 732, društvenu brigu o djeci i mladima: 394, a najmanje u djelatnostima vezanim za zanatsku djelatnost 3, zaštitu potrošača 6 i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala 10.

Uzimajući u obzir sve vrste NVO, najviše ih je zastupljeno u Podgorici, odnosno njihovo geografsko sjedište je takvo da ih u glavnom gradu ima 1668 ukupno- dok zajedno sa dvije gradske opštine Golubovci i Tuzi ima 1760 što čini 38,48% ukupno registrovanih NVO u Crnoj Gori, zatim u Nikšiću 410, u Baru 284 i Bijelom Polju 235.

Najmanje registrovanih NVO je u opštinama: Šavnik 10, Plužine 17, Žabljak 34, Mojkovac 35, Andrijevica 41 i Kolašin 57.

Gore navedeni statistički podaci govore u prilog da je osnivanje i registracija NVO udruženja, fondacija i predstavništva stranih NVO u Crnoj Gori u porastu, te samim tim postoji bojazan da neke od njih mogu u budućnosti biti korišćene za određene druge djelatnosti za koje svojim osnivačkim aktima nisu predviđene, te samim tim postupak kontrole i provjera prilikom same

registracija ovih NVO moraju biti pooštreni, ali i pod određenom "lupom" nadležnih organa ukoliko iste postanu sumnjive sa aspekta unosa-iznosa novca iz Crne Gore, sumnjivih novčanih transfera, transakcija itd.

U Crnoj Gori nije identifikovana nijedna NVO koja jeste ili je imala namjeru učestvovanja u procesu finansiranja nekog terorističkog djelovanja. Na ovoj bazi, u prethodnoj Nacionalnoj procjeni rizika od finansiranja terorizma, ali i u periodu izvještavanja, NVO nijesu prepoznate kao prijetnja od finansiranja terorizma, što je bio razlog da se iste u zakonskom okviru ne prepoznaju kao takve.

Međutim, uzimajući u obzir savremene metode širenja radikalističkih ideja (aktuelnih nakon slabljenja ISIL-a) kroz *Soft measures* (online edukativni razgovori, govori, održavanje obrazovnih tribina i sl.), te geografski položaj Crne Gore u regionu, Crna Gora u narednom periodu treba da posveti pažnju analizi NVO u odnosu na njihovu podložnost posrednog ili neposrednog učestvovanja u finansiranju terorizma (ovdje se posebno misli na širenje radikalističkih ideja), mogućnosti da neke od njih mogu u budućnosti biti korišćene za određene druge djelatnosti za koje svojim osnivačkim aktima nijesu predviđene. U tom kontekstu, potrebno je razmotriti pooštavanje mjera postupka registracije NVO i nadzora od strane nadležnih organa ukoliko iste postanu sumnjive sa aspekta unosa-iznosa novca iz Crne Gore, sumnjivih novčanih transfera itd.

Prema Zakonu o nevladinim organizacijama NVO koje su registrovane u Centralnom registru privrednog suda moraju postupati u skladu sa svojim statutom i njihov prihod u toku jedne kalendarske godine ne smije biti veći od 4.000 eura u suprotnom nevladina organizacija ne može neposredno obavljati privrednu djelatnost do kraja tekuće godine. Važno je naglasiti da dobit koja je ostvarena mora se upotrijebiti na teritoriji Crne Gore u cilju realizacije kako je to predviđeno statutom te NVO. Dakle ukoliko prihod te nevladine organizacije pređe gore navedeni iznos, novac se uplaćuje na račun budžeta Crne Gore. NVO koja obavlja privrednu djelatnost je dužna da Poreskoj upravi dostavi godišnje finansijske izvještaje.

U istraživanjima koja je sproveo Centar za razvoj nevladinih organizacija decidno je navedeno da skoro polovina nevladinih organizacija ne objavljuje svoje godišnje izvještaje na svojim veb stranicama, što ide u prilog tezi da kontrola NVO i ostalih organizacija mora biti prioritet u narednom periodu u Crnoj Gori.

Uzimajući u obzir raspoložive podatke, analizom istih došlo se do zaključka da je stepen rizika u odnosu na NVO nizak, ali da postoji, što ukazuje na neophodnost preduzimanja koraka u eliminisanju mogućnosti da pojedine NVO budu iskorišćene u svrhe finansiranja terorizma.

Tržište kapitala

Kada je u pitanju tržište kapitala najveći problem su tzv. "kastodi usluge" koje pruža bankarski sektor. Ovo je oblast koja svuda u svijetu doživljava izuzetan napredak, imajući u vidu vrlo pogodan način za unos većih novčanih sredstava. Naime, ovo je oblast gdje postoji rizik od potencijalnog finansiranja terorizma, shodno komplikovanim vlasničim strukturama koje najčešće dolazi iz tzv. ofšor destinacija. Crna Gora nije imala prijave sumnjivog poslovanja ili sumnjivih novčanih transakcija koje se mogu podvesti pod KD Finansiranje terorizma.

Pružaoци usluga slanja i primanja doznaka

Pružanje usluga slanja i prijema novca putem poslovnih agenata zastupljeno je u Crnoj Gori. Kao najzastupljenija ističe se *Western union* usluga u čijem se sistemu nalaze banke i pošte. Analizom stanja, kao ranjivost ovog sistema prepoznaje se nemogućnost valjanog utvrđivanja identiteta lica

koja šalje i lica koje prima novac, tj. nemogućnost utvrđivanja autentičnosti prikazanog identifikacionog dokumenta uplatioca i/ili primaoca.

Takođe, uočen je problem kod usluga prijema novca od strane lica koja su registrovana kao migranti, odnosno tražioci azila na teritoriji Crne Gore (a dolaze sa područja zahvaćenih vjerskim ratovima), a koja kao takva ne posjeduju identifikacioni dokument, već samo potvrdu nadležnog organa (MUP) o zahtjevu za azil koja sadrži podatke koje su ta lica dala ovlaštenom službeniku, bez mogućnosti provjere i utvrđivanja stvarnog identiteta.

Kako se policijskoj FOJ dostavljaju informacije o svim sumnjivim transakcijama, te kako ovaj organ sada ima policijska ovlaštenja, a samim tim i mogućnost razmjene operativnih podataka sa drugim zemljama, analizom stanja definisan je stepen ranjivosti kao nizak, ali se ukazuje na potrebu preventivnog djelovanja i jačanja kapaciteta zaposlenih u pošti kroz pohađanje narednih obuka.

Ostale finansijske i nefinansijske institucije

Kada je u pitanju ostatak finansijskog sektora, pružaoci usluga: životnog osiguranja, investicioni razvojni fond, usluga lizinga, organizatori igara na sreću, promet nekretnina, djelatnost prometa plemenitim metalima i dragim kamenjem, advokati, računovođe i revizori, organizatori putovanja, trgovci motornim vozilima i drugi, nijesu zablježeni slučajevi koji se mogu podvesti pod finansiranje terorizma, pa nije ni identifikovana prijetnja od finansiranja terorizma.

ZAKLJUČAK

Rizik od finansiranja terorizma u Crnoj Gori je nizak.

Imajući u vidu geografsku poziciju Crne Gore, eksterne faktore, globalne trendove u pogledu jačanja radikalizma, nasilnog ekstremizma i terorizma, kao i činjenicu da se Crna Gora nalazi na tzv „Balkanskoj ruti“ za ilegalne migracije, krijumčarenje narkotika, oružja, akciznih i drugih roba, ovoj problematici je neophodno posvetiti konstantnu i sveobuhvatnu pažnju.

Prijetnje od finansiranja terorizma u Crnoj Gori su niske, ali potencijalno prisutne, prije svega zbog evidentne prisutnosti u okruženju, Evropi i svijetu. Trendovi propagiranja radikalizma svih oblika, korišćenje savremenih tehnoloških dostignuća i društvenih mreža za propagiranje ideja i vrbovanje članova, te upotreba sofisticiranih platformi za razmjenu informacija i novčanih sredstava, uključujući i virtuelne valute, koje mogu biti iskorišćene za finansiranje terorizma, svakako su prisutni, a mogućnost njihovog preliivanja iz države u državu je konstantna potencijalna prijetnja.

Ranjivost od finansiranja terorizma u Crnoj Gori je niska. Međutim, kao potencijalna ranjivost je nedovoljno razvijen mehanizam saradnje državnih organa u pogledu sprječavanja upotrebe finansijskih sredstava od strane potencijalnih finansijera terorizma i njihovo blokiranje. U tom pravcu, koordinacija i brza razmjena podataka između državnih organa uključujući i međusobne pristupe podacima u bazama podataka moraju biti uspostavljene na većem nivou. Sa aspekta obveznika, ranjivost se ogleda u pogledu kontrole NVO u dijelu nemogućnosti utvrđivanja porijekla novca i svrhe u koju je pribavljen i u koju se koristi. Evidentna je nedovoljna dubinska kontrola lica prilikom zahtjeva za upis NVO i kasnije tokom poslovanja NVO-a, u pogledu provjera priložene dokumentacije, provjera ovlaštenih lica, posebno ukoliko su lica iz inostranstva,

geografsku poziciju države iz koje oni dolaze, provjere tokova novca, i sve druge mjere i radnje koje su potrebne radi preventivnog djelovanja kada je u pitanju finansiranje terorizma.⁵⁰

---

⁵⁰ U izradi ovog izvještaja, korišćeni su sljedeći izvori podataka:

- godišnji izvještaji Uprave policije za 2015,2016,2017 i 2018. godinu
- podaci iz SOCTA-e
- Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu
- Uprave Carina
- Ministarstva javne uprave
- Ministarstva pravde
- Agencije za nacionalnu bezbjednost
- dokumenta poslovnih banaka u Crnoj Gori
- izvještaj nacionalne procjene rizika koji je usvojen 2015. godine
- Centralna banke Crne Gore
- Poreska uprave
- Uprava za inspeksijske poslove i nadzor
- EUROPOL
- Evropska Komisija "COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT 2019"
- izvještaj Manivala
- izvještaj Evropske komisije
- Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore

AKCIONI PLAN

ZA SMANJENJE RIZIKA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

JAVNA VERZIJA

Strateški cilj 1		Smanjen rizik od pranja novca i finansiranja terorizma			
Početo stanje		Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana			
<p>Sistem praćenja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma nije u potpunosti prilagođen savremenim trendovima i kretanju kriminaliteta. Upotreba sofisticiranih metoda organizovanih kriminalnih ili terorističkih grupa za korišćenje informacionih tehnologija u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma je sve prisutnija i na nju je potrebno dati adekvatan odgovor službi za primjenu zakona. Kompletan sistem u Crnoj Gori, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, nije dovoljno unaprijeđen kako bi se u kontinuitetu davao efikasan odgovor na trendove u kretanju prijetnji koje direktno utiču na rizik od pranja novca i finansiranja terorizma.</p> <p>Crna Gora u praktičnoj primjeni standarda EU u pogledu sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma je postigla zavidne rezultate, ali još uvijek nije dostigla potreban nivo usklađenosti, posebno u dijelu efikasne primjene zakonodavstva koje je u visokoj mjeri usklađeno sa pravnom tekovinom EU. Neophodne su dalje aktivnosti na unapređenju organizacionog, informacionog i kadrovskog/stručnog okvira za postizanje standarda i pozitivan izvještaj tokom Petog kruga evaluacije Manivala.</p>		<p>Uspostavljeno koordinaciono tijelo za praćenje implementacije postojećih strateških i operativnih dokumenata i razvoj novih dokumenata shodno potrebama.</p> <p>Uspostavljen efikasan sistem praćenja Nacionalne procjene rizika i implementacije akcionog plana za smanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.</p> <p>Uspostavljen sistem jasne koordinacije između organa na nacionalnom nivou radi sistemskog odgovora na rizike kroz izmjene zakonodavnog, organizacionog, tehničkog i kadrovskog okvira.</p> <p>Crna Gora je primijenila sve savremene standarde i najbolje prakse Evropske unije u pogledu sprječavanja upotrebe finansijskog i nefinansijskog sistema u svrhe pranja novca i finansiranja terorizma, i ispunila sve obaveze u pogledu Petog kruga evaluacije Manivala.</p>			
Operativni cilj 1		Uspostavljen efikasan sistem praćenja rizika od pranja novca i finansiranja terorizma			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.1.1. Uspostaviti koordinaciono tijelo koje će pratiti analizu djelotvornosti sistema za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljeno koordinaciono tijelo • Broj održanih sastanaka na godišnjem nivou • Broj izrađenih izvještaja o realizaciji mjera • Broj preporuka za unapređenje sistema za realizaciju mjera • Broj izvještaja o realizaciji dostavljenih Vladi 	UP – FOJ u saradnji sa nadzornim organima	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

<p>1.1.2. Sprovesti aktivnosti na pripremi za Peti krug evaluacije Manivala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena analiza stanja sa aspekta standarda efikasnog sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma u pogledu Pete direktive EU • Sačinjen predlog mjera za unapređenje stanja • Definisani odgovorni organi za realizaciju mjera • Sačinjeni periodični izvještaji o realizaciji mjera sa stepenom realizacije • Dostavljeni periodični izvještaji Vladi • Izvršena koordinacija tokom Petog kruga evaluacije • Odbrana izvještaja u Manivalu 	<p>Koordinaciono tijelo</p>	<p>I kvartal 2021, kontinuirano, IV kvartal 2022</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>
<p>1.1.3. Izvršiti praćenje realizacije i periodičnu evaluaciju Nacionalne procjene rizika i Akcionog plana</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sačinjeni periodični izvještaji o ispunjenju obaveza iz Akcionog plana za smanjenje rizika od pranja novca i finansiranja terorizma • Izvršena periodična evaluacija NPR i AP • Sačinjen predlog usaglašavanja Akcionog plana shodno prepoznatim potrebama za izmjene • U kontinuitetu prikupljene informacije o novim prijetnjama i ranjivostima i riziku od pranja novca i finansiranja terorizma 	<p>Koordinaciono tijelo, odgovorne institucije u AP</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>
<p>1.1.4. Obezbijediti redovno ažuriranje NPR i Akcionog plana</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sačinjen predlog izmjena i dopuna NPR i AP u skladu sa prepoznatim problemima i nedostacima i promjenom prijetnji od PN / FT • Usvojen predlog izmjena i dopuna NPR i AP 	<p>Koordinaciono tijelo, Vlada CG</p>	<p>1 godišnje, kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>
<p>1.1.5. Unaprijediti sistem vođenja evidencija na nacionalnom nivou i unificirati metodologiju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen sistem jedinstvenog statističkog praćenja predmeta pranja novca od sumnjive transakcije do pravosnažne presude kroz: <ul style="list-style-type: none"> ○ Analizu postojećeg sistema izvještavanja ○ Utvrđivanje obaveze vođenja minimalnog statističkog seta podataka 	<p>UP, VDT, Vrhovni sud</p>	<p>IV kvartal 2021</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

izrade statističkih podataka	<ul style="list-style-type: none"> ○ Izrada metodologije sačinjavanja izvještaja ○ Izrada uniformnih obrazaca za izvještavanje ○ Uspostavljanje jedinstvene baze statističkih podataka ● Obezbijeđen efikasan mehanizam periodičnog izvještavanja organa shodno Zakonu o SPNFT 				
1.1.6. Uspostaviti registar stvarnih vlasnika	<ul style="list-style-type: none"> ● Uspostavljena baza stvarnih vlasnika ● Izrađeno aplikativno rješenje za pristup podacima u bazi ● Uspostavljen sistem ažuriranja registra i dostavljanja informacija FOJ-u u slučajevima neslaganja podataka u registru sa podacima kod obveznika ● Donijete procedure za ažuriranje baze podataka i pristup bazi podataka 	PU – CRPS u saradnji sa FOJ	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
1.1.7. Uspostaviti registar vlasnika računa i registar vlasnika sefova	<ul style="list-style-type: none"> ● Uspostavljena baza vlasnika računa i baza vlasnika sefova ● Izrađeno aplikativno rješenje za pristup podacima u bazama ● Donijete procedure za ažuriranje baze podataka i pristup bazi podataka 	CBCG	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

Strateški cilj 2	Smanjena ranjivost na rizik od pranja novca na nacionalnom nivou	
Početo stanje	Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana	
Crna Gora se nalazi na takozvanoj "Balkanskoj ruti" - raskrsnici ključnih puteva za krijumčarenje koji se protežu od Bliskog istoka do Evropske unije. Jedan dio takozvane Balkanske rute prolazi kroz Crnu Goru. Trgovina drogom je pretežno prepoznata kao jedan od glavnih elemenata prekograničnog kriminala, dok su trgovina ljudima i krijumčarenje migranata, kao i krijumčarenje akcizne robe,	Unaprijeđen strateški i planski okvir djelovanja svih organa u državi na prijetnje od pranja novca. Smanjen broj OKG koje djeluju na teritoriji Crne Gore. Povećan broj procesuiranih lica za krivična djela pranja novca, povećan iznos oduzete imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.	

JAVNA VERZIJA

<p>značajne kriminalne aktivnosti koje donose imovinsku korist. Vođeni željom za sticanje dobiti, organizovane kriminalne grupe iz Crne Gore su nosioci kriminalnih aktivnosti za sve one ilegalne rute koje prolaze preko teritorije Crne Gore, a nerijetko se javljaju i kao organizatori poslova za krijumčarenje i preko teritorija drugih država, uključujući i države Evropske unije. Značajan iznos imovinske koristi ostvarene djelovanjem OKG na nacionalnom i međunarodnom planu ulaže se u legalne tokove.</p> <p>Prepoznata je nedovoljna aktivnost u identifikovanju krivičnih djela koji generišu protivpravnu imovinsku korist, identifikovanju imovine koja predstavlja prihod iz kriminalne djelatnosti, i sprovođenje odgovarajućih istražnih mjera i radnji kako bi se povećao broj identifikovanih i procesuiranih krivičnih djela pranja novca i u konačnom povećao broj pravosnažnih presuda i visina oduzete imovinske koristi bilo po krivičnim djelima pranja novca, bilo sprovođenjem finansijskih istraga.</p> <p>Prepoznata je potreba unapređenja postojećih tehničkih kapaciteta i informacionih sistema, uključujući i uvezivanje raspoloživih baza podataka kako bi se stvorili preduslovi za optimalnu upotrebu i analizu raspoloživih baza podataka koristeći savremene analitičke alate.</p> <p>Nivo obučenosti kadrova koji su uključeni u sistem borbe protiv pranja novca, od ovlašćenih lica kod obveznika, preko nadzornih organa, istražnih i organa gonjenja, do sudija još uvijek nije na potrebnom nivou. S obzirom da je u pitanju krivično djelo pranja novca koje se razvija koristeći moderne i nove tehnologije i proizvode, neophodna je neprekidna obuka i edukacija svih učesnika u sistemu. Saradnju organa koji su uključeni u borbu protiv pranja novca treba pojačati.</p>	<p>Uspostavljen efikasniji sistem koji je otporniji na rizike od pranja novca. Pojačana saradnja među organima u procesu prevencije i suzbijanja pranja novca. Uspostavljene baze podataka i interoperabilnost baza, unaprijeđena efikasnost razmjene informacija.</p> <p>Pojačani kadrovski kapaciteti svih organa u procesu identifikovanja i procesuiranja krivičnih djela pranja novca, od identifikovanja do presuđenja i oduzimanja imovine, kroz kontinuirane i specijalizovane obuke shodno prepoznatim trendovima.</p> <p>Izvršena reorganizacija i jačanje kapaciteta Finansijsko-obavještajne jedinice koja je sposobna da uspješno odgovori zahtjevima i prepoznatim tipologijama pranja novca.</p> <p>Unaprijeđen bilans rezultata Finansijsko-obavještajne jedinice u pogledu identifikovanja sumnjivih transakcija i izradi analitičkih izvještaja koji vode ka procesuiranju lica za krivična djela pranja novca. Unaprijeđen bilans privremeno blokiranih novčanih sredstava koja su privremeno oduzeta tokom vođenja izviđaja i krivičnog postupka, i trajno oduzeta nakon okončanja sudskog postupka.</p> <p>Unaprijeđena međunarodna saradnja kroz efikasniju razmjenu podataka sa inostranim partnerskim službama koje vode ka efikasnijem procesuiranju lica za krivična djela pranja novca, i efikasnijem sprovođenju finansijskih istraga.</p>				
Operativni cilj 1	Unaprijeđen kvalitet politike i strategije za sprječavanje pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.1.1. Obezbijediti sistematski nadzor i analizu učinaka, te ažuriranje postojećih i donošenje novih strateških i operativnih dokumenata u oblasti organizovanog kriminala, sprječavanja pranja novca, radikalizma, terorizma i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Obezbijeden sistem kontinuiranog praćenja realizacije strateških i operativnih dokumenata na nacionalnom nivou koji se tiču sprječavanja i suzbijanja pranja novca i finansiranja terorizma 	Biro za operativnu koordinaciju u saradnji sa Koordinacionim tijelom	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Izvršena analiza svih postojećih strategija kako bi se izbjegla njihova nekonzistentnost i negativna preklapanja Usvojene nove strategije usklađene sa pravnom tekovinom EU i preporukama iz relevantnih ekspertskih izvještaja država članica Izvršena analiza učinaka dosadašnjih akcionih planova Predložene mjere za ažuriranje akcionih planova 				
Operativni cilj 2	Unaprijeđeni kapaciteti Finansijsko obavještajne jedinice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.2.1. Izvršiti reorganizaciju FOJ-a u cilju jasnog definisanja i podjele poslova propisanih zakonom	<ul style="list-style-type: none"> Usvojen Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave policije za Sektor za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i definisan: <ul style="list-style-type: none"> Opseg poslova finansijsko-obavještajne jedinice Organizacione jedinice koje se bave sumnjivim transakcijama, strateškom i operativnom analizom 	MUP u saradnji sa UP-FOJ	IV kvartal 2020	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Organizaciona jedinica koja se bavi prevencijom i praćenjem međunarodnih standarda • Organizaciona jedinica koja se bavi upravljanjem informacionim sistemom FOJ-a • Organizaciona jedinica koja se bavi međunarodnom finansijsko-obavještajnom saradnjom 				
2.2.2. Izraditi standardne operativne procedure FOJ-a za otvaranje i postupanje po predmetima	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađene standardne operativne procedure koje propisuju: <ul style="list-style-type: none"> • Zaprimanje i obradu informacija dobijenih od obveznika i drugih organa • Postupak otvaranja i rada na predmetima • Postupak razmjene informacija • Postupanje po zahtjevima drugih organa i organizacija • Čuvanje i pristup informacijama 	UP-FOJ	II kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.2.3. Izvršiti analizu i donošenje podzakonskih akata u cilju efikasnije primjene ZSPNFT od strane obveznika	<ul style="list-style-type: none"> • Izvršena analiza postojećih podzakonskih akata • Sačinjene preporuke za izmjenu podzakonskih akata 	MUP, UP – FOJ u saradnji sa nadzornim organima	III kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Preporuke uvrštene kroz donošenje novih/izmijenjenih smjernica za rad obveznika • Usvojeni izmijenjeni podzakonski akti shodno ZSPNFT 				
2.2.4. Izvršiti analizu međunarodne i EU regulative u dijelu sprječavanja pranja novca / finansiranja terorizma i izraditi plan aktivnosti za inkorporiranje identifikovane regulative (sa posebnim osvrtom na tzv. Petu direktivu EU) u nacionalno zakonodavstvo i operativne procedure	<ul style="list-style-type: none"> • Izvršena analiza postojeće regulative • Sačinjen izvještaj o prepoznatim nedostacima sa preporukama o izmjeni normativnog / organizacionog / tehničkog dijela • Izvršeno usaglašavanje postojeće regulative sa relevantnom međunarodnom i EU pravnom tekovinom • Sačinjen periodični izvještaj o realizaciji preporuka • Sačinjeni i dostavljeni periodični izvještaji Manivalu i Evropskoj komisiji 	MUP u saradnji sa UP – FOJ, ostali nadzorni organi	IV kvartal 2020, Kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.2.5. Ispuniti uslove za ponovni prijem u EGMONT grupu	<ul style="list-style-type: none"> • Podnijeta aplikacija za članstvo u Egmont • Ispunjeni preduslovi za ponovni prijem u EGMONT • FOJ primljen u članstvo EGMONT-a 	UP-FOJ	II kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
2.2.6. Intenzivirati saradnju sa inostranim finansijsko-obavještajnim službama i	<ul style="list-style-type: none"> • Broj razmijenjenih informacija sa inostranim partnerima 	UP-FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

<p>međunarodnim organizacijama na operativnom i strateškom nivou</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obrađenih predmeta po inostranim zahtjevima / broj provjerenih pravnih i fizičkih lica • Broj upućenih zahtjeva inostranim FOS- ovima • Broj kontinuiranih praćenja računa po inostranim zahtjevima • Izrada periodične uporedne analize kvantitativnog i kvalitativnog unapređenja međunarodne saradnje • Broj blokiranih transakcija / iznos blokiranih sredstava po inostranim zahtjevima 				
<p>2.2.7. Unaprijediti bilans ostvarenih rezultata u identifikovanju i procesuiranju krivičnih djela Pranja novca / Finansiranja terorizma, i sa njima povezanim krivičnim djelima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj informacija dostavljenih Tužilaštvu i drugim organizacionim jedinicama Policije na osnovu kojih je započet izviđaj • Broj procesuiranih lica za pranje novca / broj krivičnih djela pranje novca, na osnovu informacija FOJ-a • Broj kontinuiranih praćenja računa • Broj blokiranih transakcija / iznos blokiranih sredstava • Broj zaprimljenih gotovinskih i sumnjivih transakcija 	<p>UP – FOJ u saradnji sa VDT/SDT i drugim nadležnim organima</p>	<p>I kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zahtjeva i informacija / analitičkih izvještaja poslatih od/ka drugim organima 				
2.2.8. Pojačati planski i proaktivni pristup rada FOJ-a baziran na prepoznatim tipologijama pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovane nove tipologije pranja novca • Analiza gotovinskih i sumnjivih transakcija u odnosu na prepoznate tipologije – broj konkretnih predmeta i analiza transakcija čiji način obavljanja predstavlja prepoznatu tipologiju pranja novca 	UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva
2.2.9. Pojačati stratešku analizu i plansko djelovanje FOJ-a u pogledu sprječavanja pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznate nove tipologije pranja novca kroz praktične primjere, analize, sumnjive i gotovinske transakcije koje predstavljaju rizik od pranja novca ili finansiranja terorizma • Sačinjeni periodični izvještaji o trendovima i prepoznatim novim tipologijama pranja novca i planu budućeg djelovanja FOJ-a • Nove tipologije pranja novca i prepoznati trendovi uključeni u ažuriranu NPR • Informacije o novim tipologijama dostavljene obveznicima na upoznavanje i 	UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	<p>praćenje budućih sumnjivih transakcija i aktivnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrađena ažurirana lista indikatora sumnjivih transakcija 				
2.2.10. Pojačati ciljano djelovanje FOJ-a u pravcu identifikovanja imovine pripadnika OKG koja se kroz pranje novca ubacuje u legalne tokove	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovana lica – pripadnici OKG na osnovu SOCTA dokumenta • Identifikovana lica povezana sa pripadnicima OKG zadužena za pranje nelegalno stečene imovine pripadnika OKG • Broj otvorenih predmeta u odnosu na prepoznata lica • Broj i visina privremeno blokiranih sredstava • Broj analitičkih izvještaja dostavljenih tužilaštvu 	UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva
2.2.11. Unaprijediti stručne kapacitete i analitičke vještine službenika FOJ-a	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđeni kapaciteti FOJ-a kroz izradu plana obuka i sprovođenje obuka u dijelu: <ul style="list-style-type: none"> ○ Finansijsko-obavještajne analize ○ Upotrebe savremenih analitičkih alata ○ Virtuelne (kripto) valute, dark web i alternativni kanali transfera novca ○ Savremene metode u istragama pranja novca i finansiranja terorizma 	UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Upotrebe otvorenih izvora u sprječavanju i suzbijanju pranja novca i finansiranja terorizma ○ Istrage pranja novca i finansiranja terorizma upotrebom informacionih tehnologija, interneta, kriptovaluta ○ Upotreba modernih alata (aplikativnih rješenja) za automatsku analizu i prepoznavanje sumnjivih aktivnosti u svakodnevnom radu • Broj sprovedenih obuka • Broj službenika koji su prošli obuku u odnosu na ukupan broj službenika 				
<p>2.2.12. Unaprijediti IT kapacitete FOJ-a (nabavka opreme i unapređenje softverskih rješenja za adekvatan prihvati i upravljanje podacima i predmetima)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nabavljena serverska oprema u skladu sa prepoznatim potrebama / uspostavljena serverska soba • Nabavljena kompjuterska i kripto oprema u skladu sa standardima zaštite podataka • Izrađena aplikacija za upravljanje predmetima / uvezana sa unaprijeđenim portalom za komunikaciju sa obveznicima 	UP – FOJ	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen analitički softver za obradu sumnjivih i gotovinskih transakcija i automatske provjere dostupnih baza podataka • Izrađen analitički softver za unaprijeđene analize obavještajnih podataka (business intelligence) • Nabavljeni analitički alati (I-2, I-base) • Nabavljen softver za open source prikupljanje i obradu podataka 				
2.2.13. Omogućiti direktan pristup FOJ-a Europol-ovom Siena sistemu za razmjenu informacija sa Europol-om, članicama Europa i operativnim partnerima, u skladu sa pravnom tekovinom EU i zakonom o ratifikaciji sporazuma sa Europol-om	<ul style="list-style-type: none"> • Omogućen direktan link na Sienu putem web servisa, uvezan sa aplikacijom FOJ-a za upravljanje predmetima • Omogućena direktna komunikacija sa Europol-om posredstvom Siene • Broj razmijenjenih informacija posredstvom Siene • Broj dostavljenih informacija za analitičke projekte Europol-a 	UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.2.14. Omogućiti direktan pristup FOJ-a Interpol-ovoj bazi podataka (ASF, Operativni FIND, SLTD i Dashboard) u skladu sa potrebama provjera dostupnih baza podataka Interpol-a (crvene, plave,	<ul style="list-style-type: none"> • Omogućen direktan link na I-24/7 uvezan sa aplikacijom FOJ-a za upravljanje predmetima 	UP – FOJ, NCB Interpol	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

<p>zelene, ljubičaste objave) za lica koja se obrađuju u FOJ-u</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Omogućena direktna provjera Interpol-ovih baza podataka traženih lica, lica koja su evidentirana kao počinioci krivičnih djela, lica za kojima je izdata mjera lociranja i MoS izvršenja krivičnih djela • Omogućeno direktno preuzimanje sadržaja potjernica / objava u cilju utvrđivanja činjeničnog stanja izvršenja djela za koje su lica unijeta u Interpol-ovu bazu podataka • Uspostavljen link preko NCB Interpol-a sa Interpol-ovom SLTD bazom podataka u cilju automatskih provjera dokumenata lica koja obavljaju poslovne djelatnosti kod obveznika shodno Zakonu o SPNFT radi provjera validnosti njihovih dokumenata 				
<p>2.15. Izvršiti jačanje kadrovskih kapaciteta FOJ-a kroz povećanje broja službenika za primjenu međunarodnih restriktivnih mjera</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Izvršena reorganizacija FOJ-a kroz izmjenu Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Upravi policije • Povećan broj službeničkih mjesta za 3 radna mjesta za poslove zamrzavanja imovine 	<p>UP u saradnji sa MUP-om</p>	<p>III kvartal 2021</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>

JAVNA VERZIJA

	lica shodno restriktivnim mjerama				
2.16. Poboľšati materijalni status službenika FOJ-a koji se bave istragama pranja novca i finansijskim istragama	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjena Odluka o uvođenju specijalnog dodatka i specijalnim dodatkom od 30% obuhvaćene organizacione jedinice FOJ-a koje se bave finansijsko-obavještajnom analizom, sprječavanjem i suzbijanjem pranja novca i finansiranja terorizma 	UP	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti i resursi za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.3.1. Unaprijediti sistem paralelnog vođenja kriminalističkih i finansijskih istraga	<ul style="list-style-type: none"> Izrađene standardne operativne procedure na nivou Policije kojima je definisano: <ul style="list-style-type: none"> Funkcionisanje ARO kancelarije Obaveza utvrđivanja imovinske koristi u najranijoj fazi izviđaja za krivična djela koja generišu imovinsku korist Definisanje organizacionih jedinica na nivou Uprave policije koje postupaju u postupcima identifikovanja 	UP	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<p>prihoda od kriminala (finansijska forenzika)</p> <ul style="list-style-type: none"> Definisanje uloge FOJ-a u sprovođenju finansijskih istraga 				
2.3.2. Unaprijediti kapacitete Policije za proaktivno vođenje finansijskih istraga i istraga pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka za finansijske istrage i pranje novca Broj realizovanih obuka Broj obučениh službenika Broj sprovedenih paralelnih finansijskih i kriminalističkih istraga Broj dostavljenih izvještaja o identifikovanoj protivpravno stečenoj imovini uz krivične prijave za krivična djela koja generišu imovinsku korist Broj procesuiranih krivičnih prijava i lica za krivična djela pranja novca Broj procesuiranih krivičnih prijava i lica za samostalna krivična djela pranja novca 	UP	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.3.4. Unaprijediti bilanse rezultata za krivična djela pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj procesuiranih krivičnih prijava / broj procesuiranih lica za samostalna krivična djela pranja novca 	UP	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

2.3.5. Izraditi i realizovati plan specijalističkih obuka za službenike organa koji se bave istragama finansijskog kriminala	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj realizovanih obuka po planu Broj obučenih službenika 	UP	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
2.3.6. Sprovesti specijalističke obuke iz finansijske forenzike i identifikovanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj realizovanih obuka po planu Broj obučenih službenika 	UP	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.3.7. Poboljšati bilans uspjeha u istragama finansijskog kriminala, i oduzimanju imovine stečene tim krivičnim djelima	<ul style="list-style-type: none"> Broj podnijetih krivičnih prijava za krivična djela koja generišu imovinsku korist, broj krivičnih djela, broj procesuiranih lica nadležnom tužilaštvu Broj izvještaja o utvrđenoj imovinskoj koristi stečenoj ovom vrstom krivičnih djela i iznos utvrđene protivpravno stečene imovinske koristi Iznos privremeno oduzete imovine tokom faze izviđaja 	UP, VDT	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 4	Unaprijeđeni kapaciteti i resursi za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.4.1. Unaprijediti kapacitete Tužilaštva za proaktivno vođenje finansijskih istraga	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka za finansijske istrage Broj realizovanih obuka Broj obučenih tužilaca 	VDT	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sprovedenih finansijskih istraga u fazi izviđaja • Vrijednost privremeno oduzete imovine u fazi izviđaja 				
2.4.2. Unaprijediti kapacitete Tužilaštva za proaktivno vođenje istraga pranja novca kao samostalnog krivičnog djela	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen plan obuka za pranje novca, sa posebnim akcentom na istrage pranja novca kao samostalnog krivičnog djela • Broj realizovanih obuka • Broj obučeni tužilaca 	VDT - SDT	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.4.3. Unaprijediti bilanse rezultata Tužilaštva za krivična djela pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj istraga/optužnica za krivična djela pranja novca • Povećana vrijednost privremeno oduzete imovine koja je predmet pranja novca 	VDT - SDT	kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 5	Unaprijeđeni kapaciteti i resursi za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine)				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.5.1. Unaprijediti kapacitete sudova prilikom donošenja odluka u predmetima pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen plan obuka za pranje novca, sa posebnim akcentom na pranje novca kao samostalno krivično djelo • Upoznavanje sa najboljom praksom država EU u pogledu prihvatanja posrednih dokaza u predmetima pranja novca kao samostalnog krivičnog djela • Broj realizovanih obuka • Broj obučeni sudija 	VS, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

2.5.2. Unaprijediti bilanse rezultata sudova za krivična djela pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj presuda za krivična djela pranja novca Povećana vrijednost trajno oduzete imovine koja je predmet pranja novca 	VS Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 6	Obezbijeđena efektivnost carinskih kontrolnih mehanizama po pitanju prenosa novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.6.1. Unaprijediti carinski informacijski sistem sa aspekta analize rizika u cilju sprječavanja pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđen carinski informacijski sistem u dijelu analize rizika Broj prepoznatih pravnih i fizičkih lica iz kategorije višeg rizika od pranja novca / broj izvršenih kontrola / broj dostavljenih informacija FOJ-u 	UC	IV kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.6.2. Unaprijediti kapacitete Uprave carina za kontrolu prekograničnog prenosa gotovine	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđena lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih aktivnosti u vezi sa prijavljenim i neprijavljenim prekograničnim prenosom gotovine 	UC, UP - FOJ	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
2.6.3. Ojačati stručne kapacitete Uprave carina u dijelu prepoznavanja sumnjivog ponašanja na graničnim prelazima sa aspekta pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Organizovana edukacija carinskih službenika u cilju upoznavanja sa indikatorima i tipologijama pranja novca 	UC, UP - FOJ	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj prijava prenosa gotovog novca i dragocjenosti od strane carinskih službenika 				
Operativni cilj 7	Obezbijeđena efikasnost i efektivnost domaće saradnje				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.7.1. Unaprijediti međusobnu saradnju organa koji postupaju u predmetima u vezi sa krivičnim djelima organizovanog kriminala koja predstavljaju visok rizik za pranje novca	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđena razmjena podataka između sektora i organa, intenzivirana međunarodna saradnja u cilju pribavljanja podataka o pripadnicima OKG identifikovana imovina pripadnika OKG Povećan broj analiza gotovinskih transakcija pripadnika OKG Identifikovana fizička i pravna lica povezana sa OKG koja se pojavljuju kao investitori u CG 	UP: FOJ, SBPOKK, SKP, SDT, PU, UC	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
2.7.2. Unaprijediti efikasnost i efektivnost međuinstitucionalne saradnje između nadzornih organa i FOJ-a kroz donošenje inoviranog Sporazuma o saradnji	<ul style="list-style-type: none"> Donijet inoviran sporazum o saradnji Definisana obaveza pravovremenog izvještavanja i dostavljanja statističkih podataka Broj sastanaka organizovanih shodno sporazumu 	UP – FOJ u saradnji sa nadzornim organima	III kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

<p>2.7.3. Unaprijediti efikasnost međuinstitucionalne saradnje organa zaduženih za sprječavanje i suzbijanje pranja novca</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sastanaka između organa • Broj razmijenjenih informacija • Broj informacija proslijeđenih tužilaštvu • Broj krivičnih postupaka za pranje novca • Broj presuda za pranje novca • Broj dostavljenih statističkih podataka FOJ-u vezanih za predmete pranja novca (izviđaj, krivični postupci, presude) 	<p>UP, MUP, UC, PU, SDT, Uprava za inspekcijske poslove, Uprava za igre na sreću</p>	<p>kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>
<p>2.7.4. Unaprijediti stručne kapacitete organa u procesu sprječavanja i suzbijanja pranja novca</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Definisan plan i teme obuka • Sprovedene obuke na teme: <ul style="list-style-type: none"> • Virtuelne (kripto) valute, dark web i alternativni kanali transfera novca • Savremene metode u istragama pranja novca i finansiranja terorizma • Upotrebe otvorenih izvora u sprječavanju i suzbijanju pranja novca i finansiranja terorizma • Istrage pranja novca i finansiranja terorizma upotrebom informacionih tehnologija, interneta, kriptovaluta... • Upotreba modernih alata (aplikativnih rješenja) za automatsku analizu i prepoznavanje sumnjivih 	<p>UP, UC, PU, SDT, nadzorni organi po ZSPNFT</p>	<p>II kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

	<p>aktivnosti u svakodnevnom radu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uloga organa koji vode baze podataka vlasništva nad pokretnom i nepokretnom imovinom • Uloga nadzornih organa po ZSPNFT • Broj sprovedenih obuka • Broj nadzornih i drugih organa koji su učestvovali u obukama • Broj službenika koji su prošli obuku 				
2.7.5. Uspostaviti IT preduslove kod svih organa za međusobni pristup i elektronsku zaštićenu razmjenu podataka shodno potpisanom sporazumu	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljeni IT sistemi / izrađeni web servisi za međusobni pristup bazama podataka • Uspostavljena platforma za sigurnu elektronsku razmjenu podataka • Broj elektornski razmijenjenih informacija • Broj pristupa međusobnim bazama podataka 	UP, SDT, VS, UzN, ASK, UC, UPS, nadzorni organi	IV kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
Operativni cilj 8	Unaprijeđena efektivnost sprovođenja poreskih zakona				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.8.1. Povećati broj kontrola privrednih subjekata sa aspekta poreskih utaja	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđena tipologija krivičnih djela poreskih utaja i pranja novca koje vrša pravna lica 	PU u saradnji sa MUP-om i UP – FOJ i drugim nadzornim organima	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Izvršena analiza postojećih pravnih lica u pogledu prepoznavanja tipologija poreskih utaja i pranja novca i izvršena kategorizacija rizika pravnih lica sa aspekta pranja novca Sprovedene kontrole rizičnih pravnih lica Upoređivanje podataka o vlasnicima pravnih lica sa podacima iz registra stvarnih vlasnika 				
2.8.2. Unaprijediti saradnju Poreske uprave sa FOJ-em i nadzornim organom	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija Broj procesuiranih lica od strane Poreske uprave koje je rezultiralo ostvarenom saradnjom sa FOJ-em 	PU u saradnji sa MUP-om i UP – FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
Operativni cilj 9	Obezbijeđena dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.9.1. Izmijeniti Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma u pogledu omogućavanja elektronske identifikacije klijenata i praktična implementacija elektronske identifikacije putem sertifikata	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen ZSPNFT, omogućeno uspostavljanje poslovnog odnosa sa klijentima bez fizičkog prisustva korišćenjem elektronskih sertifikata 	UP – FOJ u saradnji sa MUP-om, CBCG	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti podzakonski akti i izrađene procedure u pogledu seta podataka koji su obveznici dužni da dostave FOJ-u prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom putem elektronskog sertifikata • Onemogućena zloupotreba identiteta putem elektronskog sertifikata donošenjem mehanizama za provjeru identiteta i ličnih dokumenata 				
<p>2.9.2. Uspostaviti sistem provjere identiteta klijenata od strane obveznika posredstvom FOJ-a</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uvezan Interpol-ov SLTD sistem posredstvom NCB Interpol-a sa FOJ-em u cilju provjere identiteta klijenata prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa sa obveznicima shodno ZSPNFT • Definisane procedure provjera identiteta kroz Interpol-ove SLTD baze podataka od strane FOJ-a u saradnji sa NCB Interpol-om • Definisane procedure obavještanja obveznika i praćenja poslovnih odnosa za klijente čija se dokumenta potražuju u Interpol-ovoj SLTD bazi podataka 	<p>UP – FOJ u saradnji sa NCB Interpol-om i MUP-om</p>	<p>II kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

Strateški cilj 3		Smanjena ranjivost bankarskog sektora na rizik od pranja novca			
Početo stanje		Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana			
<p>Bankarski sistem u Crnoj Gori i dalje karakteriše značajan protok gotovog novca, kao i relativno nizak broj izvještaja o sumnjivim aktivnostima. Ovo upućuje na povećanu ranjivost ovog sektora na pranje novca, budući da se iz kriminalnih aktivnosti najčešće generiše gotov novac koji treba integrisati u legalne tokove. Sa druge strane, bankarski sektor je u velikoj mjeri uređen sistem, koji je regulisan i kontrolisan, time je ranjivost značajno smanjena.</p> <p>Banke su usvojile interna akta, uspostavile „compliance” funkcije za ovu oblast, definisale linije izvještavanja i vrše stalne obuke zaposlenih koji su zaduženi za obavljanje poslova sprječavanja pranja novca.</p> <p>Menadžmet u bankama vrši provjeru funkcionisanja sistema interne kontrole i interne revizije u dijelu sprovođenja propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca. Identifikovani su određeni segmenti koje je potrebno unaprijediti u cilju smanjenja rizika od pranja novca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osigurati veću raspoloživost nezavisnih i pouzdanih izvora informisanja na nivou države, uključujući i informacije o stvarnom vlasništvu; • Jačanje pristupa zasnovanog na riziku; • Jačanje funkcionisanja sistema internih kontrola i interne revizije; • Intenzivnija edukacija zaposlenih u bankama; • Obezbijediti kontinuirani rad ka poboljšanju efektivnosti supervizorskih procedura i praksi. 		<p>Smanjen protok gotovog novca u bankarskom sistemu. Uspostavljeni efikasniji mehanizmi i platforme za korišćenje dostupnih informacija o klijentima i transakcijama.</p> <p>Sprovedene izmjene zakonske regulative u skladu sa Petom direktivom EU i drugom pravnom tekovinom Evropske unije i preporukama FATF-a koje imaju za cilj smanjenje mogućnosti zloupotrebe bankarskog sektora u svrhe pranja novca.</p> <p>Uspostavljena efikasnija saradnja bankarskog sektora i Finansijsko-obavještajne jedinice kroz povećan broj prijava sumnjivih transakcija i efikasniji sistem interne kontrole i primjene standarda sprječavanja pranja novca.</p> <p>Povećan nivo stručnosti ovlašćenih lica i zaposlenih u bankarskom sektoru kroz sprovođenje kontinuiranih obuka.</p> <p>Pojačani kapaciteti Centralne banke za sprovođenje funkcije nadzora nad bankarskim sektorom.</p> <p>Nastavljena efikasna i kontinuirana saradnja Centralne banke Crne Gore i Finansijsko-obavještajne jedinice.</p> <p>Unaprijeđeni informacioni kapaciteti banaka u pravcu prepoznavanja modela sumnjivog ponašanja klijenata shodno tipologijama pranja novca i u pravcu efikasnog monitoringa i blokiranja transakcija</p>			
Operativni cilj 1		Unaprijeđen normativni okvir koji omogućava efikasnu primjenu mjera za sprječavanje pranja novca od strane obveznika			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
3.1.1. Usvojiti izmjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma - uskladiti sa Petom direktivom EU, a naročito: <ul style="list-style-type: none"> • Omogućiti otvaranje računa putem elektronskog sertifikata 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojen izmijenjen Zakon o SPN/FT usklađen sa Petom direktivom • Uspostavljena obaveza vođenja registra računa svih 	MUP u saradnji sa CBCG, UP – FOJ, PU	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

<ul style="list-style-type: none"> Definisati način provjera identiteta takvih klijenata Definisati uspostavljanje registra svih vlasnika računa (rezidentnih i nerezidentnih fizičkih i pravnih lica) Definisati uspostavljanje registra sefova Definisati uspostavljanje registra stvarnih vlasnika Obezbjediti nezavisnost ovlašćenih lica u dijelu vršenja poslova propisanih ZSPNFT 	lica, registra sefova i registra stvarnih vlasnika				
3.1.2. Dopuniti Smjernice za izradu analize rizika kod obveznika koje nadzire Centralna banka	<ul style="list-style-type: none"> Dopunjene smjernice u dijelu obaveze podizanja nivoa rizika za sve klijente koji su bili predmet zahtjeva i obrade FOJ-a 	CBCG	II kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 2	Obezbjedeana efikasnija kontrola obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
3.2.1. Sprovoditi kontinuiranu kontrolu svih obveznika pod nadzorom CBCG, na bazi procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Sprovedene kontrole sa akcentom na snažniju bankarsku superviziju u oblasti kreditnog rizika i kontrole, sa aspekta otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma zasnovane na procjeni rizika Sačinjeni izvještaji o kontroli obveznika 	CBCG	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

3.2.2. Pripremiti matrice rizika od pranja novca za svaku banku pojedinačno	<ul style="list-style-type: none"> Pripremljene matrice rizika za svaku poslovnu banku 	CBCG	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
3.2.3. Ojačati kadrovske kapacitete CBCG u oblasti nadzora obveznika nad primjenom mjera za sprječavanje pranja novca kroz povećanje broja kontrolora u Službi za nadzor	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj službenika za 3 radna mjesta u Službi za nadzor CBCG 	CBCG	IV kvartal 2022	/	Budžetska sredstva
3.2.4. Nastaviti sa intenzivnom saradnjom između CBCG i FOJ-a kroz efikasnu primjenu Sporazuma o saradnji između CBCG i UP – FOJ	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija između CBCG i FOJ-a prije i nakon izvršene ciljane kontrole Uspostavljena praksa periodičnih sastanaka predstavnika FOJ-a i nadzornih organa 	CBCG u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
3.2.5. Izrada podzakonskih akata shodno izmjenama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Izrađeni podzakonski akti 	MUP u saradnji sa UP – FOJ i CBCG	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti obveznika za primjenu standarda sprječavanja pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
3.3.1. Osigurati veću raspoloživost nezavisnih i pouzdanih izvora informisanja na nivou države, uključujući i informacije o stvarnom vlasništvu	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljene baze podataka registra bankovnih računa, registra sefova, registra stvarnih vlasnika 	CBCG, PU	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
3.3.2. Unaprijediti postojeće IT sisteme sa aspekta: <ul style="list-style-type: none"> Tipologija pranja novca 	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđen informacioni sistem obveznika koji omogućava automatsku i sveobuhvatnu provjeru svih dostupnih baza 	Obveznici u saradnji sa CBCG i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

<ul style="list-style-type: none"> • Uvezivanje i korišćenje dostupnih baza podataka radi provjera klijenata I transakcija • Identifikacije stvarnih vlasnika • Identifikacije PEL 	<ul style="list-style-type: none"> • Dostavljanje periodičnih izvještaja o unapređenju informacionih sistema nadzornim organima i FOJ-u 				
<p>3.3.3. Unaprijediti IT sistem obveznika u cilju efikasne primjene zakonom propisanih mjera kontinuiranog praćenja i blokade računa i istovremenog poštovanja tajnosti podataka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđen IT sistem kod obveznika koji omogućava: <ul style="list-style-type: none"> • Različite nivoe praćenja transakcija na računu (praćenje bez preduzimanja dodatnih mjera, praćenje bez znanja šalterskih radnika, praćenje uz preduzimanje mjera nakon određenog iznosa, pravovremeno i automatsko informisanje) • Istovremeno praćenje većeg broja računa i automatsko generisanje informacija • Istovremena blokada većeg broja transakcija na računima 	<p>Obveznici u saradnji sa CBCG i UP – FOJ</p>	<p>IV kvartal 2021</p>	<p>/</p>	<p>Eksterno finansiranje</p>
<p>3.3.4. Unaprijediti sistem procedura obveznika zasnovanog na riziku u radu sa klijentima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen / unaprijeđen efikasan IT sistem koji automatski definiše nivo provjera klijenata zavisno od kategorije rizika 	<p>Obveznici u saradnji sa CBCG i UP – FOJ</p>	<p>IV kvartal 2021</p>	<p>/</p>	<p>Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen / unaprijeđen sistem automatskih provjera raspoloživih baza podataka • Uspostavljen / unaprijeđen sistem analize rizika sa aspekta unaprijed definisanih tipologija pranja novca • Uspostavljen / unaprijeđen sistem periodične provjere kategorizacije rizika klijenata i automatskog povećanja kategorije rizika zavisno od aktivnosti i zahtjeva FOJ-a, u skladu sa smjericama • Uspostavljen / unaprijeđen sistem u pravcu analize rizika i adekvatnog praćenja novih bankarskih proizvoda sa aspekta sprječavanja pranja novca 				
<p>3.3.5. Unaprijediti sistem sprovođenja internih kontrola i interne revizije;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen mehanizam sistemskog vršenja internih kontrola i revizije primjene mjera sa aspekta pranja novca • Broj sprovedenih analiza • Broj utvrđenih propusta • Dostavljeni izvještaji o preduzetim mjerama na otklanjanju nedostataka 	<p>Obveznici u saradnji sa CBCG</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Eksterno finansiranje</p>

JAVNA VERZIJA

3.3.6. Sprovoditi kontinuirane obuke zaposlenih kod obveznika u pogledu prepoznavanja sumnjivih transakcija, tipologija pranja novca i primjene ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj sprovedenih obuka, broj obučenih službenika kod obveznika Broj izvještaja o sumnjivim transakcijama 	Obveznici u saradnji sa CBCG i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
3.3.7. Sprovoditi kontinuirane obuke ovlašćenih lica i njihovih zamjenika za korišćenje savremenih IT rješenja u sprovođenju aktivnosti vezanih za sprječavanje pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj sprovedenih obuka, broj obučenih službenika kod obveznika Broj izvještaja o sumnjivim transakcijama 	CBCG u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Eksterno finansiranje
3.3.8. Adekvatno i optimalno kadrovsko planiranje i popunjavanje radnih mjesta ovlašćenih lica i zamjenika kod obveznika u cilju adekvatnog odgovora na rizik od pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen kadrovski plan sa aspekta problematike i rizika od pranja novca Sistematizovan odgovarajući broj radnih mjesta Popunjena radna mjesta ovlašćenih lica i zamjenika 	Obveznici u saradnji sa CBCG	Kontinuirano	/	Eksterno finansiranje

Strateški cilj 4	Smanjena ranjivost tržišta kapitala na rizik od pranja novca
Početno stanje	Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana
Tržište kapitala je relativno otporno na rizik od pranja novca. Međutim, unutar sektora tržišta kapitala investiciona društva imaju nešto veću ranjivost od pranja novca u odnosu na društva za upravljanje investicionim fondovima. Nivo znanja zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti nije na potrebnom nivou zbog nedovoljnog broja stručnih i kontinuiranih obuka. Sistem za vođenje evidencije, nadzor i izvještavanje o sumnjivim transakcijama nije na dovoljno visokom nivou kako bi odgovorio izazovima. Sistem i efikasnost nadzora	Unaprijeđen nivo znanja zaposlenih u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti, i poboljšana efektivna interna funkcija usklađenosti (organizacija) sa propisima o sprječavanju pranja novca u institucijama koje posluju sa hartijama od vrijednosti. Poboljšani sistemi za vođenje evidencije, nadzor i izvještavanje o sumnjivim transakcijama. Unaprijeđena efikasnost sistema nadzora i kontrole. Poboljšana dostupnost i pristup informacijama o stvarnom

JAVNA VERZIJA

i kontrole je potrebno podići na veći nivo imajući u vidu da sankcije za prekršaje shodno Zakonu nisu izricane. Dostupnost i pristup informacijama o stvarnom vlasništvu, kao i dostupnost nezavisnih izvora informacija nije na potrebnom nivou neophodnom za kvalitetne dubinske provjere klijenata.		vlasništvu kroz omogućen pristup registru stvarnih vlasnika, i drugim nezavisnim izvorima informacija.			
Operativni cilj 1		Unaprijeđen normativni okvir koji omogućava efikasnu primjenu mjera za sprječavanje pranja novca od strane obveznika			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
4.1.1. Usvojiti izmjene i dopune Zakona o tržištu kapitala, Zakona o investicionim fondovima i Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima	<ul style="list-style-type: none"> Usvojene izmjene i dopune zakona kojima je onemogućeno pravosnažno osuđivanim licima za krivična djela, kao i sa njima povezanim licima, da budu u upravljačko-vlasničkim strukturama društava za upravljanje investicionim fondovima, društava za upravljanje penzionim fondovima i investicionih društava. 	Ministarstvo finansija (MF) u saradnji sa Komisijom za tržište kapitala (KTK)	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
4.1.2. Usvojiti izmjene i dopune Zakona o tržištu kapitala	<ul style="list-style-type: none"> Usvojene izmjene i dopune Zakona o tržištu kapitala kojim se u dijelu međunarodne saradnje sa trećim zemljama koje nisu članice EU, propisuje mogućnosti vršenja kontrola po zahtjevima nadležnih organa trećih zemalja 	MF u saradnji sa KTK	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
4.1.3. Izmjene i dopune Zakona o tržištu kapitala i Zakona o bankama u cilju	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen Zakon o tržištu kapitala i Zakon o bankama i 	MF, CBCG, KTK	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

omogućavanja uvida u podatke o vlasnicima konti računa u poslovnim bankama CG i njihovim aktivnostima.	omogućen uvid u podatke o vlasnicima konti računa u poslovnim bankama CG i njihovim aktivnostima.				
4.1.4. Usvojiti Izmjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma u dijelu kazni za prekršaje u pogledu mogućnosti Komisije za tržište kapitala za oduzimanje dozvole za rad institucijama koje se ne pridržavaju propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Usvojene Izmjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i u dijelu kazni za prekršaje propisana kazna oduzimanje dozvole za rad institucijama koje se ne pridržavaju propisa koji se odnose na sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma 	MUP, u saradnji sa KTK	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
Operativni cilj 2	Obezbijeđena efikasnija kontrola obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
4.2.1. Unaprijediti tehničke i IT kapacitete i alate za sprovođenje mjera iz nadležnosti KTK u dijelu sprječavanja pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđeni tehnički i IT kapaciteti – nabavljen / izrađen softver za nadzor obveznika u oblasti sprječavanja pranja novca 	KTK	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
4.2.2. Unaprijediti kadrovske kapacitete za sprovođenje mjera iz nadležnosti KTK u dijelu sprječavanja pranja novca kroz: <ul style="list-style-type: none"> Povećanje broja službenika za kontrolu obveznika Sprovođenje kontinuiranih obuka zaposlenih za vršenje kontrola u skladu sa priručnikom za kontrolu u oblasti sprječavanje pranja novca 	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljena optimalna kadrovska popunjenost službenika KTK na poslovima sprječavanja pranja novca kroz povećanje broja zaposlenih u KTK Broj sprovedenih stručnih obuka iz oblasti sprječavanja 	KTK u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	pranja novca za zaposlene u KTK				
4.2.3. Sprovoditi u kontinuitetu ciljane kontrole od strane nadzornog organa u pogledu primjene ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Sprovedena kontrola nad radom institucija na tržištu kapitala i ovlašćenih lica za sprječavanje pranja novca u tim institucijama sa akcentom na sprovođenje interne / eksterne revizije poslovanja ovlašćenih lica Sačinjeni izvještaji o izvršenim kontrolama 	KTK	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
4.2.4. Unaprijediti saradnju između nadzornog organa i FOJ-a	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija između nadzornih organa i FOJ-a prije i nakon izvršene ciljane kontrole Uspostavljena praksa periodičnih sastanaka predstavnika FOJ-a i nadzornih organa 	KTK u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti obveznika za primjenu standarda sprječavanja pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
4.3.1. Izraditi procjenu nivoa obučenosti ovlašćenih lica i zaposlenih kod obveznika na tržištu kapitala, sačiniti plan obuka i unaprijediti način i metodologiju vršenja obuka zaposlenih u obveznicima nad kojima KTK vrši nadzor	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena analiza obučenosti službenika službenika i ovlašćenih lica kod obveznika Sačinjena metodologija i plan organizovanja obuka 	KTK	IV kvartal 2020, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

<p>4.3.2. Organizovati obuke i polaganja stručnih ispita za provjeru znanja ovlaštenih lica za sprječavanje pranja novca ikod obveznika / učesnika na tržištu kapitala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obuka, broj službenika koji su pohađali obuke • Broj službenika koji su položili stručni ispit • Broj prijava sumnjivih transakcija 	<p>KTK u saradnji sa UP – FOJ</p>	<p>I kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>
<p>4.3.3. Sprovoditi u kontinuitetu obuke zaposlenih kod obveznika nad kojima Komisija vrši nadzor u oblasti sprječavanja pranja novca, sa akcentom na tipologijama pranja novca, prepoznavanju sumnjivih transakcija i obavezama obveznika shodno ZSPNFT</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obuka, broj službenika koji su pohađali obuke • Broj prijava sumnjivih transakcija 	<p>KTK u saradnji sa UP – FOJ</p>		<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>
<p>4.3.4. Unaprijediti kapacitete za praćenje usklađenosti postupanja i internih procedura sa propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca u institucijama učesnicama na tržištu kapitala</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprovedene periodične evaluacije • Izrađene preporuke za usklađivanje sa standardima sprječavanja pranja novca u institucijama na tržištu kapitala • Redovno izvještavanje KTK-a o implementaciji procesa usklađivanja i primjene standarda i najboljih praksi 	<p>Obveznici u saradnji sa KTK</p>	<p>II kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje</p>
<p>4.3.5. Unaprijediti postojeći IT sistem sa aspekta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tipologija pranja novca • Uvezivanje i korišćenje dostupnih baza podataka radi provjera klijenata i transakcija • Identifikacije stvarnih vlasnika • Identifikacije PEL 	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđen informacioni sistem obveznika koji omogućava automatsku i sveobuhvatnu provjeru svih dostupnih baza podataka u cilju sveobuhvatne provjere klijenata i transakcija 	<p>Obveznici u saradnji sa KTK i UP – FOJ</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Dostavljanje periodičnih izvještaja o unapređenju informacionih sistema nadzornim organima i FOJ-u 				
--	--	--	--	--	--

Strateški cilj 5		Smanjena ranjivost sektora osiguranja na rizik od pranja novca				
Početo stanje		Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana				
Sektor osiguranja je relativno otporan na rizike od pranja novca. Zakonska regulativa je dobra. Propisima su utvrđeni i nadležni organi sistema, koji su zaduženi za provjeru, kao i propisane kazne za kršenje obaveza vezanih za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma. Sva aktivna društva za životno osiguranje, bila su predmet i neposredne i posredne kontrole u oblasti SPNFT u periodu od 2015. do 2019. godine, a sproveden je i velik broj neposrednih kontrola drugih obveznika Zakona o SPNFT – društava za zastupanje, odnosno posredovanje u osiguranju. U navedenim postupcima konstatovani su uglavnom manji propusti u sprovođenju obaveza iz Zakona o SPNFT. Ostaje potreba daljeg jačanja stručnih kapaciteta, kako kroz obuke obveznika, tako i kroz obuke nadzornih organa za primjenu mjera kontrole. Takođe je neophodno unaprijediti IT sisteme kod obveznika radi efikasnijeg prepoznavanja sumnjivog poslovanja, i dubinske provjere klijenata.		Unaprijeđen nivo znanja zaposlenih u sektoru osiguranja. Unaprijeđeno znanje o tipologijama pranja novca i modelima zloupotrebe sistema u svrhe pranja novca. Poboljšani informacioni sistemi i kadrovski i stručni kapaciteti za nadzor i izvještavanje o sumnjivim transakcijama. Unaprijeđena efikasnost sistema nadzora i kontrole. Poboljšana dostupnost i pristup informacijama.				
Operativni cilj 1		Unaprijeđen normativni okvir koji omogućava efikasnu primjenu mjera za sprječavanje pranja novca od strane obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja	
5.1.1. Usvojiti izmjene Zakona o osiguranju u pogledu izdvajanja funkcije usklađenosti u društvima za osiguranje	<ul style="list-style-type: none"> Usvojena izmjena Zakona o osiguranju 	ANO	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva	
Operativni cilj 2		Obezbijedena efikasnija kontrola obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja	

JAVNA VERZIJA

5.2.1. Sprovoditi u kontinuitetu ciljane kontrole od strane nadzornog organa u pogledu primjene ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Sprovedena kontrola i sačinjeni izvještaji o kontroli 	ANO	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
5.2.2. Unaprijediti saradnju između nadzornog organa i FOJ-a	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija između nadzornih organa i FOJ-a prije i nakon izvršene ciljane kontrole Uspostavljena praksa periodičnih sastanaka predstavnika FOJ-a i nadzornih organa 	ANO u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti obveznika za primjenu standarda sprječavanja pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
5.3.1. Sprovoditi intezivne obuke zaposlenih i ovlašćenih lica kod obveznika u pogledu prepoznavanja sumnjivih transakcija, tipologija pranja novca i primjene ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj sprovedenih obuka, broj obučanih službenika kod obveznika 	Obveznici u saradnji sa ANO i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
5.3.2. Unaprijediti postojeći IT sistem sa aspekta: <ul style="list-style-type: none"> Tipologija pranja novca Uvezivanje i korišćenje dostupnih baza podataka radi provjera klijenata i transakcija Identifikacije stvarnih vlasnika Identifikacije PEL 	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđen informacioni sistem obveznika koji omogućava automatsku i sveobuhvatnu provjeru svih dostupnih baza podataka u cilju sveobuhvatne provjere klijenata i transakcija Dostavljeni periodični izvještaji o unapređenju informacionih sistema, nadzornim organima i FOJ-u 	Obveznici u saradnji sa ANO i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

JAVNA VERZIJA

Strateški cilj 6		Smanjena ranjivost ostalih finansijskih institucija na rizik od pranja novca			
Početno stanje		Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana			
Sektor ostalih finansijskih institucija je relativno otporan na rizike od pranja novca. Zakonska regulativa je dobra. Međutim, neophodno je unaprijediti interne procedure u pogledu postupanja obveznika i procedure internih kontrola. Sistem saradnje sa Finansijsko-obavještajnom jedinicom je potrebno unaprijediti u praksi. Nivo znanja obveznika u pogledu tipologija i trendova pranja novca, i zakonskih obaveza u pogledu kontrole klijenata treba unaprijediti.		Donijete interne procedure u pogledu postupanja obveznika i procedure internih kontrola. Unaprijeđena saradnja sa Finansijsko-obavještajnom jedinicom kroz intenzivniju razmjenu informacija. Nivo znanja, obveznika u pogledu tipologija i trendova pranja novca, i zakonskih obaveza u pogledu kontrole klijenata je povećan kroz organizovane tematske obuke.			
Operativni cilj 1		Unaprijeđen normativni okvir koji omogućava efikasnu primjenu mjera za sprječavanje pranja novca od strane obveznika			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
6.1.1. Usvojiti interne akte i procedure koji će omogućiti: <ul style="list-style-type: none"> • Postupanje obveznika prevashodno zasnovano na utvrđenom riziku klijenta od pranja novca • Unaprijeđeno funkcionisanje sistema internih kontrola i interne revizije; • Unaprijeđene mehanizme prepoznavanja sumnjivih klijenata i sumnjivih transakcija 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojeni izmijenjeni interni akti / smjernice koji obezbjeđuju postupanje obveznika prema klijentima u odnosu na rizik od PN/FT • Uspostavljen sistem efikasnog prepoznavanja sumnjivih transakcija • Uspostavljen sistem interne revizije i sistemskih internih kontrola primjene procedura od strane zaposlenih kod svih obveznika 	Nadzorni organi u saradnji sa UP – FOJ	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 2		Obezbijeđena efikasna kontrola obveznika			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja

JAVNA VERZIJA

6.2.1. Sprovoditi u kontinuitetu ciljane kontrole od strane nadzornog organa u pogledu primjene ZSPNFT	Sprovedena kontrola i sačinjeni izvještaji	Nadzorni organi	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
6.2.2. Unaprijediti saradnju između nadzornih organa i FOJ-a	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija između nadzornih organa i FOJ-a prije i nakon izvršene ciljane kontrole Uspostavljena praksa periodičnih sastanaka predstavnika FOJ-a i nadzornih organa 	Nadzorni organi u saradnji sa UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti obveznika za primjenu standarda sprječavanja pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
6.3.1. Sprovoditi intenzivne obuke zaposlenih i ovlašćenih lica kod obveznika u pogledu prepoznavanja sumnjivih transakcija, tipologija pranja novca i primjene ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj sprovedenih obuka Broj obučanih službenika kod obveznika 	Obveznici u saradnji sa nadzornim organima i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
6.3.2. Unaprijediti postojeći IT sistem sa aspekta: <ul style="list-style-type: none"> Tipologija pranja novca Uvezivanje i korišćenje dostupnih baza podataka radi provjera klijenata i transakcija Identifikacije stvarnih vlasnika Identifikacije PEL 	<ul style="list-style-type: none"> Unaprijeđen informacioni sistem obveznika koji omogućava <ul style="list-style-type: none"> automatsku i sveobuhvatnu provjeru svih dostupnih baza podataka u cilju sveobuhvatne provjere klijenata i transakcija 	Obveznici u saradnji sa nadzornim organima i UP – FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> • automatsko prepoznavanje i produbljenu provjeru politički eksponiranih lica • Dostavljeni periodični izvještaji o unapređenju informacionih sistema nadzornim organima i FOJ-u 				
--	---	--	--	--	--

Strateški cilj 7	Smanjena ranjivost nefinansijskog sektora (DNFBP) na rizik od pranja novca				
Početo stanje	Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana				
<p>Kategorija obveznika nefinansijskog sektora izdvaja se kao posebno ranjiva sa aspekta pranja novca. Uočljiva je tendencija rasta prometa i profita u sektoru, što samim tim povećava rizik i ranjivost sektora, kao i potrebu snažnijeg odgovora u vidu kontrola, obuke (preventive) kao i provjera i preduzimanja proaktivnih zakonskih mjera.</p> <p>Posebno visok stepen ranjivosti utvrđen je kod kategorije advokata i notara, iz razloga što je evidentna nezainteresovanost za primjenu mjera na sprječavanju pranja novca (posebno advokata), minimalan broj prijava sumnjivih transakcija (sumnjive transakcije, u nedovoljnom broju prijavljuju se samo od strane notara, dok advokati ne prijavljuju sumnjive transakcije), i odustvo bilo kakve kontrole nadzornih organa (posebno Advokatske komore), tj. neefikasnost u vršenju funkcija nadzora nad ovim kategorijama obveznika.</p> <p>Takođe je visoka ranjivost i rizik od pranja novca prepoznat i kod kategorije priređivača igara na sreću. I tu je evidentno neefikasno zakonsko rješenje u pogledu nadzora, i odsustvo sistema prijavljivanja sumnjivih transakcija, iako se radi o segmentu koji ima izuzetno visok udio prometa gotovog novca, i izuzetno visoke godišnje obrte. Kao posebna ranjivost prepoznata je od internet priređivanja igara na sreću. Takođe ne postoje mehanizmi kojima bi se spriječilo da pravosnažno osuđena lica i njihovi saradnici budu vlasnici ili</p>	<p>Sprovedena edukacija predstavnika ovog sektora obveznika u vezi sa njihovim obavezama po Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Unaprijeđen sistem registrovanja lica iz sektora građevinarstva koje je rezultiralo lakšom i preciznijom identifikacijom fizičkih i pravnih lica koja se bave investiranjem, izgradnjom i prometom/posredovanjem u prometu nekretnina. Uspostavljen jači i sveobuhvatniji nadzor transakcija u ovom sektoru.</p> <p>Izvršena analiza postojećih rješenja u Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, posebno sa aspekta praćenja tokova novca, provjere klijenata i nadzornog organa za primjenu ZSPNFT</p> <p>Definisani nadzorni organi nad obveznicima (advokatima, notarima, priređivačima igara na sreću). Izvršena obuka službenika nadzornih organa. Uspostavljen efikasan sistem kontrola obveznika.</p> <p>Sprovedene edukacije koncesionara u vezi sa obavezama sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma (SPN/FT). Povećan broj inspektora za igre na sreću i ojačani njihovi stručni kapaciteti kroz sprovedene obuke. Ojačana saradnja između nadležnih organa i FOJ-a u dijelu pravovremene i sveobuhvatne razmjene informacija i koordinisanog djelovanja na sprječavanju upotrebe ovog sektora obveznika u svrhe pranja novca.</p>				

JAVNA VERZIJA

da upravljaju kazinima. Evidentan je nizak broj inspekcija i odsustvo efikasnog nadzora, što povećava zabrinutost u odnosu na efikasnu primjenu obaveza definisanih Zakonom o SPNFT. Osim toga, obaveza sprovođenja CDD mjera ne postoji za internet kazina, što povećava rizik od pranja novca u ovom segmentu. U dijelu saradnje među državnim organima evidentna je nedovoljna koordinacija i pravovremena razmjena informacija.					
Operativni cilj 1	Unaprijeđen zakonodavni okvir koji omogućava efikasnu primjenu mjera za sprječavanje pranja novca od strane obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
7.1.1. Izvršiti izmjenu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma u cilju prepoznavanja nadzornog organa za notare, advokate i priređivače igara na sreću koji može vršiti efikasan nadzor nad primjenom obaveza definisanih Zakonom o SPN/FT	<ul style="list-style-type: none"> Usvojen Zakon o sprječavanju pranja novca finansiranja terorizma i utvrđen: <ul style="list-style-type: none"> Nadzorni organ za advokate Nadzorni organ za notare Nadzorni organ za priređivače igara na sreću 	MUP u saradnji sa UP – FOJ, MP, MF, Uprava za inspeksijske poslove i Uprava za igre na sreću	I kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
7.1.2. Izvršiti izmjenu Zakona o igrama na sreću u dijelu priređivanja igara na sreću preko interneta odnosno drugih telekomunikacionih sredstava, kao i u dijelu koji se odnosi na stvarne vlasnike privrednih društava koja posjeduju koncesiju	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen Zakon o igrama na sreću i definisan mehanizam onemogućavanja osuđenih lica odnosno sa njima povezanih lica da budu vlasnici tih društava, kao i u pravcu boljeg praćenja, odnosno kontrole 	MF u saradnji sa Upravom za igre na sreću i UP – FOJ	II kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

	priredivanja igara na sreću putem interneta				
7.1.3 Izmijeniti Zakon o računovodstvu: <ul style="list-style-type: none"> Uvesti obavezu da samo lica sa profesionalnim sertifikatom iz javnog registra ISRCG mogu da potpisuju finansijske iskaze Uvesti obavezu da se uz predate finansijske iskaze Poreskoj upravi predaje i kopija sertifikata 	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen Zakon o računovodstvu i precizno definisana obaveza posjedovanja sertifikata prilikom izrade i predaje finansijskih izvještaja 	MF, u saradnji sa ISRCG	IV kvartal 2021	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 2	Obezbijeđena efikasna kontrola obveznika				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
7.2.1. Prikupiti podatke i sačiniti analizu i pregled svih kategorija privrednih društava koje potpadaju pod kategoriju DNFBP obveznika u cilju utvrđivanja obima obveznika shodno ZSPNFT	<ul style="list-style-type: none"> Prikupljeni podaci o svim DNFBP obveznicima Izršeno periodično ažuriranje podataka Utvrđen spisak svih privrednih društava koje potpadaju pod ovu kategoriju obveznika Uspostavljen mehanizam periodičnog dostavljanja FOJ-u ažuriranog spiska obveznika 	Nadzorni organi u saradnji sa Poreskom upravom	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva
7.2.2. Na osnovu prikupljenih podataka donijeti podzakonski akt kojim bi se definisale konkretne kategorije obveznika u Centralnom registru privrednih subjekata po šiframa djelatnosti	<ul style="list-style-type: none"> Donijet podzakonski akt Izršena precizna kategorizacija svih privrednih društava sa aspekta njihove djelatnosti 	Nadzorni organi u saradnji sa Poreskom upravom	II kvartal 2021	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

<p>7.2.3. Uspostaviti mehanizam prikupljanja, statistike i analize podataka u vezi sa DNFBP, kroz izradu procedure za sačinjavanje i slanje upitnika ovim obveznicima u cilju prikupljanja podataka radi procjene rizika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen mehanizam prikupljanja, obrade i analize dobijenih informacija • Definirana forma i sadržaj upitnika • Definiran proces slanja upitnika i procjene rizika u odnosu na dobijene odgovore 	<p>Nadzorni organi u saradnji sa UP – FOJ-em</p>	<p>III kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>
<p>7.2.4. Povećati broj kontrola prema obveznicima shodno ZSPNFT kod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Advokata • Notara • Priređivača igara na sreću • Sektora nekretnina 	<ul style="list-style-type: none"> • Broj izvršenih redovnih kontrola • Broj izvršenih ciljanih kontrola na osnovu procjene rizika • Broj izvršenih kontrola po informacijama UP – FOJ-a • Broj utvrđenih prekršaja • Broj izrečenih sankcija • Broj dostavljenih izvještaja o izvršenim kontrolama FOJ-u • Broj prijavljenih sumnjivih transakcija FOJ-u od strane obveznika 	<p>Svi nadzorni organi za DNFBP, UP – FOJ</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>
<p>7.2.5. Povećati broj službenih lica koji vrše nadzor nad obveznicima</p> <ul style="list-style-type: none"> • Advokata • Notara • Priređivača igara na sreću • Sektora nekretnina • Trgovcima plemenitih metala • Trgovcima motornih vozila 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj službenih lica za kontrolu ove kategorije obveznika za 20% 	<p>Svi nadzorni organi za DNFBP</p>	<p>I kvartal 2022</p>	<p style="text-align: center;">/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>

JAVNA VERZIJA

<p>7.2.6. Uvezati Upravu za inspekcijske poslove – Odsjek za igre na sreću sa Informativnim sistemom Uprave za igre na sreću za on-line nadzor priređivača igara na sreću u cilju vršenja efikasne kontrole primjene Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljena odgovarajuća platforma i mehanizmi za razmjenu informacija između nadležnih organa u cilju efikasnog sprovođenja kontrole priređivača igara na sreću • Generisanje periodičnih izvještaja iz informativnog sistema za nadzor koji pružaju podatke o stepenu, načinu i vrsti korištenja onlajn sistema na osnovu aktivnosti inspektora • Broj izvršenih kontrola na osnovu podataka dobijenih iz on-line nadzora • Broj utvrđenih nepravilnosti na osnovu izvršenih kontrola • Broj izrečenih sankcija za utvrđene prekršaje • Broj informacija o izvršenim kontrolama, identifikovanim nepravilnostima ostavljenih FOJ-u 	<p>Uprava za inspekcijske poslove u saradnji sa Upravom za igre na sreću i FOJ</p>	<p>III kvartal 2021, kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva, eksterno finansiranje</p>
<p>7.2.7. Unaprijediti saradnju između nadzornih organa i FOJ-a</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan broj razmijenjenih informacija između nadzornih organa i FOJ-a prije i nakon izvršene ciljane kontrole 	<p>Nadzorni organi u saradnji sa UP – FOJ</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>/</p>	<p>Budžetska sredstva</p>

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavljena praksa periodičnih sastanaka predstavnika FOJ-a i nadzornih organa 				
7.2.8. Definirati program kontinuiranih obuka za predstavnike nadzornih organa u dijelu standarda prevencije pranja novca	<ul style="list-style-type: none"> Utvrđen plan obuka Broj sprovedenih obuka Broj obučених službenika 	UP – FOJ u saradnji sa nadzornim organima	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
Operativni cilj 3	Unaprijeđeni kapaciteti obveznika za primjenu standarda sprječavanja pranja novca				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
7.3.1. Izraditi plan i realizovati obuke za obveznike za primjenu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, sa posebnim akcentom na kategorije obveznika: <ul style="list-style-type: none"> Advokati Notari Priredivači igara na sreću Sektor nekretnina Trgovci plemenitim metalima Trgovci motornim vozilima 	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka Broj realizovanih obuka Broj polaznika obuka po kategorijama obveznika Izrada periodičnih izvještaja o sprovedenim obukama - odnos broja obučених službenika u odnosu na ukupan broj službenika po kategorijama Broj prijavljenih sumnjivih transakcija 	UP – FOJ u saradnji sa nadzornim organima	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje

Strateški cilj 8	Smanjen rizik od finansiranja terorizma
Početo stanje	Stanje na kraju sprovođenja akcionog plana
Procjena rizika od finansiranja terorizma može se ocijeniti kao niska. Međutim, identifikovana je potreba detaljne analize registrovanih nevladinih organizacija	Unaprijeđeni kapaciteti svih organa na nacionalnom nivou u pogledu sposobnosti ranog prepoznavanja modaliteta finansiranja terorizma koristeći nacionalni

JAVNA VERZIJA

<p>(NVO), te jačanje kapaciteta kroz napredno specijalističko obučavanje službenika bankarskog sistema i pružalaca usluga transfera novca. Evidentan je nedovoljno razvijen mehanizam saradnje državnih organa u pogledu sprječavanja upotrebe finansijskih sredstava od strane potencijalnih finansijera terorizma i lica koja su na listama restriktivnih mjera i blokiranje njihove imovine. U tom pravcu, koordinacija i brza razmjena podataka između državnih organa uključujući i međusobne pristupe podacima u bazama podataka moraju biti uspostavljeni na većem nivou. Sa aspekta obveznika, ranjivost se ogleda u pogledu kontrole NVO u dijelu nemogućnosti utvrđivanja porijekla novca i svrhe u koju je pribavljen i u koju se koristi. Evidentna je nedovoljna dubinska kontrola lica prilikom zahtjeva za upis NVO, kao i tokom poslovanja NVO, sa aspekta provjera priložene dokumentacije provjera ovlašćenih lica, posebno ukoliko su lica iz inostranstva, geografsku poziciju države iz koje oni dolaze, provjere tokova novca, i sve druge mjere i radnje koje su potrebne radi preventivnog djelovanja kada je u pitanju finansiranje terorizma. Sa strateškog nivoa evidentno je da Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2020-2023 s pratećim akcionim planom još uvijek nije usvojena.</p>		<p>finansijski i nefinansijski sektor kroz sprovođenje obuka, jačanja IT kapaciteta i umrežavanja raspoloživih baza podataka. Ojačana saradnja među organima na nacionalnom nivou kroz intenzivniju razmjenu informacija i sprovođenje zajedničkih aktivnosti. Izvršeno usklađivanje Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i Zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama sa međunarodnim i EU standardima i najboljom praksom u ovoj oblasti. Izrađene interne procedure za postupanje po listama označenih lica (lica pod restriktivnim mjerama). Unaprijeđeni mehanizmi zamrzavanja imovine označenih lica. Uspostavljen sistem efikasne kontrole NVO. Ojačani kadrovski, organizacioni i IT kapaciteti FOJ-a. Sprovedene obuke za NVO u pogledu sprječavanja njihovog korišćenja u svrhe finansiranja terorizma. Usvojena Strategija sa akcionim planom za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2020-2023.</p>			
Operativni cilj 1		Uspostavljen sistem periodične procjene prijetnji od finansiranja terorizma			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.1.1. Izraditi periodične procjene prijetnji od finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Izrađene periodične procjene prijetnji od finansiranja terorizma 	UP – FOJ u saradnji sa predstavnicima	Kontinuirano, 1 godišnje	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 2		Usklađen i unaprijeđen normativni okvir u oblasti finansiranja terorizma			
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.2.1. Izvršiti analizu usklađenosti Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma sa međunarodnim standardima i FATF preporukama	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena analiza važećeg Zakona u odnosu na novu 	MUP UP – FOJ	IV kvartal 2020.	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška

JAVNA VERZIJA

	međunarodnu regulativu i standarde FATF-a				
8.2.2. Izvršiti analizu usklađenosti Zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama sa međunarodnim standardima i FATF preporukama	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena analiza važećeg Zakona u odnosu na novu međunarodnu regulativu i standarde FATF-a 	MVP UP – FOJ	IV kvartal 2020.	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.2.3. Usvojiti Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Usvojen Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma usaglašen sa V Direktivom EU i preporukama FATF-a 	MUP u saradnji sa UP – FOJ CBCG MP	I kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva
8.2.3. Usvojiti Zakon o međunarodnim restriktivnim mjerama	<ul style="list-style-type: none"> Usvojen Zakon o međunarodnim restriktivnim mjerama usaglašen sa preporukama FATF-a 	MVP u saradnji sa UP – FOJ, MUP, MF, CBCG, MP, ANB	I kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva
8.2.3. Izraditi i usvojiti relevantna podzakonska akta shodno Izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena i usvojena relevantna podzakonska akta shodno Izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma 	MUP u saradnji sa UP – FOJ	III kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.2.4. Izraditi i usvojiti relevantna podzakonska akta shodno Izmjenama i dopunama Zakona o restriktivnim mjerama	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena i usvojena relevantna podzakonska akta shodno Izmjenama i dopunama Zakona o restriktivnim mjerama 	MVP u saradnji sa UP – FOJ, MUP, MF, CBCG, MP, ANB	III kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.2.5. Usvojiti Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma 2020-2023 s pratećim akcionim planom	Usvojena Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma pranja novca i finansiranja terorizma	Biro za operativnu koordinaciju u saradnji sa MO, MP, UP, ANB,	IV kvartal 2020	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška

JAVNA VERZIJA

	2020-2023 s pratećim akcionim planom				
Operativni cilj 3	Unaprijeđena saradnja između nadležnih organa na nacionalnom nivou u oblasti prevencije i suzbijanja finansiranja terorizma				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.3.1. Uspostaviti mehanizme za efikasnu saradnju između MVP, MUP, UP-FOJ, Centralne banke Crne Gore i bankarskog sektora	<ul style="list-style-type: none"> Izrađene smjernice za primjenu restriktivnih mjera 	MVP, MUP, UP – FOJ, CBCG, ANB	IV kvartal 2020 Kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.3.2. Izraditi i kontinuirano ažurirati nacionalnu listu označenih lica	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena lista označenih lica Uspostavljeni mehanizmi za kontinuirano ažuriranje nacionalne liste označenih lica 	MVP u saradnji sa MUP UP – FOJ, MF, CBCG, MP, ANB	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.3.3. Unaprijediti praktičnu primjenu mehanizama zamrzavanja imovine označenih lica (lica prema kojima se primjenjuju restriktivne mjere)	<ul style="list-style-type: none"> Izrađene operativne procedure kod nadležnih organa u dijelu identifikovanja, dostavljanja predloga za stavljanje na nacionalnu listu označenih lica i preduzimanja radnji prema licima sa nacionalne liste i njihovoj imovini Broj identifikovanih lica sa nacionalne liste čija je imovina u CG Broj rješenja o oduzetoj imovini 	MVP, MUP, UP-FOJ, obveznici, Uprava za imovinu	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterna podrška

JAVNA VERZIJA

	<ul style="list-style-type: none"> Iznos oduzete imovine označenih lica sa nacionalne liste 				
Operativni cilj 4	Unaprijeđena međunarodne i regionalna saradnja u oblasti finansiranja terorizma				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.4.1. Obnoviti članstvo FOJ-a u Egmont grupi	<ul style="list-style-type: none"> FOJ ponovo primljena u članstvo Egmont grupe 	UP - FOJ	II kvartal 2021	5.000 eur	Budžetska sredstva
8.4.2. Unaprijediti razmjenu informacija u oblasti finansiranja terorizma sa inostranim finansijsko-obavještajnim službama	<ul style="list-style-type: none"> Povećan broj razmijenjenih informacija u oblasti finansiranja terorizma sa inostranim finansijsko obavještajnim službama 	UP - FOJ	Kontinuirano	/	Budžetska sredstva
Operativni cilj 5	Unaprijeđeni resursi za borbu protiv finansiranja terorizma				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.5.1. Izvršiti reorganizaciju Sektora za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (FOJ) kako bi se do kraja finalizovao sveobuhvatni koncept borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Usvojene izmjene i dopune Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije za Finansijsko obavještajnu jedinicu 	UP, MUP	III kvartal 2020		Budžetska sredstva
8.5.2. U sklopu profilisanja službenika za adekvatan odgovor izazovima u sprječavanju i suzbijanju finansiranja terorizma, u kontinuitetu sprovesti napredne specijalističke obuke za službenike	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen plan obuka, definisane teme Broj realizovanih naprednih specijalističkih obuka Broj službenika koji su pohađali napredne specijalističke obuke 	UP - FOJ u saradnji sa MUP	Kontinuirano		Budžetska sredstva / Eksterna podrška

JAVNA VERZIJA

8.5.3. Ojačati kapacitete privatnog sektora – obveznika, a posebno bankarskog sistema i pružalaca usluga transfera novca u dijelu ranog prepoznavanja i blokiranja transakcija označenih lica, kao i novca i imovine namijenjene finansiranju terorizma, kroz kontinuirano sprovođenje obuka	<ul style="list-style-type: none"> Definisane teme i plan obuka Broj realizovanih specijalističkih obuka Broj službenika koji su pohađali specijalističke obuke Broj identifikovanih slučajeva Broj prosljeđenih informacija FOJ-u 	CBCG, UP, MUP, MVP	Kontinuirano		Budžetska sredstva / Eksterna podrška
8.5.4. Sprovesti kontinuirane edukacije predstavnika NVO u vezi sa SPN/FT obavezama u vezi sa tipologijama, rizicima i prijetnjama od upotrebe NVO sektora u svrhe PN/FT	<ul style="list-style-type: none"> Sačinjen plan obuka Broj sprovedenih obuka Broj predstavnika NVO koji su učestvovali u obukama 	MJU u saradnji sa UP - FOJ	Kontinuirano		Budžetska sredstva / Eksterna podrška
Operativni cilj 6	Unaprijeđena kontrola nevladinih organizacija				
Aktivnosti koje utiču na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata	Nadležne institucije – nosioci aktivnosti	Rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.6.1. Izvršiti analizu registrovanih NVO sa aspekta djelatnosti kojom se bave u pravcu ranog prepoznavanja NVO koje mogu biti iskorišćene za finansiranje terorizma	<ul style="list-style-type: none"> Urađena analiza registrovanih NVO Praćenje rada onih NVO koje su identifikovane kao sumnjive ili posebno ranjive u odnosu na finansiranje terorizma 	UP - FOJ u saradnji sa MJU	II kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva
8.6.2. U odnosu na urađenu analizu, vršiti periodično praćenje i analizu finansijskog poslovanja, transakcija i donacija NVO koje su prepoznate kao posebno ranjive	<ul style="list-style-type: none"> Urađena analiza finansijskog poslovanja, transakcija i donacija koje ostvaruju NVO Broj preduzetih mjera prema NVO koje su analizom prepoznate kao ranjive 	UP - FOJ	IV kvartal 2021 Kontinuirano	/	Budžetska sredstva

JAVNA VERZIJA

8.6.3. Unaprijediti mjere kontrole prilikom postupka registracije NVO	<ul style="list-style-type: none"> Izrađen set mjera za dubinske provjere prilikom registrovanja NVO u cilju preciznog definisanja oblasti djelovanja i provjere fizičkih lica - osnivača 	MJU u saradnji sa UP - FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
8.6.4. Definirati proceduru koja će omogućiti konsultaciju ili pribavljanje mišljenja od zvanično registrovanih vjerskih zajednica u CG prilikom odlučivanja o zahtjevu za registraciju NVO čije je djelovanje u oblasti vjerskih sloboda	<ul style="list-style-type: none"> Izrađena procedura koja propisuje mogućnost konsultovanja zvaničnih vjerskih zajednica u CG prilikom odlučivanja o zahtjevu za registraciju NVO čija djelatnost ima vjerske komponente Broj izvršenih konsultacija sa sa zvaničnim vjerskim zajednicama u CG 	MJU u saradnji sa MLJMP i UP - FOJ	I kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
8.6.5. Izmijeniti Zakon o računovodstvu u pravcu uvođenja obaveze vođenja knjigovodstva za sve vjerske zajednice	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen Zakon o računovodstvu i uvedena obaveza vođenja knjigovodstva za vjerske zajednice Efikasno praćenje tokova novca analizom knjigovodstva prilikom ciljanih kontrola i dubinskih provjera 	MF	II kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva / Eksterno finansiranje
8.6.6. Izmijeniti Zakon o nevladinim organizacijama u pravcu uvođenja obaveze vođenja knjigovodstva u	<ul style="list-style-type: none"> Izmijenjen Zakon o nevladinim organizacijama i 	MJU	II kvartal 2021.	/	Budžetska sredstva /

JAVNA VERZIJA

pogledu priliva i odliva novčanih sredstava za sve NVO	uvedena obaveza vođenja knjigovodstva za NVO <ul style="list-style-type: none"> • Efikasno praćenje tokova novca analizom knjigovodstva prilikom ciljanih kontrola i dubinskih provjera				Eksterno finansiranje
8.6.7. Pojačati kontrolu NVO u smislu provjere korišćenja sredstava, kao i kontrolu usklađivanja sa obavezom objavljivanja finansijskih izvještaja	<ul style="list-style-type: none"> • Broj izvršenih kontrola • Broj utvrđenih nepravilnosti • Broj izvještaja o utvrđenim nepravilnostima dostavljenih FOJ-u	MJU, PU	III kvartal 2021, kontinuirano	/	Budžetska sredstva